

**ACENTELİK İLİŞKİSİNDE REKABET YASAĞI
ANLAŞMASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**
*AN EVALUATION OF THE NON-COMPETE AGREEMENT IN
AGENCY RELATIONSHIPS*

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. Raziye AKSU
Arş. Gör./Res. Asst. Cansu KAHRAMAN

**SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE TEMİNATIN
KAPSAMININ BELİRLENMESİNDE SİGORTACILIK
KANUNU M.11/4 İLE TÜRK TİCARET KANUNU
M. 1409/1 ARASINDAKİ İLİŞKİ**

*THE RELATIONSHIP BETWEEN ARTICLE 11/4 OF THE
INSURANCE LAW AND ARTICLE 1409/1 OF THE TURKISH
COMMERCIAL CODE IN DETERMINING THE SCOPE OF
COVERAGE IN INSURANCE CONTRACTS*

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. İsmail Özgün KARAAHMETOĞLU

**ÇATIŞAN VE YARIŞAN KARARLAR EKSENİNDE
KAMBIYO SENETLERİNDE BEDELİN FARKLI
GÖSTERİLMESİNE İLİŞKİN YARGITAY
UYGULAMASI VE BUNA İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELER**

*ADHIBITION OF THE COURT OF CASSATION ON SHOWING
THE PRICE DIFFERENTLY IN BILLS OF EXCHANGE AND
EVALUATIONS RELATED TO IT IN THE LIGHT OF
CONFLICTING AND COMPETING DECISIONS*

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. Ferhat KAYIŞ

**İŞLETMENİN MUHASEBESİYLE İLGİLİ OLMAYAN
TİCARİ DEFTERLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA
TUTULMASI**

*KEEPING COMMERCIAL BOOKS NOT RELATED TO THE
ACCOUNTING OF THE BUSINESS IN ELECTRONIC FORM*

Arş. Gör. Dr./Res. Asst. Dr. Aybike SALMAN

TÜBİTAK

ULAKBİM

REGESTA

Ticaret Hukuku Dergisi
Journal of Commercial Law

Dört Aylık Hakemli, Bilimsel ve Mesleki Yerel Süreli Yayın

*This journal is a peer reviewed academical and occupational journal published
three times a year.*

Sayı/Issue: 2026/1
Yıl/Year: 2026

TR Dizin Hukuk Veri Tabanında Dizinlenmektedir

Regesta Ticaret Hukuku Dergisi
Regesta Journal of Commercial Law

“Hakemli Dergidir”/“Peer reviewed Journal”

Sayı/Issue: 2026/1

Yıl/Year: 2026

Yayın Sahibi/Publisher: İstanbul Ticaret Odası adına İmtiyaz
Sahibi/*On Behalf of Istanbul Chamber of
Commerce Publisher and Grant Holder*
Şekib Avdagiç

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Responsible Manager: Av./Aal. Nurcan Turan

Danışman ve Basıma
Hazırlayanın Adı/Name of the Legal Yayıncılık A.Ş.
General Counsel and Editing (Sertifika No./Certificate No. 27563)
Company: Tel.: 0 216 449 04 85-86

Basımcının Adı/Printed by: MK Baskı Sanayi ve Ticaret Limited
Şirketi

Basıldığı Yer/ Hadımköy Mah. Ceyhun Sk. No 15 İç
Place of Publication: Kapı No 7 Arnavutköy / İstanbul
(Sertifika No./Certificate No. 80326)
Tel.: 0 554 447 92 37

Basım Tarihi/Publication Date: Mayıs/May 2026

Yönetim Yeri/Place of İstanbul Ticaret Odası Merkez Bina
Management: Reşadiye Cad. Eminönü, Fatih/İstanbul
Tel.: 0 212 455 60 00

URL: <https://ito.org.tr/tr/regesta>

Yayın Türü/Type of Publication: Bu dergi yılda üç sayı olarak yayımlanan
yerel, süreli ve hakemli bir hukuk
dergisidir./*This journal is a peer
reviewed national law journal published
three times a year.*

Basılı ISSN: 2146 - 6203

Online ISSN: 2687 - 1858

Dergiye yapılan atıflarda “**REGESTA**” kısaltması kullanılmalıdır.
*For citations please use the abbreviation: “**REGESTA**”*

Katkıda bulunmak isteyenler için iletişim bilgileri/
All correspondence concerning articles and other submissions should be addressed to:

E-mail: nurcan.turan@ito.org.tr
İstanbul Ticaret Odası Merkez Bina
Reşadiye Cad. Eminönü, Fatih/İstanbul
Tel.: 0 212 455 60 00

Bu dergide yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlara aittir.
Articles published in this journal represent only the views of the contributors.

Copyright © 2026

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü İstanbul Ticaret Odası'nın yazılı izni olmadan, fotokopi yoluyla veya elektronik, mekanik ve sair suretlerle kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz, kayda alınmaz.

All rights reserved. No part of this publication may be copied, reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by means, without the prior expressed permission in writing of the Istanbul Chamber of Commerce.

REGESTA TİCARET HUKUKU DERGİSİ

İstanbul Ticaret Odası Merkez Bina
Reşadiye Cad. Eminönü, Fatih/İstanbul
Tel.: 0 212 455 60 00

İnternet adresi: <https://ito.org.tr/tr/regesta>

Derginin web sayfası için "<https://ito.org.tr/tr/regesta>" adresini ziyaret edebilirsiniz.

EDİTÖR/EDITOR IN CHIEF

Av. Nurcan TURAN

DİL EDİTÖRÜ/LANGUAGE EDITOR

Av. Nur ÖZCAN

YAYIN KURULU EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Pınar AKAN (*Marmara Üniversitesi*)
Prof. Dr. Murat ALIŞKAN (*Marmara Üniversitesi*)
Prof. Dr. Anlam ALTAY (*Galatasaray Üniversitesi*)
Prof. Dr. Zühtü AYTAÇ (*Bilkent Üniversitesi E.Öğretim Üyesi*)
Prof. Dr. Fülurya YUSUFOĞLU BİLGİN (*Galatasaray Üniversitesi*)
Prof. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR (*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*)
Prof. Dr. Nuray EKŞİ
Prof. Dr. Necla AKDAĞ GÜNEY (*İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi E.Öğr. Üyesi*)
Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ (*İstanbul Üniversitesi E.Öğr. Üyesi*)
Prof. Dr. İlhan HELVACI (*İstanbul Üniversitesi*)
Prof. Dr. Yedigir İZMİRLİ (*İstanbul Aydın Üniversitesi*)
Prof. Dr. Arslan KAYA (*İstanbul Üniversitesi*)
Prof. Dr. Ferna İPEKEL KAYALI (*İstanbul Medeniyet Üniversitesi*)
Prof. Dr. İsmail KAYAR (*Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*)
Prof. Dr. Abuzer KENDİGELEN (*İstanbul Üniversitesi*)
Prof. Dr. Leyla KESER (*Bilgi Üniversitesi Bilişim ve Teknoloji Hukuku Enstitüsü*)
Prof. Dr. İsmail KIRCA (*TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*)
Prof. Dr. Mehmet Çağlar MANAVGAT (*Bilkent Üniversitesi*)
Prof. Dr. Gül OKUTAN NILSSON (*İstanbul Bilgi Üniversitesi*)
Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL (*TED Üniversitesi*)
Prof. Dr. Korkut ÖZKORKUT (*Ankara Üniversitesi*)
Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ (*Galatasaray Üniversitesi E. Öğretim Üyesi*)
Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK (*YÖK üyesi*)
Prof. Dr. Asuman TURANBOY (*Ankara Üniversitesi*)
Prof. Dr. Sevilay UZUNALLI (*İzmir Ekonomi Üniversitesi*)
Prof. Dr. Güzin ÜÇİŞİK (*İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi E. Öğretim. Üyesi*)
Prof. Dr. Veliye YANLI (*İstanbul Bilgi Üniversitesi*)
Prof. Dr. Hamdi YASAMAN (*Galatasaray Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi*)
Prof. Dr. Ali YEŞİLIRMAK (*İbn Haldun Üniversitesi*)
Prof. Dr. Şükrü YILDIZ (*İbn Haldun Üniversitesi*)
Prof. Dr. Aynur YONGALIK (*Atılım Üniversitesi*)
Doç. Dr. Emrah KULAKLI (*İstanbul Medipol Üniversitesi*)
Doç. Dr. Ebru ŞENSÖZ MALKOÇ (*İstanbul Ticaret Üniversitesi*)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDOĞAN (*İstanbul Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Zehra BADAĞ (*Kocaeli Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi H. Ali DURAL (*Galatasaray Üniversitesi*)

REGESTA TİCARET HUKUKU DERGİSİ YAYIN İLKELERİ
PUBLICATION AND SUBMISSION REQUIREMENTS OF
REGESTA JOURNAL OF COMMERCIAL LAW

1. Katkıda bulunmak isteyenler için iletişim bilgileri:

All correspondence concerning articles and other submissions should be addressed to:

E-mail: nurcan.turan@ito.org.tr

İstanbul Ticaret Odası Merkez Bina Reşadiye Cad. Eminönü/İstanbul, Tel.: 0 212 455 60 00

2. Dergilerde yer alan yazılar kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

The articles published in the journals may not be used without giving reference to their source.

3. Dergide yayınlanan yazıların yayın hakları İstanbul Ticaret Odasına aittir.

Istanbul Chamber of Commerce owns the copyrights of the articles published in the journal.

4. Dergide yayınlanan yazılarda yer alan görüşler yazarlarına aittir.

The opinions expressed in the published articles in the journal are those of the authors.

5. Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, dört ayda bir (yılda üç kez) yayımlanan hakemli bir dergidir.

Journal of Regesta is a peer reviewed journal published three times a year.

6. Dergi’de yayınlanabilecek yazılar, hukuk alanını ilgilendiren içerikte her türlü makale, karar incelemesi ve kitap incelemesi ile çevirilerdir. Yazıların dili, Türkçe veya İngilizcedir.

This is a journal of law focusing on legal issues concerning law. Articles, case notes and comments, discussions of legislative development, book reviews and other similar type of papers which are written in the articles are either in Turkish or in English.

7. Dergi’de yayınlanmak üzere gönderilen yazılar başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır.

Articles that will be sent to the editor should not be published elsewhere, nor be submitted to other journals simultaneously.

8. Yazılar Microsoft Word (Microsoft Office 98 ve üzeri versiyonlar) formatında (.doc veya .docx dosya uzantılı olarak) yazılmış olmalıdır. Ayrıca yazılar, aşağıdaki şekil şartlarına uygun olarak kaleme alınmış olmalıdır:

Kağıt boyutu: A4

Üst: 2,5 cm; Alt: 2,5 cm; Sol: 2 cm; Sağ: 2 cm

Metin: Times New Roman, 12 punto, 1.5 satır aralığı, iki yana yaslı

Dipnotlar: Sayfa altında, Times New Roman, 10 punto, 1 satır aralığı, iki yana yaslı

Articles should be submitted as Microsoft Word (either with .doc or .docx file extensions) documents (Microsoft Office 1998 or higher versions). Articles should be written according to the following style guidelines:

Paper size: A4

Top: 2.5 cm; Bottom: 2.5 cm; Left: 2 cm; Right: 2 cm

Text body: Times New Roman, 12 points, at 1.5 line spacing, justified

Footnotes: Times New Roman, 10 points, at 1 line spacing, justified

9. Her yazı, kaydedildiği bir CD ile ya da elektronik posta yolu ile Microsoft Word formatında editöre teslim edilmelidir. Yazının basılı olarak teslimi gerekmemektedir.

Softcopy of the article either on a CD or as an attached Microsoft Word Document via e-mail should be submitted to the editor. There is no need to submit any hardcopy of the article.

10. Yazıyla birlikte yazarın (veya yazarların) adına, unvanına, çalıştığı kuruma, açık adresine, kolay ulaşım sağlanabilecek telefon numaralarına, elektronik posta adreslerine ve “<https://orcid.org>” adresinden alınacak ORCID koda ilişkin bilgiler ve özgeçmişi de editöre ulaştırılmalıdır.

Along with the paper, the following must be submitted to the editor: the name, and the title of the author (authors), his/her institutional affiliation; his/her street address, telephone number (s) where he/she could be easily reached; his/her e-mail address (addresses), and the information about ORCID code which would be obtained through the web address of <https://orcid.org> and CV

11. Dergi'ye gönderilen makaleler Türkçe ve İngilizce **başlık** ile hem İngilizce hem de Türkçe **özet (öz)** kısmı içermelidir. Özet (öz) yazımında en fazla 160 kelime kullanılmalıdır. Makaleler en az 5, en fazla 10 adet anahtar kelime/keywords içermelidir.

*Papers submitted to the Journal must have **titles, and abstracts** both in Turkish and in English. Abstracts should be include up to 160 words. Papers must contain at least 5 and at the most 10 keywords.*

12. Dergi'ye gönderilen makalelerde, ilgili makaledeki konuyu tanımlayan Türkçe ve İngilizce uygun **anahtar kelimeler** bulunmalıdır.

*All articles should be accompanied by a sufficient number of **key-words** in Turkish and English that reflect the content of the article.*

13. Dergiye gönderilen makalelerde **atıf dipnotları ve kaynakça** Oxford University Standard for the Citation of Legal Authorities (OSCOLA) stilinde hazırlanmalıdır.

Citation footnotes and bibliography should be prepared in Oxford University Standard for the Citation of Legal Authorities (OSCOLA) style in the articles that sent to journal.

14. Etik ilkeler ve kurallar konusunda 'Yayın Etiği Komitesi'nin (Committee on Publication Ethics - COPE (<https://publicationethics.org/>)) yönergesini esas almıştır.

On the subject of ethical principles and rules, it took the directives of the Committee on Publication Ethics -COPE (COPE: Committee on Publication Ethics) as a basis.

15. Dergi'ye gönderilen makalelerin yazım bakımından son denetimlerinin yapılmış olduğu ve **basılmaya hazır olarak** verildiği kabul edilir.

*All submissions are regarded as **ready to publish** and already proof-read by the author himself.*

16. Tüm Hakem Raporları, **ULAKBİM** (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) **Hukuk Veri Tabanı Komitesi** tarafından denetlenmesine olanak verecek şekilde 5 yıl saklanır.

*All reviewers' evaluation reports will be kept for at least five years after publication and copies of these reports will be sent to the **ULAKBİM** (Turkish Academic Network and Information Center) **Law Database Committee** whenever required.*

17. Dergi'ye ait yeni sayı yayınlandıkça, bu sayı tek bir **PDF** kopyası şeklinde **ULAKBİM Online Dergi Takip Sistemine (ODİS)** yüklenir. Ayrıca Dergi'nin 2 adet basılı kopyası da ULAKBİM'e kargo ile ulaştırılır.

*Each Publisher issue of the Journal will be uploded as a **PDF** file to the **Online Journal Watch System of ULAKBİM (ODİS)**. Also two copies of the published issue will be delivered to ULAKBİM by cargo.*

18. Dergi basıldıktan sonra ilgili sayının yazarlarına ve bu sayıda hakemlik yapmış olanlara ücretsiz olarak gönderilir.

Free copies of the published issue will be sent both to the author (s) and to the reviewer (s).

Hakem Değerlendirme Sistemi/Arbiter Evaluation System

19. Yayın Kurulu'nda ilk değerlendirilmesi yapılan makaleler, anonim olarak hakeme gönderilecek, hakemden gelen rapor doğrultusunda makalenin yayınlanmasına ya da düzeltme istenmesine ya da yayınlanmamasına karar verilecek ve yazar durumdan en kısa zamanda haberdar edilecektir. Tamamlanmış veya düzeltilmiş yazı, Yayın Kurulu'nca, tekrar hakeme gönderilir.

After the initial assessment of the articles is completed by the editorial board, the articles will be submitted to a peer reviewer anonymously. In accordance with the reviewer's report, editing may be requested, the article may get published, or the article may be rejected. The author shall be notified of the decision as soon as possible. The editorial board shall submit the final, or the edited article to the peer reviewer one more time.

20. Her makale için hakem sayısı en az iki olup, iki hakemin görüşlerinin farklı olması durumunda editör veya üçüncü bir hakemin görüşü alınacaktır.

For each paper there would be at least two arbiters; when these two arbiters have conflicting opinions, either the editor or a third arbiter will be consulted.

21. Dergi, hakemin yazarı bilmemesi esasına (**ift k3r hakemlik**) dayanır. Dergiye g3nderilen t3m alışmalar ift k3r hakem değerlendirilmesine tabi tutulduğundan hakem listesine yer verilmemiştir. Hakeme g3nderilecek makalelerde de yazarın kimliğine ilişkin bilgilerin gizliliği sağlanır.

*All articles submitted are subject to a **double blind peer review**. Because of the double blind peer review the journal doesn't include referee list. The identity of the author (s) and reviewer (s) will not be revealed to the other party.*

Regesta Hakkında/About Regesta

REGESTA adlı hukuk dergisi, yılda 3 sayı yayımlanan, hakemin yazarı bilmemesi esasına dayalı hakemli bir hukuk dergisidir. 2011 yılından beri yayın hayatını sürdürmekte olan dergide, Ticaret Hukuku'na ilişkin akademik makalelerin yanı sıra, ticaret sicili uygulamalarını ortaya koyan çalışmalara yer verilmektedir.

Akademisyenlerin ve ticaret sicilini ilgilendiren konularda çalışan başta hukukçular olmak üzere uzmanların, ticaret sicili ile doğrudan ya da dolaylı ilgili, yoruma açık ve tereddüt edilen konuları çeşitli perspektiflerden işleyen çalışmalarının büyük bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Dergimizin etik ilkeleri, yayın ve intihal politikasına ilişkin detaylı bilgilere “<https://ito.org.tr/tr/regesta>” adresinde yer verilmiştir.

REGESTA, TÜBİTAK ULAKBİM Türk Hukuk dizininde yer alan dergiler arasına kabul edildi.

Journal of REGESTA is a peer reviewed academic law journal published regularly three times a year, concentrating on issues of academic articles relating to Commercial Law and studies regarding trade registry process. It has been in publication since 2011.

We are persuaded that the academicians' and the specialists' especially the jurists' studies, including different views regarding open-ended and hesitated subjects relating to the trade registry directly or indirectly, will be filled the gap.

Detailed information about our journal's ethical principles, its policy on publication and plagiarism may be found in the following address: <https://ito.org.tr/tr/regesta>

REGESTA is accepted amongst the journals that are ranked in the TUBITAK ULAKBIM Index.

Kişisel Verileriniz Hakkında Bilgilendirme

Dergimiz, İTO tarafından hakemli, yerel ve süreli yayın vasfıyla yayımlanmakta olup abonelik kapsamında daha önce bize bildirmiş olduğunuz adresinize gönderilmektedir.

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ikincil mevzuat kapsamında, Dergimizin dağıtım faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla isim, unvan, adres ve iletişim bilgileriniz işlenmekte ve ilgili kurye/kargo şirketine aktarılmaktadır. Söz konusu kişisel verileriniz, aksi yönde bir talebiniz olmaması halinde Dergimizin yayınlandığı süre boyunca mevzuata uygun olarak saklanacaktır.

6698 sayılı Kanun uyarınca, söz konusu faaliyet kapsamında veri sorumlusu İTO olup, Kanununun 11. maddesi kapsamındaki haklarınız için nurcan.turan@ito.org.tr adresine e-posta yoluyla başvurabilirsiniz.

Regarding Your Personal Information

Our journal published by İTO, is a peer reviewed, national, and a periodical publication. As a part of your membership status, it is mailed to the address that you previously supplied to us.

Under the 6698 numbered Law on the Protection of Personal Information, and secondary legislation, your name, your title, your address, and your contact information are recorded, and communicated to the relevant shipping company for the purpose of distributing our periodical. Unless you request otherwise, during the term of our publication, your personal information shall be kept in accordance with the legislation.

Under the 6698 numbered Law, İTO is the responsible party for the data. Regarding your rights under article 11 of the Law, you may get in touch with us by e mailing to us either at nurcan.turan@ito.org.tr

HAKEM DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Dergiye gönderilen yazıların ilk değerlendirme süreci Editör/Yayın Kurulu tarafından yapılır ve şekil ile içerik bakımından uygun bulunan yazılar bilimsel inceleme için en az iki kör hakeme gönderilir. Hakemlerden gelen raporlar doğrultusunda yazının yayımlanmasına, rapor çerçevesinde düzeltme istenmesine veya yayımlanmamasına karar verilir. Düzeltme istenilen yazı değerlendirilmesi için tekrar hakeme gönderilir. Hakem değerlendirme raporları TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin Komitesi'nin incelemesine olanak verecek şekilde yayın tarihinden sonra en az beş yıl süreyle saklanmaktadır. Yazıların yayımlanması konusunda son karar Yayın Kuruluna aittir. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.

REVIEWER EVALUATION PROCEDURE

The editor/the publication board works on the initial review procedure of the papers submitted to the journal; and the papers endorsed based on their form and their content would be submitted to at least two blind reviewers for evaluation. Based on the reports of the reviewers, it is decided to either revise or to publish the paper. The paper requested to be revised would be submitted to the reviewer one more time. Reviewer evaluation reports would be kept at least for a period of five years after the date of publication in the form that would enable them to be examined by the TÜBİTAK ULAKBİM TR index commission. The publication board makes the final decision regarding the publication of the papers. Unpublished papers shall not be remanded.

EDİTÖRDEN.../FROM THE EDITOR...

Dergimizin 2026 yılına ait ilk sayısıyla karşınızdayız.

Bu sayımızdaki ilk eser Doç. Dr. Raziye AKSU ve Arş. Gör. Cansu KAHRAMAN'ın "*Acentelik İlişkisinde Rekabet Yasağı Anlaşması Üzerine Bir Değerlendirme*" olup; bunun yanı sıra Doç. Dr. İsmail Özgün KARAAHMETOĞLU'nun "*Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamının Belirlenmesinde Sigortacılık Kanunu m.11/4 ile Türk Ticaret Kanunu m. 1409/1 Arasındaki İlişki*", Doç. Dr. Ferhat KAYIŞ'ın "*Çatışan ve Yarışan Kararlar Ekseninde Kambiyo Senetlerinde Bedelin Farklı Gösterilmesine İlişkin Yargıtay Uygulaması ve Buna İlişkin Değerlendirmeler*" ve Arş. Gör. Dr. Aybike SALMAN'ın "*İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması*" isimli yazılarına yer verilmiştir.

Tüm eserler güncel gelişmeleri içermekte olup, okuyucuların ilgi ile takip edeceklerini umuyorum.

Av./Aal. Nurcan TURAN

REGESTA TİCARET HUKUKU DERGİSİ

Yıl/Sayı: 2026/1

İÇİNDEKİLER

Makaleler.....XXIII

Araştırma Makalesi

Acentelik İlişkisinde Rekabet Yasağı Anlaşması Üzerine Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Raziye AKSU

Arş. Gör. Cansu KAHRAMAN..... 1

Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamının Belirlenmesinde Sigortacılık Kanunu m.11/4 ile Türk Ticaret Kanunu m. 1409/1 Arasındaki İlişki

Doç. Dr. İsmail Özgün KARAAHMETOĞLU..... 41

Çatışan ve Yarışan Kararlar Ekseninde Kambiyo Senetlerinde Bedelin Farklı Gösterilmesine İlişkin Yargıtay Uygulaması ve Buna İlişkin Değerlendirmeler

Doç. Dr. Ferhat KAYIŞ..... 89

İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması

Arş. Gör. Dr. Aybike SALMAN..... 121

REGESTA JOURNAL OF COMMERCIAL LAW

Year/Issue: 2026/1

CONTENTS

ARTICLES.....XXIII

Research Articles

An Evaluation of the Non-Compete Agreement in Agency Relationships

Assoc. Prof. Dr. Raziye AKSU

Res. Asst. Cansu KAHRAMAN 1

The Relationship Between Article 11/4 of the Insurance Law and Article 1409/1 of the Turkish Commercial Code in Determining the Scope of Coverage in Insurance Contracts

Assoc. Prof. Dr. İsmail Özgün KARAAHMETOĞLU..... 41

Adhibition of the Court of Cassation on Showing the Price Differently in Bills of Exchange and Evaluations Related to It in the Light of Conflicting and Competing Decisions

Assoc. Prof. Dr. Ferhat KAYIŞ..... 89

Keeping Commercial Books Not Related to the Accounting of the Business in Electronic Form

Res. Asst. Dr. Aybike SALMAN..... 121

MAKALELER

ARTICLES

* Acentelik İlişkisinde Rekabet Yasağı Anlaşması Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Non-Compete Agreement in Agency Relationships

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. Raziye AKSU
Arş. Gör./Res. Asst. Cansu KAHRAMAN

* Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamının Belirlenmesinde Sigortacılık Kanunu m.11/4 ile Türk Ticaret Kanunu m. 1409/1 Arasındaki İlişki

The Relationship Between Article 11/4 of the Insurance Law and Article 1409/1 of the Turkish Commercial Code in Determining the Scope of Coverage in Insurance Contracts

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. İsmail Özgün KARAAHMETOĞLU

* Çatışan ve Yarışan Kararlar Ekseninde Kambiyo Senetlerinde Bedelin Farklı Gösterilmesine İlişkin Yargıtay Uygulaması ve Buna İlişkin Değerlendirmeler

Adhibition of the Court of Cassation on Showing the Price Differently in Bills of Exchange and Evaluations Related to It in the Light of Conflicting and Competing Decisions

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. Ferhat KAYIŞ

* İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması

Keeping Commercial Books Not Related to the Accounting of the Business in Electronic Form

Arş. Gör. Dr./Res. Asst. Dr. Aybike SALMAN

- Araştırma Makalesi -

ACENTELİK İLİŞKİSİNDE REKABET YASAĞI ANLAŞMASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

(AN EVALUATION OF THE NON-COMPETE AGREEMENT IN AGENCY
RELATIONSHIPS)

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. Raziye AKSU**
Arş. Gör./Res. Asst. Cansu KAHRAMAN***

ÖZ

Acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşması, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 123'te düzenlenmiştir. Acente, rekabet yasağı anlaşması ile acentelik sözleşmesinin bitiminden itibaren en çok iki yıl süreyle müvekkil ile belirli bölge veya faaliyet alanında rekabet etmemeyi uygun bir tazminat karşılığında üstlenebilir. Bu kapsamda çalışmamızda, öncelikle acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşmasının esasına ilişkin şartlar incelenmiş; akabinde anlaşmanın şekil şartlarına yer verilmiştir ve rekabet yasağı anlaşması ile tarafların üstlendikleri borçlar ele alınmıştır. Müvekkilin ödemesi gereken tazminat ve tazminatın şartları değerlendirilmiştir. Daha sonra müvekkil ile acente arasındaki rekabet yasağı anlaşmasının sona ermesi ve anlaşmaya aykırı davranışın sonuçlarına değinilmiştir.

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 15.10.2025 tarihinde Yayinevimize ulaşmış olup, 14.11.2025 tarihinde birinci hakem; 15.12.2025 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir. DOI: <http://dx.doi.org/10.69838/legal.87791>

** Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, raziyeak-su@sdu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-2245-863X

*** Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ar. Gör., cansukahraman@sdu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9047-6528

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmişlerdir.

Katkı Payı Oranı: Yarı yarıya (%50/%50)'dir.

Bu makaleye atıf için; AKSU, Raziye, KAHRAMAN, Cansu, "Acentelik İlişkisinde Rekabet Yasağı Anlaşması Üzerine Bir Değerlendirme", REGESTA, Sayı: 2026/1, Yıl: 2026, s. 1-40.

Anahtar Kelimeler: Acente, Acentelik Sözleşmesi, Rekabet Etme me Yükümlülüğü, Rekabet Sınırlandırmaları, Rekabet Yasağı Anlaşması

ABSTRACT

The non-competition agreement concluded following an agency contract is regulated under Article 123 of the Turkish Commercial Code No. 6102. By means of a non-competition agreement, the agent may undertake, in return for an appropriate compensation, not to compete with the principal within a specific territory or field of activity for a period not exceeding two years after the termination of the agency contract. Within this framework, the present study first examines the substantive requirements of post-contractual non-competition agreements in agency relationships; thereafter, it addresses the formal requirements of such agreements and discusses the obligations assumed by the parties under the non-competition clause. The compensation to be paid by the principal and the conditions governing such compensation are also assessed. Subsequently, the study considers the termination of the non-competition agreement between the principal and the agent, as well as the legal consequences of any breach of the agreement.

Keywords: Agent, Agency Agreement, Duty of Non-competition, Restrictions on Competition, Non-compete Agreement

GİRİŞ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹ (TTK) m. 102/1 uyarınca “*Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilediren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir*”. Acente ile müvekkil arasındaki akdedilen sözleşmeye acentelik sözleşmesi adı verilir². Acente yapmış olduğu sözleşme dolayısıyla bir takım hak ve yükümlülüklerle sahiptir. Bunlar-

¹ Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG 14.02.2011/27846

² Raziye Aksu, “Acentelik Sözleşmesinin Son Ermesinde Haklı Sebebin İncelenmesi” (2022) (1) Ankara Barosu Dergisi 1, 4

dan biri de rekabet etmeme yükümlülüğüdür³. Acentelik sözleşmesinin devamı süresince kural olarak acente müvekkil ile aynı yer veya bölgede, birbirleriyle rekabette bulunan birden çok ticari işletme hesabına doğrudan veya dolaylı bir şekilde acentelik yapamaz (TTK m. 104). Acentenin bu yükümlülüğü sözleşme ilişkisi devam ettiği sürece kanun gereği devam eder. Acentelik ilişkisi sona erdikten sonra ortadan kalkar. Acentenin, acentelik sözleşmesinin sona ermesiyle faaliyetlerinde serbest hale gelmesi asıldır⁴. Başka bir deyişle, acente, dilerse acentelik mesleğini, son bulan acentelik konusu dâhil istediği alanda sürdürebilir. Bununla birlikte acentede, acentelik sözleşmesi sona erince acenteliği boyunca edindiği bilgi, deneyim ve müşteri çevresini sözleşme sonrasında kendi lehine kullanmak isteyebilir. İşte bu aşama için rekabet yasağı anlaşması akdedebilme imkânı TTK m. 123'te yer almaktadır. Nitekim müvekkil, acentenin kendisi için olası riskini ortadan kaldırmak amacıyla ticari hayatını ekonomik bir kayıp yaşamadan devam ettirebilmek ve acentenin kendisiyle rekabet etmemesini sağlamak adına bir rekabet anlaşması yapma yöntemini büyük olasılıkla tercih edecektir⁵.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁶ (ETK) döneminde acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşmasına dair hüküm kanunda yoktu. Bu sebeple, acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağına 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu⁷ (TBK) m. 444 vd. hükümleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanıyordu⁸. TBK m. 444 vd. hükümleri kapsamında

³ Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku* (31st edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2025) 244; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya and Füsün Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku* (8th edn, Vedat 2022) 582; Oruç Hami Şener, *Ticari İşletme Hukuku* (3rd edn, Seçkin 2025) 280; Rıza Ayhan and Hayrettin Çağlar and Mehmet Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar* (16th edn, Yetkin 2024) 579

⁴ Arslan Kaya, *Acentelik- Türk Ticaret Kanunu Şerhi Birinci Kitap Yedinci Kısım* (TK m. 102-123) (Beta 2016) 306

⁵ Michael Martinek, Jörg Semler and Eckhard Flohr, *Handbuch Vertriebsrecht* (5th edn, C.H. Beck/Helbing Lichtenhahn 2024) 48; Özlem Akıncı Albayrak, *Acentelik ve Tekel Yetkisi Veren Diğer Sözleşmelerde Rekabet Yasağı* (On İki Levha 2024) 86, 99; Ali Cengiz, "Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları" (2011) 1(2) *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 140, 154-155

⁶ Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6762, Kabul Tarihi: 29.06.1956, RG 09.07.1956/9353

⁷ Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.01.2011, RG 04.02.2011/27836

⁸ Şaban Kayıhan, *Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi* (5th edn, Umuttepe 2018) 112; Tayfun Tuna, "Sözleşme Sonrası için Kararlaştırılan Rekabet Yasağının Dolanılması Sebebiyle Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması" (2022) 10(20) *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 375, 402; Ş. Esra Başkan, "6098 sayılı Türk Borçlar

sözleşme sonrası rekabet yasağı anlaşmasında işverenin karşı edim yükümlülüğü bulunmadığından rekabet yasağı anlaşması ücretsiz olarak da yapılabilirdi. Bununla birlikte, müvekkilin rekabet yasağı anlaşması karşılığında tazminat ödediği; ancak acentenin rekabet yasağını ihlal ettiği durumlarda, müvekkilin acenteye karşı sebepsiz zenginleşme davası açma hakkı bulunmaktaydı. Müvekkilin başkaca zararları varsa 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu⁹ m. 112 vd. hükümlerince tazminat davası da açabiliyordu¹⁰. İşte bu kanun boşluğunu doldurmak ve acenteyi de korumak için 6102 sayılı TTK m. 123 ile acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşması¹¹ hüküm altına alınmıştır. Başka bir deyişle hükmün temel amacı, zayıf konumda olan acenteyi nispeten daha güçlü konumda olan müvekkile karşı korumaktır. Acentenin korunması, rekabet yasağı anlaşmasını zaman ve konu bakımından sınırlayarak, anlaşmaya belirli şekil şartları öngörerek ve acente lehine tek taraflı tazminat ödenmesine hükmederek sağlanmaktadır¹². TTK m. 123, acente ile müvekkil arasındaki çıkar çatışmasını önlemeye yardımcı olur. Ayrıca acentenin müvekkil ve işletmeye ait sırları kullanmasını önler¹³. Hüküm, Alman Ticaret Kanunu (*Handelsgesetzbuch-HGB*) m. 90a'dan alınmıştır¹⁴. Çalışmamızda, acentenin

Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Rekabet Yasağı Sözleşmesi” (2012) 2(2) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 116, 118; Betül Aktaş Tekeş, “Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Temel Sorunlar” (2015) (1) Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 91, 98-101; Ece Deniz Günay, “Türk Ticaret Kanunu ve Karşılaştırmalı Hukukta Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması” (2015) 10(131-132) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 145,147

⁹ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 29.06.1956, RG 08.12.2001/24607

¹⁰ Kayıhan (n 8) 112

¹¹ “Acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşması” yerine metnin devamında rekabet yasağı anlaşması kullanılacaktır

¹² Didem Kaya Cankat, Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi (On İki Levha 2019) 76

¹³ Ozan Can, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması (Turhan 2011) 42-43

¹⁴ HGB m. 90a uyarınca, “(1) Acenteyi, acentelik sözleşmesinin hitamından sonra mesleki faaliyetinde kısıtlayan bir sözleşme (rekabet yasağı anlaşması) yazılı şekilde yapılmalıdır ve anlaşılan hususları ihtiva eden ve müvekkil tarafından imzalanmış bir belge acenteye teslim edilmelidir. Anlaşma, acentelik sözleşmesinin hitamından itibaren en fazla iki yıl için kararlaştırılabilir ve sadece, acenteye hasredilmiş bölge veya müşteri çevresine ve yalnızca, acentenin müvekkil için kurulmasına veya yapılmasına aracılık ettiği sözleşmelere ilişkin konuları kapsamalıdır. Müvekkil, acenteye rekabet kısıtlamasının devamı süresince uygun bir bedel ödemek zorundadır. (2) Müvekkil sözleşme ilişkisinin sonuna kadar yazılı şekilde rekabet kısıtlamasından vazgeçebilir. Yazılı bildirimin üstünden altı ay geçmekle müvekkil, (rekabet kısıtlaması dolayısıyla) bedel ödemek yükümlülüğünden kurtulur (3) Taraflardan biri, diğer tarafın kusurlu hareketi

acentelik sözleşmesinin sona ermesi sonucu ortaya çıkan rekabet yasağı anlaşması ele alınacaktır.

1. REKABET YASAĞI ANLAŞMASININ YAPILMASI

1.1. Anlaşmanın Tarafları

Rekabet yasağı anlaşmasının tarafları, acentelik sözleşmesinin tarafları olan müvekkil tacir ve acentedir (TTK m. 123/1). Müvekkil, acenteye kendi ticari işletmesiyle ilgili sözleşmelerde aracılık etmek ve/veya bunları kendi adına yapmak yetkisini veren tacirdir. Tacir ürettiği ürünlerin veya verdiği hizmetin şube açmak gibi bir masraf yapmadan tanıtılması, satın alacak kişilerin bulunması ve gerekirse kendi adına sözleşme yapılması için bir kişiye ihtiyaç duyar. Buna göre, acente sürekli ve bağımsız bir şekilde, tacir adına ticari işletmeyi ilgilendiren konularda sözleşme kurulmasına aracılık yapacak veya bu sözleşmeleri tacir adına imzalayacaktır. Bu kapsamda şayet acentenin faaliyeti TTK m. 11’de sayılan ticari işletmenin unsurlarını taşırırsa, acente de tacir sıfatını haiz olabilecektir. Dolayısıyla rekabet yasağına ilişkin anlaşma açısından yorum yapılırken acentenin tacir olma durumu da göz önüne alınmalıdır.

TTK m. 103’te acenteliğe yönelik düzenlemelerin uygulama alanı belirlenmiştir. Hükümde, “*Özel kanunlardaki hükümler saklı olmak üzere, bu Kısım hükümleri şunlar hakkında da uygulanır: a) Sözleşmeleri yerli veya yabancı bir tacir hesabına ve kendi adına yapmaya sürekli olarak yetkili bulunanlar, b) Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez veya şubesi bulunmayan yabancı tacirler ad ve hesabına ülke içinde işlemlerde bulunanlar*” şeklinde sayılanlara özel kanun hükümleri saklı kalmak koşuluyla TTK’nin acenteliğe ilişkin hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir. TTK m. 103 kapsamında belirtilenlere TTK m. 123 de uygulanabilecektir¹⁵.

Rekabet yasağı anlaşmasının tarafları kural olarak acente ve müvekkildir; ancak bazı hallerde müvekkille bağlantılı ya da aynı şirketler topluluğundaki işletmeler de rekabet yasağı anlaşmasından faydalanabilir. Başka bir deyişle, rekabet yasağı anlaşması üçüncü kişi yararına düzenlenmiş olabilir. Dolayısıyla hükmün uygulama bu tür durumlarda genişlemekte-

dolayısıyla sözleşmeyi feshederse, fesihden itibaren bir ay içerisinde yapacağı yazılı bir beyanla kendisini rekabet sözleşmesiyle bağlı olmadığını bildirebilir. (4) Acentenin aleyhine ayrıksı sözleşmeler yapılamaz” düzenlemesine yer verilmiştir. Ayrıntılı inceleme için bkz. Arslan Kaya, Gerekçeli- Karşılaştırmalı- Notlu Türk Ticaret Kanunu (Beta 2021) 222; Kayıhan (n 8) 113

¹⁵ Akıncı Albayrak (n 5) 92

dir¹⁶. Örneğin, acente ile yapılmış rekabet yasağı anlaşmasında müvekkilin bağlı bulunduğu diğer şirketlerle de rekabet etmeyeceği yönünde madde konulabilir.

1.2. Anlaşmanın Kapsamı

1.2.1. Konu Bakımından

Rekabet yasağı anlaşması acentenin müvekkil için acentelik sözleşmesi kapsamında “...kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulara...” ilişkindir (TTK m. 123/1). Buna göre, rekabet yasağı anlaşmasında konu bakımından kapsamın belirlenebilmesi için öncelikle acentelik sözleşmesinin incelenmesi gerekir. Sözleşmede konu geniş bir şekilde ele alınmış olsa bile fiili uygulama incelenerek rekabet yasağı anlaşmasının yorumunda konuya ilişkin “dar bir yorum” yapılmalıdır¹⁷. Zira, hüküm çalışma özgürlüğüne getirilen istisnai bir düzenlemedir. İstisnalar ise dar yorumlanmalıdır (*Singularia non sunt extendenda*). Konunun geniş veya belirsiz olması durumunda esas alınan acentenin fiili çalışma alanıdır¹⁸. Örneğin, Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi ile acente arasında yapılan acentelik sözleşmesine, sözleşme konusu olarak “her tür motorlu kara taşıtlarının satışına aracılık” yazılmıştır. Böyle bir durumda Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi’nin çalışma alanı ticari araçların satışı ise fiilen çalıştığı bu alan esas alınacaktır. Rekabet yasağı da Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi’nin çalışma alanı olan ticari araçların satışı ile sınırlı olacaktır. Aksi durumda acenteye tüm araç sektöründe (motosiklet, araba, otobüs vs.) faaliyet sınırlaması getirilmiş olacaktır. Bu da anlaşma konusunun geniş biçimde yorumuna sebebiyet vererek çalışma hürriyetini (Anayasa¹⁹ m. 48) orantısız biçimde ihlal eder.

Acentelik sözleşmenin kurulduğu esnada belirlenen sözleşme konusunun kapsamı zamanla genişleyebilir veya daralabilir. Genişleme, tarafların anlamasıyla veya yalnızca müvekkilin acentelik sözleşmesine faaliyet kapsamında olmayan konuları da sözleşmeye dâhil etmek istemesiyle gündeme gelebilir. İkinci durumda müvekkilin, acentenin sözleşme sonrası rekabet yasağının kapsamını kötü niyetle genişletmek istemesi söz konusu olabilir. Böyle bir durumda hangi konuların rekabet yasağı kapsamı-

¹⁶ ibid 90

¹⁷ Akıncı Albayrak (n 5) 102

¹⁸ Kaya, Acentelik (n 4) 309; Can, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 96

¹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, RG 09.11.1982/17863

na dâhil olacağı konusunda öğretide bir görüş²⁰, her somut olayın kendi özelinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca acentenin faaliyet kapsamı için sözleşme süresinin tamamına veya bir kısmına yayılan faaliyetlerini esas almanın doğru olmadığı ifade edilmiştir. Başka bir görüşe göre²¹ acentelik sözleşmesinin bitmesinden önceki iki yıla bakılarak acentenin faaliyet alanı belirlenmelidir. Kanaatimizce burada önemli olan acentenin, müvekkil için aktif olarak hangi konulara ilişkin sözleşmelerin kurulmasına aracılık ettiğiidir. Çünkü acentelik sözleşmesinde acente müvekkilin ürün veya hizmetini tanıtmakta, buna ilişkin sözleşmelerin kurulmasına aracılık etmekte veya bizzat kendisi müvekkil tacir nam ve hesabına işlem yapmaktadır. Dolayısıyla acentenin yapmış olduğu işler açısından alıcılar, acenteyi tanır ve ona belirli bir güven duyarlar. İşte bu güven sebebiyle acentelik sözleşmesi sona erse de alıcılar acenteye iletişime geçmeye devam edebilirler. Bu sebeple, sınırlandırmanın kapsamı açısından somut olayın özelinde fiilen yaptığı işlemler incelenerek dar bir yorumla değerlendirme yapılmalıdır.

Rekabet yasağı anlaşması, “yalnızca acenteye bırakılmış olan bölgede veya müşteri çevresinde” kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konularla ilgili olabilir. Bölge kavramı, acentenin müvekkil için aracılık faaliyetlerinde bulunduğu veya onun adına sözleşme yaptığı belirli coğrafi sınırları olan alandır (TTK m. 102)²². Müşteri, acentenin müvekkili ad ve hesabına sözleşmeler yaptığı ya da aracılık ettiği belirli özelliklere sahip kişileri ifade etmektedir²³. Müşteri çevresi kavramının içine yalnızca iş yapılan müşteriler değil potansiyel müşteriler de dâhildir²⁴. Ticari hayatın dijital ortamlara taşındığı bu dönemde, müşteri çevresine dijital ortamın da dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Hükümdeki “bölgeye veya müşteri çevresine” ifadesinde “veya” bağlacı kullanılmıştır. Dolayısıyla taraflar rekabet yasağı anlaşması kapsamına müşteri çevresini veya bölgeyi ya da her ikisini de dâhil edebilir-

²⁰ Can, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 97

²¹ Yaşar Can Göksoy, “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması” (2010) 12(Özel Sayı) 895, 913

²² Albin Ströbl, Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch (6th edn, C.H. Beck 2025) § 90a 31

²³ Jan Busche, in Hartmut Oetker (ed), Handelsgesetzbuch (8th edn, CH Beck 2024) § 90a 9; Akıncı Albayrak (n 5) 104

²⁴ Göksoy (n 21) 910

ler²⁵. Yargıtay bir uyuşmazlıkta²⁶, tarafların rekabet yasağı anlaşmasında, yer sınırlaması yapmadıkları gerekçesiyle anlaşmanın geçersiz olduğu sonucuna varmıştır. Kararda, Anayasa m. 48 ile kişilerin çalışma özgürlüğünün güvence altına alındığına ve çalışma özgürlüğünün kısıtlanamayacağına yer verilerek anlaşmanın rekabet yasağına ilişkin hükmünün, kanunun emredici düzenlemesine aykırı olduğu gerekçesiyle rekabet yasağı anlaşmasının geçersizliğine hükmedilmiştir. Kanaatimizce de Yargıtay'ın kararı yerindedir. Çünkü TTK m. 123'te rekabet yasağı anlaşmasının koşulları emredici olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda hükümde açıkça “Anlaşmanın yalnızca acenteye bırakılmış olan bölgeye veya müşteri çevresine ve kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulara ilişkin olabileceği” düzenlenmiştir. Dolayısıyla rekabet yasağı anlaşmasında rekabet yasağının hangi bölge veya müşteri çevresine ilişkin olduğu yazılmamışsa anlaşma geçersiz olacaktır. Ayrıca rekabet yasağı anlaşmasının bu şekilde sınırlandırılmasının sebeplerinden biri de müvekkil tacirin karşısında acentenin zayıf konumda olmasıdır. Acentenin müvekkil karşısında mağdur olmaması için rekabet yasağı anlaşmasının koşullarının açıkça düzenlenmesi gerekir.

Rekabet yasağının sınırını, TTK m. 123/1 uyarınca “Acentenin, işletmesine ilişkin faaliyetleri” belirlemektedir. Yasağın kapsamı, acenteye bırakılmış olan bölge veya müşteri çevresinden ve kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulardan oluşmaktadır. Dolayısıyla “işletmesine ilişkin faaliyetler” dar yorumlanmalıdır²⁷. Acentenin işletmesine ilişkin bütün faaliyetleri yasak kapsamında değildir. Acente, müvekkilin çalışma alanından farklı alanda, farklı mal veya hizmetlere ilişkin faaliyetlerine devam edebilecektir. Örneğin Antalya’da narenciye ürünleri üreten Ü, portakallarının İstanbul’da satılmasına aracılık etmesi ve gerektiğinde kendi adına sözleşme yapması için A ile anlaşmıştır. Bu durumda, sözleşme sona erdiğinde A ile yapılacak rekabet yasağı anlaşması İstanbul’da portakal satımıyla ilgili olacaktır. Benzer şekilde, aynı bölgede farklı mal veya hizmetlerde; farklı bölgelerde de aynı veya farklı mal veya

²⁵ Jörg Semmler, “HGB § 90a Wettbewerbsabrede” in Joost, Strohn, Poelzig and Sander (eds), Ebenroth/Boujong, Handlungsgesetzbuch” (5th edn, Beck 2024) § 90a 17; Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 92; Reha Poroy and Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku (20th edn, Seçkin 2024) 332; Kayıhan (n 8) 281; Mustafa İsmail Kaya, Acentelik Hukuku (2nd edn, Adalet 2022) 404

²⁶ Yargıtay 11 HD, E 2014/10427 K 2014/20205, <<https://legalbank.net/arama>> (Erişim Tarihi 15 Temmuz 2025)

²⁷Oetker and Busche (n 23) HGB § 90a 9; Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 583

hizmetlerde bulunabilecektir. Rekabet yasağının kapsamı, kanunda belirtilen hususlar azami sınır olmak üzere daraltılabilir²⁸.

1.2.2. Zaman Bakımından

Acentenin müvekkille rekabet etme yasağı, acentelik sözleşmesi süresince kanundan (TTK m. 104); sözleşme bitiminden sonra ise tarafların rekabet etmemeye yönelik anlaşmasından (TTK m. 123) kaynaklanır. Acentelik sözleşmesi süresince devam eden rekabet sınırlaması (TTK m. 104) sürekli borç ilişkisinden doğan güvene bağlı olarak devam etmektedir. Acentelik sözleşmesi bittiğinde taraflar arasında hukuki bir bağ kalmadığı için güven unsuru da ortadan kalkmaktadır²⁹. Kanun koyucu sözleşme sonrası ortaya çıkan bu boşluğu doldurmak amacıyla TTK m. 123 ile sözleşme sonrası sözleşmeye bağlı olarak uygulanacak faaliyet sınırlaması düzenlenmiştir.

Rekabet etmeme yükümlülüğü öngören anlaşmalar en çok acentelik ilişkinin bitiminden itibaren iki yıllık süre için yapılabilir (TTK m. 123/1). Nitekim belirsiz veya çok uzun süreli anlaşmalarda acentenin çalışma özgürlüğü (Anayasa m. 48) ihlal edilmiş olacaktır³⁰. Sürenin başlama tarihi sözleşme ilişkisinin bitim tarihidir. Bu tarihten sözleşmenin hukuken sona ermesi anlaşılmalıdır³¹. Acentenin sözleşme devam ettiği halde müvekkil adına işlem yapmaması hali bu durumu kapsamaz; esas alınan sözleşmenin hukuken bitmiş olmasıdır. Tarafların kendi aralarında belirledikleri “anlaşmanın, acentelik sözleşmesinin bitimi tarihinden sonraki bir tarihte yürürlüğe gireceğine” ilişkin anlaşmalar geçerli değildir. Zira TTK m. 123’te belirtilen iki yıllık süre emredici niteliktedir³². Bunun yanı sıra, tarafların sürenin durması veya kesilmesi nedenlerini ileri sürerek bu süre-

²⁸ Martinek, Semler and Flohr VertriebsR-HdB/Yalcin (n 5) § 85. 68; Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 583; Kaya, Acentelik, (n 4) 402

²⁹ Tamer Bozkurt, Ticari İşletme Hukuku (6th edn, Yetkin 2024) 531; Eser Rüzgar, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Acentelik Sözleşmeleri” (2011) 1(5) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 418, 433

³⁰ Kaya, Acentelik (n 25) 404; Nazire Kaya, “Acentenin Sözleşme Süresince ve Sözleşmeden Sonraki Rekabet Yasağı” (2014) 9(96) Terazi Hukuk Dergisi 42, 48; Tuna (n 8) 402

³¹ Akıncı Albayrak (n 5) 100; Mustafa Yasan, Ticari İşletme Hukuku (4th edn, Seçkin 2024) 165

³² Poroy and Yasaman (n 25) 332; Akıncı Albayrak (n 5) 101; Ozan Can, “Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşmasının Rekabet Sınırlandırmaları Hukukuna Etkisi” (2014) (2) Ankara Barosu Dergisi 67, 72

yi dolaylı olarak uzatmaları da mümkün değildir³³. Alman öğretisinde³⁴, iki yıllık sürenin kesintisiz olması gerektiği, kesintiye bağlı uzatmaların olmayacağı; ayrıca iki yıllık süreden daha uzun süre öngören anlaşmaların geçersiz olduğu belirtilmiştir.

TTK m. 123'te öngörülen iki yıllık süre, azami süredir. Taraflar isterlerse rekabet yasağı anlaşması açısından iki yıldan daha az süre kararlaştırabilirler; ancak, daha uzun bir süre öngöremezler³⁵. İki yıldan fazla süreli yapılan anlaşmalarda TTK m. 1530/1 uygulanacaktır. Hüküm uyarınca, "...sözleşme uyarınca yerine getirilmesi gereken edimler için kanunun veya yetkili makamların koymuş olduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmeler en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılır." Diğer bir deyişle, kanunun ve yetkili makamın koymuş olduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmeler en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılacaktır³⁶. Örneğin, Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi ile acente arasında yapılan acentelik sözleşmesinde rekabet yasağına ilişkin süre 3 yıl olarak belirlenmişse bu süre geçersizdir. Dolayısıyla Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi ile acente arasında yapılan acentelik sözleşmesinin süresi TTK m. 1530/1 uyarınca iki yıl kabul edilir. Nitekim TTK m. 123'te de bu maddeye aykırı şartların, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersiz olduğu düzenlenmiştir.

Teknolojik gelişmeler dikkate alındığında TTK m. 123'te düzenlenen iki yıllık azami süre yetersiz mi yoksa fazla mı kalacaktır. Kanaatimizce teknolojik gelişmeler ile hızlı tüketim iki yıllık süreyi fazla olarak nitelendirmemize sebep olacaktır. Bununla birlikte, oturmuş bir müşteri çevresi olan işletmelerde iki yıllık azami süre yetersiz kalabilir. Dolayısıyla kanun koyucu, süre konusunu yine azami süre olarak düzenlemeli ancak somut olaya da göndermede bulunmalıdır.

Anlaşmaya süreye ilişkin bir kayıt konulmadığı durumda anlaşmanın geçerliliğine ilişkin öğretiler tartışmalar mevcuttur. Bir görüşe göre³⁷, an-

³³ Ali Bozer and Celal Göle, Ticari İşletme Hukuku (8th edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2023) 184; Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 583; Şener (n 3) 308; Kaya, Acentelik (n 25) 406

³⁴ Klaus J. Hopt, Handelsgesetzbuch (44th edn), C.H. Beck 2025) HGB § 90a 16-17; Eckhard Flohr und Ulf Wauschkuhn, Vertriebsrecht (3rd edn, C.H. Beck oHG 2023) 17-18

³⁵ Kaya, Acentelik (n 25) 406-407; Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 89-90

³⁶ Ströbl (n 22) HGB § 90a 34; Martinek, Semler and Flohr VertriebsR-HdB/Yalcin (n 5) § 85 68; iki yılı aşan süreli anlaşmalar süreyi aştığı oranda geçersizdir (Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 583); Kayhan (n 8) 281; Mehmet Bahtiyar, Ticari İşletme Hukuku (22nd edn, Beta 2023) 244

³⁷ Kaya, Acentelik (n 4) 407

laşmanın aşgari unsurları belirtilmemişse TTK m. 123 tamamlayıcı olacak, dolayısıyla anlaşmada sürenin belirtilmediği hallerde kanunda belirtilen iki yıllık süre esas alınacaktır. Başka bir görüş³⁸ böyle bir eksikliğin anlaşmanın TBK m. 23 uyarınca “anlaşılır olmaması” sonucunu doğurduğunu ve bu sebeple de geçersiz olduğunu savunmaktadır. Anlaşmanın esaslı unsurlarının anlaşmada açık bir şekilde kararlaştırılmış olması gerektiğini, kararlaştırılmamışsa anlaşmanın geçersiz olacağını ileri sürmüştür. Başka bir görüş³⁹, tarafların rekabet yasağı anlaşması yapması ancak azami süreyi belirtmemesi halinde kanunda düzenlenen iki yıllık azami sürenin uygulanacağını ifade etmiştir. Bu görüşe göre, tarafların iki yıldan daha az bir süre öngörmek istemeleri halinde bunun rekabet yasağı anlaşmasında açık bir şekilde düzenlenmesi gerekli olduğundan anlaşma geçersiz sayılmalıdır. Buna karşılık, tarafların iradesi azami süreye yönelikse artık süreyi yazmalarına gerek yoktur. Kanaatimizce rekabet yasağına ilişkin anlaşma düzenlenirken süreye yer verilmemişse anlaşma geçersiz kabul edilmelidir. Zira temel hak ve özgürlüklerden olan çalışma hürriyeti (Anayasa m. 48) ancak kanunla sınırlandırılabilir. Rekabet yasağı anlaşması da bu istisnalardan biridir. Anayasal hakka getirilen bu istisnai sınırlandırma TTK m. 123 gereği açık ve net bir şekilde düzenlenmelidir. Çünkü TTK m. 123/1’de “*anlaşma en çok, ilişkinin bitiminden itibaren iki yıllık süre için yapılabilir*” hükmü bulunmaktadır. TTK m. 123 hükmü nispi emredici niteliktedir⁴⁰. Bu kapsamda anlaşma acente aleyhine olduğu ölçüde geçersizlik yaptırımına tabii olacaktır (TTK m. 123/4). Bunun yanı sıra, müvekkil tacirin basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü bulunmaktadır (TTK m. 18/2). Dolayısıyla müvekkil tacirin yaptığı anlaşmada rekabet yasağı süresinin açıkça belirtilmesi gerekir. Zira rekabet yasağı anlaşması özü itibarıyla acenteyi korur. Bu sebeple, TTK m. 123’te, yapılacak anlaşmanın en fazla 2 yıl olacağı düzenlenmiştir. Diğer bir deyişle, anlaşmada süre belirtilmemişse iki yıllık sürenin uygulanacağı değil; anlaşmada iki yılın üzerinde bir sürenin kararlaştırılmayacağı düzenlenmiştir. Rekabet yasağı anlaşmasının amacı acenteyi korumaksa anlaşma süresinin belirtilmediği hallerde acente lehine yorum yapılmalıdır. Dolayısıyla acentenin rekabet yasağına ilişkin yaptığı anlaşmada yasağın süresi belirtilmemişse anlaşma geçersiz olacaktır.

³⁸ Göksoy (n 21) 909; Akıncı Albayrak (n 5) 100-101

³⁹ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 88-90

⁴⁰ Bozkurt (n 29) 533

1.3. Anlaşmanın Şekil Şartları

1.3.1. Taraflar Arasında Yazılı Bir Anlaşma Yapılmış Olması

TTK m. 123/1’de rekabet yasağı anlaşmasının yazılı olması gerektiği düzenlenmiştir. Hükmün gerekçesinde yazılı şekil şartının rekabet yasağı anlaşmasının geçerlilik unsuru olduğu yer almıştır⁴¹. Nitekim TBK m. 12/2 uyarınca, kanunda sözleşmenin belirli bir şekilde yapılması öngörül-müşse, sözleşmenin belirlenen şekil şartına bağlı kalınarak yapılması ge-çerlilik şartıdır. Rekabet yasağı anlaşmasının yazılı şekil şartına tabi tu-tulmasının amacı, müvekkilin ekonomik üstünlüğünü kullanmasının önüne geçmektir. Zira müvekkil, acentelik sözleşmesini imzalarken acenteye sözleşme sonrası rekabet hükümlerini de dayatabilir. Bu sebeplerle, söz-leşme sonrasında yapılacak rekabeti önleyici anlaşmalar yazılı şekil şartına tabii tutulmuştur⁴². Yargıtay⁴³ bir uyuşmazlıkta, rekabet yasağı anlaşması-na ilişkin kaydın acentelik sözleşmesinde mevcut olmadığını ve acentelik sözleşmesi haricinde rekabet yasağını öngören başkaca bir anlaşmanın da bulunmadığını belirterek, acentenin açmış olduğu rekabet yasağı tazminatı ve portföy tazminatı talepli davanın reddini onamıştır.

TTK m. 123’te özel bir yazılı şekil şartı öngörülmemiştir. Bu sebep-le rekabet yasağı anlaşmasının adi yazılı şekilde düzenlenmiş olması ye-terlidir. Bunun yanı sıra, anlaşmanın yapılmasından sonra taraflar anlaşma üzerinde değişiklik yapacaklarsa bu değişikliklerin de adi yazılı şekilde olması gerekir⁴⁴. Ek olarak, rekabet yasağı anlaşması acentelik sözleşme-sinin içinde de yer alabilir. Acentelik sözleşmesi içerisinde yer alan reka-bet etme yasağı halihazırda yazılı bir metin içinde olduğu için TTK m. 123’te belirtilen diğer unsurlara da uygunsu geçerli bir rekabet yasağı an-

⁴¹ Yargıtay 2009 tarihli kararında, taraflar arasında zımni rekabet yasağı anlaşması oldu-ğunu kabul ederek, rekabet yasağına aykırı davranan acentenin tazminat taleplerini reddetmiştir, (Yargıtay 19 HD, E 2009/1987 K 2009/8564, 30.09.2009, <[https:// karararama.yargitay.gov.tr/](https://karararama.yargitay.gov.tr/)> Erişim Tarihi 8 Temmuz 2025)

⁴² Bozkurt (n 29) 531; Akıncı Albayrak (n 5) 86; Sadullah Evliyaoğlu, Acentenin Rekabet Yasağı Anlaşması (Seçkin 2017) 68; Kayıhan (n 8) 116; Kaya, Acentenin Sözleşme Süresince ve Sözleşmeden Sonraki Rekabet Yasağı (n 30) 47

⁴³ Yargıtay 11 HD, E 2019/2876 K 2020/3326, 22.11.2018, < <https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 8 Temmuz 2025

⁴⁴ Martinek, Semler and Flohr VertriebsR-HdB/Yalcin (n 5) § 85 68; Poroy and Yasaman (n 25) 332; Akıncı Albayrak (n 5) 93; Bozer and Göle (n 33) 185; İsmail Kayar, Ticari İşletme Hukuku (12th edn, Seçkin 2022) 390; Cankat (n 12) 76; Muhammed Cihan Güvenç, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acente Hukuku (Adalet Yayınevi 2018) 62; Kaya, Acentelik (n 25) 407

laşması olacaktır. Örneğin Yargıtay'ın bir uyuşmazlıkta⁴⁵ acentelik sözleşmesinin 36. maddesinde, acentelik ilişkisinin bitimini izleyen iki yıl içerisinde acentenin müvekkil şirket ile aynı iş kolunda veya aynı sektörde faaliyet gösteren firma, kuruluş ya da kişilerle, muvazaa yoluyla veya doğrudan ticari, sınai ya da hizmet ilişkisi niteliğinde bir bağ kurmayacağı ve bu yükümlülüğüne aykırı davrandığının tespiti halinde 50.000 USD tutarında cezai şartın davalıya ödeneceği kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, rekabet yasağı anlaşması, acentelik sözleşmesine ek olarak da düzenlenebilir. Bu durumda, belgenin taşınması gereken asgari zorunlu unsur “rekabet yasağı” klozudur⁴⁶.

Rekabet yasağı anlaşmasının taraflarca imzalanması gerekir⁴⁷. TBK m. 15/1'de “*İmzanın, borç altına girenin el yazısıyla atılması zorunludur. Güvenli elektronik imza da el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur*” hükmü yer almaktadır. Rekabet yasağı anlaşmasına atılacak imzanın ıslak imza olma zorunluluğu yoktur. İmzanın güvenli elektronik imza yoluyla da atılabilmesi mümkündür. Bunun yanı sıra, TBK m. 14/2'de “*Kanunda aksi öngörülmedikçe, imzalı bir mektup, asılları borç altına girenlerce imzalanmış telgraf, teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçları ya da güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinler de yazılı şekil yerine geçer*” düzenlenmesi bulunmaktadır. Hükümde, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça yazılı şekil şartının TBK m. 14/2'de belirtilen şekillerdeki elektronik ve iletişim araçlarıyla da yerine getirilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla rekabet yasağı için öngörülen yazılı şekil şartı, TBK m. 14/2'de belirtilen elektronik ve iletişim araçlarıyla da yerine getirilebilecektir. Bu kapsamda, rekabet yasağı anlaşmasının elektronik ortamda yapılması da mümkündür⁴⁸. Bununla birlikte, teyit mektubunda öncesinde sözlü olarak anlaşmış bir konunun sonradan yazılı olarak bir belgeyle karşı tarafa gönderilmesi ve karşı tarafça sessiz kalınması durumunu değerlendirmek gerekir (TTK m. 21/3). Yukarıda açıkladığımız üzere, rekabet yasağı anlaşmasının

⁴⁵ Yargıtay 11 HD, E 2014/10427 K 2014/20205, 22.12.2014, <<https://legalbank.net/arama>> Erişim Tarihi 12 Haziran 2025; Yargıtay 11 HD, E 2015/6017 K 2016/1035, 04/02/2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> Erişim Tarihi 3 Temmuz 2025

⁴⁶ Yasağın süresi veya konusunun belirlenmemiş olması anlaşmayı geçersiz kılmaz. TTK m. 123, burada tamamlayıcıdır. Bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya and Nomer Ertan (n 3) 584

⁴⁷ Mehmet Bahtiyar, Ali Ayli, Mehmet F. Şua and Argun Karamanlıoğlu, Ticari İşletme Hukuku (Beta 2022) 305; Mustafa İsmail Kaya and Burçak Tatlı, Ticaret Hukuku I (Ticari İşletme ve Ortaklıklar Hukuku) (5th edn, Seçkin 2023) 128

⁴⁸ Ingo Koller, Peter Kindler and Klaus Dieter Drüen, Handelsgezetzbuch (10th edn, C.H. Beck 2023) HGB §90a 4-7

da tarafların iradelerini içeren imzasının bulunması zorunludur. Bir tarafın sessiz kalmasıyla rekabet yasağı anlaşması kurulmaz⁴⁹. Dolayısıyla teyit mektubu yazılı şekil şartının yerine geçmek üzere kullanılamaz.

Öğretide, rekabet yasağı anlaşmasının esasına ilişkin içeriklerin (alan, zaman, konu vb.) anlaşmaya yazılması gerekliliği noktasında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüş⁵⁰, rekabet yasağına ilişkin alan, zaman ve konu sınırlamalarının anlaşma içeriğinde yer almasının zorunlu olmadığını savunmuştur. Nitekim anlaşmada hüküm olmasa bile rekabet yasağı anlaşmasının kapsamı TTK m. 123'e göre belirlenebilir. Dolayısıyla yazılı şekil eksikliğinden bahsedilemez. Diğer görüşe göre⁵¹ yazılı şeklin kapsamına bütün unsurlar girer. Çünkü acentenin yükümlü olduğu borç hakkında bilgi sahibi olabilmesi için acenteye yüklenen edimler anlaşma içeriğinde bulunmalıdır. Bununla birlikte, anlaşmanın bütün şartlarını içeren ve müvekkilin imzasını taşıyan bir belgenin de makul bir süre içinde acenteye verilmiş olması gerekmektedir. Kanaatimizce de bu görüş yerindedir. Zira TTK m. 123'te anlaşmanın asgari koşulları düzenlenmiştir. Dolayısıyla tarafların sözleşme içeriğine koyacakları özel şartların belirlenebilmesi ve en önemlisi acentenin sorumluluk kapsamı hakkında detaylı bilgiye sahip olabilmesi için anlaşma koşullarının anlaşma içeriğinde yazılı olarak bulunması gerekir. Böylelikle acente ticari faaliyetlerini sürdürürken sorumlulukları çerçevesinde hareket edebilecek ve iş hayatına yön verebilecektir. Bunun yanı sıra, rekabet yasağı anlaşması temel hak ve hürriyetlerden olan çalışma özgürlüğünü (Anayasa m. 48/1) sınırlandıran istisnai bir düzenlemedir. Rekabet yasağı anlaşması, bilgi ve tecrübenin yayılmasına engel teşkil ettiği için toplumun refahını da doğrudan etkiler⁵². Dolayısıyla anlaşmada, rekabet yasağının kapsamının net olarak belirlenmesi gerekir. Ayrıca aksi varsayım acentenin aleyhine sonuçlar da doğurabilir. Örneğin İstanbul'da traktör, taksi ve otomobil satan T, bu üç aracın satış sözleşmesine Antalya'da aracılık etmek üzere A ile acentelik sözleşmesi yapmıştır. Taraflar arasında rekabet yasağı anlaşması yapılmış; ancak yasağın kapsamı belirlenmemiştir. Bu durumda, karşıt görüş kabul edilirse rekabet yasağı traktör, taksi ve otomobili kapsayacaktır. Oysa taraflar sadece birisi için de rekabet yasağı anlaşması yapmak istemiş olabilirler. Bu şekildeki yorum da acentenin aleyhine olup geçerli olarak kabul

⁴⁹ Akıncı Albayrak (n 5) 94

⁵⁰ Kaya, Acentelik (n 4) 407; Göksoy (n 21) 905

⁵¹ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 74; Akıncı Albayrak (n 5) 94; Evliyaoğlu (n 42) 71

⁵² Evliyaoğlu (n 42) 68

edilemez. Nitekim TTK m. 123/4 uyarınca, bu maddeye aykırı şartlar, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersizdir.

TTK m. 123'te açıkça yazılı şekil şartı öngörüldüğü için bu şart rekabet yasağı anlaşmasının geçerlilik şartıdır. Kanunun emrettiği yazılı şekle uyulmaksızın yapılan rekabet yasağı anlaşması kesin hükümsüz olacaktır (TBK m. 27/1). Yazılı şeklin amacı acenteyi korumaktır. Dolayısıyla, şekil şartına uyulmadan yapılan rekabet yasağı anlaşmasının yapıldığı andan itibaren hüküm doğurmaması, sonradan icazet veya belirli süre geçmeyle geçerli hale gelmemesi gibi hususlar acenteyi koruma amacına hizmet etmektedir⁵³.

Rekabet yasağı anlaşmasında yazılı şekil şartı eksikliği iki durumda ileri sürülemez. İlki hakkın kötüye kullanılması niteliğinde diğer bir ifadeyle dürüstlük kuralına aykırılık (TMK m. 2); ikincisi ise şekil eksikliğine kasten sebep olma ve karşı tarafın şekil eksikliği noktasında aldatılmasıdır. Dürüstlük kuralı, hakların kullanılması ve borçların ifasında uygulama alanı bulur⁵⁴. Hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Bununla birlikte, acentenin rekabet etmeme yükümü başlamış, rekabet etmeme edimine karşılık uygun bir tazminat almış ve üzerinden uzun bir zaman da geçmişse artık acentenin buradaki geçersizlik iddiası hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacaktır. Örneğin, Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi ile Kahraman Otomotiv isimli acente arasında 20.06.2016 tarihinde dört yıl sürecek acentelik sözleşmesi yapılmıştır. Acentelik sözleşmesinden bir ay sonra, iki yıl sürecek “acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı” anlaşması yapılmıştır. Kahraman Otomotiv isimli acente 29.05.2019 tarihinde rekabet yasağı anlaşmasının geçersiz olduğunu ileri sürerse bu açıkça hakkın kötüye kullanılması olur. Zira acentelik sözleşmesinin bitmesine bir seneden az bir zaman kala acentenin rekabet yasağı anlaşmasının geçersizliğini ileri sürmesi, rekabet yasağını geçersiz kılarak özgürce faaliyet gösterme gayesinden kaynaklanmaktadır. Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlık⁵⁵, taşınmaz satımın-

⁵³ Evliyaoğlu (n 42) 69; Akıncı Albayrak (n 5) 94

⁵⁴ Mustafa Dural and Suat Sarı, Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Hukukun Başlangıç Hükümleri (19th edn, Filiz 2024) 204; Gökhan Antalya and Murat Topuz, Medeni Hukuk, Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri C. I (5th edn, Seçkin 2024) 409; dürüstlük kuralı, bir kimseden namuslu, dürüst ve makul bir insan olarak beklenen davranışı ifade etmektedir. Bir fiilin dürüstlük kuralına uygun olup olmadığı toplumda hakim olan ahlaki ölçütlere, geçerli adetlere ve hakları sağlayan ilişkilere göre belirlenir (Kemal Oğuzman and Nami Barlas, Medeni Hukuk (30th edn, On İki Levha 2024) 279

⁵⁵ Yargıtay HGK, E 2017/2618 K 2020/184, 20.02.2020, <<https://legalbank.net/arama>> Erişim Tarihi 15 Temmuz 2025

da alıcı edimlerini tamamen ifa etmişse satıcının şekil eksikliğine sığınarak rayiç bedeli ödemekten kaçınmasının dürüstlük kuralına aykırı olup olmadığı noktasında toplanmıştır (TMK m. 2/2). HGK, kararın gerekçesinde, taşınmaz satışında resmi şekil şartının geçerlilik şartı olduğunu, resmi şekilde yapılmayan taşınmaz satışının geçersiz olduğunu; ancak istisnai hallerde TMK m. 2/2'nin uygulanabileceğini belirtmiştir. Dürüstlük kuralı, hukukun aradığı şekil şartının kötüye kullanımını engeller. Somut olayda davacı süreç içinde edimini yerine getirmiş davalı da bu edimleri kabul etmiştir. Dolayısıyla burada şekil eksikliğine dayanmak hakkın kötüye kullanılması anlamına gelecektir. Buna karşılık, acente şekle aykırılığı anlaşma yapıldıktan ve en geç acentelik sözleşmesi bitmeden ileri sürmüştü burda hakkın kötüye kullanılması söz konusu olmayacaktır.

1.3.2. Belgenin Acenteye Verilmiş Olması Şartı

TTK m. 123/1 uyarınca “...anlaşma hükümlerini içeren ve müvekkil tarafından imzalanmış bulunan bir belgenin acenteye verilmesi gerekir.” Anlaşma belgesinin acenteye verilmesinin amacı, acentenin rekabet yasağının içeriği hakkında her zaman bilgi sahibi olabilmesini sağlamak ve faaliyetlerini buna göre şekillendirmesine yardımcı olmaktır. Ayrıca, rekabet yasağı anlaşması düzenlendikten uzun bir süre sonra yürürlüğe girecekse acentenin anlaşma hükümlerini unutma riskinin de önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Örneğin müvekkil ile acente 09.09.2021 tarihinde acentelik sözleşmesi yapmıştır. Acentelik sözleşmesinin süresi ise iki yıldır. Taraflar 09.10.2021 tarihinde rekabet yasağı anlaşması yapmışlardır. Bu durumda acentelik sözleşmesi iki yıl sonra 09.09.2023 tarihinde sona erecektir. Bununla birlikte rekabet yasağı anlaşması, neredeyse iki yıl geçtikten diğer bir ifadeyle, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra yürürlüğe girecektir. Acente rekabet yasağının başladığı 10.09.2023 tarihinde, 09.10.2021 tarihinde yapmış olduğu rekabet yasağı anlaşmasının içeriğini unutulabilir. Dolayısıyla, anlaşma belgesinin bir nüshasının acenteye teslimi acentenin anlaşma hükümlerini unutma riskini bertaraf edecektir. Bunun yanı sıra, anlaşma metninin acenteye verilmesi, rekabet yasağı anlaşmasının yapıldığına dair netlik de kazandıracak ve olası uyuşmazlıkta ispat kolaylığı da sağlayacaktır⁵⁶.

⁵⁶ Martinek, Semler and Flohr VertriebsR-HdB/Yalcin (n 5) § 85. 68; Poroy and Yasaman (n 25) 332; Akıncı Albayrak (n 5) 96; Bozer and Göle (n 33) 185; Kayar (n 44) 390; Güvenç (n 44) 62; Kaya, Acentelik (n 4) 408

Anlaşmanın makul bir süre içinde acenteye verilmemesi halinde anlaşmanın hüküm kazanmadığının ileri sürülebileceği belirtilmiştir⁵⁷. Bu kapsamda, rekabet yasağı anlaşması açısından anlaşma belgesinin verilmesinin kurucu unsur mu, geçerlilik unsuru mu yoksa etkinlik unsuru mu olduğu öğretilerde tartışılmıştır. Bir görüş⁵⁸, belgenin acenteye verilmesinin geçerlilik unsuru olduğunu belirtmiştir. Bu görüşe göre, acenteye anlaşma belgesi usulüne uygun bir şekilde verilmediyse acente rekabet yasağı anlaşmasının hükümsüz olduğunu ileri sürebilecektir. Diğer bir görüşe göre⁵⁹, anlaşma hükümlerini içeren ve müvekkil tarafından imzalanan belgenin acenteye verilmesi zorunluluğu rekabet yasağının “nitelikli şekil şartını” oluşturmaktadır. Başka bir görüş⁶⁰ rekabet yasağı anlaşmasının acenteye verilmesinin etkinlik unsuru (*Wirksamkeitsvoraussetzung*) olduğunu ifade etmiştir. Başka bir deyişle, anlaşma belgesinin tesliminin anlaşmanın kurulmasıyla ilgili olmadığını; ancak anlaşmanın hüküm ifade etmesi için gerekli olduğunu belirtmiştir. Belgenin teslim edilmemesi halinde geçersizlik yaptırımının öngörülmesi demek, belgeye amacını aşan bir anlam yüklemek demektir. Belgenin teslim edilmemesi anlaşmanın noksanlığı gösterir fakat geçersizliği sonucunu doğurmaz. Anlaşmanın icra edilebilir olması için belgenin acenteye teslim edilmesi gerekir. Rekabet yasağı anlaşmasının acenteye verilmesi, anlaşmanın hüküm ve sonuç doğurmasını (etkin olmasını) sağlar. Etkinlik unsuru, kurucu unsur değildir; ancak işlemin hüküm ve sonuç doğurması için gereklidir⁶¹.

TTK m. 123'ün gerekçesinde, anlaşma belgesinin acenteye verilmemesi halinde anlaşmanın hükümsüzlüğü yönünde bir def'i de bulunula-

⁵⁷ Türk Ticaret Kanunu Gerekçeler, <<https://legalbank.net/belge/turk-ticaret-kanunu-gerekceler/1413749/>> Erişim Tarihi 1 Temmuz 2025; Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 222

⁵⁸ Oetker and Busche (n 23) § 90a 18; Kaya, Acentelik (n 4) s. 408; Tahir Saraç, “6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” (2012) 61(2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 711, 724

⁵⁹ Şener (n 3) 306; Göksoy (n 21) 906; Kaya, “Acentenin Sözleşme Süresince ve Sözleşmeden Sonraki Rekabet Yasağı” (n 30) 47

⁶⁰ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 80; Evliyaoğlu (n 42) 74; Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 584; Kayıhan (n 8) 116; Aktaş Tekeş (n 8) 97; “die Aushändigung der Urkunde ist Wirksamkeitsvoraussetzung für die Wettbewerbsabrede...” Kindler (n 48) HGB §90a 5; Ströbl (n 22) HGB §90a 42-43; Semmler (n 25) HGB §90a 26; Oetker and Busche (n 23) HGB § 90a 18

⁶¹ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (29th edn, Legem 2024)128; İhsan Erdoğan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (4th edn, Seçkin 2019) 48; Murat Doğan, Gökhan Şahan and İsmail Atamulu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (4th edn, Seçkin 2024) 103

bileceğine yer verilmiştir⁶². Def'i, sözleşme ilişkisi kurulmuş olmakla birlikte sözleşme sonucu oluşan borcu ifadan kaçınma hakkı anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, borçlunun ifadan kaçınmasına imkân tanıyan hususi bir sebebin varlığına ilişkin savunmalardır⁶³. Dolayısıyla anlaşma belgesinin acenteye verilmemiş olması anlaşmanın geçersizliği sonucu doğurmamakta; ancak anlaşma hükümleri icra edilebilirlik niteliğinden yoksun kalmaktadır. Biz de belgenin teslim edilmemesinin anlaşmayı geçersiz kılmadığı görüşüne katılmaktayız. Nitekim TTK m. 123'ün gerekçesinde kullanılan def'i kavramı anlaşmanın geçerliliğine değil, hüküm ve sonuç doğurmasına ilişkindir. Rekabet yasağı anlaşması, TTK m. 123 uyarınca imza altına alındığında tamamlanmaktadır; ancak anlaşmanın hüküm doğurması ve taraflarca ileri sürülebilmesi için anlaşma belgesinin acenteye teslim edilmesi gerekmektedir. Anlaşma belgesinin verilmesinin geçerlilik unsuru mu etkinlik unsuru mu olup olmadığı tartışmasının yanı sıra, öğretilerdeki bir başka görüş⁶⁴, “taraflarca imzalı anlaşmanın bir sureti” terimi yerine “anlaşma belgesi” teriminin kullanılmasının ayrıca bir belge verilmesi algısı oluşturduğunu ancak bu algının doğru olmadığını ifade etmiştir.

Rekabet yasağına ilişkin anlaşma acentelik sözleşmesi içeriğinde düzenlenmişse, acentelik sözleşmesinin veya bir nüshasının acenteye verilmiş olması yeterli olacaktır. Ayrıca bir rekabet yasağı anlaşması düzenlenmesine gerek yoktur. Bununla birlikte, acentelik sözleşmesine ek olarak rekabet yasağı anlaşması düzenlenecekse, bu anlaşmaya ilişkin acenteye verilecek belgenin anlaşmanın bütün şartlarını içeriyor olması gerekir. Aksi halde acente lehine olan hükümler uygulanır⁶⁵.

Müvekkil veya yetkili temsilcisi tarafından imzalanarak acenteye verilen anlaşma belgesinin sürekli olarak acentede kalması gerekmektedir⁶⁶. Acenteye teslim edilen belge bir süre sonra geri alınırsa TTK m. 123/1'deki teslim şartı gerçekleşmemiş sayılır. Anlaşma belgesinin acenteye fiziki olarak tesliminden ise müvekkil sorumludur⁶⁷. Dolayısıyla teslim edildiğine dair ispat yükü de müvekkildedir. Bu sebeple, anlaşma bel-

⁶² Kaya (n 25) 222; Cankat (n 12) 77

⁶³ Haluk Nami Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (20th edn, Beta 2024) 29

⁶⁴ Bahtiyar, Ayli, Şua and Karamanlıoğlu (n 47) 305; Bahtiyar (n 36) 244

⁶⁵ Evliyaoğlu (n 42) 72-73; Akıncı Albayrak (n 5) 98; Kaya, “Acentenin Sözleşme Süresince ve Sözleşmeden Sonraki Rekabet Yasağı” (n 30) 48

⁶⁶ Şener (n 3) 307

⁶⁷ Kaya and Tatlı (n 47) 128

gesini iadeli taahhütlü mektupla veya ispatı kolay başka bir araçla göndermesi ispat kolaylığı açısından lehine olacaktır⁶⁸.

TTK m. 123'ün gerekçesinde, anlaşma belgesinin “makul süre” içinde acenteye teslim edilmesi gerekliliğine yer verilmiştir⁶⁹. Ancak makul süre kavramına ilişkin bir açıklama getirilmemiştir. Dolayısıyla makul süre somut olayın özelliklerine göre değerlendirilecektir⁷⁰. Anlaşmanın makul sürede teslimi, acentenin anlaşma hakkında bilgi sahibi olması sağlamakta ve müvekkilin keyfi olarak belgeyi teslimden kaçınmasını engellemektedir. Bunun yanı sıra, usulüne uygun olarak teslim edilen ancak müvekkil tarafından iadesi talep edilen anlaşma belgesi için teslim şartı yerine getirilmemiş olacaktır. Başka bir deyişle, anlaşma belgesinin müvekkile iadesi halinde, müvekkil anlaşmanın acenteye teslim yükümlülüğünü yerine getirmemiş olacaktır⁷¹.

Usulüne uygun bir şekilde düzenlenen anlaşma belgesini acente teslim almak durumundadır⁷². Ancak somut olayın özelliğine göre açık bir şekilde makul süreyi aşan gönderimlerde acentenin anlaşma belgesini teslim alma zorunluluğu yoktur. Bu durumda anlaşma belgesi makul süre içinde acenteye teslim edilmemiş sayılacak ve anlaşma hükümsüz kalacaktır. Makul sürede teslim edilen anlaşma belgesinin acente tarafından kabul edilmemesi halinde ne olacaktır? Öğretide bir görüşe göre⁷³, usulüne uygun şekilde düzenlenip makul süre içinde acenteye ibraz edilen; ancak acente tarafından kabul edilmeyen anlaşma belgeleri teslim edilmiş sayılacaktır. Diğer görüşe göre⁷⁴, müvekkil usulüne uygun olarak hazırladığı anlaşma belgesini TBK m. 107 hükmü uyarınca tevdi edebilecektir. Belgenin nereye tevdi edileceğine ise hâkim karar verecektir. Tevdi neticesinde müvekkil, anlaşma belgesine ilişkin teslim şartını yerine getirmiş olacak ve anlaşma geçerli sayılacaktır. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira rekabet yasağı anlaşması ile taraflar belirli edimleri (yapma-yapmama vb.) yerine getirme yükümlülüğü altındadır. Müvekkil üzerine düşen yükümlülüğü usulüne uygun bir şekilde yerine getirmeye çalışırken acentenin haklı bir sebep olmaksızın teslimden kaçınması halinde TBK m. 107'deki

⁶⁸ Göksoy (n 21) 907; Akıncı Albayrak (n 5) 98

⁶⁹ Kaya (n 25) 222

⁷⁰ Ströbl (n 22) HGB § 90a 41; Şener (n 3) 307

⁷¹ Ströbl (n 22) HGB § 90a 40

⁷² Kaya, Acentelik (n 4) 408

⁷³ Kindler (n 48) HGB §90a 4-7; Ströbl (n 22) HGB §90a 42-43; Semmler (n 25) HGB §90a 26.

⁷⁴ Şener (n 3) 307

tevdî kurumuna başvurulması yerinde bir çözüm olacaktır. Böylelikle, müvekkil üzerine düşen yükümlülüğü genel hükümler çerçevesinde yerine getirme imkânı bulacaktır.

1.4. Anlaşmanın Yapılma Zamanı

TTK m. 123'te anlaşmanın akdedilme zamanına ilişkin açık bir ifade bulunmamaktadır. Buna karşılık, TTK m. 123'ün gerekçesinde anlaşmanın akdedilme zamanına değinilmiştir. Gerekçede⁷⁵, Alman öğretisinde ve mahkeme kararlarında rekabet yasağı anlaşmasının en geç acentelik sözleşmesinin sona ermesinden önce yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Zira bu durumda anlaşma daha koruyucu olacaktır. Acentelik sözleşmesinden önce yapılan anlaşmanın, acentelik sözleşmesi yönünden acente aleyhine baskı yaratacak; acentelik sözleşmesi sonrası yapılan anlaşma ise amacına uygun düşmeyecektir. Rekabet yasağı anlaşması en erken acentelik sözleşmesiyle birlikte yapılabileceği gibi acentelik sözleşmesi süresince de yapılabilir; ancak her halde sözleşmenin sona ermesinden önce yapılmalıdır⁷⁶. Bununla birlikte, rekabet yasağına ilişkin anlaşma genellikle acentelik sözleşmesinin kuruluş aşamasında yapılmaktadır⁷⁷.

Kanun koyucu, rekabet yasağı anlaşmasının “en çok iki yıl” süreli yapılabileceğini ve bu anlaşmanın da “acentelik ilişkisi süresince” yapılması gerektiğini düzenlemiştir (TTK m. 123/1). Diğer bir deyişle, sözleşmenin yapılması gereken zamana ilişkin de bir sınırlama getirmiştir. Dolayısıyla rekabet yasağı anlaşması, acentelik sözleşmesi süresi içinde yapılmalıdır. Acentelik sözleşmesi bittikten sonra acentenin müvekkille hukuki bir bağı kalmaz. Bu sebeple, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra yapılan rekabet yasağı anlaşmalarında TTK m. 123 hükmü uygulanmaz⁷⁸.

⁷⁵ TTK m. 123 gerekçesi: “Sözleşmenin zamanı önem taşır. Alman öğretisinde ve mahkeme kararlarında rekabet sınırlaması sözleşmesinin acentelik sözleşmesinin sona ermesinden önce yapılması halinde koruyucu olacağı; acente sözleşmesinden önce yapılan sözleşmenin, acente sözleşmesi yönünden baskı yaratabileceği; sözleşmenin sona ermesinden sonra yapılabilecek böyle bir sınırlama anlaşmasının da amaca uygun düşmeyebileceği görüşü ileri sürülür”, Kaya (n 8) 223

⁷⁶ Hopt (n 34) HGB § 90a 10; Kindler (n 48) HGB §90a 1-3; Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 584

⁷⁷ Evliyaoğlu (n 42) 85; Akıncı Albayrak (n 5) 118; Cankat (n 12) 76

⁷⁸ BGH, Unwirksamkeit einer nachvertraglich vereinbarten Wettbewerbsabrede, Urteil vom 25 October 2012 – VII ZR 56/11 (2013) NJW 2013, 2027; Kaya, Acentelik (n 4) 312; Can, Rekabet Yasağı (n 13) 70; Gerrick Freiherr von Hoyningen-Huene, Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1: Erstes Buch – Handelsstand §§ 1–104a (3rd edn, C.H. Beck 2010) § 90a 13; Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 401

Acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra yapılacak rekabet yasağı anlaşmasında TTK m. 123'ün uygulanması hususu öğretilerde tartışılmıştır. Öğretilerde bir görüş⁷⁹, müvekkilin acentelik süresi içinde veya acentelik sözleşmesinin kuruluşu sırasında yapacağı baskı ile ileri tarihli bir rekabet etmeme anlaşması imzalatabileceğini ve bunu da TTK m. 123'teki sınırlamalardan kurtulmak amacıyla yapabileceğini belirtmiştir. Diğer bir görüşe göre⁸⁰ acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra artık sözleşme serbestisi devreye girer. Taraflar dilerse uzun bir süre için rekabette bulunmama anlaşması yapabilir; ancak bu anlaşma TTK m. 123 kapsamında olmaz. Öğretilerde⁸¹, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra tarafların, sözleşme serbestisi içinde diledikleri süre boyunca rekabet yasağı anlaşması düzenleyebilecekleri belirtilmiştir. Müvekkilin rekabetten korunma ihtiyacının acentelik sözleşmesinin şeklen sona ermesiyle ortadan kalkmaması, rekabet etme yasağının acentelik sözleşmesinden doğan hak ve alacakların (HGB §89b) kesin olarak düzenlenip tasfiye edilinceye kadar devam etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kısacası, acentelik sözleşmesinin bitiş süresinde dikkate alınan müvekkilin acenteye şeklen değil, esasa ilişkin bağıdır. Kanaatimizce kanun koyucu, TTK m. 123'ün kapsamına girecek rekabet yasağı anlaşmasının şartlarını açıkça belirlemiştir. Buna karşılık, taraflar kanun tarafından sınırları ve şartları belirtilen rekabet yasağı anlaşması (TTK m. 123) yerine konusu yine rekabet etmeme olan başkaca bir anlaşma yapabilir. Sözleşme serbestisi çerçevesinde yaptıkları bu anlaşma neticesinde acente aleyhine sonuçlar ortaya çıkabilir. Ne var ki acente ortaya çıkacak olası uyuşmazlıklarda TTK m. 123'e başvuramaz. Neticeten, tarafların acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra rekabet etme yasağı anlaşması yapmalarının önünde bir engel yoktur. Yalnızca yapılan anlaşma TTK m. 123 kapsamında olmayacaktır. Örneğin, Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi ile Kahraman Otomotiv isimli acente arasında acentelik sözleşmesi yapılmıştır. Acentelik sözleşmesinden bir ay sonra, iki yıl sürecek "acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı" anlaşması yapılmıştır. Acentelik sözleşmesi 20.06.2020 tarihinde bitmiş ve rekabet yasağı anlaşması devreye girmiştir. Rekabet yasağı anlaşması anlaşıldığı üzere iki yıl geçtikten sonra 20.06.2022 tarihinde bitmiştir. Kahraman Otomotiv 20.06.2022 tarihinden itibaren TTK m. 123 rekabet yasağı sınırlamasına tabi değildir. Buna karşılık Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi ile aralarında rekabet etmeme edimi

⁷⁹ Göksoy (n 21) 900

⁸⁰ Oetker and Busche (n 23) HGB § 90a 8; Kaya, Acentelik (n 4) 406

⁸¹ Adolf Baumbach and Klaus J Hopt, Handlungsgesetzbuch (34th edn, C.H. Beck 2010) § 90a11; Oetker and Busche HGB (n 23) § 90a 15; Semmler (n 25) § 90a 12

içeren TTK m. 123'ten bağımsız olarak sözleşme düzenleyebilirler. Bu kapsamda Kahraman Otomotiv, Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi ile rekabet etmeme edimini, Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi karşılığında belirli bir miktar para veya bir şeyi yapma/yapmama edimini yüklenir. Kahraman Otomotiv ile Koç & Aksu Otomotiv Acenteliği Limited Şirketi arasında yapılacak “rekabet etmeme edimli” sözleşmeye taraflar TTK m. 123 ile sınırlı kalmayarak iki yıldan daha fazla bir süre öngörebilir. Zira akdedilen bu sözleşme TTK m. 123'e değil, TBK'nın kapsamında

1.5. Tarafların Borçları

1.5.1. Acentenin Borcu

Rekabet yasağı anlaşması sonucunda acente, kendisine bırakılmış müşteri çevresinde, kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin bağlantılı olduğu konularda veya kendisine bırakılan bölgede rekabet etmeme borcu altına girer⁸². Acentenin rekabet etmeme borcu kanun gereği en çok iki yıl ile sınırlıdır (TTK m. 123/1).

1.5.2. Müvekkilin Borcu

1.5.2.1. Genel Olarak

TTK m. 123 uyarınca, “*Müvekkilin, rekabet sınırlaması dolayısıyla, acenteye uygun bir tazminat ödemesi şarttır.*” Acentenin tazminat hakkı kanundan kaynaklandığı için müvekkil, acenteye tazminat ödemeyeceğine ilişkin bir anlaşma yapamaz⁸³. Hükümde belirtilen tazminat, TBK kapsamındaki tazminattan farklıdır çünkü tazminat, “tazmin” kelimesinin çoğuludur ve maruz kalınan zararın başkası tarafından karşılanmasını ifade eder⁸⁴. Diğer bir deyişle, zarar verici davranışın yaptırımıdır. Böylece tazminat ile haksız fiil veya sözleşmenin ihlal edilmesi sonucu verilmiş olan zararın tazmin edilmesi amaçlanmaktadır⁸⁵. Acente, bekleme süresi içinde kararlaştırılan bölgede, belirli bir süre faaliyet göstermeyeceği için elde edeceği gelirden mahrum kalacaktır. Bu kapsamda, acentenin dolaylı olarak zarara uğraması söz konusu olacaktır. Buna karşılık, kanun koyucunun TTK m. 123/1'de düzenlediği tazminatın amacı, acentenin rekabet

⁸² Şener (n 3) 308

⁸³ Poroy and Yasaman (n 25) 332

⁸⁴ Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt V/1, 2 (2nd edn, Seçkin 2019) 555

⁸⁵ Mehmet Ayan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (12th edn, Seçkin 2020) 317; Erdoğan (n 66) 139; Doğan, Şahan and Atamulu (n 61) 247

etmeme yükümlülüğünün karşılığıdır. Öğretide bir görüş⁸⁶, buradaki tazminat teriminin yerinde olmadığını, bunun yerine “bekleme ücreti” denilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir. Öğretideki başka bir görüş⁸⁷, “bekleme süresi ücreti” ifadesinin daha yerinde olduğunu belirtmiştir. Kanaatimizce de tazminat yerine “bekleme süresi ücretinin” kullanılması daha yerindedir. Zira müvekkil tarafından ödenen ücret bir zararın karşılığı değil, rekabet edilmeyip beklenen süreye karşılık zaman açısından acenteye ödenen bedeldir. Diğer bir deyişle, acentenin rekabet etmeyip “beklediği süreye” karşılık verilen ücrettir.

Tazminat ödeme yükümlülüğü, rekabet yasağı anlaşmasında karşı edim niteliğinde olup; anlaşmaya tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme (*sgnallagmatik*) niteliğini vermektedir⁸⁸. Tazminatı ödeme yükümlülüğü, rekabet yasağı anlaşması devam ettiği sürece varlığını sürdürmektedir. Müvekkil tacir, acentelik sözleşmesi devam ederken rekabet yasağı anlaşması yapmış ve sözleşme bittikten sonra acenteden kaynaklı olarak rekabet durumu ortadan kalksa bile tazminat ödeme yükümlülüğünden kurtulamaz. Örneğin acentelik sözleşmesi bittikten sonra hapse giren acente, müvekkil ile rekabet edemeyecek duruma düşmüştür. Buna karşılık, müvekkilin tazminat ödeme yükümlülüğü devam etmektedir. Bununla birlikte, acentelik sözleşmesi devam ederken rekabet yasağı anlaşmasından karşılıklı olarak vazgeçilmişse tazminat ödeme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır⁸⁹.

1.5.2.2. Tazminatın Koşulları

TTK m. 123'te rekabet etmeme yasağına aykırı davranışın sonucu olarak “uygun” bir tazminata hükmedilmesine⁹⁰ yer verilmiştir ancak, hükümde belirtilen tazminat TBK anlamındaki tazminat değil “pasif davranış/katlanma yükümlülüğüne (rekabet etmeme)” karşı bir edim niteliğinin

⁸⁶ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 99; Kayıhan (n 8) 117

⁸⁷ Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 585

⁸⁸ Elia Kaufmann, Multi-Level-Marketing im Schweizer Lauterkeitsrecht (Schulthess Juristische Medien 2023) 72; Evliyaoğlu (n 42) 89; Şener (n 3) 309; Öğretideki bir görüşe göre, acentenin müvekkille rekabet etmemesi yükümlülüğüne paralel olarak müvekkilin de acentelik ilişkisi devam ettiği sürece aynı yer veya bölgede, aynı ticaret alanında birden fazla acente atayamaması kural olarak kabul edilmektedir. Buna “müvekkilin rekabet etmeme yükümlülüğü” denilmektedir ve aksi kararlaştırabilir (Poroy and Yasaman (n 25) 335).

⁸⁹ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 100; Akıncı Albayrak (n 5) 109

⁹⁰ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 88

dedir⁹¹. Bu sebeple, öğretide “uygun bir tazminat” ifadesi eleştirilmiştir⁹². Bu görüşe göre, tazminat bir karşı edim olduğu ve edimin de belirli olduğu göz önüne alındığında tazminatın da belirli veya belirlenebilir olması gerekir. Tazminat, rekabet yasağı anlaşmasının asli unsuru olduğu için tazminatın tutarına taraflar karar vermelidir. Başka bir deyişle, “karşı edim” sözleşmenin asli unsuru olduğu için sözleşmede kararlaştırılmadığı hallerde hâkime başvurulması mümkün değildir. Bununla birlikte, öğretide tazminat miktarına ilişkin uygunluk denetimi yapılabileceği ifade edilmiştir⁹³. Nitekim TTK m. 123/4’te “*Bu maddeye aykırı şartlar, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersizdir.*” hükmü bulunmaktadır. Dolayısıyla rekabet yasağı anlaşmasına açıkça uygun olmayan, acentenin rekabet etmeme edimine karşılık oluşturamayacak kadar az miktarlar TTK m. 123/4 gereği geçersiz olacaktır. Bu durumda hâkime başvurma yolu açılacaktır. Hâkim uyuşmazlığı çözerken “uygunluk” kriterini dikkate alacaktır. Öğretideki bir görüşe⁹⁴ göre, mahkemeye hem “uygunluk” kriteri için hem de tazminat konusunda anlaşmada bir hüküm bulunmuyorsa başvurulabilir. Böylelikle tazminat konusunun belirlenebilmesi için belirsiz alacak davası veya tespit davası açılabileceği ifade edilmiştir.

Kanun koyucunun hükümde tazminat için belirli bir oran belirlemesi yerine “uygun” bir tazminat ibaresi kullanması daha yerinde olmuştur⁹⁵. Bununla birlikte, kanun koyucu “uygun tazminatın” hangi unsurlar göz önüne alınarak hesaplanması gerektiğini düzenlememiştir. Kanun koyucunun uygun tazminat hesaplamasında belirli bir oran belirtmesi ise somut olayın özellikleri kapsamında her zaman doğru sonucu vermeyebilir. Çünkü acentelik yapılan her sektör birbirinden farklıdır. Örneğin, yıllık geliri çok yüksek olan ve büyük bir şehirde faaliyet gösteren acente ile küçük bir kasabada faaliyet gösteren ve masraflarını zor karşılayan acentenin alacağı tazminat miktarı oranının aynı olması denkleştirici adalete aykırı olacaktır. Dolayısıyla somut olayın özelliklerine göre yıllık geliri çok yüksek olan ve büyük bir şehirde faaliyet gösteren acenteye daha yüksek miktarda tazminat ödenmesi gerekecektir. Bununla birlikte, uygun tazminatın belirlenmesi hususunda ortaya çıkan belirsizlik acente aleyhine sonuç doğurabilecektir. Zira, müvekkil uygun tazminat hesaplamasındaki bu belirsizlikten fay-

⁹¹ Kayıhan (n 8) 117; kişi yapmaya yetkili olduğu şeyi yapmamayı yüklenir, bu yükümlülüğü sebebiyle edilgen halde kalması beklenir (Tuna (n 8) 403).

⁹² Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 88

⁹³ ibid

⁹⁴ Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 585; Şener (n 3) 309

⁹⁵ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 89

dalanarak düşük bir bedel ödeyebilir. Böyle bir durum TTK m. 123'ün acenteyi koruma amacıyla bağdaşmaz. Kanaatimizce, kanun koyucu uygun tazminatın hesaplanmasında 122/2'ye benzer bir düzenleme yapmalı ve bu düzenleme ile tazminatın asgari oranını belirlemelidir. Böylelikle tazminatın hesaplanması konusundaki belirsizlik sorunu ile acentenin mağdur olma riski ortadan kalkacaktır. Taraflar tazminat kararlaştırırken hem kanunda belirtilen asgari orana tabi kalacak hem de somut olayın özelliklerine göre daha yüksek bir tazminat miktarı kararlaştırabilecektir. Somut olay göz önüne alınarak uygun tazminatın belirlenmesinde ise acentenin çalıştığı süre boyunca yıllık cirosu, acentenin ortalama geliri ve acentenin müşteri çevresi yaratmadaki katkısı dikkate alınmalıdır.

Tazminatın uygun olup olmadığını değerlendirilme zamanı açısından acentelik sözleşmesinin sona erdiği ve rekabet yasağı anlaşmasının yürürlüğe girdiği an esas alınmaktadır⁹⁶. Rekabet yasağı anlaşmasının acentelik sözleşmesiyle birlikte yapıldığı varsayımında acentelik sözleşmesinin bittiği ve anlaşmanın yürürlüğe girdiği anda tazminatın uygun olmaması ihtimali çok yüksektir. Bu durumda taraflar TTK m. 123/4 uyarınca acente aleyhine şartların geçersizliğini savunabilecek ve acente için kararlaştırılan tazminat, anlaşma yürürlüğe girdikten sonra “uygun” olmadığı iddiasıyla uyuşmazlık konusu edilebilecektir. Öğretide bir görüş⁹⁷, uygun oranda tazminat ifadesinin acenteyi korumak için getirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, TTK m. 1530 kapsamında “uygun oranda tazminatın” asgari bir oran olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla müvekkilin çok yüksek miktarlarda tazminat ödemesini öngören anlaşmalar geçerli olacaktır. Görüşün gerekçesinde TTK m. 123/4'ün nispi emrediciliği⁹⁸ gereği acente aleyhine olmasa da müvekkil aleyhine düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Müvekkilin basiretli tacir gibi davranma zorunluluğunun bir gereği olarak, ekonomik yönden acenteye göre daha güçlü bir konumda olan tacirin yüksek miktarda tazminat ödenmesini öngören sözleşme şartıyla bağlı olması gerektiği savunulmaktadır. Kanaatimizce müvekkilin tacir olması ve basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü dolayısıyla rekabet yasağı anlaşması yapılırken belirlenen yüksek meblağın indirilmesi mümkün değildir. TBK m. 138'de aşırı ifa güçlüğü düzen-

⁹⁶ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 91

⁹⁷ ibid 92

⁹⁸ Hüküm nispi (yarı) emredici hüküm olduğuna ilişkin bkz: Bahtiyar, Ayli, Şua and Karamanlioğlu, s. 305; TTK m. 123 hükmü emredici nitelikte düzenlenmiş ve dördüncü fıkrasında anlaşma hükümlerinin acente aleyhine olduğu ölçüde geçersiz olduğu belirtilmiştir. Öğretide bu kavram “değiştirilmiş kısmi butlan” olarak da anılmaktadır (Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 585); Şener (n 3) 312

lenmiştir. Buna göre, edimin ifası güçleşirse ve borçlu bu sebeple edimini ifa edememişse yahut ifa etmekle birlikte haklarını saklı tutmuşsa, anlaşmanın yeni şartlara uyarlanması için dava ve talep hakkı kullanılabilir. TBK m. 138, her ne kadar taraflara böyle bir hak tanımışsa da bir tarafın tacir olması tacir olan tarafın hüküm kapsamında uyarlama talep etmesini engellemektedir. Zira TBK m. 138'in verdiği imkân TTK m. 18/2 engeline takılmaktadır. TTK m. 18/2'de "*Her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi gerekir*" hükmü yer almaktadır. Tacirin TBK m. 138 kapsamında olağanüstü olayları öngörememe iddiası dinlenmez. Aksine basiretli bir iş adamı olmanın gereği olarak söz konusu olayları öngörmelidir⁹⁹.

Müvekkilin tazminattan kaçınması için başvurabileceği yollardan biri TBK m. 28'deki aşırı yararlanma kurumudur. Müvekkil, tacir olması ve basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü nedeniyle aşırı yararlanma kurumundan da sınırlı olarak yararlanabilecektir. TBK m. 28/1 uyarınca, aşırı yararlanmadan faydalanabilmek için öncelikle edimler arası açık oransızlık bulunmalıdır. Edimler arası açık oransızlık bulunması aşırı yararlanmanın objektif unsurunu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, TBK m. 28'de belirtilen subjektif unsurlar da bulunmalıdır. Diğer bir deyişle, edimler arası oransızlık ya zarar görenin zor durumda kalmasından ya da düşüncesizliği veya deneyimsizliğinden kaynaklanmalıdır. Tacir basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğü dolayısıyla düşüncesizliğe veya deneyimsizliğe dayanamaz¹⁰⁰. Buna karşın, zor durumda kalması söz konusu olabilir. Tacir ancak zor durumda kalırsa aşırı yararlanma hükümlerinden ve şartları oluşmuşsa ahlaka aykırılıktan yararlanabilecektir¹⁰¹. Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta¹⁰², tacirin taraf olduğu sözleşmelerde TTK m. 24 gereği fahiş cezai şartın indirilmesinin istenemeyeceği; ancak cezai şart borçlu tacirin mahvına sebep olacak kadar aşırıysa bu durumun TBK m. 20 (ahlaka/adaba aykırılık) kapsamında değerlendirilebileceği, dolayısıyla cezai şartın tamamen veya kısmen iptal edilebileceği hüküm altına alınmıştır.

⁹⁹ Şener (n 3) 153

¹⁰⁰ Poroy and Yasaman (n 25) 332

¹⁰¹ Ozan Can, Basiretli Tacir (Basiretli İş İnsanı) Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü (Adalet 2022) 81,95; Poroy and Yasaman (n 25) 332; Gamze Çakı Cifci, Basiretli İş Adamı Gibi Davranma Yükümlülüğü (Seçkin 2024) 127,171; Şener (n 3) 309; basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğünde iyi niyet iddiasının dinlenilmesi hakkında detaylı bilgi için bkz: Şener (n 3) 154

¹⁰² Yargıtay HGK, E 1970/1053 K 1974/222, 20.03.1974, <<https://legalbank.net/arama>> Erişim Tarihi 16 Ağustos 2025

Acentenin rekabet yasağı anlaşması süresince tazminat dışında başkaca tür gelir elde etmesi de olasıdır. Acentenin kazandığı başka tür gelirlerin tazminattan mahsup edilmesi hususunda kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Öğretide bir görüş¹⁰³, Türk hukukunda işçi için getirilen rekabet yasağı süresince işçinin kazandığı başka tür gelirlerin tazminat hesaplamasında mahsup edilmeyeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla bu konuda kıyasen uygulanacak bir hükmün bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu sebeple de gelecekte elde edilecek muhtemel başkaca gelirlerin tazminattan mahsup edilemeyeceği belirtilmiştir. Kanaatimizce acentenin rekabet etmeme edimine karşılık verilen tazminat ile acentenin ileride kazanacağı başka tür gelirleri arasında bir bağlantı bulunmamaktadır. Acente rekabet etmeme edimine uygun davrandığı takdirde, belirlenen tazminatı herhangi bir mahsup işlemi olmaksızın kazanacaktır.

Değerlendirilmesi gereken diğer bir konu, denkleştirme talep hakkı (TTK m. 122) ile TTK m. 123 kapsamındaki tazminat hakkıdır. Acentenin denkleştirme talep hakkı (TTK m. 122) ile TTK m. 123 sonrası talep edeceği tazminat birbirinden farklıdır. Bununla birlikte, tazminatın hesaplanmasında TTK m. 122'den faydalanılabilir. Kanun koyucu ikisini de farklı hükümlerde düzenlemiştir. TTK m. 123/1'de düzenlenen tazminat, denkleştirme isteminden (TTK m. 122) bağımsız olarak istenebilmektedir. Zira denkleştirme talebi *yaratılan müşteri çevresinin*¹⁰⁴ bir bedelidir. Müvekkilin acentenin oluşturduğu çevreden acentelik sözleşmesi bittikten sonra da yararlanmasına rağmen acentenin aynı müşteri çevresinden yararlanamayacak olmasının dengelenmesine denkleştirme tazminatı adı verilmektedir. Başka bir deyişle, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra, müvekkil acentenin bulduğu yeni müşteriler sayesinde menfaat elde etmeye devam ediyorsa veya kısa süre içinde yapılacak işler dolayısıyla acentenin emeğinden yararlanmaya devam ediyorsa; ancak acente bunun karşılığında bir şey elde edemiyorsa bu durumun ortadan kaldırılması ve adaletin sağlanması için acente lehine denkleştirme tazminatı öngörülmüştür. TTK m. 123'te ise sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra acenteye müvekkil ile rekabet etmemesinin bir karşılığı olarak tazminat verilmektedir¹⁰⁵.

¹⁰³ Can, Basiretli Tacir (Basiretli İş İnsanı) Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü (n 101) 93.

¹⁰⁴ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 87

¹⁰⁵ Şener (n 3) 310

1.5.2.3. Tazminatın Ödenmesi

TTK m. 123/1’de “...uygun bir tazminat ödemesi şarttır...” ibaresi yer almaktadır. Tazminat, “zarar karşılığı ödenen para¹⁰⁶” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kanun koyucu bilinçli bir şekilde ödeme kavramını kullanmıştır. Ödeme ifadesi, her ne kadar bir miktar paranın ödenmesi olarak anlaşılrsa da dar olarak yorumlanmaması gerekmektedir¹⁰⁷. Kanun ödeme konusunu emredici olarak düzenlememiştir. Başka bir deyişle, taraflar sözleşme özgürlüğü içinde tazminatın türünü de belirleyebilir. Örneğin, müvekkil acentenin rekabet etmeme edimine karşılık olarak bir taşınmaz veya bir pay senedi de verebilir.

TTK m. 123’te anlaşma sonucu ödenecek tazminatın hesaplanma kriterlerine yer verilmemiştir. Hükümde yalnızca “uygun bir tazminat” ifadesi bulunmaktadır. Öğretide bir görüşe göre¹⁰⁸, rekabet yasağı anlaşması sonucu acente, aynı bölgede aynı konuda faaliyet yapmaktan alıkonulduğuna göre denkleştirme (portföy) tazminatında¹⁰⁹ olduğu gibi son beş yıl üzerinden ortalama alınarak hesaplanacak rekabet yasağı süresine teka-bül eden komisyon veya ücret gelirini talep edebilecektir ya da acentenin rekabet yasağı süresine denk gelen kar kaybının tazmin edilmesi gerekecektir.

TTK m. 123’te ödemenin kısmen veya tamamen olacağına ilişkin net bir açıklama bulunmamaktadır. TBK m. 84/1 gereği, “borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilir”. Bunun yanı sıra, TBK m. 90 uyarınca, “İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur”. TBK’deki genel hükümlerden ödemenin bir defada yapılacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, rekabet yasağı anlaşmasında aksi taraflarca öngörülmedikçe ödemenin defaten yapılması gerekmektedir. Ödemenin peşin olarak yapılması acentenin lehine olacaktır. Bunun yanı sıra, “uygunluk” kriteri ödeme noktasında da hüküm ifade etmektedir. Örneğin, acenteye rekabet etmeme karşılığı günümüz için 40.000TL ödeme öngörülmüşse artık bu ödemenin peşin olarak yapılması gerekecektir. 40.000TL’nin on taksitle ödenmesi durumu açıkça acente aleyhine olacaktır. Zira 40.000TL günümüz koşullarınca acenteyi bulunduğu du-

¹⁰⁶ <<https://sozluk.gov.tr/>> Erişim Tarihi 8 Temmuz 2025

¹⁰⁷ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 94

¹⁰⁸ Poroy and Yasaman (n 25) 333

¹⁰⁹ TTK m. 122/2, Denkleştirme (Portföy) Tazminatı Hesabı: “Tazminat, acentenin son beş yıllık faaliyeti sonucu aldığı yıllık komisyon veya diğer ödemelerin ortalamasını aşamaz. Sözleşme ilişkisi daha kısa bir süre devam etmişse, faaliyetin devamı sırasındaki ortalama esas alınır”.

rumdan ihya edecek bir meblağ değildir. Üstüne bir de taksitle ödenmesi halinde acente ekonomik kayıplar yaşayacak ve TTK m. 123'ün mantığında yatan bir nevi fedakârlığın denkleştirilmesi mekanizması çökecektir. Dolayısıyla yapılacak ödemenin şeklinin de “uygun” olması gerekmektedir.

Tazminatın ifa zamanına ilişkin de kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Eksikliğin TBK'nin genel hükümlerine bakılarak doldurulması gerekir. TBK m. 90'da “İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur.” ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla taraflar rekabet anlaşmasını düzenlerken ifa zamanına ilişkin bir hüküm koymamışlarsa TBK m. 90 uygulanacaktır. Bu sebeple de ifa zamanı, rekabet yasağı anlaşmasının kurulduğu an olacaktır. Kanaatimizce, ifa zamanında TBK m. 90'ın uygulanması yerindedir. Çünkü acente, rekabet etmeme borcu altına girmekte ve ekonomik faaliyetleri sınırlanmaktadır. Bu durum ise acenteyi anlaşma süresinde ekonomik kayıplara sürüklemektedir. Dolayısıyla tazminatın anlaşmanın başladığı an ödenmesi acente lehine olacaktır¹¹⁰.

Müvekkilin tazminatı şahsen ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır¹¹¹. Müvekkil yerine başka bir kişi de bu borcu ifa edebilir. Bu husus TBK m. 83'te ele alınmıştır. Hüküm, “Borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir”, şeklinde düzenlenmiştir. Rekabet yasağı anlaşmasında, müvekkilin şahsından kaynaklanan bir ödeme şekli veya türü belirlenmemişse ifayı müvekkilin bizzat kendisinin yapması zorunlu değildir.

Müvekkilin tazminat borcu işletmeyi ilgilendirmekle birlikte şahsında doğan bir borçtur. Zira müvekkil bir tacirdir. Tacir, ticari işletmesinin olumlu veya olumsuz sonuçlarına bizzat kendisi katlanmaktadır¹¹². Dolayısıyla acenteye ödemesi gereken tazminat borcundan bizzat sorumludur. Tacirin kişisel olarak doğrudan sorumlu olmasının yanı sıra, borç, işletmeyi ilgilendiren bir borç olduğu için olası bir işletme devrinde tazminat borcu da devralana geçecektir (TBK m. 202; 11/3)¹¹³. Bu durumda, devreden müvekkil, tazminat borcundan dolayı devralan müvekkille birlikte, rekabet yasağı anlaşmasının kurulmasından itibaren iki yıl süreyle müte-selsil sorumlu olacaktır.

¹¹⁰ Can, Rekabet Yasağı Anlaşması (n 13) 97

¹¹¹ ibid

¹¹² Şener (n 3) 121; Ayhan, Çağlar and Özdamar (n 3) 220

¹¹³ Ayhan, Çağlar and Özdamar (n 3) 160

2. REKABET YASAĞI ANLAŞMASININ SONA ERMESİ ve ANLAŞMAYA AYKIRILIĞIN SONUÇLARI

2.1. Rekabet Yasağı Anlaşmasının Sona Ermesi

2.1.1. Tarafların Anlaşması

Acente ve müvekkilin anlaşması ile rekabet yasağı anlaşması ortadan kaldırılabılır. Anlaşmanın ortadan kaldırılması, acentelik sözleşmesi devam ederken veya bittikten sonra gerçekleşebilir. TTK m. 123 acenteyi koruyan bir hüküm olduğu için rekabet yasağına ilişkin anlaşmanın yazılı yapılması gerekirken anlaşmanın ortadan kaldırılması için herhangi bir şekil şartı aranmamıştır¹¹⁴.

Rekabet yasağının ortadan kalkması için her iki tarafında iradesini aynı anda açıklamasına gerek yoktur. Müvekkilin vazgeçme beyanının TTK m. 123/2’de yer alan şekil veya süre kurallarına uymayarak geçersiz olması durumunda dahi acentenin beyanı kabul etmesiyle rekabet yasağı anlaşması ortadan kalkar¹¹⁵.

2.1.2. Anlaşmadan Vazgeçme

TTK m. 123/2 uyarınca “Müvekkil, sözleşme ilişkisinin sona ermesine kadar, rekabet sınırlamasının uygulanmasından yazılı olarak vazgeçebilir. Bu hâlde müvekkil, vazgeçme beyanından itibaren altı ayın geçmesiyle tazminat ödeme borcundan kurtulur”. Rekabet yasağından vazgeçme hakkı yalnızca müvekkil tacire tanınmıştır. Acenteye böyle bir hak tanınması abesle iştilgal edecektir. Zira acentenin kendisini rekabet yasağı ile sınırlamayacağı ortadadır. Müvekkilin rekabet yasağından vazgeçme beyanını acenteye yazılı olarak bildirmesi gerekmektedir¹¹⁶.

Müvekkil tacir, rekabet yasağından tamamen vazgeçebileceği gibi kısmen de vazgeçebilir. Kısmi vazgeçme süre veya kapsam bakımından olabilir¹¹⁷. Örneğin, iki yıl olarak anlaşılan rekabet yasağının süresi indirilebilir veya yasağın geçerli olduğu bölgenin bir kısmından vazgeçilebilir. Öğretideki görüşe¹¹⁸ göre, kısmi vazgeçme halinde acenteye ödenecek

¹¹⁴ Hoyningen- Huene (n 78) §90a 55; Hopt (n 34) §90a 24; Şener (n 3) 312

¹¹⁵ Hoyningen- Huene (n 78) §90a 55; Hopt (n 34) §90a 23; Evliyaoğlu (n 42) 131

¹¹⁶Bahtiyar (n 36) 245; Kayıhan (n 8) 281; Şener (n 3) 310; Kayar (n 44) 391; Selma Çetiner and Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku (7th edn, Seçkin 2024) 227; Cankat (n 12) 76; Poroy and Yasaman (n 25) 332; Bahtiyar, Ayli, Şua and Karamanlioğlu (n 47) 305; Bozer and Göle (n 33) 185

¹¹⁷ Göksoy (n 21) 923

¹¹⁸ Şener (n 3) 310

tazminatta da TTK m. 123/1'in son cümlesi uyarınca indirimde gidilmesi gerekecektir¹¹⁹.

Müvekkil vazgeçme beyanını, hükümde belirtildiği üzere “sözleşme ilişkisinin sona ermesine kadar” yapmalıdır. Acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra müvekkil vazgeçme beyanında bulunamayacaktır; ancak acente vazgeçme beyanını kabul ederse anlaşma sona erdirilebilir. Anlaşmanın bu şekilde sona ermesi, tek taraflı vazgeçme sonucu değil; karşılıklı anlaşma sonucu olmaktadır¹²⁰.

Müvekkil, usulüne uygun şekilde yaptığı vazgeçme beyanı üzerinden altı ay geçmekle tazminat ödeme yükümlülüğünden kurtulur (TTK m. 123/2, c. 2). Öğretide, acentelik sözleşmesinin sona ermesine altı aydan daha az bir süre kalması durumu ele alınmıştır. Vazgeçme beyanını izleyen altı aylık sürenin, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonraya rastlaması durumunda, aşan süre bakımından süreyle orantılı olarak uygun bir tazminata hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir¹²¹. Örneğin, acentelik sözleşmesi 12.05.2025 tarihinde sona erecektir. 12.02.2025 tarihinde de müvekkil yazılı olarak anlaşmadan vazgeçme beyanı göndermiştir. 12.02.2025 tarihinden sonra altı ayın dolması 12.08.2025'e tekabül edecektir. Bununla birlikte, acentelik sözleşmesi 12.05.2025 tarihinde sona erecektir. Vazgeçme beyanının üzerinden altı ayın geçtiği tarih acentelik sözleşmesinin sona ermesi tarihinden üç ay sonrasına denk gelmektedir. Bu sebeple, acente üç aylık süre için uygun bir tazminat isteyebilecektir. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Vazgeçme beyanı sözleşme ilişkisinin bitmesinden evvel yapılmış olsa da altı ayın geçmesiyle tazminat borcu ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla müvekkilin basiretli bir iş adamı gibi davranarak bu tarihleri öngörmesi gerekmektedir. Müvekkil bir tacir olarak vazgeçme beyanını ve vazgeçme beyanından sonraki altı aylık süreyi hesap etmelidir. Hesap edemediği ve acentelik sözleşmesinin bitiş tarihini aştığı oranda uygun bir tazminat ödemelidir.

2.1.3. Acentelik Sözleşmesinin Haklı Sebep ile Sona Erdirilmesi

TTK m. 123/3 uyarınca, “Taraflardan biri, diğer tarafın kusurlu davranışı nedeniyle haklı sebeplerle sözleşme ilişkisini feshederse, fesihden itibaren bir ay içinde rekabet sözleşmesiyle bağlı olmadığını diğer tarafa yazılı olarak bildirebilir”. Vazgeçme beyanı yalnızca müvekkile tanınmış bir hak iken TTK m. 123/3 ile iki tarafa da sözleşmeyi sona erdirme hakkı

¹¹⁹ Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 413; Şener (n 3) 310

¹²⁰ Evliyaoğlu (n 42) 132; Şener (n 3) 310

¹²¹ Şener (n 3) 310

tanınmıştır. İki tarafa da tanınan bu hakkın sınırını ise “haklı sebep unsuru” çizmektedir. Haklı sebebin mutlak surette bir kusurlu davranışa dayanması gerekmez. Bununla birlikte, sebebin objektif ağırlığa sahip olması koşuluyla kimden kaynaklandığının da bir önemi yoktur¹²².

Haklı sebebin varlığı her somut olayın niteliğine göre ve fesih hakkını kullanan taraf açısından “dürüstlük kuralı (TMK m. 2)” çerçevesinde belirlenir. Fesih hakkını kullanan taraf açısından acentelik ilişkisinin devamının kendisi adına katlanılmaz hale gelip gelmediği TMK m. 2 sınırları içerisinde incelenir¹²³. Örneğin, acentenin görevini açıkça ihmal etmesi, müvekkile ait paraları geç göndermesi, sürekli olarak ayıplı mal göndermesi gibi durumlar sözleşmenin feshi için haklı sebep oluşturabilir. Bununla birlikte, acentenin kusuru olmaksızın da haklı sebep oluşabilir. Örneğin felç olması ve faaliyetlerini yürütemeyecek olması acentelik sözleşmesinin sona ermesi için haklı sebeptir. Ancak rekabet yasağı anlaşmasını sona erdirmeye bir gerekçe olamaz. Bu durumda müvekkil, şartları varsa vazgeçme hakkını kullanabilecektir¹²⁴. Benzer şekilde, acentenin hapse girerek faaliyetini sürdüremeyecek hale gelmesi acentelik sözleşmesini haklı sebeple fesih hakkı vermektedir. Buna karşılık, acentenin hapse girmesi sebebiyle rekabet edemeyecek olması rekabet yasağı anlaşmasını sona erdirmeyecektir. Müvekkil ancak şartları izin veriyorsa anlaşmadan vazgeçme hakkını kullanabilecektir. Ayrıca “*fesihden itibaren bir ay içinde rekabet sözleşmesiyle bağlı olmadığını diğer tarafa yazılı olarak bildirebilir.*” Bir aylık süre hak düşürücü süredir¹²⁵. Kusurlu davranışıyla acentelik sözleşmesini sona erdiren acente, somut olayın özelliğine göre “tazminat talep hakkını” kısmen veya tamamen kaybedebilir. Bunun yanı sıra, acentenin acentelik sözleşmesini ihlal etmesi neticesinde sona eren hukuki ilişki sebebiyle acente ile üçüncü kişiler arasındaki sözleşmeler etkilenmektedir¹²⁶.

2.1.4. Diğer Sebepler

Rekabet yasağı anlaşması TTK m. 123/2 ve 3 dışındaki nedenlerle de ortadan kalkabilir. Örneğin acentenin ölümü kural olarak rekabet yasağı anlaşmasını sona erdirir. Bununla birlikte, eğer mirasçıları acentelik faali-

¹²² Aksu, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesinde Haklı Sebebin İncelenmesi” (n 2) 14

¹²³ Aksu, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesinde Haklı Sebebin İncelenmesi” (n 2) 7; Bahtiyar, Ayli, Şua and Karamanlıoğlu (n 47) 303

¹²⁴ Şener (n 3) 311; Evliyaoglu (n 42) 134; Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 417

¹²⁵ Göksoy (n 21) 926

¹²⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya and Ertan (n 3) 585

yetlerine devam ediyorsa sözleşme geçerliliğini korur¹²⁷. Müvekkilin iflası ile rekabet yasağı anlaşması ortadan kalkar meğerki anlaşmanın devam etmesinde müvekkil lehine bir durum olmasın. Zira iflas durumunda dahi rekabet yasağı müvekkilin lehine olabilir. Bu durumda anlaşmanın devam ettiği kabul edilir¹²⁸. Aynı durum müvekkilin iflasının ertelenmesine karar verildiği durumlarda da geçerlidir. Müvekkilin iflas etmesi acentenin rekabet yasağı anlaşmasına uymamasından kaynaklanıyorsa müvekkil haklı nedenle fesih yaparak tazminat ödeme borcundan kurtulur¹²⁹. Müvekkilin iflası rekabet yasağı anlaşmasını somut olayın koşullarına göre sona erdirebilir; ancak acentenin iflası durumunda rekabet yasağını ihlal riski ortadan kalkacağı için rekabet yasağı anlaşması fiilen sona erecektir¹³⁰.

Müvekkilin işletmesini kapatarak faaliyet alanını değiştirmesi durumunda ne olacağı somut olayın özelliklerine göre belirlenecektir. Örneğin müvekkil rekabet yasağına konu olan faaliyet alanını tamamen değiştirdiyse acentenin rekabet etmeme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Çünkü anlaşmanın devam etmesinde müvekkil lehine bir durum yoktur. Bu durumda, rekabet yasağı anlaşmasının ortadan kalktığı kabul edilmelidir¹³¹. Acentenin ağır hastalık veya başkaca sebeplerle iş göremez hale gelmesi halinde ise rekabet yasağı anlaşması yürürlükte kalmaya devam eder¹³².

Müvekkilin tazminat borcu bizzat yerine getirmesi gereken borçlardan olmadığı için rekabet yasağı anlaşmasını devredebilir. Öyle ki, müvekkilin ticari işletmesini devretmesi halinde, TTK m. 11/3 gereği, rekabet yasağı anlaşması da diğer ticari işletme unsurlarıyla birlikte külliyen devrolunur. Buna karşılık, acente rekabet etmeme yükümlülüğünü bizzat kendisi yerine getirmelidir. Dolayısıyla acente rekabet yasağı anlaşmasını devredemez. Acente müvekkilin işletmeyi devretmesi halinde rekabet yasağı anlaşmasını devralanla yapmak zorunda olmadığı gibi devirden dolayı acentelik sözleşmesini haklı nedenle feshedebilecektir¹³³.

Rekabet yasağı anlaşmasında “sonraki imkânsızlık” hali de söz konusu değildir. Çünkü acentenin yapmama edimi bir eylemsizlik halidir. Dolayısıyla eylemsizlik haline engel olacak bir durum yoktur. Örneğin,

¹²⁷ Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 419

¹²⁸ Evliyaoğlu (n 42) 135; Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 419

¹²⁹ Göksoy (n 21) 932; Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 419

¹³⁰ Evliyaoğlu (n 42) 136

¹³¹ Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 419; rekabet yasağı anlaşması iş sahibine yarar sağlama fonksiyonunu yitirmişse anlaşmanın sona ereceği hususunda bkz. Tuna (n 8) 398

¹³² Kaya, Acentelik Hukuku (n 25) 419

¹³³ Evliyaoğlu (n 42) 138

acente hastalık, iflas, hapis vb. gibi durumlarda rekabet yapmasa bile neticede “yapmama” borcunu yerine getirir. Bu sebeple edim imkânsız hale gelmez. Müvekkilin tazminat borcunda da sonradan imkânsızlık hali yoktur. Müvekkilin borcu bir miktar paranın ödenmesidir. Para borçlarında ise imkânsızlık hali bulunmamaktadır. Dolayısıyla müvekkilin borcu da sonraki imkânsızlık hali ile ortadan kalkmaz¹³⁴.

Rekabet etmeme anlaşması süreli borç ilişkisi niteliğindedir. TTK m. 123/1’de anlaşmanın en çok 2 yıllığına yapılabileceği öngörülmüştür. Dolayısıyla iki yılın sonunda anlaşma sona erecek; sürenin bitmesiyle kendiliğinden yenilenmeyecektir. Taraflar sürenin bitmesine rağmen borçlarını ifa etmeye devam etse dahi anlaşma uzamayacaktır. Zira kanun koyucu anlaşma süresini 2 yıl olarak sınırlandırmıştır¹³⁵.

2.2. Rekabet Yasağına Aykırı Davranışın Sonuçları

Acente, eski müşterileriyle kendi nam ve hesabına veya başka bir müvekkil nam ve hesabına aynı konularda sözleşme yapar veya işlemlere aracılık ederse rekabet yasağına aykırı hareket etmiş olur. Yalnızca acentinin kendisi değil, kendisiyle organik bağı bulunan gerçek (eşi, çocuğu vb.) veya tüzel kişiler (hâkim ortağı olduğu bir ticaret şirketi) vasıtasıyla da rekabet yasağına aykırı davranışlarda bulunabilir¹³⁶. Rekabet yasağına aykırılık halinde, müvekkil mahkemeye başvurarak acentinin rekabet yasağına aykırı davranıştan kaçınmasını veya ihlal halinde zarar vermişse bu zararını talep edebilecektir. Genellikle rekabet yasağı anlaşmalarında, ihlal hâlinde uygulanmak üzere bir ceza koşuluna da yer verilmektedir. Ceza şartın kararlaştırıldığı durumda acente ihlalde bulunursa müvekkil bu ceza koşulunun ifasını talep edebilecektir¹³⁷.

Müvekkilin rekabet yasağı anlaşmasına aykırı hareket etmesi ise kararlaştırılan tazminatı ödemeyerek veya eksik ödeyerek gerçekleşmektedir. Bu durumda, acente hem kararlaştırılan tazminatı hem de müvekkili temerrüde düşürerek faiz ve varsa aşkın zararını talep edebilecektir¹³⁸.

¹³⁴ İbid 139

¹³⁵ İbid.

¹³⁶ Ozan Can, “Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı” (2012) 2(1) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 27, 33

¹³⁷ Şener (n 3) 312

¹³⁸ ibid

Denkleştirme istem hakkı haricinde¹³⁹ acentelik sözleşmesinden kaynaklı bütün talepler beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar¹⁴⁰ (TBK m. 147/5)¹⁴¹. Öğretide¹⁴², TTK m. 123'te düzenlenen rekabet yasağı anlaşmasının acentelikten bağımsız bir sözleşme olduğu, bu nedenle de anlaşmadan kaynaklı alacaklara TBK m. 147/5 değil; TBK m. 146'nın uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin alacakların, TBK m. 146 uyarınca on yıllık genel zamanaşımı süresine tabi olduğu ileri sürülmüştür. Kanaatimizce, TTK m. 123 hükmü zayıf tarafı korumak amacıyla acente lehine sonuçlar doğuracak şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda, zamanaşımının belirlenmesinde TBK m. 147/5 hükmünün değil, TBK m. 146 hükmünün, diğer bir ifadeyle on yıllık zamanaşımının uygulanmasının uygun olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

TTK m. 123 hükmü, nispi emredici niteliktedir ve bu kapsamda düzenlenen rekabet yasağı anlaşması, zayıf taraf olarak nitelendirilen acente lehine yorumlanmalıdır. TTK m. 123 ile acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşması düzenlenmiştir. Rekabet yasağı anlaşması, acentenin müvekkil için acentelik sözleşmesi kapsamında "...kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulara..." ilişkindir (TTK m. 123/1). Konunun geniş veya belirsiz olması durumunda esas alınan acentenin fiili çalışma alanıdır. Acentenin acentelik sözleşmenin kurulduğu esnada belirtilen sözleşme konusunun kapsamı zamanla genişleyebilmekte veya daralabilmektedir. Bu durumda, rekabet yasağı anlaşması açısından acentelik sözleşmesinin bitmesinden önceki iki yıla bakılarak acentenin aktif faaliyet alanının belirlenmesi yerinde olacaktır. Bununla birlikte, ticari hayatın dijital ortamlara taşındığı bu dönemde, acentenin aktif faaliyet alanının belirlenmesine dijital ortamın da dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Rekabet yasağı anlaşmasında rekabet yasağının hangi bölge veya müşteri çevresine ilişkin olduğu yazılmamışsa anlaşma geçersiz olacaktır. Rekabet yasağı anlaşmasının amacı acenteyi korumaksa anlaşma süresinin

¹³⁹ Denkleştirme istem hakkı TTK m. 122/4 uyarınca sözleşme ilişkisinin sona ermesinden itibaren bir yıl içinde ileri sürülmelidir (Can, "Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı" (n 136) 34-35).

¹⁴⁰ Şener (n 3) 313

¹⁴¹ Bahtiyar, Ayli, Şua and Karamanlıoğlu (n 47) 305

¹⁴² Şener (n 3) 313

belirtilmediği hallerde acente lehine yorum yapılacaktır ve anlaşma geçersizlik yaptırımına tabi olacaktır. Bununla birlikte, teknolojik gelişmeler dikkate alındığında TTK m. 123'te düzenlene iki yıllık azami sürenin yetersiz mi yoksa fazla mı kalacağı konusu da aydınlatılmaya muhtaçtır. Kanaatimizce teknolojik gelişmeler ile hızlı tüketim iki yıllık süreyi fazla olarak nitelendirmemize sebep olacaktır; fakat oturmuş bir müşteri çevresi olan işletmelerde iki yıllık azami süre yetersiz kalabilecektir. Dolayısıyla kanun koyucu, süre konusunu yine azami süre olarak düzenlemeli ancak somut olaya da göndermede bulunmalıdır.

Tarafların sözleşme içeriğine koyacakları özel şartların belirlenebilmesi ve en önemlisi acentenin sorumluluk kapsamı hakkında detaylı bilgiye sahip olabilmesi için anlaşma koşullarının anlaşma içeriğinde yazılı olarak bulunması gerekir. Rekabet yasağı anlaşması, TTK m. 123 uyarınca imza altına alındığında tamamlanmaktadır; ancak anlaşmanın hüküm ve sonuç doğurarak taraflarca ileri sürülebilmesi için anlaşma belgesinin acenteye teslim edilmesi gerekmektedir. Makul sürede teslim edilen anlaşma belgesinin acente tarafından kabul edilmemesi halinde anlaşma belgesini TBK m. 107 hükmü uyarınca tevdi edebilecektir.

Rekabet yasağı anlaşmasının en geç acentelik sözleşmesinin sona ermesinden önce yapılması gerekir. Taraflar, acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra "rekabet etme yasağı" edimi içeren başka bir anlaşma yapabilecektir; ancak yaptıkları bu anlaşma TTK m. 123 hükmü kapsamında olmayacaktır.

TTK m. 123 uyarınca, "*Müvekkilin, rekabet sınırlaması dolayısıyla, acenteye uygun bir tazminat ödemesi şarttır.*" Kanun koyucu "uygun tazminatın" hangi unsurlar göz önüne alınarak hesaplanması gerektiğini düzenlememiştir. Kanun koyucunun uygun tazminat hesaplamasında belirli bir oran belirterek hesaplamadaki sorunu çözmesi ise somut olayın özellikleri kapsamında her zaman doğru sonucu vermeyebilir. Çünkü acentelik yapılan her sektör birbirinden farklıdır. Kanaatimizce, kanun koyucu uygun tazminatın hesaplanmasında 122/2'ye benzer bir düzenleme yapmalı ve bu düzenleme ile tazminatın asgari oranını belirlemelidir. Böylelikle tazminatın hesaplanması konusundaki belirsizlik sorunu ile acentenin mağdur olma riski ortadan kalkacaktır. Taraflar hem kanunda belirlenen asgari oranın altına inemeyecek hem de somut olayın özelliklerine göre daha yüksek bir tazminat kararlaştırabilecektir. Somut olay göz önüne alınarak uygun tazminatın belirlenmesinde ise acentenin çalıştığı süre boyunca yıllık cirosu, acentenin ortalama geliri ve acentenin müşteri çevresi yaratmadaki katkısı dikkate alınmalıdır.

Anlaşmada müvekkilin çok yüksek miktarlarda tazminat ödemesini öngören anlaşmalar geçerli olacaktır. Zira müvekkilin tacir olması ve basi-

retli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü, önceden yüksek meblağ olarak belirlenen tazminatın indirilmesini engelleyecektir. Müvekkil tazminattan kaçınmak için TBK m. 28'deki aşırı yararlanma kurumuna başvurabilecekse de basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü tazminattan kurtulmasını engelleyecektir.

Acentenin rekabet etmeme edimine karşılık verilen tazminat ile acentenin ileride kazanacağı başka tür gelirleri arasında bir bağlantı olmaması sebebiyle, tazminat miktarının indirilmesi söz konusu olmayacaktır. Acente ve müvekkilin anlaşması ile rekabet yasağı anlaşması ortadan kaldırılabilir. Müvekkil bir tacir olarak vazgeçme beyanını ve vazgeçme beyanından sonraki altı aylık süreyi hesap etmelidir. Hesap edemediği ve acentelik sözleşmesinin bitiş tarihini aştığı oranda uygun bir tazminat ödeyecektir. Tazminatın ifa zamanına TBK m. 90'ın uygulanması gerekir.

KAYNAKÇA

Akıncı Albayrak Ö, Acentelik ve Tekel Yetkisi Veren Diğer Sözleşmelerde Rekabet Yasağı (On İki Levha 2024)

Aksu R, "Acentelik Sözleşmesinin Son Ermesinde Haklı Sebebin İncelenmesi" (2022) (1) Ankara Barosu Dergisi 1-46

Antalya G and Topuz M, Medeni Hukuk: Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri C I (5th edn, Seçkin 2024)

Antalya G, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt V/1, 2 (2nd edn, Seçkin 2019)

Ayan M, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (12th edn, Seçkin 2020)

Ayhan R, Çağlar H and Özdamar M, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar (16th edn, Yetkin 2024)

Bahtiyar M, Ayli A, Şua MF and Karamanlıoğlu A, Ticari İşletme Hukuku (Beta 2022)

Bahtiyar M, Ticari İşletme Hukuku (22nd edn, Beta 2023)

Başkan ŞE, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Rekabet Yasağı Sözleşmesi" (2012) 2(2) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 116-125

Baumbach A and Hopt KJ, Handelsgesetzbuch (34th edn, C.H. Beck 2010)

Bozer A and Göle C, Ticari İşletme Hukuku (8th edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2023)

Bozkurt T, Ticari İşletme Hukuku (6th edn, Yetkin 2024)

Busche J, "HGB § 90a" in Oetker H (ed), Handelsgesetzbuch (8th edn, C.H. Beck 2024)

Can O, “Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşmasının Rekabet Sınırlandırmaları Hukukuna Etkisi” (2014) (2) Ankara Barosu Dergisi 67-90

Can O, “Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı” (2012) 2(1) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 27-36

Can O, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması (Turhan 2011)

Can O, Basiretli Tacir (Basiretli İş İnsanı) Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü (Adalet 2022)

Cengiz A, “Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları” (2011) 1(2) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 140-165

Çakı Cıfci G, Basiretli İş Adamı Gibi Davranma Yükümlülüğü (Seçkin 2024)

Çetiner S and Bozkurt Yüksel AE, Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku (7th edn, Seçkin 2024)

Doğan M, Şahan G and Atamulu İ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (4th edn, Seçkin 2024)

Dural M and Sarı S, Türk Özel Hukuku Cilt I: Temel Kavramlar ve Medeni Hukukun Başlangıç Hükümleri (19th edn, Filiz 2024)

Erdoğan İ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (4th edn, Seçkin 2019)

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (29th edn, Legem 2024)

Evliyaoğlu S, Acentenin Rekabet Yasağı Anlaşması (Seçkin 2017)

Flohr E and Wauschkuhn U, Vertriebsrecht (3rd edn, C.H. Beck oHG 2023)

Göksoy YC, “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması” (2010) 12(Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 895-943

Günay ED, “Türk Ticaret Kanunu ve Karşılaştırmalı Hukukta Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması” (2015) 10(131–132) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 145-181

Güvenç MC, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acente Hukuku (Adalet 2018)

Hopt KJ, Handelsgesetzbuch (44th edn, C.H. Beck 2025)

Hoyningen-Huene G, Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1: Erstes Buch – Handelsstand §§ 1–104a (3rd edn, C.H. Beck 2010)

Kaufmann E, Multi-Level-Marketing im Schweizer Lauterkeitsrecht (Schulthess Juristische Medien 2023)

Kaya A, Acentelik – Türk Ticaret Kanunu Şerhi Birinci Kitap Yedinci Kısım (TK m. 102–123) (Beta 2016)

Kaya A, Gereççeli–Karşılaştırmalı–Notlu Türk Ticaret Kanunu (Beta 2021)

Kaya Cankat D, Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi (On İki Levha 2019)

Kaya Mİ, Acentelik Hukuku (2nd edn, Adalet 2022)

Kaya Mİ and Tatlı B, Ticaret Hukuku I (Ticari İşletme ve Ortaklıklar Hukuku) (5th edn, Seçkin 2023)

Kaya N, “Acentenin Sözleşme Süresince ve Sözleşmeden Sonraki Rekabet Yasağı” (2014) 9(96) Terazi Hukuk Dergisi 42-52

Kayar İ, Ticari İşletme Hukuku (12th edn, Seçkin 2022)

Kayıhan Ş, Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi (5th edn, Umuttepe 2018)

Koller I, Kindler P and Drüen K. D, Handelsgesetzbuch (10th edn, C.H. Beck 2023)

Martinek M, Semler J and Flohr E (eds), Handbuch Vertriebsrecht (5th edn, C.H. Beck/Helbing Lichtenhahn 2024)

Nomer HN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (20th edn, Beta 2024)

Oğuzman K and Barlas N, Medeni Hukuk (30th edn, On İki Levha 2024)

Poroy R and Yasaman H, Ticari İşletme Hukuku (20th edn, Seçkin 2024)

Rüzgar E, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Acentelik Sözleşmeleri” (2011) 1(5) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 419-450

Saraç T, “6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” (2012) 61(2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 711-748

Semmler J, “HGB § 90a Wettbewerbsabrede” in Joost, Strohn, Poelzig and Sander (eds), Ebenroth/Boujong, Handelsgesetzbuch (5th edn, C.H. Beck 2024)

Şener OH, Ticari İşletme Hukuku (3rd edn Seçkin 2025)

Tuna T, “Sözleşme Sonrası için Kararlaştırılan Rekabet Yasağının Dolanılması Sebebiyle Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması” (2022) 10(20) Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 375-413

Ülgen H, Helvacı M, Kaya A and Nomer Ertan F, Ticari İşletme Hukuku (8th edn, Vedat 2022)

Yasan M, Ticari İşletme Hukuku (4th edn, Seçkin 2024)

- Araştırma Makalesi -

 SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE TEMİNATIN KAPSAMININ BELİRLENMESİNDE SİGORTACILIK KANUNU M.11/4 İLE TÜRK TİCARET KANUNU M. 1409/1 ARASINDAKİ İLİŞKİ*

(THE RELATIONSHIP BETWEEN ARTICLE 11/4 OF THE INSURANCE LAW AND
ARTICLE 1409/1 OF THE TURKISH COMMERCIAL CODE IN DETERMINING THE
SCOPE OF COVERAGE IN INSURANCE CONTRACTS)

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. İsmail Özgün KARAAHMETOĞLU**

Z

Sigorta sözleşmesi ile sigortacı, kararlaştırılan sigorta konusu olay gerçekteŐtiĐinde edimini yerine getirmek suretiyle sigorta ettirenin veya üçüncü bir kişinin belirli bir riskini teminat altına almayı taahhüt eder. Bunun karşılığında sigorta ettiren, sigortacıya kararlaştırılan primi ödemekle yükümlüdür. Bu bağlamda sigortacının sözleşmede tayin edilen rizikonun gerçekteŐmesinden doğan zarardan veyahut bedelden sorumlu tutulması gerekir. Türk Ticaret Kanunu m. 1409/1 hükmündeki bu düzenleme ile rizikonun belirliliğine dair temel bir ilkeye yer verilmiştir. Bunun yanı sıra sigorta sözleşmelerinin, sigortacılar tarafından aynı Şekilde kullanılması gereken genel Şartlara uygun Şekilde düzenlenmesi gerektiğinden Sigortacılık Kanunu m. 11/4 hükmünün de uygulanması gerekir. Bu takdirde sigorta sözleşmelerinde teminat kapsamı dışına çıkarılmış risklerin aıkıça belirtilmesi gerekir. Zira kapsam dışı bırakılmamıŐ bir risk var ise bunun teminat kapsamında olduğu varsayılmaktadır. Bu iki hüküm

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 17.10.2025 tarihinde Yayınemimize ulaşmış olup, 26.01.2026 tarihinde birinci hakem; 30.01.2026 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir. DOI: <http://dx.doi.org/10.69838/legal.87835>

** EskiŐehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, o.z_g.u.n@hotmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9660-4575

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bu makaleye atıf için; KARAAHMETOĞLU, İsmail Özgün, ‘‘Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamının Belirlenmesinde Sigortacılık Kanunu m.11/4 ile Türk Ticaret Kanunu m. 1409/1 Arasındaki İlişki’’, REGESTA, Sayı: 2026/1, Yıl: 2026, s. 41-88.

arasındaki ilişki, sigorta sözleşmelerinde teminatı belirlenmesi konusunda hem teoride hem de yargı uygulamasında yoğun tartışmalara sebebiyet vermiştir. Bu tartışmalar ışığında farklı bir bakış açısıyla konuya açıklık getirmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Sözleşmesi, Riziko, Rizikonun Özelliği İlkesi, Rizikonun Genelliği İlkesi, Sigorta Teminatının Kapsamı.

ABSTRACT

With an insurance contract, the insurer undertakes to cover a certain risk of the policyholder or a third party by fulfilling its performance when the agreed insurance periculum occurs. Thus, the policyholder is obliged to pay the agreed premium to the insurer. In this context, the insurer should be held liable for the loss or the amount arising from the realization of the risk determined in the contract. Article 1409/1 of the Turkish Commercial Code sets forth a fundamental principle regarding the certainty of the risk. As well as this, since insurance contracts must be drawn up in accordance with the general terms and conditions that must be used uniformly by insurers, Article 11/4 of the Insurance Law must also be applied. In this case, the risks excluded from the scope of coverage must be clearly stated in the insurance contracts. Because if there is a risk that is not excluded, it is assumed to be covered. The relationship between these two provisions has caused intense discussions both in theory and in judicial practice regarding the determination of the coverage in insurance contracts. In the light of these discussions, an attempt will be made to clarify the issue from a different perspective.

Keywords: *Insurance Contract, Risk, Principle of Speciality of Risk, Principle of Generality of Risk, Scope of Insurance Coverage.*

GİRİŞ

Sigorta sözleşmesine göre sigortacı, sigortalı tehlike veya tehlikeleri üstlenmeyi taahhüt eder¹. Sözleşmenin hüküm ve koşulları, hangi hukuki

¹ Wolf-Rüdiger Senk, (Hrsg. Jan Lindner-Figura, Frank Oprée and Frank Stellmann), Handbuch Geschäftsraummiete (5th edn, C.H. Beck, München 2023) § 22 41

menfaatin ve hangi tehlikelerin sigortalandığını belirtir². Özellikle zarar sigortası sözleşmelerinde sigortalanabilir menfaati ihlal eden bütün rizikoların ve buna bağlı olarak ortaya çıkması muhtemel tüm zararların tamamının tazmin edilmesi sigorta hukuku kabulleri ile uyuşmamaktadır³. Bu yüzden sigorta tekniği açısından sigortacının taşımayı taahhüt ettiği riziko⁴ ya da üstlenmeyi taahhüt ettiği tehlikeyi sınırlandırma ihtiyacı doğar⁵. Bu ihtiyaç, hem sigorta teminatının belirliliğinin sağlanması⁶ hem de ekonomik açıdan sigortacının edimlerini sorunsuzca yerine getirmesi gerekliliğinden doğar. Bu noktada sigorta konusu olay, mevzu bahis sigorta türünün anlamı ve amacına göre belirlenecektir⁷. O halde riziko tanımı (Risikobeschreibung), sigortacı tarafından verilecek sigorta teminatının

² Senk (n 1) 41

³ Zarar sigortaları açısından bkz ve karşılaştırınız. Emine Yazıcıoğlu, Tekne Sigortası Sözleşmesi (1st edn, Beta Yayıncılık, İstanbul 2003) 121; Kübra Yetiş Şamlı, 'Zarar Sigortalarında Teminat Kapsamındaki Rizikoların Belirlenmesine İlişkin Bazı Sorunlar' (2020) Prof Dr Rayegân Kender'e Saygı Günü, Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi Denetlenmesi Ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu (Filiz Kitabevi, İstanbul) 91

⁴ Riziko ile tehlike kavramları açısından bir ayrımı gitmenin gereksiz olduğu, bu konuda yapılan tartışmaların bir öneminin olmadığı hususunda bkz. Merve İrem Yener, Sigorta Sözleşmelerinde Riziko Ağırlaşması (1st edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020) 45. Bu yüzden riziko ile tehlike kavramları birbirlerinin yerine kullanıldığı gibi, yabancı metinlerde lafza itibar edilerek çevirilerin yapıldığı özellikle belirtilmelidir.

⁵ Sigortalı rizikonun tanımlanması kanun koyucununkiyle karşılaştırılabilir bir tasarım görevidir. Bunun sebebi, rizikonun sınırlandırılmasının kural olarak bireysel bir anlaşmaya dayanmaması, bunun yerine en azından çekirdek alanda riziko tekniği ile ilgili bir tehlike topluluğu oluşturulması sebebiyle sigorta genel şartlarında yer alması ve bundan dolayı mümkün olan en fazla sayıda sigorta ettirenin ihtiyaç durumunu dikkate alması gerektiğidir. Primlerin hesaplanması amacıyla, sigortacının teminat altına alınan ve alınmayan riskleri mümkün olduğunca kesin bir şekilde tanımlamaya çalışması gerekmektedir; ki bu da münferit sigorta ettirenlerin farklı koşulları ve gereksinimleri göz önünde bulundurulduğunda genellikle karmaşık ve kazuistik düzenlemelere yol açmaktadır. Hukuki açıdan bakıldığında, sigorta sözleşmelerinde üstlenilen riskin tanımı genel olarak, bir kural-istisna şeması şeklinde organize edilen, hiyerarşik olarak yapılandırılmış çeşitli seviyelerde gerçekleştirilir. Bu konuda birçokları yerine bkz. Berliner Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz (Kommentar zum deutschen und österreichischen VVG), Volume III (Hrsg. H Honsell) (1st edn, Springer, Berlin 1998) Vorbem. §§ 49-68a 800

⁶ Risk tanımında kullanılan terimler muğlak olabilir. Sigorta genel şartları genellikle açıklayıcı hükümler içerir. Bunların görevi, risk tanımlayıcı maddelerde şüpheli unsurlar olması durumunda hukuki kesinliği sağlamaktır. Bkz. Schauer, (n 5) 801

⁷ Hermann Eichler, Versicherungsrecht (2nd edn, Verlag Versicherungswirtschaft e.V., Karlsruhe 1976) 66

kapsamına ilişkin sözleşmeye dayalı anlaşmadır⁸. Sigorta sözleşmesinin geçerli bir şekilde akdedilmesinin yanı sıra, riziko tanımının olgusal gerekliliklerinin yerine getirilmesi, sigortacıya karşı bir tazminat talebinin varlığı için temel bir ön koşuldur⁹. Buna istinaden sözleşmedeki risk tanımının kapsamadığı bir riskin gerçekleşmesi halinde, doğrudan ve en başından itibaren sigorta teminatı yoktur ve pek tabidir ki, bunun sigorta sözleşmesinin mevcudiyeti üzerinde herhangi bir etkisi yoktur¹⁰. Böylelikle sigorta teminatı, sigorta ettirenin sözleşme yapılırken sınırları tayin edilmiş rizikonun meydana gelmesi halinde sigortacıdan talep etmeye hak kazandığı edim olarak karşımıza çıkar¹¹. Diğer bir deyişle, sigorta hukuku açısından teminatın sigortacının sigorta sözleşmesi ile üstlendiği konu yer, zaman, kişi vb. itibarıyla sınırlandırılmış riziko¹² olarak anlaşılması gerekir¹³.

Sigorta sözleşmelerine hâkim olan ilkelerin başında irade özerkliği ilkesi geliyor olsa da bunun bir görünümü niteliğindeki şekil serbestisi ilkesi 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun¹⁴ (SK) 11. maddesi bağlamında rafa kaldırılmış gözükmektedir¹⁵. Zira sigorta sözleşmelerinin temelini sigorta genel şartları oluşturmaktadır. Gerçekten de sigortacılar riski ta-

⁸ Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1: §§ 1-99 (Hrsg. Theo Langheid and Manfred Wandt) (3rd edn, München 2022) VVG § 28 50

⁹ Ancak göreve aykırı hareket edilmesi durumundan farklı olarak, özellikle fesih hakkının söz konusu olabileceği hususunda bkz. ibid

¹⁰ ibid

¹¹ Sigorta himayesinin sigortacının edimi olduğu hususunda bkz. Zehra Şeker Ögüz, Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı (1st edn, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001) 5; Evrim Akgün, 'Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamına Genel Bir Bakış' (2017) 12 (153-154) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 90

¹² Sigorta sözleşmesinin çerçevesinin ortaya çıkmasını sağlayan asli riziko sınırlandırılmasının yanında teminatın kapsamını başka şekillerde ve asli sınırlandırmalardan bağımsız olarak daraltan hallere yer verilebilir. Bunlar tali yani ikincil riziko sınırlandırması olarak adlandırılmaktadır. Bu sınırlandırmada asli sınırlandırma esas alınarak teminat kapsamındaki haller hariç tutulmaktadır. Bu da sebep, yer, zaman ve kişi açısından rizikonun sınırlandırması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu konuda bkz. Merih Kemal Omağ, 'Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Kızları' (2006) Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF-HAD) Özel Sayısı (Beta Yayıncılık, İstanbul) 533-534; Şeker Ögüz, Yük Taşınması (n 11) 34-36

¹³ Bahaeddin Berber, Zarar Sigortalarında Teminatın Kapsamı (1st edn, Adalet Yayınevi, Ankara 2025) 21. Ayrıca bkz ve karşılaştırınız. Yazıcıoğlu, Tekne Sigortası (n 3) 121

¹⁴ RG. S: 26552, T. 14/6/2007.

¹⁵ Bkz ve karşılaştırınız. Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar and Mehmet Özdamar, Sigorta Hukuku (6th edn, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023) 145, 149-150.

nımlamak için çeşitli tanımlama teknikleri kullanmakta olup, sözleşme uygulamasında bu teknikler büyük ölçüde sigorta genel şartlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir¹⁶. Sigortalanan risk başlangıçta pozitif terimlerle tanımlanır ('birincil' risk, sigorta kapsamına girmeyen diğer risklere kıyasla başlangıçtan itibaren sınırlandırılır)¹⁷. Sigorta ettiren, birincil risk tanımı kapsamındaki bir riskin gerçekleşmesinin hangi olgulardan kaynaklandığını ispat yükünü taşır¹⁸. Birincil risk tanımının kapsamı, istisnai niteliklerinden ötürü sigortacının ispat yükünü taşıdığı 'risk istisnaları' ('ikincil risk sınırlamaları')¹⁹ ile ikinci bir aşamada sınırlandırılır²⁰. Son olarak, genellikle risk istisnalarına ('geriye dönük istisnalar', 'üçüncül risk sınırlandırması' olarak adlandırılan) istisnalar getirilir ve bunlar da sigortalanan riski olumlu bir şekilde tanımlar ve istisnanın istisnası olarak sigorta ettiren yine ispat yükünü taşır²¹.

Sigorta genel şartları ışığında şekillenen uygulama²² (SK m. 11/4) ile sigorta teminatının kapsamını ortaya koyan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu²³ (TTK) m. 1409/1 hükmü arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinin belirlenmesi sigorta tazminatının veyahut parasının ödenip ödenmemesi konusunda büyük bir önemi haizdir. Zira sigorta teminatının kapsamının

¹⁶ Wandt (n 8) 51

¹⁷ ibid. Sigortalı rizikonun en genel tanımı birincil risk tanımı tarafından sağlanır. Bu, prensipte hangi menfaatlerin hangi risklere karşı ve hangi ihtiyaçlar için sigortalandığını tanımlar (Örneğin; yangın, yıldırım, infilak, insanlı bir hava aracının çarpması veya düşmesi ya da bu olaylardan birinin sonucu olarak tahrip olma, yıkılma veya temizlenme nedeniyle sigorta ettirene ait ve muhtemelen üçüncü şahıslara ait malvarlığının yıkım, hasar veya kayba karşı sigortalanması; sorumluluk sigortasında, bir sorumluluk yükümlülüğünün doğabileceği hukuki bir ilişki). Bu, aynı zamanda sigorta genel şartları ile diğer işletmelerin genel işlem şartları arasındaki önemli bir farktır. Kural olarak bunlar, sözleşmeye bağlı yan/ikincil noktalara atıfta bulunur; ancak asıl ediminin kendisini belirtmez. Bu hususta bkz. Schauer (n 5) 800-801

¹⁸ Wandt (n 8) 51

¹⁹ İkinci seviyede (ikincil risk sınırlaması), birincil risk sınırlaması tarafından sayılan teminat kapsamının bir parçası bir risk istisnası ile ayrılabilir ve sigortalanmadığı beyan edilebilir. Kural olarak amaç, sigortacı için şeffaf veya hesaplanabilir olmayan kısmi bir riski hariç tutmak ve primin daha iyi hesaplanmasını sağlamaktır. Bu hususta bkz. Schauer (n 5) 801

²⁰ Objektif olarak tespit edilebilen gerçeklere dayanan objektif risk istisnaları ile hariç tutulan özelliklerden en az birinin sigorta ettirenin 'zihninde' olduğu sübjektif risk istisnaları arasında bir ayırım yapılmaktadır. Bu husustaki örnekler için bkz. Wandt (n 8) 51

²¹ ibid

²² Sigorta himayesinin kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Şeker Ögüz, Yük Taşınması (n 11) 7 vd.

²³ RG. S: 27846, T. 14/2/2011

belirli olmaması sigorta sözleşmesinin tarafları açısından farklı olumsuz etkileri olan birçok uyumsuzluğa sebebiyet vermektedir. Bunların başında teminatın kapsamının belirlenmesinde²⁴ nasıl bir yol izlenmesi gerektiği²⁵ gelmektedir. Bunun haricinde ispat yükünün dağılımı²⁶ da (TTK m. 1409/2) birçok konuda tartışmalara davetiye çıkartmaktadır²⁷.

Sigorta teminatının kapsamının belirlenmesi açısından öncelikle kabul edilen ilkelere ve bunların yansımalarına bakılacaktır. Sonrasında konuya ilişkin hem doktrindeki hem de içtihatlardaki görüşlere yer verilerek sigorta poliçesi genel şartlardaki hükümler ışığında şahsi değerlendirmelemimize sonuç kısmında yer verilecektir.

²⁴ Bir sonraki seviyede, bir riski hariç tutma da yine bir risk dahil etme ile sınırlandırılabilir ve kısmen kapsama alınabilir. Birincil risk sınırlandırması, risk hariç tutma ve risk dahil etmenin her biri *lex generalis* ile *lex specialis* arasındaki ilişkide yer alır. Prensip-te, risk istisnalarının ve risk kapsamalarının geliştirilmesi herhangi bir sayıda seviyede devam ettirilebilir; ancak, hiyerarşi seviyelerinin sayısı düzenlemenin netliği/açıklığı ile ters orantılıdır ve bu yüzden sigorta genel şartları taslağı hazırlanırken çok ileri gidilmemesi gerektiği hususunda bkz. Schauer (n 5) 801

²⁵ Sözleşmenin yorumlanması, hangi menfaatlerin sigortalandığı sorusu açısından genellikle zordur. Bu durum, yalnızca menfaat sahibi taraflar (üçüncü kişilerin menfaatlerinin birlikte sigortalanması) açısından değil, aynı zamanda sigortalanan menfaatin kapsamı açısından da geçerlidir. Sigorta genel şartlarının bu menfaati çok geniş bir şekilde tanımlaması ve böylece tüm tehlikeleri kapsamına alıyor gibi görünmesi halinde bile şüpheler ortaya çıkabilir. Bkz. Christian Armbrüster, *Privatversicherungsrecht* (2nd edn, Mohr Siebeck, Berlin 2019) 409

²⁶ Bir riziko sınıflandırmasının asli mi yoksa tali mi olduğu ispat yükü açısından önem taşımakta olup sınırlandırmalara ilişkin olguları sigorta ettiren ispatlar iken, tali riziko sınırlandırması ile teminat dışı bırakılmış bir rizikodan kaynaklı zararın doğduğu iddiasının sigortacı tarafından ispatlanması gerekir. Bkz. Şeker Ögüz, *Yük Taşınması* (n 11) 36. Riskin özel olarak üstlenilmesi durumunda, sigorta ettiren yalnızca zararı değil, aynı zamanda bunun sigortalı bir tehlikeden kaynaklandığını da ispatlamalıdır Buna karşın riskin evrensel olarak üstlenilmesi durumunda, zararın meydana geldiğinin ispatlanması yeterli olmalıdır; sigortacı daha sonra zararın sigortalı bir sebepten dışında başka bir nedenden kaynaklandığını ispatlayabilir (Örneğin; deniz sigortası durumunda, okyanus taşımacılığının risklerinden kaynaklanmadığını ispat edebilir). Ancak sorun daha derinlerde yatmaktadır; zira başlangıçta mesele ispat yükünün dağılımı değil, sigortacının edim yükümlülüğünün/tazminat borcunun kurucu unsurlarıdır. Geleneksel terminolojiye göre, evrensel olarak tehlikeyi üstlenmenin, her tehlikeyi değil, yalnızca -kuşkusuz çok kapsamlı- bir dizi tehlikeyi kapsayan sigortayı da içerdiği unutulmamalıdır. Örneğin; denizcilik sigortası deniz taşımacılığının tehlikelerini kapsar (ancak yalnızca bunları kapsar ve bu açıdan yapısal tehlikeleri (Beschaffungsgefahr) kapsamaz). Bu hususta bkz ve karşılaştırmamız. Schauer (n 5) 803; Armbrüster (n 25) 535; Senk (n 1) 41

²⁷ Bu konu ayrı bir çalışmanın konusunu teşkil ettiğinden ayrıntılı değerlendirmelerde bulunulmayacaktır.

I. Sigorta Teminatının Kapsamının Belirlenmesi

A. Genel Olarak

Mal sigortası, sigortalı malı ve/veya sigortalı menfaatlere ek olarak, sağlanan teminatı yangın, fırtına, yıldırım vb. gibi sigortalı tehlikelerle ilişkilendirir. Burada ‘tehlike’ kelimesi, belirli ‘bir’ sebep dolayısıyla sigorta konusu bir olayın gerçekleşme olasılığı veya halihazırda gerçekleşmiş olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla tehlike, zararın veya sigorta konusu olayın kendisi değil, yalnızca gelecekte meydana gelecek veya halihazırda meydana gelmiş bir zararın sebebidir. Daha açık bir deyişle, sigortalı tehlike, sigortalanmış bir zararın nedenidir. Buna göre, ‘tehlike (Gefahr)’ kelimesi, ‘zarar sebebi (Schadenursache)’ kelimesi ile eş anlamlıdır. Yangın sigortasından gelişen mal sigortasının tarihsel kökenlerine uygun olarak, başlangıçta yalnızca sigortalanmış riskler mal sigortası türlerinin sınıflandırılması ve belirlenmesi için temel oluşturmuştur²⁸.

Bireysel olarak yani münferiden isimlendirilmiş riskler sigortalanırken, sigorta teminatı, diğer bir deyişle sigorta konusu olayın varlığı, sigortalı tehlikelerden birinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bağlıdır²⁹. O halde sigortalı tehlike, sigorta konusu olayın başlangıcında gerçekleşmeye başlar³⁰.

Tüm risklerin sigortalanması (Allgefahrensversicherung) durumunda, sigorta konusu olayın birincil risk tanımı şeklindeki gerçek nitelendirmesi, belirli bir tehlikenin gerçekleşmesi ön koşulunu içermez. Bu, sigorta teminatının tüm tehlikelere karşı mevcut olduğu anlamına gelebilir (ikincil risk tanımı yoluyla bir sınırlama olmaması halinde). Bununla birlikte, tüm tehlikeler sigorta olarak adlandırılan bir sigorta poliçesinde bile, genellikle tüm tehlikeler sigortalanmaz; daha ziyade, münferit tehlikeler istisnalar yoluyla sözde tüm tehlikeler sigortası kapsamı dışında bırakılır³¹.

Sigorta tekniği ve sigorta uygulamaları genellikle belirli tehlikelerin teminat altına alınmasına odaklanır; ancak çoğunlukla birkaç tehlike bir arada bulunur. Bu durum, geleneksel olarak öncelikle teknik sigortalarda

²⁸ Örneğin; hırsızlık sigortası, şebeke suyu sigortası ve fırtına sigortası. Bkz. Manfred Wandt, ‘VVG § 1’, Sachversicherung, AVB für die Hausrat- Wohngebäude-, Feuer-, Einbruchdiebstahl-, Raub-, Leitungswasser-, Glas-, Sturm-, erweiterte Elementarschaden- und Allgefahrensversicherung, Kommentar (Hrsg. Anton Martin, Peter Reusch, Peter Schimikowski and Manfred Wandt) (4th edn, München 2022) 16. Ayrıca bkz. Horst Baumann and Robert Koch, ‘VVG § 1’, (Beckmann, Roland Michael, Robert Koch, Horst Baumann and Katharina Johannsen (Hrsg.)) Versicherungsvertragsgesetz Großkommentar, Erster Band Einführung: §§ 1-18 (10th edn, Berlin/Boston 2020) 515

²⁹ Wandt, Grosskommentar (n 28) 16

³⁰ H. Baumann and Koch (n 28) 515

³¹ Wandt, Grosskommentar (n 28) 16

(örneğin; makine sigortası³², elektronik sigortası, montaj sigortası, inşaat sigortası) ve deniz sigortalarında kullanılan tüm tehlikeler ya da tüm riskler teminatı ile tezat oluşturmaktadır. Deniz sigortalarında tüm tehlikeler teminatı belirli alanlarla sınırlıdır³³.

Sigorta sözleşmeleri uygulamasında, belirli riskler için açıklanan anlamda tüm tehlike sigortasının kabul edildiği; ancak diğer riskleri birincil risk tanımında kesin/tahdidi olarak adlandırıldığı karma formlar da vardır. Bu bağlamda, ispat yüküne ilişkin sorularla ilgili olarak, adı geçen münferit tehlikelerin hariç tutulmasının birincil risk tanımı düzeyinde mi (ispat yükü sigorta ettiren üzerinde olacak şekilde) yoksa ikincil risk tanımı düzeyinde mi (ispat yükü sigortacı üzerinde olacak şekilde) gerçekleştiği her zaman dikkatle incelenmelidir. Tüm tehlikeler teminatı sıklıkla endüstriyel sigortalarda karşılaşılır. Bununla birlikte, sanat sigortası gibi özel alanlar için özel müşteri işinde tüm tehlike teminatları da sunulmaktadır³⁴.

Esasen ticari işyeri sigortası ve ticari binalar sigortasında sunulan; ancak ev eşyası veya konut binaları sigortasında da teminatın bir uzantısı olarak sunulan ‘isimsiz tehlikeler/unbennante Gefahren’ teminatı - genellikle- yalnızca sınırlı bir tüm tehlike sigortasıdır (ingeschränkte Allgefahrenversicherung). Özellikle de isimsiz tehlikelerin dış tehlikelere dayanması kaydıyla bu, geçerlilik arz eder³⁵.

Tüm tehlike sigortaları kavramı, sözleşme uygulamasında nadiren ‘gerçek bir tüm riskleri kapsayan sigortayı’ tanımlamaktadır. Sigorta te-

³² Makine sigortası, sigortalanan risklerin evrenselliği ilkesine dayanan tüm tehlike sigortası olarak bilinen sigortadır. Bu durum, koruma kapsamı sigortalanan risklerin özelliğine göre belirlenen yangın sigortası veya şebeke suyu hasarı sigortası gibi münferit tehlike teminatları ile tezat oluşturmaktadır. Bununla birlikte, tüm tehlike sigortası kavramı sigortalı malın veya sigorta ettirenin sigortacının sorumluluk süresi boyunca genel olarak maruz kaldığı tüm risklerin teminat altına alındığı anlamına gelmez. ‘Özellikle’ ibaresiyle başlayan şartlar, tasarım ve yapım hataları veya işletme malzemelerinin eksikliği gibi sigortalı tehlikelerin örnek bir listesini sunmaktadır. Sigortalanan tehlike, tehlike gerçekleştiğinde değil, yalnızca bu sebeplerden dolayı hasar veya yıkım meydana geldiğinde, örneğin; bir makine parçasının tasarım hatası nedeniyle kırılması durumunda gerçekleşir. Prensipite tüm tehlikelerin sigortalınması gerekse bile, bazı tehlikeler açıkça sigorta teminatı dışında bırakılır (ikincil risk sınırlaması). Bkz. Guido Schepers, ‘§ 43’, (Roland Michael Beckmann and Annemarie Matusche-Beckmann (Hrsg.)) *Versicherungsrechts-Handbuch* (4th edn, C.H. Beck, München 2025) 96-97

³³ Bu konudaki örnekler için bkz. H. Baumann and Koch (n 28) 515

³⁴ Wandt, *Grosskommentar* (n 28) 16-17

³⁵ *ibid* 17

minatının gerçek kapsamı; ancak sözleşmenin tamamının dikkatli bir şekilde yorumlanmasıyla belirlenebilir³⁶.

Sigorta açısından, bazı mal türleri, rizikonun yönetilebilir olduğu ve bir sigorta sözleşmesinin varlığıyla önemli ölçüde kötüleşmediği tüm tehlike sigortası için özellikle uygundur; çünkü malın değeri (örneğin; mücevherat ve kürkler) veya kullanımının niteliği (örneğin; makineler) veya kamu hukuku düzenlemelerinin varlığı (örneğin; motorlu taşıtlar için) malın dikkatli bir şekilde ele alınmasını sağlar. Ayrıca, tüm tehlike sigortası, sınırlandırılmış ve dolayısıyla daha kolay hesaplanabilen tehlike aşamaları açısından sigorta tekniği bakış açısına uygundur³⁷.

Sonuç olarak bu anlatılanlar ışığında sigorta teminatının kapsamının belirlenmesi noktasında asli riziko sınırlandırması temelde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır³⁸. Bu sınırlandırmalardan birincisi, rizikonun genelliği ilkesi iken ikincisi, rizikonun özelliği ilkesidir.

B.Rizikonun Genelliği İlkesi (All Risk)

Sigortacı kapsamlı bir sigorta teminatı sağlıyorsa, genel bir risk üstlenimi söz konusudur (evrensel/Universalität, kapsamlı/Totalität, tüm tehlike sigortası)³⁹. Bu durum rizikonun genelliği ilkesi olarak adlandırılmaktadır⁴⁰. Bu ilke uyarınca ortaya çıkacak zararın her ne şekilde ortaya çıkarsa çıksın karşılanması gerekir⁴¹. Diğer bir deyişle, sözleşmede öngörülen aktifin azalmasına ya da pasifin artmasına sebebiyet verecek tüm rizikoların teminat kapsamına alınması söz konusudur⁴². Haliyle burada sigorta teminatının sınırları genişletilmektedir⁴³. Özellikle zarar sigortalarında bu ilkenin mutlak bir şekilde uygulanmasını engellemek için bazı rizikoların

³⁶ ibid

³⁷ Örnekler: Bir seyir süreci boyunca nakliye sigortası, binaların ve diğer tesislerin inşaat aşaması için inşaat ve montaj sigortası. Ancak giderek artan bir şekilde, sigorta ürünlerinin (karma) tüm tehlike sigortası olarak tasarlanmasını belirleyen husus, sigorta tekniği değil, müşterilerin piyasa gereksinimleridir. Bu hususta bkz. ibid

³⁸ Ali Aylı, İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko (1st edn, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2012) 34; Schauer (n 5) 802; Yazıcıoğlu, Tekne Sigortası (n 3) 123; Şeker Ögüz, Yük Taşınması (n 11) 33; Yetiş Şamlı (n 3) 93; Akgün (n 11) 92

³⁹Schauer (n 5) 802

⁴⁰ Bu hususta ayrıca bkz. Senk (n 1) 40

⁴¹ Şeker Ögüz, Yük Taşınması (n 11) 33

⁴² Yazıcıoğlu, Tekne Sigortası (n 3) 123

⁴³ Yaşar Karayalçın, 'Taşıma Sigortalarında 'ALL RISKS' (Bütün Riskler) Klozu' (1984) Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu (Bildiri-ler-Tartışmalar) (Ankara) 217

teminat dışında bırakılması yoluna gidilmektedir⁴⁴. Bu açıdan rizikonun genelliği ilkesi daraltılmış ve tam genellik ilkesi şeklinde ikili bir görünüm kazanmıştır⁴⁵. Bu bağlamda daraltılmış genellik ilkesi, 6762 sayılı eTTK⁴⁶ m. 1281⁴⁷ hükmünde kabul edilmiştir. Bu hükme, Kanun'un Sigorta Hukuku başlıklı Beşinci Kitabı'nın İkinci Faslı'nda Mal Sigortaları üst başlığı altında yer alan Umumi Hükümlerin altında riziko kavramına bağlı olarak 'Vüsat ve şümü'lü' (genişlik ve kapsam) (üst) yan başlığında yer verilmiştir. Söz konusu hükmün (alt) yan başlığından umumiyet yani genellik ilkesinin kabul edildiği anlaşılmaktadır (eTTK m. 1474 hükmü gereğince). Ancak buradaki, genellik ilkesinin daraltılmış halidir. Zira kanun koyucu kara sigortaları açısından harp ve isyana bağlı çıkan zararlar dışındaki halleri teminat kapsamı dışına çıkartarak teminatın kapsamını daraltmıştır⁴⁸. Hakeza sigorta sözleşmesinin taraflarının bu iki hal dışında başka rizikoları da teminat kapsamı dışına çıkarmaları imkân dahilindedir⁴⁹. Buna karşılık eTTK m. 1312/1⁵⁰ hükmü uyarınca ise karada ve iç sularda taşıma konusu eşyanın sigortalanması halinde hangi sebepten olursa olsun oluşan zararın kural olarak sigortacı tarafından karşılanması gerektiği kabul edilmiştir. Kısacası bu hüküm ile (aksine sözleşme yapılmadığı müddetçe) tam genellik ilkesinin kabul edildiği söylenebilir⁵¹. Tam da bu noktada genellik prensibi için kabul edilen bu ikili ayrıma alternatif bir yapı

⁴⁴ Mertol Can, *Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı)*, Cilt I (1st edn, Adalet Yayınevi, Ankara 2018) 51; Yazıcıoğlu, *Tekne Sigortası* (n 3) 123. Bu açıdan bütün riskler klonunun ne anlama geldiği hususunda ayrıca bkz. Karayalçın, (n 43) 217 vd

⁴⁵ Bu ayırım hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhamid Oğuzhan Hacıömeroğlu, *Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (1st edn, onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2022) 50 vd. Sigorta teminatının sınırlandırılması bakımından olumlu/olumsuz sınırlandırmaya bağlı olarak olumlu sınırlandırmanın özellik/genellik prensibi olmak üzere ikiye ayrıldığı hususunda bkz. Karayalçın (n 43) 215

⁴⁶ RG. S: 9353, T. 9/7/1956.

⁴⁷ "(1) Sigortacı, harp ve isyandan başka bir sebeple mallara arız olan telef ve tagayyür gibi bütün hasarlardan mesul olur. (2) Sigortacının, 1 inci fıkraya gereğince mesul olduğu rizikolardan biri sigorta poliçesinin hükmünden istisna edilmişse vakı hasarın istisna edilen rizikolardan doğduğunun ispatı sigortacıya aittir."

⁴⁸ Can (n 44) 50; Hacıömeroğlu (n 45) 50-51

⁴⁹ Hacıömeroğlu (n 45) 51

⁵⁰ "(1) Karada ve iç sularda taşınan eşyanın sigortası halinde sigortacı, aksine mukavele yoksa, eşyanın taşıyıcıya teslimi tarihinden itibaren gönderilene kanunen teslim edilmiş sayıldığı zamana kadar, her ne sebeple olursa olsun, maruz kaldığı hasarlardan mesuldür."

⁵¹ Hacıömeroğlu (n 45) 51. Ayrıca bkz ve karşılaştırınız. Can (n 44) 51

ortaya çıkmaktadır. Bu yapıyı, eTTK m. 1379⁵² hükmünde görmekteyiz. Burada yapı ile kastettiğimiz⁵³ genellik ilkesinin kimi zaman sigorta konusu menfaatin maruz kaldığı tüm rizikoların sigortacı tarafından taşınması yani *gerçek anlamda genellik ilkesi* şeklinde kimi zaman da sigorta konusu menfaatin maruz kaldığı rizikoların belirli bir durum ya da faaliyet çerçevesinde genel olarak belirlenen rizikonun sigortacı tarafından üstlenilmesi yani *belirli rizikolarla sınırlı genellik ilkesi*⁵⁴ şeklinde karşımıza çıkmasıdır. Bu ayrıma işaret eden Yazıcıoğlu'na göre⁵⁵; denizcilik risklerine karşı sigortada sigortacının tüm denizcilik rizikolarını üstlenmiş olmakla beraber bazı rizikoları da teminat dışına çıkartarak (eTTK m. 1380) aslında burada denizcilik rizikoları ile sınırlı genellik ilkesi kabul edilmiştir. Şu hâlde rizikonun genelliği ilkesinde sigorta teminatının kapsamını istisnai hükümler yani teminat dışı bırakılmış haller tayin etmektedir⁵⁶. Böylelikle sigortanın konusuna göre bir ana rizikonun (geniş bir çerçeve sunarak) yol açtığı tüm sonuçlardan sigortacının sorumlu tutulması gerekir; meğerki açıkça teminat dışında bırakılmış bir hal olsun⁵⁷.

Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun

⁵² “Aşağıdaki hükümler veya mukavele ile başka bir esas kabul edilmemiş ise sigortacı sigortanın devamınca geminin veya yükün maruz buldukları bütün rizikoları yüklenir. Sigortacı bilhassa şu rizikoları yüklenir 1. Üçüncü bir şahsın kusurundan ileri gelse bile su alma, karaya oturma, parçalanma, yanma batma, yangın, patlama, yıldırım, zelle, buz hasarına uğrama ve saire gibi tabii hadiselerle diğer deniz kazalarından doğabilecek rizikoları; 2. Harb ve amme tasarruflarından doğabilecek rizikoları; 3. Sigortalının kusuru olmaksızın üçüncü şahsın talebi üzerine ihtiyati haciz veya ihtiyati tedbirler konma rizikosu; 4. Hırsızlık ile deniz haydutluğu yağma ve diğer zorbalık rizikoları; 5. Yolculuğa devam için sigorta ettirilmiş malları 998 - 1001 inci maddelerle 1214 üncü madde hükümleri gereğince deniz ödücüne karşı rehnemek yahut aynı maksat için mallar üzerinde satmak veya kullanmak suretiyle tasarruf etmek rizikosu; 6. Sigorta ettirilmiş şey için bir zarar doğmak şartıyla gemi adamlarından birinin yolsuzluğu veya kusuru rizikosu; 7. Çarpışma neticesi sigortalının; doğrudan doğruya veya bir üçüncü şahsa ika edilen zararı tazmine mecbur olmak suretiyle bilvasıta zarar görmüş olması arasında bir fark gözetilmeksizin, gemilerin çatması rizikosu.”

⁵³ Bunun için bkz. Yazıcıoğlu, *Tekne Sigortası* (n 3) 123

⁵⁴ Bu ilkeyi gerçek olmayan genellik ilkesi olarak adlandıran görüş için bkz. Yetiş Şamlı (n 3) 93. Ayrıca bu yapıyı tam/nisbi şeklinde ayrıma tabi tutan görüş için bkz. Rayegân Kender, *Türkiye’de Sigorta Hukuku* (17th edn, onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2021) 336

⁵⁵ Yazıcıoğlu, *Tekne Sigortası* (n 3) 124

⁵⁶ Samim Ünan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt I Genel Hükümler* (Madde 1401-1452) (1st edn, onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2016) 90

⁵⁷ *ibid* 91; Akgün (n 11) 92-93. Burada sigorta konusunun ağırlık kazandığı hususunda ayrıca bkz. Karayalçın (n 43) 215

olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılığa neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir (Sigortacılık Kanunu m. 11/1). Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır (SK m.11/4). Doktrinde esasen söz konusu hükmün rizikonun genelliği ilkesini esas aldığı kabul edilmektedir⁵⁸. Bu açıdan doktrinde, hükmün TTK'nın yürürlüğe girmesiyle beraber yeniden düzenlenmesi gerektiği eleştirisi getirilmektedir⁵⁹. Zaten bu hükmün, sigorta ettirenin sözleşme öncesinde gereği bilgilendirilmemesinden ötürü ortaya çıkan aleyhindeki sonuçlara bir tepki ürünü olarak kanunda yerini aldığı dile getirilmektedir⁶⁰. En nihayetinde doktrinde TTK m. 1423 hükmü karşısında bu tepki hükmünün varlığı reddedilmektedir⁶¹.

C. Rizikonun Özelliği İlkesi (Named Perils)

Özel risk üstlenimi durumunda (uzmanlık, münferit risk sigortası), sigortacının sorumluluğu belirli risklerin meydana gelmesiyle sınırlıdır. Bunun örnekleri yangın, hırsızlık, su hasarı veya fırtına hasarı sigortası ve daha doğrusu sorumluluk sigortasıdır; çünkü yalnızca sigorta ettirenin sözleşmede belirtilen özelliklerinden, yasal ilişkilerinden veya faaliyetlerinden kaynaklanan sorumluluk yükümlülüklerinin ortaya çıkmasını kapsar⁶². Bu durum rizikonun özelliği ilkesi olarak adlandırılır. Nitekim sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumlu (TTK m. 1409/1)⁶³ tutulduğuna göre TTK m. 1409/1 hükmü uyarınca sigortanın kapsamı açısından rizikonun özelliği ilkesi kabul edilmiştir⁶⁴. Dolayısıyla sigorta sözleşmesinde temin edilen

⁵⁸ Yetiş Şamlı (n 3) 116; Hacıömeroğlu (n 45) 55. Kural olarak bu yönde bkz. Ünan (n 56) 97. Oysaki doktrinde Akgün, SK m. 11/4 hükmü açısından rizikonun genelliği ilkesine yakın olan bir durumun varlığından bahsetmektedir. Yazara göre hükümden, belirli rizikolar esasına dayalı sigorta sözleşmelerinin geçerli olacağı sonucu çıkmamaktadır. Bu hususta bkz. Akgün (n 11) 96

⁵⁹ Kerim Atamer, 'Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca 'Zarar Sigortalarına' Giriş' (2011) 27 (1) Batider 63; Hacıömeroğlu (n 45) 55

⁶⁰ Ünan (n 56) 93

⁶¹ ibid 94

⁶² Schauer (n 5) 802

⁶³ Meblağ sigortaları açısından hükmün yetersiz olduğu hususunda bkz. Ünan (n 56) 99

⁶⁴ ibid 89; Akgün (n 11) 93; Hacıömeroğlu (n 45) 54; Berber (n 13) 24. Ayrıca bkz. Gerekeç TTK m. 1409: "6762 sayılı Kanunun 1281 inci maddesinde, sigortacının harp ve

rizikoların teker teker belirtilmesi, belirtilmediği takdirde teminat dışında kalması gerekir⁶⁵. Zira sigortacının edim konusunu, sözleşme belirlenen olayın gerçekleşmesi ile ortaya çıkan ihtiyacın giderilmesi oluşturur⁶⁶. Ayrıca unutulmamalıdır ki; sigorta sözleşmesinin taraflarının rizikonun genelliği ilkesini kabul etme imkanları da vardır⁶⁷. Zira TTK m. 1409/1 hükmü nisbi emredicidir (TTK m. 1452/3)⁶⁸. Şu hâlde rizikonun özelliği ilkesi gereği sigorta sözleşmelerinde teminatın kapsamı tayin edilirken sözleşme hükümlerinden yola çıkılmalıdır⁶⁹. Bu takdirde bir riziko teminat dışında kalan haller içerisinde sayılmasa dahi eğer teminata girdiği tespit edilmediyse sigorta kapsamının dışında olduğunun kabulü gerekir⁷⁰. Kısacası burada ikili bir aşamadan geçilmesi gerekir⁷¹. Birinci aşamada riziko tanımına giren bir hal var mıdır, yok mudur? sorusunun cevabı verilmelidir. Bu soruya verilecek cevaba göre de ikinci aşamaya geçilecektir. Riziko tanımına giren bir durumun tespiti halinde bu sefer de teminat dışında sayılan haller içerisinde değerlendirilebilecek bir husus var mıdır? ona bakılır. Dolayısıyla teminat kapsamına giren bir riziko aynı zamanda teminat dışında yer alan bir hal kapsamına girmiyorsa sigortacının sorumluluğunun devam ettiği kabul edilmelidir.

TTK m. 1409/2 hükmü uyarınca; “Sözleşmede öngörülen rizikolar-dan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir.” Maddenin ikinci fıkrası ise, 6762 sayılı Kanununun 1281 inci maddesinin ikinci fıkrasının tekrarı mahiyetindedir.

isyandan başka bir nedenle mallara arız olan telef ve tagayyür gibi bütün hasarlardan sorumlu olacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak, uygulamada, tüm risklere karşı teminat veren “all risk” şeklinde bir sigorta uygulamasına çok ender rastlanılmaktadır. Özellikle katastrofik riskler dünya uygulamalarında olduğu gibi teminat dışına bırakılmıştır. Diğer taraftan kötü risklere sahip olan kimselerin sigorta eğilimi, iyi risklere sahip kimselere göre daha fazla olduğundan sigortacı bazı riskler için teminat vermek istemeyebilir. Nitekim, uygulamada sigorta genel şartları ile harp veya isyandan başka riskler de teminat kapsamı dışında bırakılmaktadır. Standart olmayan riskler için de sigorta sözleşmesi yapılabilmekle birlikte bunlar çok istisnai niteliktedir. Bu noktada, istisnai bir durumu genelleştirmek sigortacı açısından menfaatler dengesine ters düşer. Bu nedenle maddede sigortacının kararlaştırılan rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.”

⁶⁵ Karayalçın (n 43) 215; Şeker Ögüz, Yük Taşınması (n 11) 34; Omağ (n 12) 533; Akgün (n 11) 93

⁶⁶ Şeker Ögüz, Yük Taşınması (n 11) 34

⁶⁷ Berber (n 13) 24-25

⁶⁸ Akgün (n 11) 93

⁶⁹ Ünan (n 56) 90; Akgün (n 11) 93

⁷⁰ Ünan (n 56) 90

⁷¹ Bu konuda birçokları yerine bkz. ibid 91

II. Doktrindeki Görüşler

Sigorta teminatının kapsamının belirlenmesi açısından SK m. 11/4 hükmü ile TTK m. 1409 hükümleri arasındaki hukuki bağ hakkında doktrinde her bir bilim insanının görüşlerine farklı olduğu (tam anlamıyla birbirleriyle uyuşmadığından) ve alt başlıklar halinde kategorize edilemediği için ayrı ayrı (varsa) gerekçeleriyle beraber yer verilmeye çalışılmıştır.

Doktrinde sigorta sözleşmesinde rizikonun tayini ve istisnalarının etkisi açısından SK m. 11/4 hükmünün hatalı olduğunu dile getiren *Kender*⁷², sigorta sözleşmesinde kapsam dahilindeki rizikoların belirtileceği, kapsam dışındakilerin ise ek prim alınarak kapsama dahil edilebilecek olanlar ile tamamen kapsam dışında bırakılan rizikoların gösterileceği temel ilkesinin sigorta hukukuna hâkim olduğu belirtmektedir. Bu yüzden yazara göre, kanun hükmü uyarınca belirli bir sigorta sözleşmesindeki rizikolar çerçevesinde yeni bir riziko meydana geldiğinde bu sigorta kapsamına dahil olacak mıdır? sorusu karşısında hüküm, sözleşme hukukuna tamamen aykırıdır. Zira sözleşmenin tarafları yükledikleri edimleri baştan bilmemektedir.

Doktrinde *Kubilyay/Kubilyay*'a göre⁷³, her ne kadar TTK'da, SK m. 11/4 hükmünü yürürlükten kaldıran açık bir düzenleme bulunmasa da her ikisi de yürürlükte bulunan eski özel kanun ile yeni genel kanun çatışma halinde bulunduğundan kanun koyucunun iradesine üstünlük tanıyarak -gerekçeyi de dikkate alarak- SK m. 11/4 hükmünde öngörülen kuralın kaldırıldığı sonucuna ulaşılmalıdır.

Doktrinde *Ünan*⁷⁴, anlamsız ve uygulanma yeteneği olmayan SK m. 11/4 hükmünün dikkate alınmaması gerektiğine işaret ederek TTK m. 1409/1 hükmünün uygulanması gerektiği kanaatindedir.

Doktrinde *Yazıcıoğlu* ile *Şeker Öğüz*⁷⁵ SK m. 11/4 ile TTK m. 1409'un birbirlerinden farklı bir düzenleme öngördüğüne değinerek sözleşme ile teminat kapsamına dahil edilen riziko ya da rizikoların belirlen-

⁷² Kender (n 54) 200, 334

⁷³ Huriye Kubilyay and İbrahim Atakan Kubilyay, 'Seyahat Acentaları Sorumluluk Sigortalarında Sigortanın Kötiye Kullanılması: Sigortanın Kapsamı Yönünden Uygulamadan Bir Örnek' (2013) TBB (107) 290-291

⁷⁴ SK m. 11/4 hükmünün hatası ile TTK m. 1409/1 hükmü arasındaki hukuki ilişki hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan (n 56) 93 vd., özellikle 98

⁷⁵ Sigorta genel şartları ile özel şartlarda teminat dışı bazı haller ile teminat dışı olmasına rağmen teminat kapsamında alınması kararlaştırılabilecek bazı haller ile zararlar hakkında hükümlere yer verildiği hususunda bkz. Emine Yazıcıoğlu and Zehra Şeker Öğüz, *Sigorta Hukuku* (5th edn, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022) 77

mesinin yeterli olduğunu; ayrıca teminat altına alınmayan rizikoların belirlenmesine gerek olmadığı kanaatinde dirler.

Doktrinde *Ayhan, Çağlar ile Özdamar*⁷⁶, SK m. 11/4 hükmü ile TTK m. 1409/1 hükümlerinin birbirleriyle uyumlu olmadıklarına, sigortacının sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan sorumlu olduğunun kabul edilmesi gerekliliğine işaret eder. Bu yüzden kapsam dışı olduğu belirtilmemiş olan risklerin teminat kapsamında sayılması gerekir⁷⁷.

Doktrinde *Atamer*'e göre⁷⁸, TTK'nın yürürlüğe girmesiyle beraber sigortacının şüphe halinde her türlü rizikoyu değil, yalnızca sözleşmede açıkça kararlaştırılan rizikoları taşıması gerekir. Bu yüzden sigortacının hem bilgilendirme formunda hem de poliçe eklerinde hangi rizikolar için sorumluluk üstlendiğini ve bu rizikoların varsa istisnalarını açıklamaları gerekecektir. Buna istinaden SK m. 11/4 hükmünde yer alan ifade değiştirilmelidir.

Doktrinde *Ulaş ile Bektaş*⁷⁹, SK m. 11/4 hükmünün sigorta şirketleri tarafından teminat kapsamına alınmış riskler dışında, kapsama alınmamış risklerin de poliçede açıkça belirtilmesi gerekliliğine dikkat çekmişlerdir. Bunun yanı sıra yazarlar, önceki eTTK'ya nazaran TTK m. 1409 hükmünün riziko kapsamını daralttığını; ancak tartışmalı ve yoruma açık olan SK m. 11/4 hükmünün açıklığa kavuşturulduğu düşüncesindedirler⁸⁰. Böylelikle sigortacının hem sözleşmenin başında hem de poliçe ile eklerinde sözleşme ile hangi rizikolar için teminat verildiğini ve bu rizikoların istisnaların neler olduğunu belirtmesi gerekir⁸¹.

Doktrinde *Demir*⁸², isabetli bir hüküm olmadığını düşündüğü SK m. 11/4 hükmünün TTK m. 1409 hükmü ile çelişki içerisinde olduğuna işaret ederek sigortacının sözleşmede öngörülen rizikonun meydana gelmesi sonucunda ortaya çıkan zarar ya da bedelden sorumlu olduğunu, sözleş-

⁷⁶Ayhan, Çağlar and Özdamar (n 15) 129

⁷⁷ ibid

⁷⁸ Atamer, Zarar Sigortaları (n 59) 62-63. SK m. 11/4 hükmünün hem uygulama açısından sorun yaratacağı hem de TTK m. 1409/1 hükmü ile çelişki içerisinde olduğu hususunda bkz. Kerim Atamer, 'Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler' (2009) Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXIII (Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları) 270

⁷⁹ Işıl Ulaş and İbrahim Bektaş, Ulaş Sigorta Hukuku (Birinci Cilt/Zarar Sigortaları-I) (9th edn, Turhan Kitabevi, Ankara 2023) 51

⁸⁰ ibid 52

⁸¹ ibid

⁸² İsmail Demir, Sigorta Hukuku Ders Kitabı (Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023) 165

mede öngörülen rizikolardan herhangi biri ya da bazılarının sigorta kapsamı dışında kaldığının ispat yükünü sigortacının taşıdığını belirtmektedir.

Doktrinde *Yetiş Şamlı*⁸³, SK m. 11/4 hükmünün uygulanamaz nitelikte olduğunu ve TTK m. 1409/1 tarafından zımnen ilga edildiğini dile getirmektedir. Ayrıca belirtelim ki, yazar, SK m. 11/4 hükmünün amacından hareketle uygulanması gerekliliğine işaret ederek sigorta ettirenin teminatın kapsamı konusunda bilgilendirilmesi gerektiği düşüncesindedir (TTK m. 1423 hükmünün gereği olarak)⁸⁴. Buna göre teminat harici bir rizikonun teminata dahil edilmesinin az çok yaygın bulunduğu durumlarda sigortacının özel bilgi verme ve uyarıda bulunma yükümlülüğünün olduğu kabul edilmelidir⁸⁵.

Doktrinde örnek bir olay üzerinden değerlendirmede bulunan *Orbay Ortaç* ile *Koroğlu Ölmez*⁸⁶, SK m. 11/4 ile TTK m. 1409/1 hükümlerinin açıkça çeliştiğini dile getirmektedirler. Bu bağlamda teminat kapsamında olmayan rizikoların belirtilmemesi halinde nasıl bir hukuki yolun izleneceğinin tartışmalı olacağına işaret edilmektedir. Yazarlara göre, her ne kadar SK, TTK'ya nazaran özel kanun da olsa, SK'da bir husus yeni tarihli olan genel kanun ile özel olarak düzenlendiğinden TTK m. 1409 hükmüne üstünlük tanınması gerekir⁸⁷. Hatta hükmün gerekçesinin de bu görüşü desteklediği yazarlar tarafından belirtilmektedir⁸⁸.

Doktrinde *Kabukçuoğlu Özer*⁸⁹, SK m. 11/4 hükmünün yeni olmadığını, 6762 sayılı eTTK m. 1266 ile 1281 hükümleri ile benzerlik taşıdığını dile getirmek suretiyle sigorta konusu ile ilgili olmayan risklerin dahi sözleşmede teminat dışı olarak gösterileceği ve bu yapılmadığında gerçekleşebilecek tüm risklerin sigorta teminatı içerisinde değerlendirileceği şeklinde bir yorum yapılamayacağı kanaatinde. Zaten SK m. 11/4 hükmü, sigorta konusu ile bağlantılı değerlendirilmelidir⁹⁰.

⁸³Yetiş Şamlı (n 3) 118

⁸⁴ ibid 117

⁸⁵ ibid

⁸⁶ Nurdan Orbay Ortaç and Belin Koroğlu Ölmez, *Sigorta Hukuku Uygulama Kitabı (Tamamı Çözümlü Pratik Çalışmalar, İlgili Yargı Kararları)* (2nd edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024) 23

⁸⁷ ibid

⁸⁸ ibid 1.dipnotta yazarların yaptığı açıklamalar

⁸⁹ Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, *Sigortacılık Kanununun Şerhi* (1st edn, onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2012) 163, 164

⁹⁰ ibid 164

Doktrinde rizikonun genelliği ilkesini esas alan SK m. 11/4 hükmünün, rizikonun özelliği ilkesini kabul eden TTK m. 1409/1 hükmü ile çeliştiğini dile getiren *Hacıömeroğlu*⁹¹, sonraki tarihli genel kanun niteliğindeki TTK m. 1409 hükmünün ratio legisinden hareketle SK m. 11/4 hükmünün zımnen yürürlükten kaldırıldığı kanaatindedir.

Doktrinde 6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesiyle beraber SK m. 11/4 hükmünün halen uygulanabilir olup olmadığı tartışmasının varlığını dile getiren *Akgün*⁹², yeni tarihli kanun TTK olduğu ve esasen sigorta sözleşmesine dair hükümlere TTK'da yer verildiği için SK m.11/4 hükmünün uygulanamayacağı kanaatindedir.

Doktrinde *Aral Eldeleklioğlu*⁹³ -herhangi bir gerekçe göstermeksizin- SK m. 11/4 hükmü ile TTK m. 1409/1 hükmünün sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü kapsamını tespit etmeye yönelik oldukça açık ve birbirlerini tamamlayan düzenlemeler öngördüğü kanaatindedir.

Doktrinde *Saat*⁹⁴, SK m. 11/4 hükmünün emredici ve özel nitelikteki TTK m. 1409 hükmü karşısında uygulanamayacağını belirterek TTK hükmüne üstünlük tanımaktadır. Makine kırılması sigortası açısından konuya yaklaşan yazar, sigortacının sözleşme akdedilirken açık, net ve anlaşılır şekilde hangi tür rizikolar için teminat verdiğini ve hangilerinin teminat dışı olduğunu belirtmesi gerekliliğinin altını çizmiştir⁹⁵. Aksi halde belirsiz nitelikteki sınırlandırmalar sigortalıya karşı ileri sürülemezdir⁹⁶.

Doktrinde *Er*⁹⁷, SK m. 11/4 hükmünün TTK m. 1409 tarafından örtülü olarak yürürlükten kaldırıldığını dile getirirse de burada bir ayrıma gitmektedir. Sigorta sözleşmesinin yapıldığı tarihten hareketle SK'nın yürürlüğe girdiği tarihe kadar hem rizikonun genelliği hem de rizikonun özelliği esasına göre teminatının kapsamı belirlenebilir⁹⁸. Emredici nitelikteki SK m. 11/4 hükmünden dolayı SK'nın yürürlüğe girdiği tarih ile TTK'nın yürürlük tarihi arasında ise yalnızca rizikonun genelliği esasının kabul

⁹¹Hacıömeroğlu (n 45) 55-57

⁹²Akgün (n 11) 96-97

⁹³ İrem Aral Eldeleklioğlu, 'Tarafların Yükümlülükleri' (eds. Mustafa Topaloğlu and Mutlu Dinç) (3rd edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022) 114

⁹⁴ Dursun Saat, *Makine Kırılması Sigortasında Riziko* (1st edn, onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2017) 46

⁹⁵ ibid

⁹⁶ ibid

⁹⁷ Sefa Er, *Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü* (1st edn, Adalet Yayınevi, Ankara 2023) 371

⁹⁸ ibid

edildiği söylenebilir⁹⁹. Ancak teminat dışına çıkarılacak tüm rizikoların teker teker sayılması imkânsız olduğundan SK m. 11/4 hükmünün sigorta konusuyla birlikte yorumlanması suretiyle sözleşmede teminat kapsamı dışında bırakılanlar dışındaki tüm hususların sigorta konusu içerisinde kalması kaydıyla teminat kapsamında olacağı kabul edilmelidir¹⁰⁰. Son olarak TTK'nın yürürlüğe girmesiyle beraber nispi emredici nitelikteki TTK m. 1409/2 hükmünde kabul gören rizikonun özelliği ilkesinin yanı sıra sigortalının lehine olması şartıyla bütün rizikolar esasına göre de teminatın kapsamı tayin edilebilecektir¹⁰¹. Burada yazar hangi esas benimsenirse benimsensin sigorta teminatının kapsamı konusunda sigorta ettirenin aydınlatılması gerektiğini vurgulamaktadır¹⁰².

Doktrinde, SK m. 11/4 hükmü uyarınca tüm rizikoların yer aldığı bir listenin sigortacı tarafından sözleşmede belirtilmesinin imkânsız bir görev olduğu düşüncesinde olan *Erkan*¹⁰³, bunun sınırının sigorta konusuyla beraber belirlenmesi gerektiği kanaatini taşımaktadır.

Doktrinde rizikonun genelliği ilkesinden başka bir esasın benimsendiği TTK m. 1409 hükmünün zımnen SK m. 11/4 hükmünü yürürlükten kaldırdığını dile getiren *Özkan*'a göre¹⁰⁴; sigortacı yalnızca sözleşmede belirtilen rizikonun meydana gelmesi halinde ortaya çıkan zarardan ya da bedelden mesuldür.

Doktrinde SK m. 11/4 ile TTK m. 1409/1 hükümlerinin çeliştiğini dile getiren *Berber*¹⁰⁵, her iki hükmün de özel hüküm olmasından hareketle lex specialis yerine kanunların yürürlük tarihlerine bakılmak suretiyle lex posteior ilkesi uyarınca SK m. 11/4'ün ilga edildiği düşüncesindedir. Bu yüzden yazara göre, TTK m. 1409/1 hükmü uygulanmalıdır¹⁰⁶.

⁹⁹ ibid

¹⁰⁰ ibid 371-372

¹⁰¹ ibid 372

¹⁰² ibid

¹⁰³ Bir yangın sigortasında hırsızlık sigortası gibi yangın rizikosuna ilişkin olmayan rizikoların kapsam dışında olduğunun belirtilmesine gerek yoktur. Bu yüzden sözleşme konusu sigorta teminatı dışında kalan rizikoların sözleşmede belirtilmesi gerektiği şeklinde SK m. 11/4 hükmünün geniş yorumlanmaması gerektiği hususunda bkz. Ebru Erkan, 'Sigorta Sözleşmeleri ve Genel İşlem Koşulu Denetimi', Sigorta Davaları (eds. Mustafa Topaloğlu and Mutlu Dinç) (3rd edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022) 94

¹⁰⁴ Aktan Özkan, 'Rizikonun Genelliği/Özelliği Perspektifinden Covid-19'un Sigorta Sözleşmelerine Etkisi' (2020) 2 (2) Yaşar Hukuk Dergisi Özel Sayı 72

¹⁰⁵ Berber (n 13) 27

¹⁰⁶ ibid

Son olarak doktrinde *Metezade* ile *Güleli*¹⁰⁷, kanun koyucunun istisnai halleri genelleştirmek istemediği için eTTK m.1288 hükmünün yerine TTK m. 1409/1 hükmünü getirmek suretiyle sigortacının kararlaştırılan rizikonun meydana gelmesinden doğan zarardan sorumlu olacağını hükme bağlamıştır. Bu noktada yazarlar TTK m. 1409 ile SK m. 11/4 hükümlerinin benzer doğrultuda olduğunu kabul etmişlerdir¹⁰⁸.

III. Yargıtay'ın Görüşü

A. Genel Olarak

Yargıtay'ın teminatın kapsamının belirlenmesi açısından vermiş olduğu kararlara genel hatlarıyla bakmakta fayda vardır. Bu şekilde TTK m. 1409/1 hükmü ile SK m. 11/4 hükümleri arasındaki ilişkiye dair yargı uygulamasının nasıl bir seyir izlediği ortaya çıkacaktır. Bunun için içtihatlar da teminatın belirlenmesi açısından hangi hukuki dayanaktan hareket edildiği kategorize edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada kararların incelenmesi sırasında dikkatimizi çeken; ancak çalışma konumuzun sınırlarını aşan bir husus vardır. O da, risk istisnaları ile görev niteliğindeki davranışlar¹⁰⁹ arasındaki ayırmadır.

Kimi zaman, koşullar da bir risk sınırlama aracı olarak gösterilmektedir. Bu, iki şekilde anlaşılabilir: İlk olarak, sigorta sözleşmesi şarta bağlı olarak akdedilebilir. Örneğin; sözleşmenin, ancak sigortacı belirli sigorta tedbirlerini tesis ettiğinde veya mevcut bir sigorta sözleşmesi sona erdiğinde veya ikincilik klozunda olduğu gibi (Subsidiaritätsklausel) ondan yeterli teminat talep edilemediğinde veya hiç talep edilemediğinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılabilir. Bu noktada koşulların iptalinin kabul edilebilirliği tartışmalıdır. İkinci olarak, bir koşul, sigorta korumasının sağlanmasının bağlı olduğu bir ön koşul da olabilir. Bu konuda geçerli olan görüşe göre, bu ne ayrı bir risk tanımı kategorisidir ne de teknik anlamda

¹⁰⁷ Zihni Metezade and Nurettin T Güleli, Yeni Türk Ticaret Kanunu Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Açıklamalı ve İçtihatlı (3rd edn, Gürer Yayınları, İstanbul 2016) 19-20

¹⁰⁸ ibid 20

¹⁰⁹ Sigortalıya yüklenen görevler yoluyla da sigorta himayesinin sınırlandırılabilceği; ancak görev ihlallerin teknik anlamda bir riziko sınırlaması olmadığı yönünde birçokları yerine bkz. Şeker Ögüz, Yük Taşınması (n 11) 193. Ayrıca bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Emine Yazıcıoğlu, 'Zarar Sigortalarında Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması Ve Davranış Yükümlülüklerinin Teminat Şartı Ya Da İstisna Olarak Öngörülmesi Sorunu' (2007) Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegân Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı (İstanbul) 1191 vd.

koşullardır; ancak - içeriklerine bağlı olarak- risk istisnaları veya külfetlerdir¹¹⁰.

Risk kapsamı ve risk istisnaları arasındaki ayrımın hukuki önemi iki noktada ortaya çıkmaktadır¹¹¹: İlk olarak, içerik kontrolünün temelini oluşturan sigorta sözleşmesinin amacı, riskin birincil tanımından türetilmektedir. İkinci olarak, kapsam ve istisnalar tarafından oluşturulan kural ve istisna sistemi, ispat yüküne ilişkin sonuçlara yol açmaktadır. Bu yüzden risk istisnaları ile görev olarak nitelendirilebilecek davranışların birbirlerinden ayrılması teminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli olabilir. Ancak bu husus, TTK m. 1449 hükmünün incelenmesini gerektirdiğinden -çalışma konusunun hacmini aşacağından- göz ardı edilecektir.

B. SK m. 11/4 Hükmünü Esas Alan İçtihatlar

Yargıtay 4. HD'ye göre; SK m. 11/4 hükmü şu şekilde anlaşılmalıdır: “...5684 sayılı Kanun'un 11 inci maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre "Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır." Bu maddeye göre genel şartlarda sigorta poliçesinin kapsam dahilinde olan rizikolar ile sigorta poliçesi kapsam dışı yani teminat dışı rizikolar açıkça belirtilmek zorundadır. **Kapsam dışına sayılmayan rizikolar teminat kapsamında sayılmaktadır...**”¹¹²

Yargıtay 11. HD'nin vermiş olduğu bir karar göre; “...Bütün Riskler İnşaat Sigortası Genel Şartları'nda, dahili su hasarının bakım faaliyetlerinden kaynaklanmaması halinin teminat harici tutulduğu, bu hükmün mefhumu muhalifinden **bakım faaliyetinden kaynaklanan dahili su hasa-**

¹¹⁰ Bu husustaki toplu literatür için bkz. Schauer (n 5) 801-802

¹¹¹ ibid 802

¹¹² Yargıtay 4 HD, E 2021/17013, K 2023/13531, T 14.12.2023. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Benzer yönde bkz. YHGK, E 2023/1060, K 2024/137, T 28.02.2024. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2024/197, K. 2025/168, T 26.03.2025. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2022/1131, K. 2024/75, T 07.02.2024, Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2021/953, K. 2022/1402, T 27.10.2022, N. 53, 72. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2021/954, K. 2022/1403, T 27.10.2022. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2020/191, K. 2021/514, T 20.04.2021. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2021/86, K. 2021/516. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

rının teminat kapsamında olacağı sonucuna varıldığı, her ne kadar davalı tarafça dahili su hasarı için teminat verilmediği savunulmuş ise de, 5684 sayılı Kanun'un 11/4. maddesi uyarınca kapsam dışı bırakılmış risklerin açıkça belirtilmesinin gerektiği, belirtilmeyen risklerin teminat kapsamında sayılacağı...¹¹³

Yargıtay 11. HD'nin vermiş olduğu diğer bir karara göre; "...5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 'sigorta sözleşmeleri' başlıklı 11. maddesinde, '... sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır...' hükmünün yer aldığı, bu davaya sigorta poliçesinde **bina haricinde yer alan demirbaş, emtia ve makinelerin teminat dışı olduğuna dair bir bildirim bulunmadığı, aksine poliçenin 3. sayfasında, muafiyet bakımından bina ve muhteviyat için ikili ayırımın dahi yer aldığı, davalı ... şirketinin Sigortacılık Kanunu uyarınca gerçekleşen riziko nedeniyle sorumlu olduğu...**"¹¹⁴

Yargıtay 17. HD'ye göre; "...Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartları "Teminat Dışında Kalan Haller" başlıklı A.5 mad. 8. bend hükmünün uygulanabilmesi için hasarın sigorta kapsamına girmeyen bir olaydan doğmuş olması gerektiği, dava konusu olayda "aracın yanması" halinin sigorta teminat kapsamında bulunduğu, poliçede araca sonradan monte edilen aparatların teminat harici olduğuna dair özel şartın bulunmadığı, ayrıca 5684 Sayılı Sigortacılık Kanununda **kapsam dışı bırakılmış risklerin açıkça belirtilmiş olmasının gerektiği, belirtilmemiş olan risklerin teminat kapsamında sayılacağı, bu nedenle ister dış kaynaklı ister iç kaynaklı olsun aksi ve ayrıntıları (istisnaları) poliçede özellikle kararlaştırılmadıkça, sigortalı bilgilendirilmedikçe sigorta şirketinin hasardan sorumlu olduğu gerekçesi ile araç pert total kabul edilerek, rayiç bedelinden sovtaj bedeli düşülmek suretiyle 30.000,00 TL hasar bedeli ile geçmiş gün faizine karar verilmiş...**"¹¹⁵

Yargıtay 4. HD'nin vermiş olduğu bir karara göre; "...Somut olayda, taraflar arasında düzenlenen 0001021017288515 numaralı ve 27.08.2016/2017 vadeli Genişletilmiş Kasko Poliçesinde ... plakalı davalıya ait kamyonetin kullanım tarzı "Kamyonet Hususi Kullanım" olarak

¹¹³ Yargıtay 11 HD, E 2016/7184, K 2018/1247. T 17.4.2013. Erişim Tarihi: 8.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

¹¹⁴ Yargıtay 11 HD, E 2011/8165, K 2013/11034, T 28.05.2013. Erişim Tarihi: 8.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

¹¹⁵ Yargıtay 17 HD, E 2016/7532, K 2016/11655, T 19.12.2016. Erişim Tarihi: 8.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

belirtildiği, yine aynı poliçenin 4.7 sigorta teminatına ilişkin özel belirlemeler başlıklı kısmının son paragrafında “**Sigortalı aracın, Kurye/Kargo taşıma aracı olarak kullanılması durumunda, meydana gelen hasar teminat kapsamı dışındadır**” şeklinde özel şart bulunduğu, söz konusu özel şart metninin kanun hükmüne uygun olarak poliçede açık olarak belirtildiği, bu itibarla davaya konu aracın kargo taşımacılığında kullanılan ticari araç olması dolayısıyla poliçe özel şartı gereği, dava konusu hasar talebinin teminat kapsamı dışında olduğu gözetilmeden başvuru sahibinin talebinin kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiş olup bozmayı gerektirmiştir....”¹¹⁶

Yargıtay 4. HD’nin vermiş olduğu başka bir karara göre “...Taraflar arasında “**Altın Kobi Paket sigorta poliçesi**” düzenlenmiştir. Uyuşmazlık, tenis kortu üzerini kaplayan brandaya ilişkin hasarın teminat kapsamına dahil olup olmadığına ilişkindir. Poliçede iştigal konusu "spor salonları"dır. Dosya kapsamına göre davacıya ait işyerinde fırtına sonucu hasar oluşmuş, tenis kortu üzerini kaplayan brandalar zarar görmüştür. Poliçede "fırtına" rizikosu teminat kapsamına dahil edilmiştir.

...Davaya konu işyerinin iştigal konusu "spor salonu" olduğuna göre tenis kortunun brandasının spor salonundan ayrı düşünülmesi beklenebilir. Hasar gören brandanın da işletmenin bir parçası olduğunun kabulü gereklidir. Poliçede teminat kapsamı düzenlenirken brandanın da teminat kapsamına dahil unsurlardan olduğunun "ayrıca" belirtilmesine gerek yoktur. **Brandanın, tenis kortunun mütemmim cüzü olduğunun kabulü gerekmektedir. Poliçede tenis kortu brandasının teminat kapsamı dışında kaldığı 5684 Sayılı Yasanın 11/4 üncü maddesinde de düzenlendiği üzere "açıkça" teminat kapsamı dışında kaldığı belirtilmediğine göre branda hasarının teminat kapsamında kaldığı kabul edilerek işin esasına**

¹¹⁶ Yargıtay 4 HD, E 2021/5538, K 202/6409, T. 07.10.2021. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> . Bunun yanı sıra Yargıtay kasko poliçesi kapsamında benzer yönde bir hüküm vermiştir. Buna göre; “...5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 11 inci maddesinin 4 üncü fıkrasında belirtildiği gibi sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış risklerin açıkça belirtilmesi gerektiği, belirtilmemiş olan risklerin teminat kapsamında sayılacağı, buna göre davaya konu olayın poliçenin "4.17 Özel Şartlar" başlığında teminat kapsamı dışındaki haller olarak sayılan sekiz maddenin içinde bulunmadığı anlaşılmasına göre, İtiraz Hakem Heyetince davacının talebinin teminat kapsamında olduğu kabul edilmek suretiyle işin esasına girilerek bir karar verilmesi gerekirken...” Bu kararın tam metni için bkz. Yargıtay 4 HD, E 2022/11852, K 2023/852, T 23.01.2023. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

girilip davacının gerçek zararı yönünden inceleme yapıldıktan sonra hasıl olacak sonuca göre bir karar vermek gerekmektedir... ”¹¹⁷

Yargıtay 11.HD'nin vermiş olduğu bir kararda ise; “...Davacı taraf, nezdinde sigortalı işyerinin yangına maruz kaldığını, sigorta ettirene tazminat ödediğini, yangının ise davalının tüp gaz zorunlu sorumluluk sigortacısı bulunduğu LPG tüpünün bağlantı hortumundan zamanla oluşan çatlak veya delikten sızan gazın yanan ocak alevinden etkilenerek parlamasıyla meydana geldiğini ileri sürmüştür. Mahkemece, bilirkişi raporuna itibar edilerek yazılı gerekçeler ile davanın reddine karar verilmiştir.

Petrol gazı tüpleyen firmalar doldurdukları tüplerin kullanılmak üzere buldukları yerde infilakı, gaz kaçırmaları ve yangın çıkarmaları sonucu üçüncü kişilerde meydana gelebilecek bedeni/ve /veya maddi zararları teminat altına almak üzere tüp gaz sorumluluk sigortası yaptırmakla zorunlu tutulmuşlardır. Bu rizikonun oluşmasında tüpü kullananın kusurlu olup olmaması sonuca etkili değildir ve riziko sigorta güvencesi kapsamındadır.

Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın sigortanın kapsamını belirleyen 1. maddesi bu sigortanın, likit petrol gazını (LPG gazını) tüpleyen firmaların doldurdukları veya doldurttukları ve yetkili bayileri vasıtasıyla veya doğrudan doğruya tüketiciye intikal ettirdikleri tüplerin kullanılmak üzere bulunduruldukları yerlerde infilakı, gaz kaçırmaları, yangın çıkarmaları sonucu kusurları olsun veya olmasın şahıslara verecekleri bedeni ve maddi zararlara karşı sorumluluklarını temin edeceği hükmünü içermektedir. Anılan genel şartların 1/son maddesinde zarar meydana geldiğinde sigorta ettirenin kusurlu olup olmadığına bakılmadan zarara uğrayan üçüncü şahıslar tazminat ödeneceği düzenlenmiştir. Zararın LPG tüpünün takılması sırasında servis hatasından, kullanıcının kullanma hatasından, tüpün imalat hatasından, dolum hatasından, hortum, kelepçe, dedantör, cihaz, musluk hatalarından meydana gelmesi durumu değiştirmeyecektir.

Öte yandan, aynı genel şartların maddesinde de hangi hallerin sigorta teminatı kapsamı dışında kaldığı tek tek sayılmıştır. 5684 sayılı Kanunu'nun sigorta sözleşmeleri başlıklı 11. maddesinde de açıkça vurgulandığı üzere, sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış risklerin açıkça belirtilmesi gerekir. Aksi halde belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılacaktır.

¹¹⁷ Yargıtay 4 HD, E 2022/2929, K 2023/11053, T 19.10.2023. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

Yukarıda anılan düzenlemeler ve yapılan açıklamalar çerçevesinde somut olaya gelince, sigortalı işyerinde buhar kazanının ısıtılmasında kullanılan davalının sigorta ettiği tüpe izafe edilecek herhangi bir kusurun ve ayıplı imalatın olup olmamasının, zararın bağlantı hortumundan kaynaklanıp kaynaklanmamasının sonuca etkisi bulunmamaktadır. Davalının sorumluluktan kurtulabilmesi için, belirtilen genel şartların maddesinde sayılan hallerden birinin varlığını iddia edip kanıtlaması gerekmektedir... ”¹¹⁸

Yargıtay 4.HD'nin vermiş olduğu karara göre ise; “...Davacı vekili dava dilekçesinde; iş yerini HDI Sigorta A.Ş. aracılığıyla ticari paket olarak sigortalattığını, müşteri aracı olan çekicinin araç enjektör arızası nedeniyle servise geldiğini, tamirat amacıyla kabine girildikten sonra kabin pistonunun kırılması ve yere düşmesi sebebiyle kabinin aracın üzerine düşmesi sonucu büyük hasarlar oluştuğunu... dava dışı müşteriye ait aracın 13.07.2020 tarihinde davacıya ait iş yerine bakım için bırakıldığı, bu şekilde aracın hakimiyetinin tamir işlemleri için davacıya geçtiği, davacının çalışanlarınca bakım ve tamir işlemleri yapılırken, kabin pistonu kırılarak kabinin düşmesi sonucu araçta hasar meydana geldiği anlaşılmaktadır. Pistonun kırılmasının araç mekanizmasından kaynaklandığına dair olay sırasında, ekspertiz raporunda ya da bilirkişi raporunda bir tespit ve değerlendirmede de bulunulmamıştır. **Kazanın oluşum şekli itibarıyla Sigortacılık Kanunu'nun 11/4 maddesi gereği açıkça kapsam dışı risk grubunda sayılmadığı da gözetilerek, araç davacıya ait serviste ve tamir ve bakım işlemleri sırasında hasarlandığına göre, hasarın kapsamı poliçe teminat limitleri dahilinde tespit edilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, oluşan hasarın poliçe teminatı kapsamında olmadığı gerekçesiyle başvurunun reddine dair İtiraz Hakem Heyeti kararının bozulması gerekmiştir... ”¹¹⁹**

¹¹⁸., Yargıtay 11 HD, E 2011/5996, K 2013/7392, T 16.04.2013. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Ayrıca bkz ve karşılaştırmız. Yargıtay 11 HD, E 2016/7184, K 2018/1247, T 20.02.2018. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; Yargıtay 11 HD, E 2010/13384, K 2013/5909, T 26.03.2013. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

¹¹⁹ Yargıtay 4 HD, E 2021/24788, K 2023/2846, T 06.03.2023. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

C. TTK m. 1409/1 Hükümü İle SK m. 11/4 Hükümleri Arasında Hukuki Bağlantının Tesis Edilmesi

Yargıtay 11. HD'nin vermiş olduğu bir karara göre, TTK m. 1409/1 hükümü ile SK m. 11/4 hükümü arasında hukuki bağlantı kurarak poliçede genel şartlara yapılan yollamaların rizikonun teminat kapsamına alınması açısından yeterli olup olmadığı ve zararın teminat dışı olduğunun ispat yükünün TTK m. 1409/2 hükümü uyarınca sigortacıya ait olduğu hususu dikkate alınarak teminat uyuşmazlığının çözümlenmesi gerekir¹²⁰.

D. SK m.11/4 İle TTK m. 1409/1 Hükümleri Arasındaki Çelişkinin Normlar Çatışması İlkeleri Uyarınca Çözümlemesi: TTK m. 1409/1 Hükümünün Üstün Tutulması

Yargıtay 11. HD'nin vermiş olduğu bir kararda ise; *"...İşveren Mali Mesuliyet Sigorta poliçesi ve İnşaat All Risk Sigorta poliçesi düzenlendiğini, sigortalı olan müvekkili Sigma şirketinin alt yüklenicisi olan... 'in Podyum AVM inşaatında çalışan işçisi... 'in 21.08.2015 tarihinde iş kazası sonucu vefat ettiğini, ... kararda Sigma şirketine %30 kusur izafe edildiği, taraflar arasında işveren mali mesuliyet sigorta poliçesi ve inşaat all risk sigorta poliçesi düzenlendiğini, işveren mali mesuliyet sigorta poliçesinin notlar kısmında "taşeron tali müteahhit teminat haricidir" ibaresi yer alsa da bu ibarede muğlaklık bulunduğu, Sigortacılık Kanunu'nun 11 inci maddesi gereğince teminat dışında kalan hallerin açıkça yazılması gerektiği, bu durumda sigortalı lehine yorum yapılması gerektiği, söz konusu ibarenin rizikonun gerçekleşmesi durumunda sadece taşeron şirketin sorumluluğunu teminat dışı saydığına kanaat getirildiği, inşaat all risk sigorta poliçesinin son sayfasında "Sigma Mimarlık ile ilgili tüm alt müte-*

¹²⁰ "...endüstriyel yangın kombine poliçe kapsamında hırsızlık teminatının bulunduğu, hırsızlık sigortası genel şartlarının da poliçe kapsamına dahil edildiği anlaşılmaktadır. Hırsızlık sigortası genel şartlarının A-4.5.maddesinde "Sigortalının hizmetinde bulunan kimselerce yapılan hırsızlık ve tahribat" ek sözleşme ile teminat kapsamına dahil edilebilecek haller arasında sayılmıştır. Mahkemece belirtilen hüküm dikkate alınarak davanın reddine karar verilmiştir. Ancak sigorta genel şartlarında teminat dışı haller belirtilmiş olup, sigorta poliçesinde bu yönde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. O halde mahkemece poliçede genel şartlara yapılan atfın yeterli olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi ve zararın teminat dışı olduğunu ispat yükünün TTK'nın 1409. maddesi gereğince davalı sigortacıda bulunduğu dikkate alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir..." Bu kararın tam metni için bkz. Yargıtay 11 HD, E 2024/2348, K 2025/875, T 13.02.202. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> İşveren mali mesuliyet poliçesi açısından aksi yönde bkz ve karşılaştırmız. Yargıtay 11 HD, E 2023/2689, K 2024/1320, T 21.02.2024. Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

ahhit ve taşeronların faaliyetleri bu poliçe kapsamında teminat altındadır” ibaresi yer almakla sigortalı tarafların belirtildiği ve buna göre taşeron firmanın işçilerinin 3 üncü şahıs kabul edilerek teminat kapsamında sayılmalarının doğru olacağı gerekçesiyle ... İş kazası sonucu vefat eden işçi...’in Aslan Kardeşler Vinç İşletmeciliği İş Makinaları adlı taşeronun işçisi olduğunu, İşveren Sorumluluk Sigorta Poliçesi kapsamında değerlendirme yapıldığında, poliçenin “notlar” kısmında yer alan “taşeron tali müteahhit teminat haricidir” klozunda belirtildiği üzere, taşeron işçilerin uğrayacağı zararların poliçe teminatı kapsamında bulunmadığını, eğer poliçeye taşeron çalışanları dahil edilse idi alınacak prim miktarının da riziko ile orantılı olacağını, **İnşaat All Risk Poliçesi kapsamında değerlendirme yapıldığında ise poliçenin inşaat sigortaları ile iş kazalarına ilişkin herhangi bir teminat sağlanmadığını, başvuranın iddialarına dayanak olarak gösterdiği poliçenin “üçüncü şahıs mali sorumluluk” klozunda yer alan ifadelerin sigorta konusu inşaatta çalışan işçileri kastemediğini, yapılan inşaat sırasında, inşaattan kaynaklı sebepler ile sigortalının tazminle yükümlü olacağı şekilde bir üçüncü kişi zarar gördüğü takdirde yapılacak ödemelerden bahsedildiğini, sigorta konusu inşaatta çalışan -taşeron olsun ya da olmasın- işçilerin üçüncü şahıs olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını, bu nedenle meydana gelen kazanın tanzim edilen hiçbir poliçenin kapsamına girmediğini... SK m.11/4 hükmü ile TTK. m. 1409/1 hükmünün çeliştiği aşikârdır. SK’ya göre; Sigorta Sözleşmesinde teminat kapsamında sayılan rizikoların yanı sıra TTK'dan farklı olarak teminat kapsamında olmayan rizikoların da belirtilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Belirtmek gerekirse böylece Sigortacılık Kanunu ile aksi ispat edilemeyen bir kanun karineye yer verilmiştir. Bu durum karşısında TTK hükümlerine üstünlük tanınırsa, teminat kapsamında sayılmayan bir rizikonun gerçekleşmesinden dolayı sigortalının sorumlu olmayacağı sonucuna varılır. Sigortacılık Kanunu'na üstünlük tanındığı halde ise sigortalının, sözleşmede öngörülmemeyen bir riziko sebebi ile sigortalanan olayın meydana gelmesinden de sorumlu olacağı ortaya çıkacaktır. Zira Sigortacılık Kanunu uyarınca teminat dışında olan rizikoların da tek tek sayılması gerekir ve teminat dışında sayılmayan bir riziko teminat kapsamında kabul edilir. Böylece ortaya çıkan çelişkili durumun çözüme kavuşturulmasında, normlar çatışması halinde uygulanacak ilkeler yol gösterici olabilir. Ancak her ne kadar Türk Ticaret Kanunu, Sigortacılık Kanunu'na nazaran genel kanun niteliğinde olsa da özel kanun olan Sigortacılık Kanunu'ndaki bir husus, yeni tarihli olan genel kanunda özel hüküm ile yeniden düzenlendiğinden sonraki tarihli olan TTK. m.1409 hükmünün önceki tarihli özel**

kanun niteliğindeki SK. m. 11 hükmünden üstün tutulması gerekir. (Ortaç, Nurdan Orbay / Ölmez, Belin Koroğlu, Sigorta Hukuku Uygulama Kitabı, Ankara 2022, s 21 vd). Ayrıca SK. m.11/4, sigorta koruması kapsamında olmayan hallerin sigorta sözleşmesinde "açıkça" belirtilmiş olması gerektiğini öngörmektedir. Bunun "sayım yöntemiyle" yapılabilirliği bulunmamaktadır. Kaldı ki, bir şey ismiyle belirtildiği takdirde, aynı zamanda olmayan her şeyde belirtilmiş olur. Kısaca yalnızca teminata giren hususların belirtilmesi aynı zamanda teminata girmeyen hususlarında belirtilmiş olması anlamını taşır. Böylece TTK. m.1409 sadece sözleşmede kararlaştırılan rizikoların teminata dahil olacağını belirtmiş olmakla, SK. m.11/4 uygulama yeteneğinin kalmadığı ve hiç dikkate alınmaması gerekir. (Ünal, Samim, Sigorta Hukuku Cilt-1 s 97-98)

Bu durumda, teminat kapsamına alınan rizikoların belirlenmesinde TTK. m. 1409 esas alınacağı sonucuna varılmaktadır. Bu açıklamalar sonucunda somut olaya gelindiğinde, davacı ile davalı ... arasında düzenlenen işveren Mali Mesuliyet Sigorta Poliçesi ile İnşaat All Risk Sigorta poliçesinde, TTK. m.1409 uyarınca sigortacının sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zararlardan ve bedelden sorumlu olacağı, Sigortacılık Kanunu'nun 11/4 maddesine göre değerlendirilme olanağı bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tüm bu nedenler karşısında davacının dayandığı Sigorta Sözleşmelerinin taşeron firma elemanının kazaya uğraması ve vefat etmesi şeklindeki rizikoyu teminat kapsamına almadığı anlaşılacakla davacının isteminin reddine karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın kısmen kabulüne karar verilmesi doğru olmamıştır.”¹²¹

E. SK m. 11/4 İle TTK m. 1409/1 Hükümleri Arasındaki Hukuki İlişkinin Dikkate Alınmaması

Yargıtay 11.HD'nin vermiş olduğu bir karara göre ise, "...müvekkili şirkete ait ... isimli geminin kira sözleşmesi ile davalı Ltd. Şti'ne kiralandığını, kiralandıktan 2 gün sonra 28.04.2016 tarihinde, Liman Çıkış Belgesi almadan ve OTS cihazı kapalı bir şekilde Yalova Liman Başkanlığı idari sahasından kaçırılmış olduğunu, kira bedelini alamadıkları gibi geminin akıbetinin ne olduğunu da bilemediklerinden Yalova Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde buldukları şikayet sonucu başlatılan soruşturma kapsamında davalı şirket tarafından verilen 19.09.2016 tarihli dilekçeden, sigortalı teknenin, kazağa çekilmek üzere Bandırma'da bulunan Tuncer

¹²¹ Yargıtay 11 HD, E 2021/5843, K 2023/512, T 25.01.2023, Erişim Tarihi: 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

Usta Tersanesi yakınlarında demirli (bağlı) bulunduğu yerden çalındığını öğrenmeleri üzerine davalı ... şirketine hasar ihbarında bulduklarını, geminin kiraya verileceğinden sigorta şirketinin haberdar edildiğini, müvekkili şirketin herhangi bir kusur ve sorumluluğu bulunmadığını, Yalova Liman Başkanlığının, Liman Yönetmeliği hükümlerini uygulamasının yanı sıra, seyir, can, mal, çevre güvenliği ve emniyeti açısından gerekli olan her türlü tedbiri almayarak geminin kaçırılmasına/çalınmasına sebebiyet vermesi bakımından sorumluluğu bulunduğunu, davalı şirketin kira sözleşmesi ile zilyetliği altına aldığı geminin korunması ile ilgili gerekli tedbirleri almayarak çalınmasına sebebiyet verdiği için ...5684 sayılı Kanun'un 11 inci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince, sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış risklerin de açıkça belirtilmesi gerekli olup belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılacaktır. 6102 sayılı Kanun'un 1409 uncu maddesine göre ise sigortacı sadece sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumlu olup sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir... taraflar arasında, davacının gemiyi kiraya vereceğini telefonla davalının acentesine bildirdiği hususunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Davacının, davalının ifa yardımcısı olan acenteye yaptığı bildirim geçerli olduğu gibi bildirim telefonla yapılması da poliçe metninde ifade edilen en seri vasıta ile bildirim niteliğindedir. Ancak ilgili hükümde, geminin kiraya verilmesi halinde bu durumun en seri vasıta ile sigortacıya bildirileceğinden bahsedilmiş olup davacı her ne kadar gemiyi kiraya vereceğini davalıya bildirmiş ise de kira sözleşmesi imzalandıktan ve gemi kiralayana teslim edildikten sonra kira sözleşmesini de sunarak gemiyi kiraya verdiğini davalıya bildirmemiştir. Davalı ..., davacının gemiyi kiraya vermeyi planladığından haberdar olsa da bu planın hayata geçirildiğinden ve geminin kiraya verildiğinden haberdar olamamıştır. Bu hale göre davacının gemiyi kiraya verdiğini davalıya bildirdiğinin kabulü mümkün olmayıp yukarıda zikredilen poliçe hükmüne göre tazminat istemine konu hadise poliçe teminatı dışında kalmaktadır. Bu itibarla, İlk Derece ve Bölge Adliye Mahkemelerince, davaya konu rizikonun, belirtilen gerekçelerle poliçe teminatı dışında kaldığı gözetilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken hatalı değerlendirmeye dayalı olarak karar verilmesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.”¹²²

¹²² Y 11 HD, E 2024/1404, K 2024/9089, T 17.12.2024. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

F. Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğüne Bağlı Olarak Teminatın Kapsamının Belirlenmesi

Yargıtay 11.HD'nin vermiş olduğu bir karara göre ise, “...mahkemece taraflar arasındaki sigortalılık ilişkisinin uzun süredir devam ettiği, **dava-cının 2008 yılında imzaladığı bilgilendirme formu ile sigorta teminatı kapsamındaki tehlikeli hastalıklara ilişkin özel şartlar konusunda bilgi sahibi olmasının sağlandığı; somut olayın özellikleri ile sigortalılık iliş-kisinin uzun süredir devam ettiği gözetildiğinde, özel şartlara ilişkin ba-sılı belgenin davacıya verilmemiş olmasının, bilgilendirmenin yapılmadığının kabulüne tek başına yeterli olmadığı, davacı tarafın özel şartlar konusunda bilgilendirilmediği yönündeki iddiasının TMK hükümlerine göre hakkın kötüye kullanımı vasfında olduğu dikkate alınarak, taraflar arasındaki poliçe ile poliçeye ilişkin özel şartlar dahilinde, davaya konu edilen zararın sigorta teminatı kapsamında olup olmadığı konusunda ge-rekli inceleme ve değerlendirme yapılarak sonucuna göre bir karar veril-melidir....**”¹²³

¹²³ YHGK, E 2020/40, K 202/380, T 24.03.2022. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Karşı oy yazısında ise SK m. 11/4 hükmü esas alınmak suretiyle şu yönde bir tespitte bulunulmuştur: “...5684 sayılı Sigortacılık Ka-nunu 11/4. maddede; sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler hari-cinde, kapsam dışı bırakılmış risklerin açıkça belirtilmesi gerektiği, belirtilmemiş olan risklerin teminat kapsamında sayılacağı düzenlenmiştir. Poliçede kalp kriziyle ilgili olarak stabil ve anstabil angina pectorisin kapsam dışı olduğu belirtilmiş olmakla kap-sam dışı bırakılan bu hâller dışında tüm kalp krizi hâllerinin sigorta teminatı kapsamın-da olduğunun kabulü gerekir... Davalı taraf maddede sayılan beş şarttan sadece sol ventrikül ejeksiyon fraksiyonunun %45'den az olduğunun tetkiklerle tespit edilmesi şartının yerine getirilmediğini bu nedenle mevcut hastalığın poliçe teminatı dışında ol-duğunu ileri sürerek davaya karşı çıkmakta ise de bu düzenlemede sayılan kriterler ile bazı kalp krizi hâlleri kapsam dışı bırakılmış değildir. Bu kriterler teşhisin desteklen-mesi için getirilmiş olup bu hâliyle belirtilen şartların teminat kapsamını belirleyen hü-küm niteliği taşımadığı, kalp krizinin varlığının ispatı için getirilmiş şartlar olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

İspat için getirilen şartların teminat kapsamını belirleyen şart olarak değerlendirilmesi mümkün olmadığından somut uyuşmazlıkta kalp krizi geçirilip geçirilmediğinin ispatı gerekmektedir...Bozma kararında da belirtildiği üzere süregelen sözleşme ilişkisi çer-çevesinde bilgilendirme yükümlülüğüne uyulmadığı iddiası hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğundan bu yönden bir eksiklik bulunmadığı kabul edilmelidir. Ne var ki poliçede yer alan bu şartların delil sözleşmesi niteliğinde kabul edilip HMK 193. mad-de hükmü ile birlikte değerlendirilerek poliçede teminat altına alınan kalp krizi riskinin meydana geldiği vakasının ispatlanıp ispatlanmadığı üzerinde durularak karar verilme-si gerekirken mahkemece bilgilendirme yükümlülüğüne uyulmadığı için belirtilen şart-lar geçersiz sayılarak sonuca gidilmesi doğru olmamıştır...”

Yargıtay 11.HD'nin vermiş olduğu başka bir kararda ise, “...**6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’ nun 1425. madde hükmüne göre**, sigorta poliçesi tarafların hakları temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve özel şartları içerir ve kolay okunacak biçimde düzenlenir. Aynı Kanunu’n **1423. maddesinde de sigortacı ve acentesinin sigortalıyı aydınlatma yükümlülüğü düzenlenmiş olup**, buna göre sigortacı ve acentesi sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar. Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir. Sigortanın kapsamı başlığını taşıyan 1409. madde hükmü uyarınca da, sigortacı sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur. **Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir....poliçe kapsamı ile birlikte fırtına ve hortum klotunun değerlendirilmesi, ayrıca, poliçenin kapsamına alınmayan teminat dışı hallerin tek tek, açıkça ve tereddüte mahal vermeyecek şekilde genel ya da özel şartlar altında sayılmasının gerekli olup olmadığı hususunda değerlendirme yapılması ve 1409. madde uyarınca ispat yükünün davalı sigortacı üzerinde olduğunun gözetilmesi gerekirken, poliçe hükümleri, ilgili klot ve genel şartlar yeterince değerlendirilmeksizin eksik incelemeye dayalı olarak davanın reddi yönünde hüküm kurulması doğru olmamış bozmayı gerektirmiştir...**”¹²⁴

G. Hükümlerin Varlığından Ziyade Sigorta Sözleşmesi ile Poliçe Genel Şartlarından Hareket Edilmesi

Yargıtay 4. HD'nin vermiş olduğu bir karara göre; “...davaya konu poliçe ihtiyari değil zorunlu trafik sigortası poliçesi olup emredici hükümlere aykırı şekilde düzenlenen poliçede tedavi gideri teminat limitinin yazılı olmamasının hukuki bir sonuç doğurmayacağı, poliçede SGK'nın sorumluluk alanının genişletilmesine ve sigorta şirketinin sorumluluk alanı-

¹²⁴ Yargıtay 11 HD, E 2016/5230, K 2017/7423, T 20.12.2017. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

*nın daraltılmasına yönelik olarak yer verilen ifadelerin de sigortalının kanundan doğan hukuki sorumluluğunu teminat altına alan davalı ... şirketini sorumluluktan kurtarmayacağı, yaşam boyu bakıcı giderleri 2918 sayılı Kanun'un 98 inci maddesinde belirtilen tedavi giderlerinden olmadığından SGK sorumlu olmayıp işleten, sürücü ve trafik sigorta şirketinin sorumluluğunda olmakla davalı ... Şirketinin bu zarar kaleminden kaza tarihinde yürürlükte olan tedavi gideri teminat limiti dahilinde sorumlu olduğu dikkate alınarak kapsam belirlenip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken...*¹²⁵

Ayrıca YHGK, vermiş olduğu bir kararda yine bu çerçevede TTK m. 1409/2 hükmünün uygulanması suretiyle sonuca varılması gerektiği kanaatindedir¹²⁶.

¹²⁵ Yargıtay 4 HD, E 2021/17013, K 2023/13531, T 14.12.2023. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Benzer yönde bkz. YHGK, E 2023/1060, K 2024/137, T 28.02.2024, N 40 ve 58. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2024/197, K 2025/168, T 26.03.2025, N 40 ve 58. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2022/1131, K. 2024/75, T 07.02.2024, N 41, 60. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2021/953, K. 2022/1402, T 27.10.2022, N 53, 72. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2021/954, K 2022/1403, T 27.10.2022, N 53, 72. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2020/191, K 2021/514, T 20.04.2021, N 51, 70. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>; YHGK, E 2021/86, K 2021/516, N 53, 72. Erişim Tarihi: 10.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

¹²⁶ "...davalı ... şirketi ile seyahat acentesi Tatü Turizm ve Tekstil Tic. Ltd. Şti. arasında imzalanan sigorta sözleşmesi gereğince "Seyahat Tur Avrupa 1 Sigorta Poliçesi (Dövizli)" isimli sigorta poliçesi düzenlendiği, davacıların ise sigortalı konumunda olduğu, Avrupa ülkeleri sınırları içerisinde geçerli olan sigorta sözleşmesine ilişkin teminatların "Tıbbi Asistans" olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu poliçe esas itibarıyla "Seyahat Sağlık Sigorta Poliçesi" olup, özel şartlar ve klozlar başlığı altında teminatlar ve istisnaların sıralandığı ve teminatların 20. maddesinde "Seyahat Acentesinin İflası/ Seyahat Acentesinden Kaynaklanan Hizmet Kusurları"nın "tur bedeli kadar" teminat altında olduğu belirtilerek diğer koşullar ve uygulama esaslarının poliçeye ilişik "Seyahat Yurtdışı Poliçesi Özel Koşulları Kitapçığı"nda yer aldığı belirtilmiştir. "Seyahat Yurtdışı Poliçesi Özel Koşulları Kitapçığı"nda ise teminat kapsamında olan hususlar ile teminat dışında kalan hâlleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir. ... paket turun hiç gerçekleştirilememiş olması hâlinin "Seyahat Yurtdışı Poliçesi Özel Koşulları Kitapçığı"nın 22. maddesinde belirtilen "veya acentenin kusuruyla gereği gibi yerine getirilememesi hâlinde" ifadesinin maddede sayılan üç hâlin dışında bağımsız bir teminat olduğunun ve bu ifadenin paket turun hiç gerçekleştirilememesi hâlini de teminat kapsamına aldığı kabulü gerekir. Zira söz konusu poliçede ayrıca teminat dışı hâller de belirtilmiş olup, paket turun hiç gerçekleştirilememesi hâli teminat dışı hâller arasında sayılmamıştır. TTK'nın 1409/2 maddesi gereğince; sözleşmede öngörülen riziko-

IV. Sigorta Genel Şartlarından Örnekler

Uygulamada sigorta sözleşmelerinden doğan uyumsuzlukların sigorta genel şartlarındaki düzenlemeler doğrultusunda çözüme kavuşturulduğu gözlemlenmektedir. Zaten sigorta sözleşmelerinin temel yapı taşı sigorta şirketleri tarafından kullanılan matbu şekilde kaleme alınmış genel şartlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda sigorta sözleşmesine hususiyet kazandırılması suretiyle özel şartların da belirsizliğe yol açmayacak şekilde sözleşmeye konulabileceği söylenebilir. Şu hâlde sigorta teminatının kapsamına giren haller açısından ortaya çıkabilecek uyumsuzlukların kaynağını teşkil eden sigorta genel şartlarını analiz etmek de çıkabilecek olası sorunların çözümüne katkı sağlayabilecektir. Bu açıdan genel hatlarıyla sigorta genel şartları çerçevesinde sigorta teminatının nasıl belirlendiği, daha doğru bir deyişle nasıl bir yol izlendiği ortaya konulmalıdır. Bunun için Türkiye Sigorta Birliği tarafından farklı ayrımlara tabi tutulmuş her bir sigorta türünden (örnek mahiyetinde) yalnızca biri esas alınmıştır.

Mal sigortaları içerisinde yer alan Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları'nda¹²⁷ sigortanın konusu A.1'de¹²⁸ genel hatlarıyla belirtilmiştir. Burada teminatın kapsamına göre sigortacının sunabileceği teklifler sınırlı sayıdadır¹²⁹. Bu bağlamda sigortanın konusu ile kastedilen hangi rizikoların mal üzerindeki menfaati ihlal edilebileceğidir. Bunun yanı sıra A.3'te¹³⁰ sigortanın kapsamı ile kastedilen ise sigortalananın menfaatin ihlal edilebilmesi için genel şartlarda belirtilen rizikoların malın hangi kısım ya kısımlara etki etmesi gerektiğidir. Sigorta genel şartlarında mer-

lerden herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir. Bu durumda davalı ... şirketi rizikonun teminat kapsamı dışında kaldığını ispatlayamamıştır.

Hâl böyle olunca, yerel mahkemece paket turun hiç gerçekleştirilememiş olması hâlinin sigorta poliçesi teminatı kapsamında olduğu kabul edilerek sonucuna göre bir karar verilmelidir....” Bu kararın tam metni için bkz. YHGK, E 207/2477, K 2019/306, T 14.03.2019, Erişim Tarihi: 10.10.2025, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>. Aynı yönde bkz. Yargıtay 11 HD, E 2021/7394, K 2022/7768, T 03.11.2022, Erişim Tarihi: 10.10.2025, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

¹²⁷ Bölüm. 4'te teminata dair genel geçer bilgiler verilmek suretiyle teminatın kapsamı hakkında sigorta ettiren (sigortalı) bilgilendirilmektedir.

¹²⁸ Bu hüküm için bkz. <https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Kara_Araclar%C4%B1_Kasko_Sigortas%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf>

¹²⁹ Bunlar sırasıyla; dar kasko, kasko, genişletilmiş kasko ve tam kaskodur.

¹³⁰ “Poliçede belirtilen araç ve aracın üzerine fabrika çıkışında standart donanım olarak monte edilmiş her türlü ses, iletişim ve görüntü cihazları ile poliçede belirtilmeleri koşuluyla araçta standardının dışında yer alan, fabrika çıkışında veya sonradan ilave edilmiş aksesuarlar sigorta kapsamı içindedir.”

kezde yer alan konu temel bir çerçeve oluşturur. Bu çerçeveye konulacak resmin detaylı hale getirilmesi için ek sözleşmeyle teminat altına alınabilecek zararlar vardır. Hatta A.4'te¹³¹ sayılmayan ve Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları'nda teminat kapsamına alınmamış zararlar içerisinde değerlendirilmeyen rizikolar için de ek sözleşme ile sigorta güvencesi verilebilir. Ancak bu resmin içerisindeki kompozisyon bütünlüğünün bozulmaması için hiçbir şekilde teminat kapsamına alınmayacak rizikolar vardır. Bunlar A.5'te teminat dışında kalan zararlar olarak belirtilmiştir. Şu hâlde genel çerçevenin kabul edilmesi, bu çerçevenin içeriğinin doldurulması ve bu çerçevenin ortadan kalkmasına sebebiyet verebilecek rizikoların dışlanması şeklinde bir yol izlenmektedir. Bu noktada sigorta teminatına dair özel ayarlamalara başvurulabileceği de unutulmamalıdır¹³².

Tarım Sigortaları içerisinde değerlendirilen Devlet Destekli Su Ürünleri Hayat Sigortası Genel Şartlar-2025'te sigorta konusu ile önceden oluşturulmuş kayıt sisteminde yer alan kayıtlı tesislerdeki su ürünleri yetiştiriciliği kapsamında su ürünlerinin -belirlenmiş bir sigorta bedeli esas alınarak- sınırlı riziko halleri sonucunda uğrayacağı doğrudan zararların teminat altına alınacağı belirtilmiştir¹³³. Bu temel çerçeveye ek olan üreticinin talebine bağlı olarak ek risklerin de (hırsızlık, terör vb., kafes ve ağları) su ürünlerinin doğrudan zarara uğraması halinde ek prim karşılığında teminat kapsamına alınması mümkündür¹³⁴. Bu noktada her bir sigorta türünün özelliğine göre özel durumlar öngörülebilir. Örneğin; teminat kapsamına, her balığın dahil edilmesi mümkün değildir. Nitekim yumurta ve larva aşamasındaki su ürünleri teminat dışıdır¹³⁵. Yine temel çerçeveyi bozacak nitelikte teminat kapsamına alınmaması gereken haller¹³⁶ teker teker öngörülmüştür. Örneğin; sigorta teminatı başlamadan önce zaten su ürünleri üzerinde (alabalıkta viral hemorajik septisemi, sazanlarda bahar viremişi veyahut koi balıklarında koi Herpes virüsü vb.) bir hastalık hükmü sürüyorsa sigorta teminatı verilemez, verilse dahi geçersizdir.

¹³¹ Bu hüküm için bkz. <https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Kara_Araclar%C4%B1_Kasko_Sigortas%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf>

¹³² Bkz. A.7 hükmü.

¹³³ Bu hükümler için bkz. A.1 İle A.2. <<https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/SU%20%C3%9CR%C3%9CNLER%C4%B0%20HAYAT%20S%C4%B0GORTASI%20GENEL%20%C5%9EARTLARI.pdf>>

¹³⁴ Bkz. A.2.2.

¹³⁵ Bkz. A.2.3.

¹³⁶ Bkz. A.3.

Meblağ sigortası içerisinde yer alan Hayat Sigortası Genel Şartları A.1’de¹³⁷ zaten sigortanın konusu, teminat altında olan ve olmaması gereken durumlar ile teminata dahil edilebilecek hususların neler olduğuna işaret edilmiştir. Bu noktada sigortacı belirlenmiş bir prim mukabilinde sigortalının sözleşmede tespit edilen süre zarfında teminat kapsamına alınmış haller içerisinde bir sebeple (Madde 8) ölüm ya da hayatta kalma olgularından birinin gerçekleşmesi halinde sigorta bedelinin ya da başkaca belirlenmiş bir tutarın sigorta ettirene veyahut hak sahiplerine ödenmesi icap eder¹³⁸. Hayat sigortasının özelliği gereği ya vefat ya da yaşam teminatı verilebilir. Ayrıca bu ikili çerçevenin içeriğinin doldurulması ve verilebilecek ek teminatlar ile bunların kapsam ve öngörülme koşullarının poliçede yazılması şartıyla özel koşullarda belirtilmesine vurgu yapılmıştır. Bu çerçevenin varlığına karşıt nitelikte olan sigortalının intihar veya intihara teşebbüs etmesi sonucunda ölme vakıaları teminat dışıdır. Yine sigorta sözleşmesi karşılıklı borç doğuran bir akit olması hasebiyle sigortacının sebepsiz iktisapta bulunduğu prim vs. bunları iade etmesi gerekir¹³⁹. Bunun yanı sıra Madde 9’da teminat dışında kalan hallere dair istisnalar ve özel hallere yer verilmiştir. Bu durum, her bir sigorta türünün kendi doğasına uygun olarak ortaya çıkabilmektedir. Buna istinaden sözleşmede taraflar aksini öngörmediler ise teminat dışı kalan haller vardır¹⁴⁰. Örneğin; ilan edilen savaş sonucunda ölüm halinde sigorta bedeli ödenmeyecektir.

Finansal sigorta olarak görülen Bina Tamamlama Sigortası Genel Şartları kapsamında ön ödemeli konut satış sözleşmelerinde tüketicilere, inşaat yapım projeleri ve diğer inşaat projelerinde hak sahiplerine teminat kapsamındaki haller ile azami tazminat limitleri çerçevesinde sigorta teminatı sağlanmaktadır¹⁴¹. Örneğin¹⁴²; sigortalı iflas eder ise teminat hesabına gösterilen hak sahiplerine sigorta teminatı sağlanmaktadır. Bu noktada bu sigorta için azami teminat limitleri ile özel haller öngörülmüştür. Bunun yanı sıra ana sözleşmeye bağlı yapılacak ek sözleşme ile teminat

¹³⁷ Bu hususta bkz. <https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Hayat_Sigortas%C4%B1_Genel_%C5%9Earlar%C4%B1.pdf>

¹³⁸ Madde 4’te açıkça genel şartların 8. Maddesi bağlamında öngörülen teminatların poliçede belirtilmesi gerekmektedir. Bu husus rizikonun belirliliği ilkesi ile uyumludur.

¹³⁹ Bkz ve karşılaştırınız. Madde 9/1-son cümlesi.

¹⁴⁰ Bkz. Madde 10.

¹⁴¹ Bkz. Madde 4. <<https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/BTS%20Genel%20%C5%9Earlar.pdf>>

¹⁴² Bkz. Madde 7.

dışında bırakılmış haller (Madde 8) teminat kapsamına dahil edilebilir. Örneğin; örnek mahiyetinde sayılan deprem, fırtına, vb. doğal afetler sonucunda projenin tamamlanamaması gibi. Bir de ek sözleşme ile dahi teminat altına alamayacak ve haliyle teminat dışında kalan haller vardır. Bunlar Madde 9'da sayılmış olup, örneğin; banka kanalı dışında yapılan ödemeler (Madde 9- g bendi ile Madde 7/1- 2-son cümlesi ile bağlantılı olarak) için teminat verilmemektedir. Zaten bu husus, ayrıca ve açıkça Madde 9/2'de hüküm altına alınmıştır. Buna göre; banka vasıtasıyla yapılmayan ödemeler ile banka aracılığıyla olsa dahi bağlı kredi sözleşmesi kapsamında kredi veren veyahut konut finansmanı kuruluşu tarafından sağlanan kredi tutarı sigorta teminatı haricinde tutulmuştur. Son olarak sonradan ortaya çıkması muhtemel uyuşmazlık konusunu teşkil edebilecek kararlaştırılan cezai şartların teminat kapsamı dışında tutulacağı Madde 9/3'te özellikle vurgulanmıştır.

Kredi sigortaları içerisinde yer alan Ticari Alacak (Kredi) Sigortası Genel Şartları bağlamında sigortanın konusu sigortalının vadeli satış işlemlerinde azami fatura döneminde faturalandırılan veyahut devralınan alacaklarının teminat dahilindeki bir durumdan ötürü ve varsa bu durum için poliçede öngörülen bekleme süresi bitiminde tahsil edilememesi neticesinde uğradığı bedel alacağı zararının, alıcı limiti ile sınırlı olarak teminat altına alınmasıdır.¹⁴³ Burada genel bir esas (Madde 4/2), çerçeve olarak görülmüştür. Bu çerçeve sigorta konusu satış sözleşmelerinde alıcı ile satıcı arasındaki tüm satış işlemlerinin sigorta teminatı içerisine alınmasıdır. Bu bağlamda alıcı hakkında mahkemece iflase karar verilmesi örneğinde olduğu gibi bunun sonucunda oluşan bedel alacağı zararı alıcı limiti¹⁴⁴ ile sınırlandırılarak teminat altına alınmıştır. Bu haller Madde 4/3'te teker teker bentler halinde sayılmıştır. Bu hallere özgü olarak ticari risk niteliğindeki durum ya da durumlardan hangileri için teminat verildiğinin poliçede veyahut alıcı limitinin verildiği ek belgede gösterilmesi gerekir. Bu noktada sigorta teminatı, bu sigorta türünün özelliğine uygun olarak sigortacının onayladığı alıcılarla yapılmış veyahut ileride yapılacak olan

¹⁴³ Sigorta teminatının konusu ile teminata dahil olan haller için bkz. Madde 4. <https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Ticari_Alacak_Kredi_Sigortas%C4%B1_Genel_%C5%9Eartlar%C4%B1.pdf>

¹⁴⁴ Madde 5/1: “Sigortalı, satış sözleşmesi akdedilen belirli bir alıcının onaylanması ve bu alıcıya vadeli olarak yapılacak teslimat veya sevkiyat ile verilecek hizmetler için alıcı limiti tesis edilmesi talebi ile sigortacıya başvurmak zorundadır. Sigortacı, sigortalının bu talebini kabul ettiği takdirde, onayladığı alıcı için onayını ve bu alıcıya tahsis ettiği alıcı limitini, teminatı, teminat kapsamındaki haller ile teminat şartlarını ve varsa sigortalı tarafından alınmasını talep ettiği önlemleri içeren bir zevilname düzenleyerek sigortalıya bildirir.”

satış sözleşmeleri için verilmiştir. Buna göre, sigortalının bu satış sözleşmelerinden doğan alacaklarının belirli koşullar altında teminat kapsamında olduğu; ancak bunun aksinin kararlaştırılabileceği kabul edilmiştir (bkz Madde 4/5). Bunların haricinde şarta bağlı olarak da teminat kapsamına alınabilecek bir halden bahsedilmektedir (bkz. Madde 4/6). Bu hallerin hiçbirisini istisna olarak görmemeliyiz; çünkü her bir sigorta sözleşmesi ve buna bağlı kaleme alınan sigorta genel şartlarının kendine özgü niteliği¹⁴⁵ bu halleri yapının içkin doğasını teşkil eder. Yine teminat dışında bırakılmış; ancak ek sözleşme ile teminat altına alınabilecek haller (Madde 6) ve yurt dışına mal satışlarında ve yurt dışında hizmet verilmesinde doğrudan veya dolaylı olarak politik riskler sebebiyle ortaya çıkan zararların kapsamının belirliliği açısından 6 bent halinde politik risklerin ne ifade ettiği ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra teminat dışında haller (Madde 7/1-a ile d bendi ve h ile k bendi), bu hallerde tarafların özellik arz ettiği olasılıklar (Madde 7/1-e- ile ğ bendi) ve bu kapsamın genişletildiği haller (Madde 7/1-2 ile 3. fıkraları) özel olarak düzenlenmiştir.

Sorumluluk sigortası içerisinde değerlendirilen Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları poliçede tarif edilen motorlu aracın işletilmesi esnasında üçüncü kişilerin ölümüne ya da yaralanması veyahut bir şeyin hasara uğramasına sebebiyet vermesinden ötürü 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre sigortalıya düşen hukuki sorumluluk çerçevesinde ilgili genel şartlarda belirlenmiş tazminat taleplerini kaza tarihi itibarıyla geçerli zorunlu sigorta teminat limitleri dahilinde tazmin etmekle yükümlüdür¹⁴⁶. Burada sigorta teminatı kapsamına araca bağlı olarak nelerin girebileceği, (römork veya yarı römork vb.) buna ilişkin istisnanın (insan taşımada kullanılan römork) teminat kapsamında değerlendirilebilmesi için poliçe özel şartlarında ek bir sigorta ile sağlanabileceği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra sigortacının, sigortalının haksız taleplere karşı savunmasını bu genel şartlar dairesinde dava giderleri ile mahkemece hükmedilen karşı taraf avukatlık ücretlerini belli sınırlar dahilinde karşılamakla yükümlüdür. Yine zararın engellenmesi veya miktarının indirilmesi amacıyla sigorta ettirenin yapacağı makul ve zorunlu giderler de teminat limitleri dahilinde sigortacı tarafından karşılanır. Bu sigorta türünü özgü olarak kapsama dahil edilen teminat türleri kalem kalem A.5 hükmünde sayılmıştır. Örneğin; maddi zararlar, sağlık giderleri,

¹⁴⁵ Alıcı limitinin oluşturulmasına bağlı olarak Madde 5/4 ile 5. fıkralar buna örnek gösterilebilir.

¹⁴⁶ Bkz ve karşılaştırınız. A.3. <https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Trafik_Genel_%C5%9Eartlar%C4%B1_06122021__Ekler_Dahil.pdf>

sakatlanma, destekten yoksun kalma tazminatı. Bunun yanı sıra teminat dışı kalan haller A.6'da kendisine yer bulmuştur. Burada A.6 o bendi hükmüne dikkat edilmelidir; çünkü karışıklığa yol açabilecek mahiyettedir. Bu yüzden bu genel şartlarda ve eklerinde yer alan teminat içeriği dışında kalan taleplerin kapsamının dikkatlice ve etraflıca çizilmesi gerekir. Son olarak belirtelim ki, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunanlar (Ek 4) ile motorlu araçlara ilgili yarış düzenleyicileri (Ek 5) için teminat kapsamına alınmak için özellik arz eden durumların bilinmesi gerekir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sigorta teminatının kapsamının belirlenmesi açısından SK m. 11/4 hükmü ile TTK m. 1409/1 hükümleri arasındaki hukuki ilişkinin ne olduğu ortaya konulmalıdır. Bu bağlamda bu hukuki ilişki iki açıdan incelenmelidir.

İlk olarak her iki düzenleme kanunda yer aldığından birinin diğerine olan üstünlüğünden bahsedilemez¹⁴⁷. Diğer bir deyişle, lex superior ilkesi uygulanmaz¹⁴⁸. Bunun yanı sıra SK, 14 Haziran 2007 tarihinde (m. 46/1 b bendi uyarınca) yürürlüğe girmiş iken TTK ise 1.7.2012 tarihinde (m. 1534/1 hükmü uyarınca) yürürlüğe girmiştir. Haliyle sonraki tarihli kanunun önceki tarihli kanunu ilga etmesi gerekir¹⁴⁹. Burada belirtilen lex posterior ilkesi bu sefer de özel kanun genel kanunu ilga eden lex specialis ilkesi engeline takılır¹⁵⁰. Doktrindeki görüşlerin çoğunluğu sonraki tarihli genel kanunun önceki tarihli özel kanunu ilga edeceğini belirterek sigorta teminatının kapsamının belirlenmesinde TTK m. 1409/1 hükmünün esas alınması gerekliliği çıkarımında bulunmuştur. Ancak bu iki düzenleme arasında ne bir çatışma ne de bir çelişki söz konusudur. Böylelikle hukuk kuralları arasındaki çatışmayı çözümlenecek kurallara da başvurulması gereksizdir. Bunun birincil sebebi, TTK m. 1409/1 hükmünün sigorta teminatının kapsamının belirlenmesine ilişkin temel prensibi ortaya koymasıdır. Bu prensibe göre, sigorta sözleşmesinde öngörülmeleyen bir rizikodan kaynaklı zararın tazmininden ya da bedelin ödenmesinden bahsedilemez. Bu, zaten TTK m. 1401/1 hükmünün adeta iz düşümüdür. Kanaatimizce kanun koyucu bu düzenlemeyi öngörmeseydi de sonuç değişmezdi; çünkü sigortacı sözleşmede taahhüt etmediği bir rizikoyu üstlenmeyecektir. Yal-

¹⁴⁷ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt I* (1st edn, Ekin Yayıncılık, Ankara 2011) 308

¹⁴⁸ ibid

¹⁴⁹ ibid 309

¹⁵⁰ ibid 310

nızca teminatın ispatına ilişkin durumun açıklığa kavuşturulması açısından bir gereklilik olduğu düşüncesi de TTK m. 1409/2 hükmünün tartışmalara gebe şeklinde kaleme alınması noktasında yersizdir. Hakeza bu rizikonun teminatın verilmesi açısından belirli olmasının da doğal bir sonucudur. Zaten sigortacının ödeme yükümlülüğünü tetikleyecek olay sigorta konusu olaydır (rizikodur)¹⁵¹. O halde sigorta sözleşmesinin konusu, malvarlığının yalnızca bir kısmı ve ona yönelik belirli tehdit biçimleridir¹⁵². Somut olarak hangi tehlikenin sigortalandığı, her bir sigorta sözleşmesi, her bir iş kolu veya her bir sigorta dalı için cevaplanması gereken bir taraf özerkliği sorusu olarak kalır¹⁵³. Bu da, bizi sigortalanan riske götürür¹⁵⁴. Bunun için de sigorta genel şartlarındaki düzenlemelerin esas alınması gerekir. Bunu bize Sigortacılık Kanunu m.11/1 hükmü söylemektedir. Bu hükmü TTK m. 1423-1425 hükümleriyle beraber değerlendirdiğimizde sigorta genel şartları ile özel şartlarının sigorta sözleşmesinin birer parçası olduklarını görürüz. Buradan hareketle de temel ilkenin somutlaştırılmış halini SK m. 11/4 hükmünde buluruz. Neticede TTK m. 1409/1 hükmü ile SK m. 11/4 hükmü birlikte okunduğunda bir uyumun olduğu söylenmelidir. Şöyle ki; sigortacının edim yükümlülüğünü, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan rizikolar (TTK m. 1409/1) ile teminat kapsamı dışında bırakılmış olan rizikolar oluşturur (SK m. 11/4).

Söz konusu uyumun tam anlamıyla gözükmemesinin sebebi iki türdür. Birincisi uyumun üstü örtülmüştür. Zira SK m. 11/4 hükmünün bulunduğu yer (sistemik açıdan) hatalıdır. İkincisi, bunun devamı niteliğinde sayılabilecek hükmün getirilişi açısından tepki hükmü olduğu iddiasıdır. Daha açık bir deyişle gerekçede yer alan ifadeden hareketle hüküm mantık dışı ve uygulanamaz nitelikte görülmektedir¹⁵⁵. Zira madde gerekçesine göre; **“Sigorta mevzuatının teknik ve ayrıntılı bilgiler gerektirmesi nedeni ile sigortalı olmak isteyenlerin, sigortanın kapsam ve ilgili diğer hükümlerine ilişkin doğru ve yeterli bilgiye sahip olarak sözleşme yapması, sigortalının korunması açısından büyük bir önem arz ettiğinden, Türk Ticaret Kanununun sigorta sözleşmelerine ilişkin hükümlerine de paralel olarak sigorta sözleşmelerinin Müsteşarlıkça onaylanan genel şartlara göre yapılması öngörülmüştür...”** Aslında gerekçede kastedilen, sigorta teminatının sınırlarını tayin eden rizikoların belirli olmasını sağlamaktır. Bu yüzden işin doğası gereği sigortacının sözleşme öncesi sigorta

¹⁵¹ Helmut Schirmer, ‘Der Versicherungsfall - insbesondere in der Rechtsschutzversicherung - (Teil I)’ (2003) r+s 222

¹⁵² Hukuksal koruma sigortası açısından bkz. ibid 223

¹⁵³ ibid

¹⁵⁴ ibid

¹⁵⁵ Bu görüş için bkz. Ünan (n 56) 94

ettirenin/sigortalıyı bilgilendirme yükümlülüğü ile bağlantı kurulacaktır¹⁵⁶. Neticede kabul ettiğimiz uyumun adeta sistematik açıdan üstü örtülmüştür. Teşbihte hata olmaz diyerek doktrinde Kender¹⁵⁷,’in dediği gibi nasıl ki Murakabe Kanunu kamu kanunu ise ve sigorta şirketlerinin denetlenmesi-

¹⁵⁶ Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin 8. maddesinin birinci fıkrasının c ve ç bentlerinde açıkça sözleşme ile verilen teminat ve sigorta teminatının istisnaları ile her bir sigorta türü için teminat kapsamı dışında olup da, poliçede ayrıca belirtilmesi kaydıyla ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek kıymetleri, rizikoları veya sözleşmeye eklenebilecek özel hükümler ve klozlarla ilişkin bilgilerin bilgilendirme metni içerisinde olması gerektiği kabul edilmiştir. Hatta bu Yönetmeliğin uygulanmasına dair 2022/14 sayılı Genelge’nin 3. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında bu husus benzer şekilde yinelenmiştir. Bunun önemi, sigortacının sigorta ettiren ya da sigortalı üzerinde yanlış bir itiba uyandırması ve bunu düzeltmemesi, normalde teminat altında olduğu varsayılacak bir rizikonun istisna nitelik taşımasına rağmen bu konuda uyarıda bulunulmaması, teminat verilen kişi için özel durumlar hakkında teminatın genel kapsamının netleştirilmemesi ve buna bağlı olarak bu kişinin yanılması vb. hallerde sigortacı aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesinde görülür. Bu takdirde aydınlatma yükümlülüğünün ihlali dolayısıyla sigortacı tazminat ödemekten kurtulmayabilir. Bu da çoğunlukla ispat güçlüğünden ya da imkansızlığından kaynaklanır. Zira aydınlatma yükümlülüğü geniş nitelikli bir kavram olup yalnızca bilgilendirme ile sınırlandırılmamalıdır. Bu açıdan düşünüldüğünde sigortacının doğrudan ya da dolaylı surette sigortalı veyahut sigorta ettiren üzerinde olumsuz sonuç doğuracak şekilde aydınlatma yükümlülüğünü ihlal ettiği hallerde -somut olayın diğer koşulları da; örneğin, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü yerine getirmesi, primi ödemesi vb. gözetilerek teminat uyusmazlığına konu rizikonun teminat kapsamında görülmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bu açıdan III. Başlık’ta yer verilen E alt başlığındaki Yargıtay 11. HD’nin vermiş olduğu kararın yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Şöyle ki; kararda İşveren Mali Mesuliyet Sigorta poliçesi ve İnşaat All Risk Sigorta poliçesi düzenlenmiş olup sigortalı konumundaki şirkete bağlı taşeron firmasındaki işçi iş kazası dolayısıyla vefat etmiştir. Buna bağlı olarak istenilen tazminatın teminat kapsamında olup olmadığı tartışılmıştır. Buradaki birinci nokta, işveren mali mesuliyet sigorta poliçesinin notlar kısmında ‘taşeron tali müteahhit teminat haricidir’ ibaresinin belirsizliğidir. Bu belirsizlik, sigortacının aydınlatma yükümlülüğü ile giderilmesi gereken bir husustur. Buna karşılık bu belirsizlik ile çelişki içerisinde olduğu düşünülecek inşaat all risk sigortası poliçesinin son sayfasındaki ‘X Mimarlık ile ilgili tüm alt müteahhit ve taşeronların faaliyetleri bu poliçe kapsamında teminat altındadır’ ibaresidir. Buradaki belirsizlik ise işçinin üçüncü kişi olup olmadığıdır. Bu, tam anlamıyla hukuki bir meseledir. Bu açıdan sigortacının belirsizlik taşıyan ve çokça tartışmalara sebebiyet verebilecek böyle bir ifadenin ne anlama geldiğini açıklamaması sigorta teminatının dışlanmasını değil, aksine kapsama alınmasını gerektirir. Sonuç itibarıyla TTK m. 1409/1 hükmünün üstünlüğünden bahsedilemez. Bu yüzden Yargıtay 11. HD’nin sigorta sözleşmelerinin taşeron firmasında çalışan işçinin kazaya uğraması ve vefat etmesi şeklindeki rizikoyu teminat kapsamına almadığı görüşüne katılmamaktayız.

¹⁵⁷ Doktrinde Karayalçın’ın sunmuş olduğu ‘Taşıma Sigortalarında ‘ALL RISKS’ (Bütün Riskler) Klozu’ başlıklı tebliğ metnine dair yapılmış tartışmalar kısmından bir kesittir. Bkz. Kender, Tartışmalar (n 43) 231

ne ilişkin hükümlere aykırılığı sonucu burada yer alıyorsa aynı şekilde bu Kanuna aykırı sigorta sözleşmesinin geçerli olup olmayacağı meselesini bu Kanun çerçevesinde çözümleyemeyiz. O halde sırf hükmün, yeri ve getiriliş gerekçesi gözetilerek hükmü uygulanmaz addetmek yerine uygulanabilmesini sağlamak adına sigorta teminatının kapsamına dair temel ilkenin (TTK m. 1409/1) somut görünüm biçimi olarak görmek (SK m. 11/4) en doğru hukuki yaklaşımdır.

İkinci olarak doktrinde asli riziko sınırlandırmalarına dair rizikonun genelliği ve özelliği ilkesi ile bunlara bağlı alt ayrımlar çerçevesinde bahsedilen hükümleri kategorize etme kaygısı esasen sigorta sözleşmesinin yorumlanması yoluyla halledilebilecek hususları çözümsüz bırakmaktadır. Gerçekten de malumun ilanını¹⁵⁸ söyleyen TTK m. 1409/1 hükmü ile rizikonun özelliği ilkesi kastedilmemektedir. Bunun yanı sıra SK m. 11/4 ile de rizikonun genelliği ilkesi ve buna bağlı olarak belirli rizikolara karşı sınırlı genellik ilkesinin kastedildiğini de söyleyemeyiz. Gerçek şudur ki; SK m. 11/4'ü sigorta genel şartlarındaki sistematik yapıya uyarladığımızda (IV. Başlık çerçevesinde) sigorta konusuna bağlı olarak temel çerçeve (TTK m. 1409/1-1.cümlesi) çizilmekte ve buradan hareketle sigortanın kapsamı, yani özü (SK m. 11/4-1.cümlesinin virgüle kadarki ilk kısmı), bu çerçeveye bağlı olarak eklenebilecek teminat kalemleri (açıklanmaya muhtaç SK m. 11/4-2.cümlesi) ile hiçbir zaman (istisnalar olabiliyor) teminat kapsamına alın(a)mayan haller, yani teminat dışında kalan kalemler (SK m. 11/4-1.cümlesinin virgülden sonra ikinci kısmı) belirtilmektedir. Bu sayede hüküm adeta sigorta genel şartlarında vücut bulmaktadır. Asıl sorunlu kısım, yani açıklanmaya muhtaç olan cümle belirtilmemiş olan risklerin teminat kapsamında sayılmasıdır. Kanaatimizce bu cümlelentin lafzına itibar edildiğinde akla iki ihtimal gelir. Bu ihtimallerin kaynağı TTK m. 1425/1-1.cümlesindeki ‘genel ve varsa özel şartları içerir...’ ibaresi ile SK m. 11/1’deki; “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yarınlığıya neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir.*” ifadesindeki koyu puntıyla işaretlenen ibaresidir. Bu bağlamda birinci ihtimal, özel şartların kastediliyor olmasıdır. Özel şart, genel şartların dışında kalan konusu açı-

¹⁵⁸ Bununla kastettiğimiz husus, zaten sigorta sözleşmesi dışında belirtilmeyen bir riziko-ya teminat verilemeyeceğidir. Burada, rizikonun özelliği ilkesi ile olan nüans şudur: Bu hüküm rizikoları tek tek say dememekte, bir riziko çerçevesi çiz demektedir. Zaten sigorta konusu ile bu hüküm somutlaşmaktadır.

sından riziko-menfaat ikilisini ilgilendiren bireysel anlaşmalardır¹⁵⁹. Ancak burada ortak taraf iradesi arandığından ve sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek kalemler rizikoya ilişkin olduğundan belirtilmeyen, yani açıkça kararlaştırılmayan rizikoların evleviyet gereği kapsama alınmaması gerekir. Daha açık bir deyişle, bu hükümde kastedilen özel şart olamaz. Zira gerçek ve ortak iradenin olmadığı yerde uyuşma yoktur, uyuşma yoksa teminat da yoktur. İkinci ihtimal ise genel şartlardır. Sigorta genel şartlarının hukuki niteliği tartışmalı da olsa bunların genel işlem şartı olduğunu¹⁶⁰ kabul etmek gerekir. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında ilgili rizikonun sözleşmenin içeriğine dahil olup olmadığından hareketle genel şart niteliği irdelenmelidir. Bu noktada yürürlük denetiminden¹⁶¹ geçmeyen bir rizikodan bahsedilir. Zira güven kuramı uyarınca¹⁶² sigortacı, sigorta ettireni yeterince bilgilendirmemiştir. Daha açık bir deyişle, teminatın kapsamı içerisinde mi yoksa dışarısında mı kalacağı belirtilmemiş bir riziko konusunda uyarıda bulunulmamıştır. Bu yüzden SK m. 11/4-2.cümlesindeki ifade, genel şartı da kastetmemektedir. Bu ihtimalleri değerlendirmemizin sebebi, mezkûr cümle ile sigorta sözleşmesinde yer alan genel ya da özel şarta bağlı olarak gri bir alanın oluşturulduğunu göstermektedir. Daha açık bir deyişle, sözleşmenin yorumlanması yoluyla uyuşmazlık konusu olan rizikonun hangi genel ya da özel şart ile bağlantısının kurulabileceği tespit edilmelidir. Şayet genel şarta bağlı olarak ortaya çıkan riziko var ise genel şartın yorum denetimine tabi tutulması lazım gelir. Bunun için TTK m. 1452/3 hükmü gözetilerek sigorta ettiren/sigortalı lehine yorum ilkesi gözetilmeli, bu genel şart ile bağlantı kurulabildiği hallerde belirtilmemiş bu rizikonun teminat kapsamı içerisinde kaldığı sonucuna ulaşılmalıdır. Bu sonuç zaten sigorta sözleşmelerini azami iyiniyet esası üzerine kurulması düşüncesiyle uyumludur. Buna karşılık özel şarta bağlı bir rizikonun varlığından bahsediliyor ise farazi taraf iradelerinden hareketle yine sigorta ettiren/sigortalı lehine yorum yapılarak bağlantı kurulabildiği takdirde teminat kapsamında bir rizikonun varlığı sonucuna ulaşılmalıdır. Bu sonuca TBK m.2/2 ile ulaşılır (TTK m: 1451 hükmü uyarınca). Bunların haricinde ne genel ne de özel şarta bağlı olarak bir rizikodan kaynaklı bir zarar varsa bu teminat dışıdır, sigortacı tazminat ödemez.

¹⁵⁹ Bu hususta bkz. İsmail Özgün Karaahmetoğlu, ‘Sigorta Poliçesi Özel Şartları Üzerine Bir Değerlendirme’ (2022) (1) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1070

¹⁶⁰ Toplu literatür için bkz. ibid 1063

¹⁶¹ Genel işlem şartlarının yürürlük denetimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yeşim Atamer, Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi (2nd edn, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001) 81 vd

¹⁶² Taraflardan birinin kullandığı genel işlem şartlarının sözleşme içeriği olup olmadığına tespitinde güven kuramının esas alınacağı hususunda bkz. ibid 81

Allrisk esaslı sigorta, bütün riskler sigortası mıdır? Esasen bütün riskleri karşılayacak şekilde sigorta teminatı verebilecek bir sigorta şirketi yoktur. Zaten allrisk ile kastedilen, sigortalının menfaatini olumsuz tarzda etkileyecek tüm riskleri içerisine alan sigorta değildir¹⁶³. Burada istisnalar dışında kalan ve genel anlamda risk tanımına uyan olgulardan kaynaklı menfaat ihlaline sebebiyet veren haller kastedilmektedir¹⁶⁴. Bu takdirde risk ve risk alanı analizini yapacak olan sigorta şirkettir. Sigorta şirketlerinin -kooperatifler haricinde (TTK m. 1402)- kural olarak anonim şirket olması gerekliliğinden hareketle TTK m. 18/2 hükmü uyarınca basiretli iş adamı gibi hareket etmeleri gerekir. Daha açık bir deyişle, sigorta sözleşmesiyle oluşabilecek teminatın kapsamı açısından rizikoya dair gri alanın varlığını her daim hesaba katacak ve bunun olumsuz sonuçlarına katılacak olan sigorta şirkettir. Şu hâlde sigorta teminatının belirlenmesine dair temel prensip Ünan'ın dediği üzere açıktır¹⁶⁵: Yalnızca teminata giren hallerin belirtilmesi aynı anda teminata girmeyen hususlarında belirlenmesi anlamını taşır. Ancak bu noktada şöyle bir yanlışlığa düşülmemelidir: Belirtilmemiş olan risklerin teminat kapsamında sayılacağından hareketle kapsama alınmayan her hali sözleşmeye yazmalıyız diyemeyiz. Bu yüzden SK m. 11/4-2.cümlesinin sigorta genel şartlarında yer verilen kural, istisna, istisnanın istinası şeklindeki düzenlemeler ışığında bir anlam ifade ettiğinin altı çizilmelidir. Zaten genel belirtme yönteminin sonucu olarak teminat uyumsuzlukları ortaya çıkmaktadır. Nitekim doktrinde Ülgen ve Kabukçuoğlu Özer, 18/3/2010 tarihinde yapılan Türk Ticaret Hukuku Konferansları II'de TTK m. 1409/1 ile SK m. 11/4 hükümleri arasında ilişkiye dair şöyle bir açıklamada bulunmuşlardır:¹⁶⁶ *“Bu iki hüküm arasında bir çelişki bulunmamakta, anılan hüküm uyarınca sigortacının bildirmekle yükümlü tutulduğu ‘kapsam dışı bırakılmış’ rizikolar, ‘sigortacının üzerine almış olduğu rizikoların istisnaları’ anlamına gelir.”* Şu hâlde bu yazarlara göre¹⁶⁷, SK m. 11/4 hükmü yangın sigortasına tatbik edilirse söndürme çalışmalarından kaynaklanan zarar teminat dışı bırakılmak isteniyorsa bunun açıkça belirtilmesi gerekir. Oysaki deprem sigortasında poliçede yangın, su basması, böcek baskını gibi rizikoların teminat altına alınmadığını bildirilmesine gerek yoktur¹⁶⁸. Temelde biz de hükümler ara-

¹⁶³ Taşıma sigortası açısından bkz. Şeker Öğüz, Yük Taşınması (n 11) 64-65

¹⁶⁴ Ayli (n 38) 35

¹⁶⁵ Ünan (n 56) 96

¹⁶⁶ İlgili konferansa dair bir bilgiye erişilemediğinden doğrudan alıntı yapılmıştır. Bunun için bkz. Atamer, Zarar Sigortaları (n 59) 62-63

¹⁶⁷ Bunun için bkz. ibid 63. Böyle bir mantık var ise o zaman neden eTTK m. 1281 hükmü karşısında böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyuldu? Bu soru için bkz. ibid

¹⁶⁸ Bunun için bkz. ibid

sında çelişki olmadığını düşünsek de sorun sigorta sözleşmesinin nasıl yorumlanacağıdır. Yorumdaki kritik olan nokta, teminatla (kapsama giren ve kapsam dışı bırakılan haller için) ilişkilendirilmeyen haller açısından SK m. 11/4-2.cümlesinin uygulanamayacağıdır. Daha açık bir deyişle, tarafların sigorta sözleşmesiyle kabul ettikleri genel ve özel şartlarla bağlantısı olmayan halleri teminata dahil edemeyiz. Bu sözleşmenin kabul edilmiş mantığına aykırıdır. Hatta belirtmeliyiz ki, allrisk esaslı sigorta sözleşmelerinde eğer teminat sınırlandırılmamış (belli işletme ya da tehlikeler ilgili olarak) ise tarafların üzerinde uzlaşma sağladığı, yani mutabakata vardığı bir teminattan söz edilebilir mi? Riziko zaten tanımı yapılmadığı için belirsizdir, bu belirsizliği sonsuzluğa nasıl sürükleyebiliriz? Bu sorulara verilecek cevap, TTK m. 1409/1 ile SK m. 11/4 hükmünün uyduğu kanıtıdır.

Sigortanın konusu veya nesnesi, sigortalının aleyhine zarar verici olayın meydana geldiği iktisadi mal veya kişi olarak anlaşılır¹⁶⁹. Menfaat ise bir kişinin bu nesne ile olan ilişkisi olarak anlaşılır ve bu nesneyi etkileyen olayların bir sonucu olarak bir zarara uğrar¹⁷⁰. Sigortanın konusu (amacı) genellikle sigorta sözleşmesine gerekli kesinliği kazandıran şeydir; daha sonra sigortacı açısından bir tazminat ödeme yükümlülüğü meydana getirmek için korkulan olayın hangi yönde gerçekleşmesi gerektiğini belirler ve bu yüzden kural olarak açıkça kararlaştırılmalıdır¹⁷¹. Sigorta konusunu bu şekilde açıklıyoruz ki, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanununun 11 İnci Maddesinin Dördüncü Fıkrasının Uygulanmasına İlişkin Genelge (2007/17)'deki; "...sigorta sözleşmesine konu teşkil eden riskler çerçevesinde, sigortacının sorumluluğu dışında bırakılan hallerin tereddüte mahal vermeyecek şekilde sözleşmede belirtilmesi amaçlanmıştır..." ibaresi anlaşılabilir. Bir daha yineliyoruz ki, teminat kapsamı harici her husus sigorta sözleşmesine yazılamaz. Bu yüzden genel şartlarla teminat dışında bırakılanlar dışındaki tüm riskler, sigorta konusu içinde kalmak, kanuna, ahlaka ve adaba aykırı olmamak ve kasta dayanmamak şartıyla teminat içindedir¹⁷². Diğer bir deyişle, SK m. 11/4 hükmünün sınırını sigorta sözleşmesinin konusu oluşturur. Böyükle teminat dışı haller sigorta konusu ile bağlantılı olarak tespit edilmeli, genel şartlarda mutlak veya aksine sözleşme yapılabilir olmakla birlikte ilke olarak teminat dışı bırakılanlar haricindeki tüm hususlar, sigorta konusu içinde kalmak kaydıyla teminat içinde sayılacaktır¹⁷³. Haliyle mezkur Genelge ile dahi

¹⁶⁹ Victor Ehrenberg, *Versicherungsrecht Erster Band* (Verlag von Duncker & Humblot, Leipzig 1893) 286

¹⁷⁰ *ibid*

¹⁷¹ *ibid* 287

¹⁷² Bkz. 2007/17 tarihli Genelge

¹⁷³ Bkz. 2007/17 tarihli Genelge

sigorta konusunu belirleyen TTK m. 1409/1 hükmünün kastedildiği ve bu hüküm ile SK m. 11/4 hükmünün¹⁷⁴ birlikte değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmalıdır.

Sonuç itibarıyla, sigorta sözleşmelerinin yorumlanması¹⁷⁵ sırasında ortaya çıkabilecek teminat uyuşmazlıklarına dair yargı uygulamasında

¹⁷⁴ Örneğin; SK m. 11/4 hükmünün hatalı yorumuna dair bkz. "...Davacılar vekili dava dilekçesinde; 07.12.2016 tarihinde davalı şirket tarafından zorunlu trafik sigortalı özel halk otobüsünde yolcu olarak bulunan davacılar desteğinin Kayseri çarşısı izni esnasında meydana gelen terörist saldırısı neticesi ağır yaralanarak hastaneye kaldırıldığını, kazadan 3 ay sonra da vefat ettiğini belirterek HMK'nın 107 nci maddesi gereği kısmi açılan bu davanın değerinin bilirkişi hesabına göre artırma hakkı saklı kalmak kaydı ile ... için 10.000,00 TL, ... için 10.000,00 TL olmak üzere şimdilik 20.000,00 TL'nin davalıdan alınarak müvekkillerine ödenmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.... İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile 01.06.2015 tarihli Karayolları Motorlu Araçlar ... genel şartlarının A.6-i maddesinde "12.04.1991 tarihli ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirlenen terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre sigortalının sorumlu olmadığı zararlar ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürecekleri talepler, aracı terör ve buna bağlı sabotaj eylemlerinde kullanan kişilerin talepleri" teminat dışında kalan haller olarak sayıldığı, davacının dava açtığı sigorta şirketinin davacının bulunduğu aracın sigortası olduğu, meydana gelen olayda davalı ... şirketinin sigortaladığı araç sürücüsünün de herhangi bir kusuru bulunmadığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir.... Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 91 inci maddesi ve ... Genel Şartlarının A-1 maddesi gereğince; sigortacı, bir aracın işletilmesi sırasında meydana gelen zarar nedeniyle işletene düşen hukuki sorumluluğu üstlenmiş olup, desteğin ölümünün aracın işletilmesi nedeniyle değil, terör saldırısı nedeniyle meydana geldiğinin anlaşılmasına göre, mahkemece davanın reddine dair verilen kararda bir isabetsizlik görülmemiş ve başvurunun esaslan reddine karar verilmiştir.... Davacılar vekili; 5684 sayılı yasa 11 nci maddesi gereği sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde kapsam dışı bırakılmış risklerin açıkça belirtileceğini, belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayıldığını, düzenlemenin yanlış yorumlandığını, desteğin araca bilerek binmediğini belirterek Bölge Adliye Mahkemesi kararının bozulmasını talep etmiştir.... Temyizen incelenen karar, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkisinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre usul ve kanuna uygun olup temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir..." Bu kararın tam metni için bkz. Y. 4.HD., E. 2021/9980, K. 2023/3841, T. 15.03.2023. E.T. 08.10.2025, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>

¹⁷⁵ Sigorta sözleşmeleri yorumlanırken ortaya çıkabilecek adilane olmayan sonuçlardan kaçınmak amacıyla şartları varsa makul beklentiler doktrininin de göz önünde tutulması gerektiği hususunda ayrıntılı bilgi için bkz Beşir Fatih Doğan and Ahmet Selçuk, 'Sigorta Sözleşmelerinin Yorumu Meselesi Ve 'Makul Beklentiler Doktrini'' (2023) (2) YBHD 440

birliği sağlamak adına bu konuda içtihatların birleştirilerek hükümler arası uyumsuzluğun olmadığı açıklığa kavuşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Akgün E, ‘Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamına Genel Bir Bakış’ (2017) 12 (153-154) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 89-103

Armbrüster C, Privatversicherungsrecht (2nd edn, Mohr Siebeck, Berlin 2019)

Atamer K, ‘Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca ‘Zarar Sigortalarına’ Giriş’ (2011) 27 (1) Batider 21-106

Atamer K, ‘Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler’ (2009) Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXIII (Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları) 165-277

Atamer Y, Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi (2nd edn, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001)

Ayhan R, Çağlar H and Özdamar M, Sigorta Hukuku (6th edn, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023)

Ayli A, İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko (1st edn, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2012)

Baumann H and Koch R, ‘VVG § 1’, (R. M. Beckmann, R. Koch, H. Baumann and K. Johannsen (Hrsg.)) Versicherungsvertragsgesetz Großkommentar, Erster Band Einführung: §§ 1-18 (10th edn, Berlin/Boston 2020)

Berber B, Zarar Sigortalarında Teminatın Kapsamı (1st edn, Adalet Yayınevi, Ankara 2025)

Berliner Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz (Kommentar zum deutschen und österreichischen VVG), Volume III (Hrsg. H. Honsell) (1st edn, Springer, Berlin 1998)

Can M, Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı) Cilt I (1st edn, Adalet Yayınevi, Ankara 2018)

Demir İ, Sigorta Hukuku Ders Kitabı (1st edn, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023)

Doğan BF and Selçuk A, ‘Sigorta Sözleşmelerinin Yorumu Meselesi Ve ‘Makul Beklentiler Doktrini’ (2023) (2) YBHD 421-442

Ehrenberg V, Versicherungsrecht Erster Band (1st edn, Verlag von Duncker & Humblot, Leipzig 1893)

Eichler H, *Versicherungsrecht* (2nd edn, Verlag Versicherungswirtschaft E.V., Karlsruhe 1976).

Eldeleklioğlu İA, ‘Tarafların Yükümlülükleri’ (eds. M. Topaloğlu and M. Dinç) (3rd edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022).

Er S, *Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü* (1st edn, Adalet Yayınevi, Ankara 2023)

Erkan E, ‘Sigorta Sözleşmeleri ve Genel İşlem Koşulu Denetimi’, *Sigorta Davaları* (eds. M. Topaloğlu and M. Dinç) (3rd edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022)

Gözler K, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt I* (1st edn, Ekin Yayıncılık, Ankara 2011)

Hacıömeroğlu AO, *Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (1st edn, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2022)

Kabukçuoğlu Özer FD, *Sigortacılık Kanununun Şerhi* (1st edn, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2012)

Karaahmetoğlu İÖ, ‘Sigorta Poliçesi Özel Şartları Üzerine Bir Değerlendirme’ (2022) (1) *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1013-1076

Karayalçın Y, ‘Taşıma Sigortalarında ‘ALL RISKS’ (Bütün Riskler) Klozu’ (1984) *Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu (Bildiriler-Tartışmalar)* (Ankara).

Kender R, *Türkiye’de Sigorta Hukuku* (17th edn, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2021).

Kubilay H and Kubilay İA, ‘Seyahat Acentaları Sorumluluk Sigortalarında Sigortanın Kötüye Kullanılması: Sigortanın Kapsamı Yönünden Uygulamadan Bir Örnek’ (2013) *TBB* (107) 273-296

Metezade Z and Güleli NT, *Yeni Türk Ticaret Kanunu Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Açıklamalı ve İhtihatlı* (3rd edn, Gürer Yayınları, İstanbul 2016)

Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1: §§ 1-99 (Hrsg. T. Langheid and M. Wandt) (3rd edn, München 2022)

Omağ MK, ‘Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klozları’ (2006) *Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF-HAD) Özel Sayısı* (Beta Yayıncılık, İstanbul) 529-542

Ortaç NO and Ölmez BK, *Sigorta Hukuku Uygulama Kitabı (Tamamı Çözümlü Pratik Çalışmalar, İlgili Yargı Kararları)* (2nd edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024)

Öğüz ZŞ, *Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (1st edn, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001)

Özkan, A ‘Rizikonun Genelliği/Özelliği Perspektifinden Covid-19’un Sigorta Sözleşmelerine Etkisi’ (2020) 2 (2) *Yaşar Hukuk Dergisi Özel Sayı 72*

Saat D, *Makine Kırılması Sigortasında Riziko* (1st edn, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2017)

Schepers G, ‘§ 43’, (Hrsg. R. M. Beckmann and A. Matusche-Beckmann) *Versicherungsrechts-Handbuch* (4th edn, C.H. Beck, München 2025)

Schirmer H, ‘Der Versicherungsfall - insbesondere in der Rechtsschutzversicherung - (Teil I)’ (2003) r+s 221-229

Senk W-R, (Hrsg. Lindner-Figura J, Oprée F and Stellmann F), *Handbuch Geschäftsraummiete* (5th edn, C.H. Beck, München 2023)

Ünan S, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt I Genel Hükümler (§§ 1401-1452)* (1st edn, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2016)

Wandt M, ‘VVG § 1’, *Sachversicherung, AVB Für Die Hausrat-Wohngebäude-, Feuer-, Einbruchdiebstahl-, Raub-, Leitungswasser-, Glas-, Sturm-, Erweiterte Elementarschaden- and Allgefahrenversicherung, Kommentar* (Hrsg. A. Martin, P. Reusch, P. Schimikowski and M. Wandt) (4th edn, München 2022)

Yazıcıoğlu E and Öğüz ZŞ, *Sigorta Hukuku* (5th edn, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022)

Yazıcıoğlu E, *Tekne Sigortası Sözleşmesi* (1st edn, Beta Yayıncılık, İstanbul 2003)

Yazıcıoğlu E, ‘Zarar Sigortalarında Sigorta Himayesinin Sınırlanması Ve Davranış Yükümlülüklerinin Teminat Şartı Ya Da İstisna Olarak Öngörülmesi Sorunu’ (2007) Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof Dr. Rayegân Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı (İstanbul) 1185-1194

Yener M İ, *Sigorta Sözleşmelerinde Riziko Ağırlaşması* (1st edn, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020)

Yetiş Şamlı K, ‘Zarar Sigortalarında Teminat Kapsamındaki Rizikoların Belirlenmesine İlişkin Bazı Sorunlar’ (2020) Prof. Dr. Rayegân Kender’e Saygı Günü, *Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi Denetlenmesi Ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu* (Filiz Kitabevi, İstanbul) 91-126

- Araştırma Makalesi -

ÇATIŞAN VE YARIŞAN KARARLAR EKSENİNDE KAMBIYO
SENETLERİNDE BEDELİN FARKLI GÖSTERİLMESİNE
İLİŞKİN YARGITAY UYGULAMASI VE BUNA İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELER*

(ADHIBITION OF THE COURT OF CASSATION ON SHOWING THE PRICE
DIFFERENTLY IN BILLS OF EXCHANGE AND EVALUATIONS RELATED TO IT IN
THE LIGHT OF CONFLICTING AND COMPETING DECISIONS)

Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. Ferhat KAYIŞ**

ÖZ

Kambiyo senetleri kayıtsız şartsız belirli bir bedelin ödenmesi üzerine tanzim edilir. Bu yüzden senette bedele hiç yer verilmemesi, bedelin herhangi bir kayda veya şarta bağlanması ya da belirsiz olması, senedi geçersiz kılar. Fakat senette bedele hem yazı hem de rakamla birden fazla yer verilmesi mümkündür. Nitekim uygulamada bu şekilde düzenlenen kambiyo senetlerine sıklıkla rastlanılmaktadır. TTK m. 676/1 ise hem yazı hem de rakamla belirtilen senet bedelleri yönünden ortaya çıkan farklarda yazıya üstünlük tanımıştır. Yargıtay ise, TTK m. 676/1 hükmünü somut olaya uygularken, bazen hükmün lafzına bağlı kalarak yazıya üstünlük tanırken, bazen de hayatın olağan akışına aykırılık ve şekle sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağından bahisle rakamla gösterilen bedeli geçerli saymaktadır. Bu çalışmada benzer olaylarda Yargıtay kararlarına yansıyan bu içtihat farklılıkları, TTK m. 676/1'in amacı da göz önünde

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 09.09.2025 tarihinde Yayinevimize ulaşmış olup, 01.12.2025 tarihinde birinci hakem; 23.01.2026 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir. DOI: <http://dx.doi.org/10.69838/legal.87200>

** Anadolu Üni. Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ferhatkayis@anadolu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9970-6075

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bu makaleye atıf için; KAYIŞ, Ferhat, "Çatışan ve Yarışan Kararlar Ekseninde Kambiyo Senetlerinde Bedelin Farklı Gösterilmesine İlişkin Yargıtay Uygulaması ve Buna İlişkin Değerlendirmeler", REGESTA, Sayı: 2026/1, Yıl: 2026, s. 89-120.

bulundurulmuş ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öngörülebilirlik temelinde özellikle Yargıtay'ın dayandığı gerekçelerin içtihat farklılıkları açısından yeterli olup olmadığı tartışılmış; başka hangi argümanların farklı sonuçlara ulaşmayı haklı gösterecek makul gerekçeler olabileceği irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kambiyo Senedi, Senet Bedeli, Belirlilik, Çatışan Kararlar, Yarışan Kararlar

ABSTRACT

Bills of exchange are issued unconditionally upon payment of a certain amount. Therefore, if the price is not included in the promissory note, if the price is tied to any record or condition, or if it is uncertain, the promissory note will be invalid. However, the price may be stated more than once in the bill of exchange, both in words and in numbers. In practice, bills of exchange prepared in this manner are frequently encountered. Article 676/1 of the TCC gives priority to prices shown in words and numbers. The Court of Cassation, while applying the provision of Article 676/1 of the TCC to a concrete case, sometimes gives priority to the written form by adhering to the wording of the provision, and sometimes considers the price shown in figures as valid, claiming that it is nonconformity to the normal flow of life and adhering strictly to the form would be extreme formalism. In this study, these differences in jurisprudence reflected in the decisions of the Court of Cassation in similar cases were evaluated by taking into account the purpose of TCC Article 676/1. In this context, it was discussed whether the justifications relied on by the Court of Cassation, especially on the basis of predictability, were sufficient in terms of differences in jurisprudence; it was examined which other arguments could be legitimate grounds to justify reaching different conclusions

Keywords: Bill of Exchange, Promissory Note Price, Legal Clarity, Conflicting Decisions, Competing Decisions

GİRİŞ

Kambiyo senetlerinin temel özelliklerinden biri de sıkı şekil şartlarına tabi olmasıdır (Karş. TTK m. 671-672; m. 776-777; m. 780-781)¹.

¹ Kambiyo senetlerinin diğer özellikleri hakkında bkz. Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (Güncelleştirilmiş 26 th edn, Ankara 2022) 68-70; Abuzer Kendigelen and İsmail Kırcı, Kıymetli Evrak Hukuku (Güncelleştirilmiş 7 th edn, İstanbul 2023) 129-134;

Kambiyo senetlerindeki şekil, sadece hukuki ilişkinin varlığını ortaya koymakla kalmaz; aynı zamanda bir geçerlilik şartı olarak da karşımıza çıkar (TBK m. 12/2). Nitekim kanunen aranan zorunlu şekil şartlarından herhangi birinin yokluğu, kural olarak senedi geçersiz kılmakta ve dolayısıyla alacağı kambiyo hukukuna dayalı tahsil kabiliyetinden yoksun bırakmaktadır².

Kambiyo senetleri, senedin türüne göre havale ya da ödeme vaadi şeklinde, mutlaka belirli bir paranın ödenmesine yönelik düzenlenir. Bu yüzden kıymetli evrak içinde alacak senetleri olarak da anılan kambiyo senetlerinde, bedel senedin zorunlu unsurları arasında yer alır (TTK m. 671/1-b; m. 776/1-b; m. 780/1-b). Fakat senet bedelinin, aynı zamanda herhangi bir duraksamaya yer vermeyecek şekilde gösterilmesi yani belirli olması gerekir. Nitekim TTK'da, kambiyo senetlerinin tamamında senet bedelinin "belirli" olmasına yönelik açık ifadeler kullanmıştır. Buna karşılık günlük hayatta senet üzerindeki bedelin hem yazı hem de rakamla gösterilmesi yaygın bir uygulamadır.

Kambiyo senetlerinde bedelin belirli olması gerekse de, yukarıda izah ettiğimiz uygulamadan dolayı bazen yazı ve rakamla gösterilen miktarların birbiriyle çelişmesi sık sık karşılaşılan bir olgudur. Kanun koyucu bu gibi durumlarda senet bedelinin belirliliğine ilişkin hükmü, TTK m. 676 maddesiyle esneterek hangi iradenin geçerli kabul edileceğine ilişkin bir tercihte bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemede, poliçe bedeli hem yazı hem de rakam ile gösterilip bu iki bedel arasında bir fark bulunursa yazıyla gösterilen bedelin üstün tutulacağı (f. 1); senet bedelinin yalnız rakam veya sadece yazıyla birden fazla gösterildiği ve bedeller arasında

Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, and N. Füsün Nomer Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku (14 th edn, İstanbul 2021) 100; Ali Bozer and Celal Göle, Kıymetli Evrak Hukuku (9 th edn, Ankara 2020) 63; Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları (8 th edn, Ankara 2020) 118-120

² Kural olarak ifadesini kullanmamızın nedeni, kambiyo senetlerinde bazı zorunlu unsurların eksikliğinin senedi doğrudan geçersiz hale getirmemesi, eğer senet metninde bu eksik unsurları karşılayıcı alternatif unsurlar bulunuyorsa artık senedin geçersizliğinden söz edilememesidir. Bu alternatif unsurların en bariz örneği, senette açıkça ödeme veya düzenleme yerine ilişkin bir kaydın bulunmaması halidir. Bu durumda senedin türüne göre ya sadece düzenleyenin ya da düzenleyen ve muhatabın yanında gösterilmiş olan yerler, bu unsurların eksikliğini giderir; fakat düzenleyen ve/veya muhatabın yanında bir yer gösterilmemişse, senedin geçersizliği de gündeme gelebilir. Bunun dışında bono ve poliçede, senette vadeye ilişkin herhangi bir kayıt bulunmasa bile, bu kayıt ihtiyari nitelikte olduğundan söz konusu kambiyo senetleri görüldüğünde ödenecek senetler olarak geçerlidir. Keza diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak hamiline yazılı şekilde de düzenlenebilen çekte, lehtarın gösterilmemiş olması, senedin geçerliliğine etki eden bir husus değildir

fark bulunduğu takdirde ise en az bedelin geçerli olacağı (f. 2) hükme bağlanmıştır. Bu kural, hem bono (TTK m. 778/2-c) hem de çekler (TTK m. 818/1-b) açısından geçerli olup, tüm kambiyo senetleri yönünden uygulama alanı bulan ortak bir hüküm niteliğindedir³.

Çalışmamızın odak noktasını oluşturan TTK m. 676 hükmü, Yargıtay kararlarına da konu edilmiş; fakat benzer olaylarda farklı şekilde yorumlanan bir uygulama ortaya çıkmıştır. Gerçekten de Yüksek mahkeme bazı kararlarında düzenlemenin lafzına sıkı sıkıya bağlı kalırken, kimi kararlarında ise “*hayatın olağan akışına aykırılık*” ve “*hükmü lafzen uygulamanın aşırı şekilcilik olması*” gibi gerekçelerden yola çıkarak söz konusu düzenlemeyi somut olay adaleti çerçevesinde hakkaniyet odaklı yorumlamayı tercih etmiştir. Üstelik bu içtihat farklılığına aynı yıl içinde bile rastlamak mümkün olduğu gibi bu kararların hiçbirinde Yargıtay’ın köklü bir içtihat değişikliğine gittiğinden de bahsedilemez. Tabii bu durum, en başta hukuki belirlilik ilkesi gibi hukukun en temel ilkelerinden birine aykırılık teşkil etmesi dolayısıyla eleştiriye açıktır. Biz bu çalışmada öncelikle TTK m. 676’ya ilişkin Yargıtay uygulamasını ortaya koyacağız. Çalışmanın devamında senet bedelinin belirliliğine ilişkin açıklamalardan sonra, TTK m. 676/1’deki kuralın hukuki niteliğine ve uygulanma esaslarına değineceğiz. Sonrasında ise ülkemize özgü birtakım dinamikleri de göz önünde bulundurarak, TTK m. 676/1 hükmüne ilişkin Yargıtay uygulamasını değerlendirip çalışmamızı sonlandıracağız.

I. KAMBIYO SENETLERİNDE BEDELİN FARKLI GÖSTERİLMESİNE İLİŞKİN YARGITAY UYGULAMASI

1. TTK 676/1’in Doğrudan Lafzını Dikkate Alan Yorum

TTK m. 676/1 hükmü, senet bedelinin hem yazı hem de rakamla gösterilip iki bedel arasında fark bulunduğu yazı ile gösterilen miktarın geçerli olacağını söylemektedir. Yargıtay, aşağıda verilen örnek içtihatlarında bu maddenin lafzına sıkı sıkıya bağlı bir yorum getirmiştir:

- “Dayanak bononun incelemesinde; senet bedelinin, rakam kısmında “230.000,00 TL”, yazı kısmında ise “ikiyüzotuz TL” olarak belirtildiğinin görüldüğü, TTK’nun 676/1. maddesi uyarınca, yazı ile gösterilen miktarın dikkate alınacağı hükme bağlanmış olduğundan, senede ilişkin takibin iki yüz otuz TL üzerinden yapılabileceği, kalan miktar yönünden

³ Bu hususta bkz. Ebru Tüzemen Atik, ‘Kambiyo Senetlerinde Senet Bedelinin Farklı Şekillerde Gösterilmesi ve Hayatın Olağan Akışına Aykırılık Kıstası’ Selçuk Hukuk Kongresi Özel Hukuk Tebliğleri Tam Metin Kitabı Ankara 2020 74

takibin durdurulmasına ilişkin ilk derece mahkemesinin kararının yerinde olduğu...”⁴.

- “Davacının temyizine gelince; dava, takibe ve davaya konu senetteki borç miktarında rakam ve yazı ile yazılan bedel arasında fark bulunması nedeni ile rakamla yazılan bedel üzerinden başlatılan takip nedeniyle davacının yazıyla yazılı miktarın dışında kalan “879.120,00 TL” anapara, faizi ve diğer ferileri bakımından borçlu olmadığı tespitine ilişkindir. Senette herhangi bir tahrifat bulunmamaktadır. Tahrifatın olmadığı durumlarda senette yazıyla yazılan kısım ile rakamla yazılan kısmın farklı olması durumunda 6102 sayılı Kanun'un 778'inci maddesi yollaması ile anılan Kanun'un 676'ncı maddesi "Poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulur." hükmü gereğince yazı ile yazılana itibar edilir. Bu durumda, davanın, takip dayanağı “880,00 TL” bedelli bono sebebiyle, bu miktar dışında kalan “879.120,00 TL” anapara, faizi ve diğer ferileri yönünden kabulü gerekirken davacı hakkındaki şikâyet üzerine yapılan ceza yargılaması sonucunda davacının görevi kötüye kullanma suçundan cezalandırılmasına karar verildiğinden hareketle davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir...”⁵.

- “Dayanak bononun incelenmesinde; senet bedelinin, rakam kısmında “290.000,00 TL”, yazı kısmında ise “ikiyüzdoksan TL” olarak belirtildiğinin görüldüğü, TTK'nun 676/1. maddesi uyarınca, yazı ile gösterilen miktarın dikkate alınacağı hükme bağlanmış olduğundan, senede ilişkin takibin iki yüz doksan TL üzerinden yapılabileceği, kalan miktar yönünden takibin iptalinin gerekeceği yönünde karar verilmesi gerekirken, şikâyetin reddi yönünde karar verilmesi isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir.”⁶.

- “6102 sayılı TTK'nun 778. maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı kanunun 676/1 maddesi hükmü uyarınca, bono bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile belirlenen bedele itibar olunur. Ancak bu kural rakam ile değer bildiren bölümde tahrifat yapılmaması halinde uygulanır. Somut olayda; takibe dayanak bononun incelenmesinde senet bedeli

⁴ Yargıtay 12. HD, T. 28.09.2023, E. 2022/13479, K. 2023/5465 Legalbank Erişim Tarihi: 17.02.2025

⁵ Yargıtay 11. HD, T. 24.10.2024, E. 2023/5868, K. 2024/7612 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025

⁶ Yargıtay 12. HD, T. 08.06.2023, E. 2022/11801, K. 2023/4108 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025

linin rakam kısmında “2.500.000,00 TL”, yazı kısmında ise “iki milyon beş yüz T. Lirası” olarak belirtildiği görülmektedir. Bu durumda, senette tahrifat iddiası söz konusu olmayıp yukarıda belirtilen TTK'nın 778.maddesi uyarınca yazı ile belirlenen bedele itibar edileceği tabiidir.”⁷.

- “6102 sayılı TTK'nun 778. maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı kanunun 676/1 maddesi hükmü uyarınca bono bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile belirlenen bedele itibar olunur. Ancak bu kural, rakam ile değer bildiren bölümde tahrifat yapılmaması halinde uygulanır. Takibe dayanak bononun incelenmesinde; senet bedelinin, rakam kısmında “1.600.000,00 TL”, yazı kısmında ise “birmilyonaltıyüz T. Lirası....kuruş” olarak belirtildiği görülmektedir. O halde mahkemece, borca itirazın kısmen kabulü ile 599.400,00 TL ve bu kısma işlemiş faiz yönünden takibin durdurulmasına karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsizdir.”⁸.

- “...somut uyuşmazlığa konu bono bedelinin rakamla “250.000” TL olarak, yazı ile “iki yüz elli” TL olarak gösterildiği, mahkemece 6102 sayılı Kanun'un 778 inci maddesi yollaması ile bonolar hakkında da uygulama yeri bulunan 676'ncı maddesi uyarınca yazı ile yazılmış olan bedele itibar edilmesinde usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı...”⁹.

- “Alacaklı tarafından borçlu aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile icra takibine geçilmiş, borçlu vekili icra mahkemesine başvurusunda; senedin yazı kısmında “onbeş TL”, rakam kısmında ise “15.000 TL” yazılı olduğunu, bu durumda yazı ile olan bedele itibar edilmesi gerektiğinden bahisle yanlış bedel üzerinden yapılan takibin iptalini talep etmiş, mahkemece, istemin reddine karar verilmiştir. 6102 sayılı TTK'nun 778. maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı Kanunun 676/1. maddesinde; senet bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilir ve iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile gösterilen bedele itibar olunacağı düzenlenmiştir. Dayanak bononun incelenmesinde; senet bedelinin rakam kısmında “15.000”, yazı kısmında ise “onbeş” olarak belirtildiği görülmektedir. O halde mahkemece, borca itirazın kısmen kabulü ile 14.985 TL yönünden takibin durdurulmasına karar verilmesi

⁷ Yargıtay 12. HD, T. 31.10.2022, E. 2022/4773, K. 2022/11189 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025

⁸ Yargıtay 12. HD, T. 19.10.2022, E. 2022/3756, K. 2022/10650 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.02.2025

⁹ Yargıtay 11. HD, T. 13.02.2023, E. 2021/6349, K. 2023/814 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025

gerekirken yazılı gerekçeyle istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabet-sizdir.”¹⁰.

2. TTK 676/1’in Lafzına Sıkı Sıkıya Bağlılığın Aşırı Şekilcilik Olacağına İlişkin Yorum

Yargıtay bu başlık altında yer alan içtihatlarında ise, TTK m. 676/1 hükmünü yorumlarken çoğunlukla hayatın olağan akışına aykırılık kista-sından hareketle, lafza sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağını vurgulayarak, TTK m. 676/1’deki senet bedeli bakımından yazı ile göste-rilen miktarın geçerli olacağı ilkesinden sapmaktadır. Aşağıda ilgili kısım-ları alıntılanan içtihatlar da Yüksek mahkemenin bu yönde vermiş olduğu kararlara örnek teşkil etmektedir:

- “Somut uyuşmazlıkta; takip konusu senedin rakamla yazılı kıs-mında “121.000,00 TL”, yazıyla yazılı kısmında da “yüz yirmi bin TL” yazdığı, takip talebinde takip dayanağı belgenin “120.000,00 TL” tutarlı bono olarak gösterildiği, mahkemece hükme esas alınan 10.11.2022 tarihli bilirkişi raporunda, senedin yazıyla yazılı bedel kısmındaki “yüz yirmi bir TL” ibaresindeki “r” harfinin “n” harfine dönüştürülerek tahrifat yapıldığı-nın, rakamla yazılı miktar kısmında ise, aynı kalemle geçişler olmakla birlikte, ekleme (tahrifat) yapılıp yapılmadığının belirlenemediğinin müta-laa edildiği görülmüştür. Her ne kadar, bononun yazı ile yazılan miktar kısmında tahrifat yapıldığı bilirkişi tarafından tespit edilmiş ise de; sene-din düzenlenme tarihindeki Türk lirasının değeri göz önüne alındığında “121,00 TL” için bono düzenlenmesi hayatın olağan akışına aykırıdır. Bu nedenle bononun yazı ile yazılı miktar kısmı yazılırken “bin” kelimesinin maddi hataya dayalı olarak hatalı yazıldığı kabulü gerekir. Aksi yönde-ki kabul aşırı şekilcilik olup, ağır hak kaybına sebebiyet verecek nitelikte-dir.”¹¹.

¹⁰ Yargıtay 12. HD, T. 24.02.2015, E. 2014/28794, K. 2015/3706 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 19.02.2025; Abuzer Kendigelen, ‘Çatışan ve Yarışan Kararlar’ Yürürlüğünün 5. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu Tebliğler ve Tartışmalar, İstanbul 20 Ekim 2017 188-189

¹¹ Yargıtay 12. HD, T. 18.05.2023, E. 2023/3655, K. 2023/3534 Legalbank Erişim Tarihi: 16.09.2025. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi’nin aynı yıl içinde bu kararla tam aksi yönde olan yani TTK m. 676/1’in lafzını dikkate alan içtihatları da mevcut olup, yukarıda bunlara örnek verilmiştir. Aynı dairenin aynı zaman dilimi içinde bir içtihat değişikli-ğine gittiğini beyan etmeksizin veya bu husus kararın içeriğinden zımnen dahi anlaşıl-maksızın aynı konuda farklı yönde kararlar vermesi doktrinde “yarışan kararlar” olarak isimlendirilmiş ve eleştirilmiştir. Bu bağlamda bkz. Kendigelen (n 10) 178, 192

- “Dayanak bononun incelenmesinde; senet bedelinin, rakam kısmında "35.000", yazı kısmında ise "otuzbeş" olarak belirtildiği görülmektedir. Her ne kadar TTK'nun 676/1. maddesi uyarınca, yazı ile gösterilen miktarın dikkate alınacağı hükme bağlanmışsa da, senedin düzenlenme tarihindeki Türk Lirasının değeri göz önüne alındığında hiçbir alım gücü olmayan 35 TL üzerinden bono düzenlenmesi hayatın olağan akışına uygun düşmediği gibi, bu yöndeki kabul, aşırı şekilcilik olup, ağır hak kaybına neden olacaktır.”¹².

- “Somut olaya dair bono incelendiğinde; rakam kısmında "212.000" yazılı iken, yazı ile bedel hanesinde "ikiyüzoniki(işaret)TL" şeklinde yazılmış, yazı ile yazılan kısmın yanında herhangi bir rakam yahut harfe benzemeyen ifade bulunmaktadır. Davacı borçluların ekonomik durumu, daha önce yapılan takip ve İcra Ceza Mahkemesi kararından da anlaşılacağı üzere taraflar arasında yüksek miktar içeren ticari ilişkinin mevcut olduğundan paranın alım gücü beraber düşünüldüğünde "212,00 TL" için bono düzenlenmesi hayatın olağan akışına aykırı olacaktır. 6762 sayılı Kanun'un 690'uncü maddesi yollaması ile bonolarda da uygulanması gereken aynı Kanun'un 588'inci maddesinde poliçe bedelinin hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile gösterilen bedele itibar olunacağı belirtilmiş ise de, bononun düzenlenme tarihindeki Türk Lirasının değeri göz önüne alındığında "212 TL" için bono düzenlenmesi taraflar arasındaki ticari ilişkinin kapsamı ve haciz işlemlerinin geldiği aşama dikkate alındığında mümkün görülmediği gibi, 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun ve bu kapsamda çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca 01.01.2009 tarihinden itibaren YTL kullanımından vazgeçilerek yeniden TL ibaresine geçildiği, bu nedenle senetteki bedelin tanzimi sırasında kavram karışıklığı nedeniyle senetteki yazı ile gösterilen bedelin, rakamla gösterilen bedelden bin kat fazla olduğu dikkate alındığında, bononun miktarının yazı ile bono metnine yazılırken "bin" kelimesinin maddi hataya dayalı olarak yazılmadığının kabulü gerekir.”¹³.

- “...senet bedelinin, rakam kısmında "25.000", yazı kısmında ise "yirmi beş" olarak belirtildiği görülmektedir. Her ne kadar TTK'nun 676/1. Maddesi uyarınca yazı ile gösterilen miktarın dikkate alınacağı hükme bağlanmışsa da, tanzim tarihindeki Türk Lirasının değeri göz önü-

¹² Yargıtay 12. HD, T. 23.01.2017, E. 2016/27940, K. 2017/826 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025

¹³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 26.04.2023, E. 2022/622, K. 2023/354 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025

ne alındığında hiçbir alım gücü olmayan 25 TL üzerinden bono düzenlenmesi hayatın olağan akışına uygun düşmediği gibi bu yöndeki kabul aşırı şekilcilik olup ağır hak kaybına neden olacaktır.”¹⁴.

II. KAMBIYO SENETLERİNDE BEDELİN GÖSTERİLMESİNE İLİŞKİN ÖZELLİKLER

Kambiyo senetlerinin tamamı, belirli bir bedelin kayıtsız şartsız ödenmesi amacıyla düzenlenir. Bu yüzden para olarak gösterilmesi gerektiği kabul edilen senet bedeli, senedin zorunlu unsurlarından biri olduğu gibi kambiyo senetleri yönünden aynı zamanda bir geçerlilik şartıdır. Bu şekilde kanun koyucu senette gösterilecek bedelin herhangi bir kayda veya şarta bağlı olmamasını arzu etmiştir. Şayet senette yer alan ödeme vaadi (*ödeyeceğim*) veya havale (*ödeyiniz*), asıl ilişkiye atıf yapan bir şarta veya karşı bir edimin ifası gibi herhangi bir kayda bağlanırsa, bu durum kambiyo senetlerindeki soyutluk ilkesini de zedeleyeceğinden senedin geçersizliğine yol açar¹⁵.

Kambiyo senetlerinin konusunu ancak bir miktar paranın ödenmesi oluşturabilir. Bu açıdan paradan başka bir şey için, örneğin bir malın teslimi veya misli bir eşyanın karşılığı ya da bir ortaklık payının temsili maksadıyla kambiyo senedi düzenlenemez. Aksi takdirde söz konusu senet, kambiyo senedi olarak kabul edilemez. Senet bedeli olarak gösterilecek tutarın mutlaka Türk Lirası cinsinden olma zorunluluğu da bulunmamaktadır. Bu açıdan senet bedeli, yabancı para cinsinden de gösterilebilir¹⁶.

¹⁴ Yargıtay 12. HD, T. 10.02.2014, E. 614, K. 3264 [Kendigelen (n 10) 188]

¹⁵ Bu hususta bkz. Peter Bülow, Wechselgesetz-Scheckgesetz (5 th edn, München 2013) 11; Adolf Baumbach, Wolfgang Hefermehl and Matthias Casper, Wechselgesetz Scheckgesetz Recht der kartengestützten Zahlungen (23 rd edn, München 2008) 97; Kendigelen and Kırca, (n 1) 169; Bozer and Göle, (n 1) 79. Kambiyo senetlerinden bonoda ödeme vaadi söz konusudur. Bu yüzden senette yazan belirli bir miktar paranın bizzat ödeneceğine yönelik bir ibare “ödeyeceğim” yer alır. Oysa poliçe ve çekte ödeme, muhataba havale edilmektedir. Bu senetlerde senet metni, kural olarak “ödeyiniz” şeklinde sonlandırılır. Şayet bonoda “ödeyeceğim” yerine “ödeyiniz” ya da çek ve poliçede “ödeyiniz” yerine “ödeyeceğim” gibi bir ifadeye yer verilirse, artık söz konusu senetlerin kambiyo senedi olma vasfından söz edilemez. Bu bağlamda bkz. Naci Kınacıoğlu, Kıymetli Evrak Hukuku (5 th edn, Ankara 1999) 105

¹⁶ Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki mevzuat gereği bazı tür sözleşmelerin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak yapılması yasaklanmıştır. Bu yasağın kapsamına bu tür sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülükleri de dahil edilmiştir (Bu bağlamda bkz. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararı, RG. 13.09.2018 S. 30534). Dolaşısıyla söz konusu yasak kapsamında olan sözleşmeler çerçevesinde düzenlenecek kambiyo senetleri bakımından da senet bedelinin yabancı para cinsinden gösterileme-

Şayet senet bedeli yabancı para cinsinden tayin edilmişse, bu durumda TTK m. 711/3 gereği aynen ödeme söz konusu olmalıdır¹⁷. Günümüzde sıklıkla para yerine kullanılan fakat mal niteliğinde kabul edilen altın¹⁸ cinsinden de kambiyo senedi düzenlenemeyeceği kabul edilmektedir¹⁹. Kanaatimizce gündelik hayatta pek çok hukuki ilişkide ödeme aracı olarak kullanılabilen altının, ayarı ve miktarı belli olduğu müddetçe, kambiyo senetlerinde de bedel olarak yer alabilmesine izin verilmelidir²⁰. Kripto paralar yönünden ise, doktrinde bir görüş kripto paraları çıkaran kaynakları denetleyen bir otorite olmaması, bunların işlem güvenliğine sahip olmaması ve kaydileştirilememesi, nedeniyle hukuki işlemlerde kullanılmayacağı ileri sürmüştür²¹. Buna karşılık konuyu özellikle kambiyo senetleri bağlamında ele alan diğer görüş ise, bedelin paraya indirgenmemesi gerektiğini, kambiyo senetlerindeki bedelin parasal bir karşılığa denk gel-

yeceği ifade edilebilir. Fakat bu husus, kambiyo senedinin geçersizliğine yol açmamalı; özellikle iyiniyetli üçüncü kişilerce kambiyo senediyle hak iktisabına engel teşkil etmemelidir. Zira üçüncü kişiler, temel ilişkiden soyut olan bu tür senetlerin söz konusu yasak kapsamındaki sözleşmeye istinaden düzenlendiğini senetten anlayamazlar. Bu yüzden yasağa aykırı olarak tanzim edilen kambiyo senetlerindeki geçersizlik, sadece düzenleyen ve lehtar arasındaki hukuki ilişki bakımından şahsi bir def'i kabul edilmelidir. Bu yönde bkz. Kendigelen and Kırca (n 1) 171

¹⁷ Bu bağlamda bkz. Öztan, (n 1) 80. Ayrıca karşı. TBK m. 98/2 hükmü. Buna karşılık senette yer alan yabancı para cinsi bakımından aynen ödeme şartı koşulmamış ise, borçlunun TBK m. 99 gereği seçim hakkına sahip olduğu; bu çerçevede borcu isterse yabancı para cinsinden dilerse de ülke parası ile ödeyebileceği yönünde bkz. Reha Poroy and Ünal Tekinalp, Kıymet Evrak Hukuku Esasları (24 th edn, İstanbul 2021) 149

¹⁸ Bu hususta bkz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 28.07.1941, E. 1940/32, K. 1941/28 (Poroy and Tekinalp (n 17) 149)

¹⁹ Poroy and Tekinalp (n 17) 149; Bozer and Göle (n 1) 77. Tamer Bozkurt, Kıymetli Evrak Hukuku (3 rd edn, Ankara 2022) 158. Benzer şekilde örnek karar için bkz. "Takip konusu senet bedeli "100 gr. Altın" olarak tespit edilmiştir. Altının farklı ayarlar taşınması ve yazılı bedelin hangi ayarda tahsilinin gerektiği dahi muhakemeye muhtaçtır. Senet bedelinin altın para veya belli gramda altın olarak düzenlenmesi halinde dahi bono vasfı bulunmadığından takibin iptaline karar verilmesi gerekmektedir." Yargıtay 12. HD, T. 15.11.1999, E. 1999/11073, K. 1999/14219 Legalbank Erişim Tarihi: 27.03.2025

²⁰ Kambiyo senetlerindeki bedelin mutlaka para olarak anlaşılması gerektiği, senette parasal değer taşıyan bir tutara yer verilmesinin de yeterli kabul edilebileceği yönünde karşı. Süleyman Kıran, 'Kambiyo Senetlerinde Bedelin Kripto Para Olarak Belirlenmesi' 2021(2), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2039-2040

²¹ Bu görüş için bkz. Asuman Turanboy, 'Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri' (2019) 35(3), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 53

mesine istinaden kripto para cinsinden de gösterilebileceğini ifade etmektedir²².

Kambiyo senetlerinde bedelin, mutlaka senet metninde yer alması gerektiği savunulduğu gibi, bunun zorunlu olmadığı örneğin senedin üst tarafında da bedele yer verilebileceği belirtilmektedir²³. Kanaatimizce senet bedeli, senedin ön yüzünde bulunmak ve imzanın kapsamında olmak kaydıyla geçerli kabul edilmelidir. Zira kanun koyucunun senet metninde yer almasını arzu ettiği husus, sadece senedin türünü gösteren (poliçe, bono/emre muharrer senet, çek) ifadedir²⁴.

Kambiyo senetlerinde bedelin gösterilmesi bakımından önem taşıyan bir diğer özellik de senet bedelinin belirli olmasıdır. Bu husus, doktrinde senet bedelinin kesin bir rakam olarak ifade edilmesi şeklinde yorumlanmakta; bedelin hesaplanabilir olmasının ya da alternatifli olarak gösterilmesinin bu özelliği karşılamadığı ve senedi geçersiz kılacağı ifade edilmektedir²⁵. Bu çerçevede “*yüz elli bin Türk Lirası veya beş bin Amerikan Doları*” olarak alternatifli şekilde öngörülen senet bedeli, belirli olmadığından söz konusu senet geçersiz kabul edilir. Buna karşılık “*beş bin Amerikan Doları veya karşılığı Türk Lirası*” olarak gösterilen bedel kaydı ise geçerli kabul edilmektedir²⁶. Kanun koyucu bazı tür kambiyo senetle-

²² Bu açıdan karşı. Kıran (n 20) 2062

²³ Bedelin senet metninde yer alması gerektiği yönünde bkz. Öztan (n 1) 81; Pulaşlı (n 1) 136-137. Bedelin senet metni içinde yer alma zorunluluğu bulunmadığı yönünde karşı. Baumbach, Hefermehl and Casper, (n 15) 98; Oğuz İmregün, Kıymetli Evrak Hukuku (İstanbul 1995) 42; Kınacıoğlu (n 15) 105-106; Talih Uyar, ‘Bononun (Emre Muharrer Senedin) Geçerlik Koşulları’ (Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsnel’e Armağan İzmir 2001) 382. Kendigelen ise bedelin metnin içinde veya imzanın kapsamına giren herhangi bir alanda yer alabileceğini belirtmektedir. Bu açıdan bkz. Kendigelen and Kırca (n 1) 170. Benzer şekilde bkz. Tüzemen Atik (n 3) 69. İsviçre hukukunda ise bedele senet metninde yer verilmemesi; fakat senedin üst kısmında veya metnin dışında başka bir yerde bedelin rakamlarla belirtilmesi durumunda açık bir kambiyo senedinden bahsedilmektedir. Bu çerçevede karşı. Marco Athos Rizzi, ‘OR Art. 990-1027’ in OR Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht, Hrsg. Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz and Roland Fankhauser (4 th edn, Zürich 2023) 2969

²⁴ Bu açıdan karşı. TTK 671/1-a; 776/1-a; 780/1-a

²⁵ Bu yönde bkz. Öztan (n 1) 80; Poroy and Tekinalp (n 17) 149; Kendigelen and Kırca (n 1) 170; Bozer and Göle (n 1) 76; Pulaşlı (n 1) 135. Alman hukuku yönünden benzer şekilde karşı. Bülow (n 15) 14, Rn. 13; Baumbach, Hefermehl and Casper (n 15) 98

²⁶ Benzer şekilde bkz. Bozer and Göle (n 1) 76; Pulaşlı (n 1) 135; Poroy and Tekinalp (n 17) 149. Doktrinde Kendigelen, senet bedelinin belirlenebilir olamayacağını belirttiikten sonra (Kendigelen and Kırca (n 1) 170), “bin Amerikan Doları veya karşılığı Türk Lirası” şeklindeki bedel kaydının geçerli olacağını ifade etmektedir. Bu hususta bkz. Kendigelen and Kırca (n 1) 170. Oysa senede yazılan yabancı para veya karşılığı Türk

rinde faiz şartına yer verilebileceğini öngörmüştür. Bu bağlamda poliçe ve bonolar bakımından, vade görüldüğünde veya görüldükten belirli bir süre sonra şeklinde kararlaştırılmışsa, düzenleyen tarafından senede konulacak faiz şartı geçerlidir (TTK m. 675/1; m. 778/2-b). Buna karşılık diğer tür vadeli bono ve poliçeler ile çekte öngörülen herhangi bir faiz şartı, senedi geçersiz kılmamakta, sadece yazılmamış sayılmaktadır (TTK m. 675/1-son cümle; m. 786/1). Faizin öngörülebildiği bono ve poliçeler yönünden bu durum, kambiyo senetlerindeki bedelin belirli olması esasının önemli bir istisnası olarak kabul edilmektedir²⁷.

Birden fazla ülkenin para birimlerinin aynı adı taşıması durumunda, senette yer alan bedelin hangi ülkenin parası olduğu açıkça belirtilmemişse, senet bedelinin belirliliğinden söz edilemez. Böyle bir durumda TTK m. 711/4'ten yararlanarak bir çözüm üretilmeye çalışılabilir. Fakat bunun için senette gösterilen para biriminin, düzenleme ve ödeme yeri olan ülkelerde aynı adı taşıyor olması gerekir. Örneğin para birimi dolar olan ABD ve Kanada ülkelerinden herhangi birinde bedelin sadece dolar olarak yazılması halinde, hangi ülkenin parasının kastedildiği belli değilse, ödeme yerindeki para birimi esas alınarak bir çözüm üretilecektir. Fakat Türkiye'de düzenlenen bir kambiyo senedinde para birimine sadece dolar yazılması karşısında, TTK m. 711/4'ten yola çıkarak bir çözüme varılamaz.

Bu olasılıkta *İmregün*, TTK m. 676/2'den (eTTK m. 588/2) yararlanılmak suretiyle hangi ülkenin parası daha düşük paritede ise, kambiyo senedinin o ülkenin para birimi üzerinden düzenlendiğinin kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir²⁸. Yazarın bu yaklaşımı hakkaniyetli bir çözüm sunuyor gibi gözükse de, bazı durumlarda buna ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. Bu konuda özellikle ticari örf adet kuralları ile taraflar arasındaki temel ilişki de yerine göre dikkate alınmalıdır. Ezcümle taraflar arasındaki satış sözleşmesinde borç Amerikan Doları olarak belirtilmiş; ancak buna istinaden düzenlenen kambiyo senedinde sadece dolar ifadesi geçiyorsa,

Lirası ibaresinde, efektif ödeme kaydı olmadığından borçlunun senet bedelini Türk Lirası cinsinden ödemek istemesi halinde senet bedeli belirlenebilir durumdadır. Benzer bir husus, Alman hukukunda da dile getirilmiştir. Nitekim orada da bir yandan senet bedelinin belirlenebilir ya da hesaplanabilir olması geçersiz sayılırken, diğer taraftan poliçe bedelinin yanında seçimlik hakkı tekrar eden "veya değerinde" gibi ibareler caiz görülmektedir. Bu açıdan karşı. Baumbach, Hefermehl and Casper (n 15) 98

²⁷ Öztan (n 1) 80; Kendigelen and Kırca (n 1) 170; Bozer and Göle (n 1) 78; Tüzemen Atik (n 3) 78

²⁸ Bu hususta bkz. *İmregün* (n 23) 41. Benzer şekilde bkz. *Kendigelen and Kırca* (n 1) 171. Buna karşılık senet bedelinin belirli olmadığı yönünde bkz. *Bozer and Göle* (n 1) 76; *Tüzemen Atik* (n 3) 71

senette yer alan para biriminin paritesi en düşük ülkelerden birinin parası üzerinden (örneğin günümüzde 1 Surinam Doları: 0,027 ABD Doları gibi) düzenlendiğini kabul etmek, hayatın olağan akışına aykırı düşebileceği gibi hakkaniyetli bir sonuç da ortaya çıkarmaz. Benzer şekilde hangi ülkenin doları olduğu belirtilmese bile, senette Amerikan Dolarını temsil eden sembol olan “\$” işaretine veya “USD” kısaltmasına yer verilmişse, artık senet bedelinin bu para cinsi üzerinden düzenlendiği hususunda şüphe duymamak gerekir. Bu konuda Yargıtay, sadece dolar olarak gösterilen senet bedelinden, Türkiye’de yaygın olarak işlem yapılan para birimi olduğu için Amerikan Dolarının anlaşılması gerektiğini içtihat etmiştir²⁹.

III. KAMBYO SENETLERİNDE BEDELİN FARKLI GÖSTERİLMESİNE İLİŞKİN KURALIN (TTK m. 676/1) HUKUKİ NİTELİĞİ VE UYGULANMA ESASLARI

1. TTK m. 676’daki Düzenlemenin Hukuki Niteliği

Senet bedellerin farklı gösterilmesine ilişkin kuralın uygulanma esaslarını tartışmadan önce, söz konusu düzenlemenin hukuki niteliğini ortaya koymak gerekir. Bu çerçevede TTK m. 676 hükmü, yalnız ileri sürülmek kaydıyla dikkate alınacak bir kural mıdır yoksa mahkeme tarafından resen göz önünde bulundurulması gereken bir emredici hukuk normu mudur? Gerek Alman gerekse de İsviçre hukukunda TTK m. 676’ya karşılık gelen maddeler (WG § 6, OR Art. 996), salt yorum kuralları olarak görülmemekte; bu düzenlemelerin kesin (aksi çürütülemez) karinelere

²⁹ Kararın ilgili kısmı şu şekildedir: “TTK’nun 688/2. maddesi gereği bononun kayıtsız şartsız muayyen bir bedeli ödeme vaadini taşıması gerekir. Bononun somut olayda gözlendiği gibi cinsi belirtilmeksizin sadece dolar üzerinden düzenlenmesi anılan madde hükmüne aykırılık teşkil etmez ve kambiyo senedi niteliğini etkilemez, diğer bir anlamla bono vasfı ortadan kalkmaz. Dairemiz süreklilik arz eden içtihatlarında da bu kural benimsenmiştir. Öte yandan Türkiye hudutları dahilinde yaygın olarak işlem yapılan para birimi Amerikan Doları olup, ayrıca tefriki yapılmayan hallerde, cinsi belirtilmeksizin dolar yazılmasından anlaşılması gereken de Amerikan Doları olacağından Mercice aksine düşüncelerle takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir.” Yargıtay 12. HD, T. 04.04.2002, E. 2002/5551, K. 2002/6983 Legalbank Erişim Tarihi: 03.04.2025. Doktrinde bu karar, kanun koyucunun TTK m. 676 hükmü ile şekillenen iradesine uygun olmadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Söz konusu eleştiri için bkz. Kendigelen and Kırcı (n 1) 171. Biz bu eleştiriye yukarıdaki açıklamalarımız çerçevesinde katılmamaktayız. Kaldı ki TTK m. 676 hükmü, kambiyo alacaklarındaki belirlilik ilkesinin bir hatta tek istisnası olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan karşı. Kendigelen and Kırcı (n 1) 170. Oysa istisnai hükümlerde kıyas yasağı devreye gireceği için [Bu açıdan bkz. Kemal Gözler, Hukuka Giriş (19 th edn, Bursa 2022) 370], burada TTK m. 676 hükmünü kıyasen uygulamak suretiyle bir çözüme varmak mümkün değildir

(*unwiderlegliche Vermutungen*) içerdiği kabul edilmektedir.³⁰ Buradan hareketle her iki hukuk sisteminde de senet bedeline farklı şekilde birden fazla yer verilmesinin karine temeli olduğu, yazı ile belirtilen meblağ ile sadece yazı veya rakamla gösterilen bedellerde en az tutara üstünlük tanınmasının ise karine sonucu olarak kabul edildiği sonucuna varılabilir. Nitekim Alman hukukunda karine sonucunun ortaya çıkabilmesi açısından kanuni karinenin temelini oluşturan olgusal gerekliliklerin bundan yararlanan tarafça ileri sürülmesi ve kanıtlanması gerektiği ifade edilmektedir.³¹

Türk hukukunda ise, bu konuda görüş açıklayan *Tüzemen Atik*, TTK m. 676'daki kuralın maddi hukuktan doğan bir yorum kuralı olduğunu, zira düzenlemede öngörülen sonucun, tıpkı sürelerin hesabına ilişkin TTK m. 706/3 düzenlemesinde öngörüldüğü gibi, ortaya konulan iradenin anlamlandırılması suretiyle senedin bir unsurundaki belirsizliği gidermeye yönelik olduğunu vurgulamaktadır.³²

Kanaatimizce TTK m. 676'daki düzenleme, bir yorum kuralı niteliğinde değildir. Zira yorum kurallarında kanun koyucu tarafların açıkça başka bir şeyi amaçlamadıkları sürece, belirli yöndeki irade beyanlarının anlamını tanımlar.³³ Başka bir deyişle yorum kurallarında sadece dolaylı olarak ifade edilen irade anlamlandırılmaktadır.³⁴ Oysa TTK m. 676'da düzenlenen şey, dolaylı olarak ifade edilen bir irade beyanının anlamlandırılması değil, aksine senette yer alan bedele ilişkin birbiriyle çelişen birden fazla irade beyanından hangisine öncelik verileceği hususudur. Bu yüzden kanun koyucu burada, farklı tür gösterimde yazıyı rakama; aynı tür ifadelerde de (sadece yazı veya sadece rakam) azı çoğa tercih eden kanuni bir kesin karine öngörmektedir. Bu açıdan senette birbiriyle çelişen birden

³⁰ Alman hukuku yönünden bkz. Bülow (n 15) 44; Baumbach, Hefermehl and Casper (n 15) 121. İsviçre hukuku açısından bkz. Hans Kuhn, 'OR Art. 965-1186' in *CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* Hrsg. Vito Roberto and Hans Rudolf Trüeb, (4 th edn, Zürich 2024) 1005; Rizzi, (n 23) 2968-2969. Her iki hukuk sisteminde de kanuni kesin karineler ile varsayımlarda ulaşılan sonuçların aksinin ispatı mümkün olmadığından, eş tutulan kavramlar olduğu yönünde bkz. Fatma Tülay Karataş, 'Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar' 2013 62 (3), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 756

³¹ Bu hususta bkz. Dorothea Assmann, 'ZPO §§ 253-283, §§ 288-292, §§ 294-295, §§ 296a-299a' in *Wieczorek/Schütze Zivilprozessordnung und Nebengesetze* Großkommentar Hrsg. Rolf A. Schütze and Martin Gebauer, (5 th edn, Berlin/Boston 2023) 1147

³² *Tüzemen Atik* (n 3) 79. Benzer şekilde TTK m. 676'daki kuralın bir yorum kuralı olduğu görüşü için bkz. Bozkurt (n 19) 159

³³ Bu hususta bkz. Assmann (n 31) 1139

³⁴ Karataş (n 30) 746

fazla bedel bulunması karine temeli iken, TTK m. 676'nın buna bağladığı hukuki sonuç karine sonucu olarak kabul edilmelidir³⁵. Gerçekten de TTK m. 676'nın uygulanması bakımından bedele ilişkin düzenleyen tarafından senede yansıtılan iki farklı irade bulunmasına rağmen, bunlardan hangisinin gerçekte düzenleyenin iradesi olduğu konusunda bir uyuşmazlık ortaya çıkmaktadır. TTK m. 676 ise bu durumu iki olasılığa göre ayrı ayrı çözümlenmiştir. Senette rakamla yer alan bedelde oynama yapma ihtimali yazıya göre daha olasıdır. Bu yüzden kanun koyucu yazıyı rakama üstün tutarak bilinmeyen olguyu bu şekilde bir çözüme bağlamıştır. Şayet yalnız rakam veya yazıyla birden fazla bedele yer verilmişse, senette yine sonradan oynama yapılma ihtimali bedellerin en başta farklı yazılma ihtimalinden daha yüksek görüldüğünden, en az tutarın geçerli kabul edilmesi yönünde bir tercihte bulunulmuştur.

2. TTK m. 676/1'in Uygulanma Esasları

A. Genel Olarak

TTK m. 676'da senette yer alan birden fazla bedelin düzenleniş şekline göre bedeldeki belirsizliğe yönelik iki farklı durum hükme bağlanmıştır. Buna göre TTK m. 676/1 uyarınca, poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulmaktadır. Düzenlemenin ikinci fıkrasında ise, poliçe bedeli yalnız yazıyla veya yalnız rakamla birden çok gösterilmiş olup da bedeller arasında fark olursa, en az olan bedelin geçerli sayılacağı hükme bağlanmıştır. Bu madde, diğer kambiyo senetlerine ilişkin hükümlerdeki atıf dolayısıyla bono (TTK m. 778/2-c) ve çeklerde (TTK m. 818/1-b) de aynen uygulanmaktadır³⁶. Çalışmamızın odağını ise TTK m. 676/1 hükmü oluşturmaktadır. Zira uygulamada problem yaşanan husus, senet metninde sadece yazıyla veya rakamla birden çok bedel gösterilmesi değil; daha çok senette yer verilen farklı bedellerin hem yazı hem de rakamla belirtilmiş olmasıdır. Bu yüzden çalışmamızın devamında yapacağımız açıklamalar, daha çok hükmün birinci fıkrasına ilişkin olacaktır.

³⁵ Hanns Prütting, 'ZPO §§ 279-299a' in Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen, Band 1 Hrsg. Wolfgang Krüger and Thomas Rauscher (7 th edn, München 2025) ZPO § 292. Hukuki sonuçları bakımından çoğu zaman pratik bir farklılıkları bulunmasa da kesin karine ile varsayım arasındaki farklar için bkz. Karataş, (n 30) 753-755; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay and Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı (10 th edn, İstanbul 2022) 348-350

³⁶ Bu yönde bkz. Kendigelen and Kırca (n 1) 172; Tüzemen Atik (n 3) 74; Bozkurt (n 19) 161

B. TTK m. 676/1'in Uygulanma Esasları

Kambiyo senetlerinde bedelin yalnız yazıyla veya rakamla birden çok yazılması, uygulamada pek sık karşılaşılan bir durum değildir. Gerçekten de Yargıtay kararlarına bakıldığında bu şekilde yaşanan uyuşmazlık sayısı yok denebilecek kadar azdır. Buna karşılık senet bedelinin hem yazı hem de rakamla ayrı ayrı gösterilmesi esası, daha yaygın bir uygulamadır. Bunda özellikle düzenleyenin senet üzerinde sonradan meydana gelebilecek değişikliklere engel olma yani senette tahrifat yapılmasını önleme saiki önemli bir rol oynamaktadır³⁷. Bu şekilde rakamla belirtilen tutar özellikle başına veya sonuna eklemeler yapılmak suretiyle değiştirilse bile, yazı üzerinde oynama yapma imkânı daha kısıtlı olduğundan, bedelin hem yazı hem de rakamla gösterilmesi, düzenleyen açısından kötüniyetli davranışları önlemek adına başvurulmuş bir tedbir özelliğine de sahiptir. Bunun dışında genellikle matbu olarak kullanılan kambiyo senetlerinde bedeli yazmak için birden fazla boş alan bulunması, senet bedelini hem yazı hem de rakamla belirtme olanağı sağlamaktadır³⁸. Ancak kambiyo senetlerinde bedelin birden fazla gösterilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Haliyle senette rakamla veya yazıyla sadece tek bir bedel belirtilmiş olması, senedin geçerliliği açısından belirli bir para alacağı şartını karşılamaktadır³⁹. Buna rağmen senet bedeli yazı ve rakam olarak iki farklı şekilde gösterilir ve bunlar arasında bir fark ortaya çıkarsa, TTK m. 676/1 hükmü yazıyla gösterilen meblağın üstün tutulması gerektiğini öngörmüştür.

a. Senet Bedelinin Hem Yazı Hem de Rakamla Gösterilmiş Olması

TTK m. 676/1'in uygulanabilmesi için, her şeyden önce senet üzerinde hem yazı hem de rakamla gösterilmiş parasal bir değer karşılığı olan iki ayrı bedel bulunmalıdır. Bu açıdan sadece yazı veya yalnız rakamla gösterilen birden fazla senet bedelleri yönünden bu hüküm uygulanmaz. Keza hükmün uygulanabilmesi açısından senette yazıyla gösterilen bedelin geçerli bir para alacağını da karşılaması gerekir. Bu çerçevede doktrinde özellikle Yargıtay'ın yazıyla belirtilen meblağlardaki belirsizliğe (örneğin, "yirmiyedi milyon beşyüz milyon" veya "onbirbin dört yüzbin" şeklindeki ifadelerle) senedin geçersizliği yönünde sonuç bağladığı ifade

³⁷ Poroy and Tekinalp (n 17) 149; Pulaşlı (n 1) 136

³⁸ Benzer şekilde karşı. Tüzemen Atik (n 3) 74

³⁹ Bu hususta bkz. Kendigelen and Kırca (n 1) 172; Tüzemen Atik (n 3) 74, 77

edilmektedir⁴⁰. Alman hukukunda ise yazıyla belirtilen kısmın anlaşılama-yacak kadar karışık olması halinde, rakamla gösterilen tutara itibar edile-ceği belirtilmektedir⁴¹.

b. Senette Gösterilen Birden Fazla Bedelin Düzenleyen Tarafından Yazılmış Olması

TTK m. 676/1'in uygulanması bakımından bir diğer önemli koşul, senet bedelinin hem yazı hem de rakamla gösterilmesi durumunun, senedi düzenleyen tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu sebeple düzenleye-nin ister rakam isterse de yazıyla sadece bir defa yer verdiği senet bedeli-ne, sonradan yapılacak ilaveler açısından TTK m. 676/1 uygulanmaz. Çünkü yazıyla veya rakamla senet bedelinin bir defa gösterilmesi, senette-ki bedel unsuru açısından yeterlidir. Dolayısıyla burada bedel yönünden TTK m. 680 anlamında tedavüle çıkarılırken tamamen doldurulmamış bir kambiyo senedinden de bahsedilemez⁴². Çünkü boş yere farklı bir meblağ yazılması, senet metninde değişiklik anlamına gelir⁴³. Bu olasılıkta senette tahrifat yapıldığı için TTK m. 676 hükmüne gidilemez; ancak senette ger-çekleştirilen değişikliği ispat yükü, HMK m. 190 gereği düzenleyende olmalıdır⁴⁴. Alman hukukunda düzenleyenin senet bedeline yer vermekle birlikte, senette bedel yazılabilecek kısımları çizmeyip boş bırakması ve boş bırakılan kısımların sonradan aleyhine doldurulması halinde, açık kambiyo senedinden doğan sorumluluğa benzer bir sorumluluğun (hukuki görünüşten kaynaklanan) gündeme gelebileceği ifade edilmektedir⁴⁵.

c. Kural Olarak Senette Tahrifat (Değişiklik) Yapılmamış Olması

Keza TTK m. 676/1'deki düzenleme, kural olarak senette tahrifat (aslını bozma, değiştirme) yapılmamış olması kaydıyla dikkate alınabilir. Tahrifat, yukarıda ifade edildiği gibi senette boş bırakılan alana yeni bir bedel yazmak suretiyle olabileceği gibi mevcut senet bedelinde eklemeler veya yazı ya da rakamda oynamalar yapılması şeklinde de gerçekleşebi-

⁴⁰ Uyar, Bono (n 23) 381

⁴¹ Bu bağlamda bkz. Bülow (n 15) 44; Baumbach, Hefermehl and Casper (n 15) 121. Bu yönde verilmiş yüksek mahkeme kararı için karşı. OLG München, BB 1959 432

⁴² Kınacıoğlu (n 15) 106; Baumbach, Hefermehl and Casper (n 15) 121; Tüzemen Atık (n 3) 77

⁴³ Kınacıoğlu (n 15) 106

⁴⁴ Aynı zamanda bir haksız fiil olan tahrifata yönelik iddianın tanık dahil her türlü delille ispat edilebileceği yönünde bkz. Kendigelen and Kırcı (n 1) 203

⁴⁵ Bu hususta karşı. Baumbach, Hefermehl and Casper (n 15) 121

lir⁴⁶. Bu bağlamda “1 (bir) rakamının 4 (dörde) ya da 3 (üç) rakamının 8 (sekize) dönüştürülmesi”, hakeza yazı olarak gösterilen bedelde “bir kelimesinin bin şeklinde veya milyon ifadesinin milyar olarak” değiştirilmesi, uygulamada sıklıkla rastlanabilecek tahrifat örneklerindedir. Yargıtay da ekseriyetle senette tahrifat yapılması durumunda, TTK m. 676’daki kuralın uygulanamayacağı yönünde kararlar vermektedir⁴⁷. Benzer şekilde doktrinde TTK m. 676 hükmünün ancak senette tahrifat yapılmadığı durumlarda geçerli olacağı; çünkü bedelin hem yazı hem de rakamla yazılmasındaki amacın senetlerde yapılması mümkün tahrifatı önlemek olduğu belirtilmektedir⁴⁸. Buna karşılık bir başka görüş, senet bedelinde tahrifat olması halinde, senedin tahrifattan önceki durumuna göre değerlendirilmesi ve TTK m. 676’nın uygulanmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir⁴⁹.

Kanaatimizce tahrifat durumunda TTK m. 676’nın uygulanmasını ikili bir ayrıma giderek çözümlenmek gerekir. Birinci olasılık senet bedelinin hem yazı hem de rakamla yazılmış olması halidir. Bu durumda senette

⁴⁶ Öztan (n 1) 186; Poroy and Tekinalp (n 17) 261-262; Kendigelen and Kırca (n 1) 202

⁴⁷ Bu çerçevede örnek olarak bkz. “6102 sayılı TTK’nun 778. maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı kanunun 676/1 maddesi hükmü uyarınca bono bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile belirlenen bedele itibar olunur. Ancak bu kural rakam ile değer bildiren bölümde tahrifat yapılmaması halinde uygulanır.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 08.03.2023, E. 2021/862, K. 2023/174 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 24.04.2025. “Bono bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark varsa, yazı ile gösterilen bedele itibar olunur. Ancak bu kural, rakam ile değer bildiren bölümde tahrifat yapılmaması halinde uygulanır. Tahrif edilen bölümde borçlunun bunu kabul eden paraf imzası da bulunmadığı için, sözü edilen düzenlemenin ne amaçla yapıldığı hususu da yargılamayı gerektirir bir durumdadır.” Yargıtay 12. HD, T. 29.11.2012, E. 17934, K. 35544 [Gönen Eriş, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe- Bono- Çek- Makbuz Senedi- Varant (2 nd edn, Ankara 2016) 288]. “Öte yandan, TTK’nın 690’ıncı maddesinin göndermesiyle bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı Yasanın 558/1’inci maddesi gereğince, bono bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile belirlenen bedele itibar olunur. Ancak, bu kural rakam ile değer bildiren bölümde tahrifat yapılmaması halinde uygulanır. Somut olayda, dayanak bononun rakamla değer belirten bölümünde tahrifat yapıldığı iddiası olup, bu husus açıklığa kavuşturulmadığı için bononun yazı ile değer belirten bölümüne itibar edilmesi mümkün değildir.” Yargıtay 12. HD, T. 04.10.2011, E. 2245, K. 17673 [Eriş (n 47) 288]. “Bononun rakamla gösterilen bedeline ilişkin bölümün dışındaki yazılı bedelin tahrifli olması halinde, borcun miktarındaki uyuşmazlık mahkemece çözümlenmelidir.” Yargıtay 12. HD, T. 04.04.2007, E. 3570, K. 6546 [Eriş (n 47) 290]

⁴⁸ Bu yönde bkz. Poroy and Tekinalp (n 17) 149; Pulaşlı (n 1) 136; Uyar, Bono (n 23) 381

⁴⁹ Bu görüş için bkz. Tüzemen Atik (n 3) 76

yazıyla belirtilen kısımda tahrifat yapılmamışsa, rakamla yazılan kısımda tahrifat olsa bile TTK m. 676/1 uygulanmalıdır. Çünkü kanun koyucunun yazıyla ortaya koyulan iradeye verdiği üstünlük karşısında, düzenleyenin gerçek iradesini yansıtan meblağ üzerinden senedin geçerli kabul edilmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. İkinci ihtimal senet bedelinin birden fazla sadece yazıyla veya rakamla gösterilmesi ve bedellerden birinde tahrifat yapılması halidir. Bu olasılıkta TTK m. 676/2 hükmü çerçevesinde sağlıklı bir sonuca varmak mümkün olmayabilir. Örneğin senet metninde rakamla 70.000 TL yazılıyken senedin üst kısmında 170.000 TL gösterilmesi halinde, sonradan 70.000 TL sağına bir sıfır ilave edilerek 700.000 TL'ye dönüştürülürse, normal şartlarda tahrifat yapılmadan önce TTK m. 676/2 gereği senet 70.000 TL üzerinden geçerli kabul edilecekken, tahrifat sonrası daha az tutar olan 170.000 TL göre değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Dolayısıyla sadece rakam veya yazıyla gösterilen birden fazla senet bedelinde tahrifat iddiası söz konusuysa, TTK m. 676/2 hükmü ancak senedin tahrifat olmadan önceki hali dikkate alınarak uygulanabilir. Bu gibi durumlarda tahrifat iddiası mevcutsa, öncelikli sorun olarak bu hususun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

d. Borçlu Tarafından Def'i Olarak İleri Sürülmesi

Her ne kadar TTK m. 676 hükmü kesin bir karine niteliğine sahipse de bunu mahkemenin resen dikkate alması söz konusu olamaz. Başka bir ifadeyle senet bedeli müteaddit defa gösterilmiş ve bu bedeller arasında bir fark meydana gelmiş olsa bile, borçlu yüksek olan tutara herhangi bir itirazda bulunmadığı sürece TTK m. 676 hükmü uygulama alanı bulamaz⁵⁰. Bu açıdan bedeller arasındaki fark, borçlu tarafından ileri sürülmesi kaydıyla, TTK m. 676'daki kuralın uygulanması sonucunu doğuran senet metninden anlaşılan bir def'i niteliğindedir⁵¹. Fakat bu def'i ileri sürülürken, borçlunun kullandığı ifade önem arz etmektedir. Örneğin borçlunun “*senette birden fazla bedel bulunmakta bu yüzden söz konusu senet geçersizdir*” şeklinde bir savunma yapması, bu def'ie dayanabilmesi açısından yeterli kabul edilebilir mi? Dikkat edilirse burada ileri sürülen şey, senedin

⁵⁰ Benzer şekilde karşı. Tüzemen Atik (n 3) 74-75

⁵¹ Biz kanunda geçen ifade olması ve yaygın kullanım dolayısıyla senet metninden anlaşılan def'i ifadesini kullanıyor olsak da bundan kasıt, söz konusu def'inin sadece senet metniyle sınırlı olması değildir. Senet metninden anlaşılan def'i kavramı, senedin ön ve arka yüzü dahil varsa alonju da içine alacak şekilde geniş yorumlanmalıdır. Nitekim doktrinde de bu hususa temas eden Kırca, söz konusu def'iyi daha kapsayıcı bir şekilde “senetten anlaşılan def'i” kavramıyla açıklamıştır. Bu bağlamda bkz. Kendigelen and Kırca (n 1) 94

geçersizliğidir. Oysa TTK m. 676'nın uygulanabilmesi bakımından senedin geçersizliğinden ziyade ya da geçersizlikle birlikte bedele yönelik bir itiraz da mevcut olmalıdır. Bu açıdan borçlunun TTK m. 676'daki kurala dayanabilmesi için, “*senette yazıyla gösterilen kısım gerçek irademi yanıttmaktadır*” veya “*rakamla gösterilen bedellerden birinde tahrifat yapıldı bu sebeple daha az olan meblağın dikkate alınmasını talep ediyorum*” gibi ya da bu minvalde bir savunma yapması önem taşımaktadır.

IV. DEĞERLENDİRME

Kambiyo senetlerinde bedele birden fazla yer verilmesi yaygın bir uygulamadır. Bu da sıklıkla bedelin hem yazı hem de rakam olarak gösterilmesi şeklinde tezahür eder. Kanun koyucu, kambiyo senetlerinin tamamında senet bedelinin belirliliğini ararken, bazı durumlarda bu kuralı esneterek ortaya çıkacak belirsizlikleri de çözüme kavuşturmuştur. Bu doğrultuda kabul edilmiş olan TTK m. 676 hükmüyle senet bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilmişse ve arada fark varsa yazıyla gösterilen meblağın; yalnız yazı veya rakamla birden çok kez yer verilen senet bedelinde de en az tutarın geçerli sayılacağı kabul edilmiştir. Buna karşılık söz konusu hükmün uygulamasında, kimi Yargıtay kararları TTK m. 676/1'in lafzına sıkı sıkıya bağlı kalırken, bazılarında ise “*hayatın olağan akışına aykırılık*”, “*hükmü lafzen uygulamanın aşırı şekilcilik teşkil edeceği*” gibi kıstaslardan hareketle söz konusu madde hükmünün uygulanmaması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

TTK m. 676/1'e yönelik verilen Yargıtay kararları açısından yapılacak ilk tespit, benzer olaylarda farklı yönde kararlar verilmesinin en başta hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerine aykırılık teşkil ettiğidir. Şüphesiz bir kanun maddesinin her olayda aynı şekilde uygulanması beklenemez. Fakat benzer olaylarda birbirinden farklı sonuçlara ulaşmayı makul gösterecek bir gerekçe sunmadan farklı uygulamalar ortaya çıkarmak, hukuk güvenliği açısından öngörülebilir olmayı sekteye uğratmaktadır⁵². Bu açıdan Yargıtay'ın TTK m. 676/1 hükmünü uygulamadığı kararlarında ortaya koymuş olduğu “*hayatın olağan akışına aykırılık*” veya “*lafza sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağı*” gibi kıstaslar, benzer olaylarda farklı yönde kararlar vermenin makul bir gerekçesi olamaz. Zira TTK m. 676/1'in lafzına sıkı sıkıya bağlı kalındığı kararlarda da pekâlâ aynı gerek-

⁵² Bu bağlamda bkz. “Hukuk güvenliği, kuralların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de kanuni düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.” Anayasa Mahkemesi, T. 15.04.2014, Başvuru No: 2013/849 (RG, 12.06.2014, S. 29028)

çelere dayanılarak ilgili maddenin uygulanmaması yoluna gidilebilir. Bu açıdan yukarıda örnek olarak verdiğimiz kararlarda, Yargıtay “*hayatın olağan akışına aykırılık*” ve “*şekle sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağı*” gibi kıstaslardan hareketle yazıyla gösterilen 121 TL, 35 TL veya 212 TL gibi bedellere itibar etmezken; TTK m. 676/1’in lafzına sıkı sıkıya bağlı kalarak aksi yönde verdiği kararlarda (*örneğin yazıyla gösterilen 230 TL veya 880 TL gibi meblağları geçerli kabul eden*), Yüksek Mahkemenin niçin bu kriterlerden yararlanmadığını izah edebilmek güçtür. Dolayısıyla Yargıtay kararlarında içtihat farklılıklarına yol açan bu örneklerde, hayatın olağan akışına aykırılık ya da şekle sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağı savı, farklı sonuçlara ulaşmayı haklı gösterecek makul bir gerekçe olarak karşımıza çıkmamaktadır.

O halde bu içtihat farklılığı, ya içtihatlar arasında yapılacak bir tercihe süreklilik kazandırılarak giderilmeli ya da somut olay özelinde ikna edici bir gerekçeye dayandırılmalıdır. Birinci durumda ya kanun hükmünün birebir uygulanması ya da hükmün açık lafzına rağmen benzer olayların tamamında “*hayatın olağan akışına aykırılık*” veya “*şekle sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik*” gibi kıstasların kullanılması yoluyla içtihat farklılığı giderilebilir. Fakat bu olasılıkta ister kanunun lafzına sıkı sıkıya bağlı kalınsın isterse de aynı tür olaylarda yukarıdaki kıstaslar benimsenerek ilgili hüküm uygulanmasın, ortaya çıkacak sonuç adaletli olmayacaktır. Zira kanun hükmü birebir uygulandığında her zaman hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak mümkün olmayacakken, tam tersi durumda ise somut olay adaleti sağlanırken, kambiyo senetlerine ilişkin düzenin (sıkı şekil şartı, kamu güvenliği, tedavül kabiliyeti gibi) bir yerden sonra bozulması gibi bir sonuçla karşı karşıya kalınabilir⁵³. Bu yüzden TTK m. 676’nın uygulanması bakımından ikinci yol olan, farklı sonuçlara ulaşmayı haklı gösterecek gerekçelerin ortaya koyulması hususu benimsenmeli ve istisnai durumlarda hükmün lafzından sapılmalıdır. Peki içtihat farklılığına yol açabilecek istisnai durumlar ve makul gerekçeler neler olabilir?

1. Tarafların Sıfatına Göre Yapılacak Bir Ayrım

Kanaatimizce tarafların taşıdığı sıfat gereği tabi olduğu özen ölçüsü bu ayrımı haklı gösterebilir. Bu açıdan tacir olan veya tacir olmanın sonuçlarına tabi olan kişiler yönünden TTK m.676/1 hükmünün lafzen uygulanması yoluna gidilebilir. Çünkü tacir olmanın en önemli sonuçlarından birisi de bunların TTK m. 18/2 gereği ticaretine ait bütün işlerde basiretli bir iş adamı gibi hareket etme yükümlülüğünün bulunmasıdır. Tacirler

⁵³ Benzer şekilde değerlendirmeler için bkz. Tüzemen Atik (n 3) 88

yönünden kambiyo senedi düzenlemek, senedin soyutluğuna rağmen ticaretine ait işlerden kabul edilmelidir. Aksi iddia edildiğinde de tacirin bu hususu ispatlaması gerekir. Basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü bulunan kimseler, sıradan vatandaşlara göre daha özenli davranmak, öngörülme ve tedbirli hareket etmek zorundadır⁵⁴. Bu yüzden TTK m. 676/1'in aleyhine uygulanması sonucunu doğurabilecek bir senedi alırken dikkatli olmalıdır. Zira günlük hayatta sıklıkla kullanılan hatta ilk ticaret kanunumuz olan 865 sayılı Ticaret Kanunu'nun üçüncü babında “*Senedatı Ticariye*” olarak anılan bu senetler, günümüzde her ne kadar tacir olmayan kimseler tarafından da düzenlenebilse de, tarihçesine bakıldığında bu tür senetlerin ticari hayatın bir gereği olarak ortaya çıkıp geliştiği söylenebilir⁵⁵. Bu yüzden basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü altında bulunan bir kişinin, ileride kendisine karşı defi olarak ileri sürülebilecek bir durumu (bedeller arasındaki fark) dikkate almadan senedi edinmesi yani özenli davranmaması halinde, haklarında hayatın olağan akışına aykırılık gibi kıstaslar uygulanmadan doğrudan TTK m. 676/1'in lafzına göre hüküm kurulabilir.

TTK m. 676 hükmü, daha çok senedi düzenleyen korunması amacıyla getirilmiş bir düzenlemedir. Gerçekten de senette birden fazla farklı şekillerde gösterilen bedellerden yazıya veya en az tutara itibar edilmesi, ekseriyetle düzenleyen lehinedir. Fakat aksi durum da pekâlâ mümkün olabilir. Örneğin düzenleyen 50.000 TL'lik bir borç için senet bedelini yazıyla “*elli bin TL*” göstermek yerine paradan altı sıfır atılmadan önceki haliyle “*elli milyar TL*” yazsa, TTK m. 676/1 uygulandığında yazıyla gösterilen bedelin geçerli kabul edilmesi gerekir. Görüldüğü üzere burada TTK m. 676/1'deki karine, düzenleyen aleyhine bir sonuç doğurmaktadır. Böyle bir olasılıkta eğer düzenleyen tacirse, TTK m. 18/2'nin varlığı sebebiyle hayatın olağan akışına aykırılık gerekçesiyle TTK m. 676/1'in uygulanmaması yoluna gidilememelidir. Düzenleyen bu durumda eğer senet tedavül etmemişse, kişisel bir defi olarak lehtara karşı hata hükümlerinden yararlanarak aleyhine olan meblağ bakımından miktarda hataya düştüğünü ileri sürebilir. Kanaatimizce düzenleyen basiretli iş adamı gibi davranma yükümü, hata hükümlerine dayanmasına engel teşkil et-

⁵⁴ Basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ozan Can, Basiretli Tacir (Basiretli İş İnsanı) Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü (1st edn, Ankara 2022) 36; Gamze Çakı Çıfci, Basiretli İş Adamı Gibi Davranma Yükümlülüğü (1st edn, Ankara 2024) 109

⁵⁵ Kambiyo senetlerinin tarihçesi hakkında açıklamalar için bkz. Poroy and Tekinalp (n 17) 134-135

mez⁵⁶. Fakat tacir sıfatına sahip düzenleyen, hataya düştüğünü dürüstlük kuralına aykırı olarak ileri süremez. Bu bağlamda özellikle diğer tarafın, sözleşmenin yanılanın kastettiği anlamda kurulmasına razı olduğunu bildirmesi durumunda, sözleşme bu anlamda kurulmuş sayılır (TBK m. 34/2). Dolayısıyla senette gösterilen farklı bedeller yönünden tacir olan düzenleyen, hata hükümlerine dayanarak senedi tamamen geçersiz kılmaz. Düzenleyenin ileri süreceği hataya yönelik kişisel defî karşısında, lehtar diğer bedel üzerinden talebini ileri sürerse, TBK m. 34/2 gereği kambiyo senedi yanılanın kastettiği daha az bedel üzerinden geçerliliğini korumalıdır.

2. TTK m. 676'nın Amacından Hareketle Dürüstlük Kuralı ve TBK m. 19/1 Göz Önünde Bulundurulacak Yapılacak Bir Yorum

TTK m. 676 hükmünü her zaman lafza sıkı sıkıya bağlı kalarak uygulamak, bazen taraflar arasındaki menfaat dengesine, hakkaniyete ve somut olay adaletine uygun sonuçlar doğurmaz. TTK m. 676'da yazının ve en az tutarın üstün tutulması, kanun koyucunun senetteki olası değişikliklere karşı düzenleyeni koruma amacıyla hareket ettiğinin bir göstergesidir. Çünkü TTK m. 676'nın da mehazı niteliğinde olan Cenevre Yeknesak Kuralları (m. 6) kabul edildiğinde⁵⁷, henüz sahip olunan teknoloji senette yapılacak tahrifatları günümüzdeki gibi yüksek oranda tespit edebilecek düzeyde değildi. Bu yüzden TTK m. 676'nın kabul edilmesinin altında yatan düşünce, senette sonradan yapılacak tahrifatlara karşı düzenleyeni korumak olarak açıklanabilir. Oysa günümüz teknolojisinin geldiği noktada grafoloji bilimindeki gelişmeler, senetteki tahrifatları, geçmişe nazaran çok daha hassas bir şekilde tespit edebilmektedir. Ayrıca tahrifat durumunda sorumlulukta tahrifat öncesi metne imza atanlar TTK m. 748'e göre değişiklikten önceki metinden sorumlu tutularak tahrifata karşı korunmaktadır.

⁵⁶ Nitekim doktrinde de daha yüksek bir özen ölçüsüne tabi tutulsa da tacirlerin hata hükümlerine dayanabilecekleri ifade edilmektedir. Bu hususta bkz. Can (n 54) 79; Çakı Çıfci (n 54) 144-147. Keza Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda bu hususa temas etmiştir. Kararın ilgili kısmı için bkz. "Diğer yandan basiretli bir kimsenin hataya düşmeyeceği de iddia edilemez." Yargıtay 11. HD, T. 18.09.1990, E. 1990/4374, K. 1990/5537 [Çakı Çıfci (n 54) 144]

⁵⁷ "Kambiyo Senetleri Hakkında Yeknesak Kanun Projesinin Kabulü Hakkındaki Konvansiyon", Abkommen über das Einheitliche Wechselgesetz/Convention Providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes), Genf, 7. Juni 1930 [Tüzemen Atik (n 3) 74]

TTK m. 676 hükmü, senette meydana gelebilecek değişikliklere karşı düzenleyeni korumayı amaçlasa da her zaman bu sonucu vermeyebilir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi yazıyla rakam arasındaki fark, bizzat düzenleyen tarafından kendi aleyhine sonuç doğurabilecek şekilde de gerçekleştirilmiş olabilir. Bu durumda TTK m. 676/1'in lafzen uygulanması, getiriliş amacıyla tam aksi yönde bir sonuç ortaya çıkarır. Örneğin günümüzde hâlâ azımsanmayacak kadar kimse, paradan altı sıfır atılmış olmasına rağmen "bin" kelimesi yerine "milyar" ifadesini kullanmaktadır. Böyle bir kişinin düzenleyen olarak -ister eskiden kalma bir alışkanlıkla isterse de dalgınlıkla olsun- yer aldığı bir senette, rakamla doğru bir şekilde gösterilen meblağ, yazıyla "bin TL" yerine "milyar TL" yazılmak suretiyle yanlış gösterilse, TTK m. 676/1'in somut olaya lafzen uygulanması, hayatın gerçekliği ile örtüşmeyen astronomik bir meblağ üzerinden bir borç ilişkisi ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir. Acaba gerçekten TTK m. 676/1'deki kural, bunu mu amaçlamaktadır? Şüphesiz bu soruya verilecek cevap olumsuzdur. O halde TTK m. 676/1 hükmünü şeklen uygulanabilecek her durumda lafza sıkı sıkıya bağlı kalarak uygulamamak icap eder. Zira TMK m. 1/1 hükmü, kanunun değindiği bütün konularda sadece sözüyle değil aynı zamanda özüyle de uygulanmasını salık verir.

Kanaatimizce düzenleyenin senet bedelini gösterirken bariz bir hataya düştüğü anlaşılabilirse (aleyhte veya lehte olabilir) yani gerçek iradesinin TTK m. 676'nın kabul ettiği çözüm yolunun tam aksi yönde olduğu söylenebilirse, artık TTK m. 676 hükmünü somut olaya uygulanmamak gerekir. Bu bağlamda Yargıtay'ın hayatın olağan akışına aykırılık olarak değerlendirdiği hususların, maddi hukuk yönüyle ele alındığında, dayanağı TMK m. 2'deki dürüstlük kuralı ile TBK m. 19/1'deki sözleşmelerin yorumuna ilişkin kuraldan alan, düzenleyenin gerçek iradesini tespit etmeye yönelik sözleşmeye getirdiği yorumdan ibaret olduğu söylenebilir.

TMK m. 2/1'ye göre herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymakla yükümlüdür⁵⁸. TBK m. 19/1 uyarınca da, bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır. Keza hukukun temel ilkelerinden biri kabul edilen "*falsa demonstratio ilkesi*", tarafların somut olayda birbirlerinin gerçek iradelerini fiilen anlamaları halinde yanlış beyan ve sözlere itibar edilemeyeceğini yani yanlış

⁵⁸ Dürüstlük kuralının amacı ve uygulama alanıyla ilgili olarak bkz. Talih Uyar, 'Yargıtay Kararlarında "Dürüstlük (Objektif İyiniyet)" Kuralı (MK 2/I) ve "Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı" (MK.2/II)' Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan (İzmir 2000) 440-441

beyanın zarar getirmeyeceğini ifade eder⁵⁹. Alman hukukundaki pozitif düzenlemenin aksine (BGB § 157), Türk Borçlar Kanunu'nda açıkça yer verilmeyen; fakat dürüstlük kuralı çerçevesinde sözleşmelerin yorumunda dikkate alınan güven ilkesi (teorisi) de, sözleşmedeki taraf iradelerinin yorumunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu teori ile, bir yandan karşı tarafın söz konusu beyana dürüstlük kuralı dikkate alınarak vermesi gereken anlama haklı güveni korunmakta, diğer taraftan beyan sahibinin gerekli özeni göstererek formüle ettiği beyanın, makul ve dürüst bir sözleşen tarafından anlaşılması mutlak olan biçimde anlaşılacağına dair haklı güveni teminat altına alınmaktadır⁶⁰. Bu şekilde her iki tarafın sözleşmedeki haklı menfaatleri korunmakta ve taraf çıkarları arasında adil bir denge sağlanmaktadır⁶¹.

Tüm bu açıklamalar ışığında senet metninde hem yazı hem de rakamla yer verilen tutarlardan hangisinin düzenleyenin gerçek iradesini yansıttığı tespit edilirken, salt TTK m. 676'daki kurala göre bir çıkarımda bulunulmamalı, tarafların gerçek ve ortak iradelerinin hangi miktar üzerinde uyuşmuş olabileceğine yönelik güven ilkesi temelinde bir yorum yapılmalıdır. Özellikle “bin” yerine “bir”; “milyon” veya “bin” kelimesi yerine “milyar” yazılması gibi durumlarda yani yazıyla belirtilen bedel ile rakamla gösterilen arasında fahiş bir fark mevcutsa, artık TTK m. 676/1 yerine yukarı bahsettiğimiz esaslar çerçevesinde bir yorum yapılarak düzenleyenin gerçek iradesi ortaya çıkarılmalıdır⁶². Zira TTK m. 676'nın amacı, taraflardan herhangi birinin senetteki yanlış beyan veya sözler dolayısıyla kendisine dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde çıkar sağlamak olamaz. Benzer şekilde hukukun genel ilkeleri arasında zikredilen kimse-nin kendi kusurundan yararlanamayacağı prensibi (*Nemo auditur prop-riam turpitudinem allegans*), kişinin kendi kusuruna dayanarak hak elde

⁵⁹ Şener Akyol, *Sözleşmenin Yorumu*, (1st edn, İstanbul 2010) 45; Nurcihan Dalcı Özdoğan, ‘Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti’, 2017(8) 1 İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37. İsviçre hukuku bağlamında bkz. Ahmet Kut and Christoph Bauer, ‘OR Art 1-49g’ in *CHK Handkommentar zum Schweizer Privatrecht Band 4 Obligationenrecht Allgemeine Bestimmungen* [Hrsg. Yeşim M. Atamer and Andreas Furrer], (4 th edn, Zürich 2023) 106

⁶⁰ Bu hususta bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm C. I Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme* (6 th edn, İstanbul 2014) 134

⁶¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (18 th edn, Ankara 2015) 152

⁶² Tarafların gerçek iradelerinin tespiti bağlamında yanlış açıklamaların yanlış olduğu anlaşılıyorsa, bunun sözleşme içeriği haline gelmeyeceği hakkında bkz. Dalcı Özdoğan, (n 59) 44

etmesini engeller⁶³. Bu açıdan senette yazım hatasının olduğu veya bir kelimenin unutulduğu somut olayda açıkça anlaşılabilirse, sırf karşı tarafın bir anlık dalgınlığından faydalanarak, düzenleyenin kendi hatasından TTK m. 676'ya göre bir hak elde edememesi gerekir. Akdi takdirde bu husus, bilinçli olarak borçlular tarafından kötüye de kullanılabilir.

Bu gibi durumlarda somut olaya doğrudan TTK m. 676/1'i uygulamak yerine dürüstlük kuralı ile TBK m. 19/1'den hareketle gerçek iradenin ortaya çıkarılması noktasında güven ilkesine göre bir yorum yapmak isabetli olur⁶⁴. Örneğin düzenleyen senet bedelini yazıyla "iki yüz otuz TL", rakamla "230.000 TL" olarak göstermişse, eğer rakamla gösterilen kısımda herhangi bir tahrifat da söz konusu değilse, aradaki fahiş farkın, yazıdaki bin kelimesinin unutulması sonucu ortaya çıktığı hesaba katılmalıdır⁶⁵. Çünkü senette rakamla yer verilen 230.000 TL de tahrifat olmadığı

⁶³ Söz konusu ilke, Yargıtay'ın pek çok kararında da hükme esas bir gerekçe olarak zikredilmektedir. Bu yönde örnek kararların ilgili kısımları için bkz. "Bu kapsamda, yine 4721 sayılı Kanunun "Dürüst davranma" başlıklı 2. maddesinde yer alan ve maddenin düzenleniş amacı olan dürüstlük kuralı çerçevesinde çözüme gidilmelidir. 4721 sayılı TMK'nun anılan 2.maddesi uyarınca: "Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz." Anılan madde uyarınca, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumayacağı gibi, hiç kimsenin kendi kusurundan yararlanamayacağı ilkesi de birlikte gözetilmek suretiyle..." Y. HGK, 12.03.2014, E. 2013/616, K. 2014/278 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025. "Bu durumda, 4721 sayılı Kanunun "Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz." hükmünü içeren ve "Dürüst davranma" başlığını taşıyan 2'nci maddesinde yer alan dürüstlük (objektif iyi niyet) kuralı çerçevesinde çözüme gidilmeli, evrensel hukuk ilkeleri arasında yer alan "hiç kimsenin kendi kusurundan yararlanamayacağı" ilkesi sosyal güvenlik hukuku alanında da göz önünde bulundurulmalıdır." Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 24.02.2016, E. 2015/1555, K. 2016/159 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 16.09.2025

⁶⁴ Doktrinde de olaya uygulanması gereken özel kanun hükmünün menfaatler dengesi ile adalet duygusuna aykırı ve tatminkâr olmayan bir sonuç yaratması halinde, bu sonucu düzeltmek üzere istisnai durumlarda dürüstlük kuralına başvurulabileceği ifade edilmektedir. Bu hususta bkz. Uyar, Dürüstlük Kuralı (n 58) 441

⁶⁵ Yargıtay bir kararında "bin" kelimesinin unutulmasını dikkate almayarak, dürüstlük kuralına göre iş hayatında makul kabul edilemeyecek bir farkı, yazıya üstünlük tanımak suretiyle düzenleyen lehine yorumlamıştır. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir: "Somut olayda; takibe dayanak bononun incelenmesinde senet bedelinin rakam kısmında "2.500.000,00 TL", yazı kısmında ise "iki milyon beş yüz T. Lirası" olarak belirtildiği görülmektedir. Bu durumda, senette tahrifat iddiası söz konusu olmayıp yukarıda belirtilen TTK'nın 778. maddesi uyarınca yazı ile belirlenen bedele itibar edileceği tabiidir. O halde mahkemece, borca itirazın kısmen kabulü ile 499.500,00 TL yönünden takibin

müddetçe düzenleyenin kaleminden çıkmış bir irade beyanıdır. Burada olaya TTK m. 676/1'i doğrudan tatbik etmek, sırf karşı tarafın bir anlık dalgınlığından yararlanan borçluyu aşırı korumak hatta kendisine kusuraundan hak temin ettirmek sonucunu doğuracaktır. Kanaatimizce TTK m. 676'nın getiriliş amacı bu olmamalı, olamaz da.

Yargıtay da TTK m. 676/1'i somut olaya tatbik ederken, özellikle rakamlar arasında olağan kabul edilemeyecek fahiş farklarda, daha ihtiyatlı yaklaşmalı; hükmün getiriliş amacını da göz ardı etmemelidir. Zira amacından saptırılan bir hükümle adaletli bir sonuca varmak mümkün olmaz. Bu yüzden olağan sayılamayacak bedel farklarında, tahrifat da yoksa TTK m. 676/1'i uygulamak yerine dürüstlük kuralı, hukukun genel ilkeleri ve TBK m. 19/1'den yola çıkarak tarafların gerçek ve ortak iradelerini de gözeten somut olay adaletine uygun bir çözüm benimsemelidir.

SONUÇ

Uygulamada kambiyo senetlerinde bedelin hem yazı hem de rakamla gösterilmesi sık karşılaşılan bir durumdur. TTK m. 676/1'de, senet bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip iki bedel arasında bir fark ortaya çıkarsa, yazıyla gösterilen meblağın üstün tutulacağı belirtilmiştir. Bu kural, kesin karine niteliğini haiz olsa da borçlu tarafından ileri sürülmedikçe uygulama alanı bulamaz. Zira burada, kambiyo senetlerine ilişkin senet metninden kaynaklanan bir defî söz konusudur. Bu yüzden senet bedelleri arasındaki farklar, hâkim tarafından resen dikkate alınmamalıdır.

Doktrinde Yargıtay'ın farklı hukuk dairelerinin aynı konuda birbirinden farklı sonuçlara vardığı kararlar çatışan karar; aynı hukuk dairesinin aynı zaman dilimi içerisinde bir içtihat değişikliğine gittiğini açıkça beyan etmeksizin veya bu husus karardan zımnen dahi olsa anlaşılmaaksızın, aynı konuda farklı yönde karar vermesi ise yarışan karar olarak zikre-

durdurulmasına karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 12. HD, T. 31.10.2022, E. 2022/4773, K. 2022/11189 Legalbank Erişim Tarihi: 16.09.2025. Oysa burada güven ilkesine göre bir değerlendirme yapmak doğru sonuca ulaşmak bakımından şarttır. Acaba düzenleyen bu senedi gerçekten 2.000.500 TL üzerinden tanzim etmiş olabilir mi? Normal şartlarda bu tutarda yapılacak alışverişlerde, taraflar mutlaka bir pazarlık eder ve teamül gereği bedelde yuvarlama yapılır. Dolayısıyla somut olayda senet bedelinin iki milyon beş yüz TL yerine iki buçuk milyon TL üzerinden düzenlenmiş olma ihtimali daha kuvvetlidir. Her iki bedel de düzenleyen tarafından senede yazıldığına göre, dürüstlük kuralı gereği senedin iki milyon beş yüz lira yerine iki buçuk milyon lira üzerinden düzenlenmiş ve bin yazısının unutulmuş olması, ticari hayattaki teamüller ve piyasa gerçekliği ile daha çok örtüşmektedir.

dilmektedir⁶⁶. Kambiyo senetlerinde bedelin farklı gösterilmesine ilişkin Yargıtay uygulamasına bakıldığında hem çatışan hem de yarışan kararlarla karşılaşmaktadır. Yargıtay bazı kararlarında TTK m. 676 hükmünü somut olaya lafza sıkı sıkıya bağlı kalarak uygularken, kimi kararlarında ise hayatın olağan akışına aykırılık ve lafza sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağı gibi kıstaslardan hareketle TTK m. 676'daki düzenlemenin tam aksi yönünde kararlar vermektedir. Bu uygulama, en başta hukukun temel ilkelerinden olan hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir. Zira benzer olaylarda birbirinden farklı sonuçlara ulaşmayı haklı gösterecek bir gerekçe sunmadan farklı uygulamalar ortaya çıkarmak, hukuk güvenliği açısından öngörülebilir olmayı akamete uğratmaktadır. Yargıtay'ın senet bedelinin farklı gösterilmesine ilişkin çatışan ve yarışan kararlarında, gerekçe olarak ortaya koymuş olduğu hayatın olağan akışına aykırılık ve lafza sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağı kıstası, bu içtihat farklılığı için haklı bir gerekçe olarak kabul edilemez. Çünkü TTK m. 676'nın lafzına sıkı sıkıya bağlı kaldığı kararlarda da hayatın olağan akışına aykırılık ve lafza sıkı sıkıya bağlı kalmanın aşırı şekilcilik olacağı kıstasları uygulanabilir. Zira senette yazıyla ve rakamla gösterilen bedeller arasındaki fark, Yargıtay'ın TTK m. 676'yı uyguladığı kararlarındaki somut olaylara benzer şekilde fahiş denilebilecek düzeydedir. O halde bu içtihat farklılığını haklı çıkaracak başka gerekçelerden yararlanılmalıdır.

Bu çerçevede içtihat farklılığını haklı gösterecek makul bir gerekçe olarak, tarafların sıfatına göre bir ayırım yapma yoluna gidilebilir. Özellikle basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü nedeniyle ticaretine ilişkin işlerde tedbirli, öngörülü ve daha özenli hareket etmesi gereken tacir olmanın sonuçlarına tabi olan kişiler bakımından, ileride kendisine karşı defi olarak ileri sürülebilecek bu durum (bedeller arasındaki fark) dikkate alınmazsa, hayatın olağan akışına aykırılık gibi bir kıstasa gidilmeden TTK m. 676/1 hükmü doğrudan uygulanabilir.

TTK m. 676/1 hükmünde yazıyla gösterilen bedelin üstün tutulması, borçlunun korunması amacıyla getirilmiş bir kuraldır. Bunun temel nedeni, yazıyla hata yapılmasının rakama nazaran daha düşük; rakamla belirtilen tutarda sonradan değişiklik yapılma ihtimalinin ise yazıya göre daha fazla olmasıdır. Bu sebeple TTK m. 676/1'i somut olaya uygularken, hükmün kabul edilmesinde etkili olan bu amaç mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Hükmün kabul edildiği yıllarda grafoloji bilimi bu kadar

⁶⁶ Bu hususta bkz. Kendigelen (n 10) 178

gelişmemiştir. Bu ise senette sonradan yapılacak değişikliklere karşı düzenleyeni koruma gayesiyle hareket eden kanun koyucuları, yazıyla ortaya koyulan iradenin düzenleyenin gerçek iradesini yansıttığı yönünde bir kesin karine kabul etmeye sevk etmiştir. Fakat her zaman bu böyle olmak zorunda değildir. Ülkemizin dinamikleri göz önünde bulduğunda (paradan altı sıfır atılması, günlük hayatta azımsanmayacak kadar kimsenin hala para birimlerini telaffuz ederken bin yerine milyar gibi ifadeler kullanması vb. gibi) düzenleyenin yazıyla ortaya koyduğu irade, bizzat kendisi tarafından aleyhinde yorumlanabilecek şekilde astronomik olabilir. Bazen de bir kelimenin unutulması sonucu yazı ve rakamla belirtilen meblağ arasında yine fahiş düzeyde fark ortaya çıkabilir. İşte bu gibi durumlarda TTK m. 676/1'in lafzına bağlı kalarak bir çözüm üretilmeye çalışıldığında, ortaya hakkaniyetten uzak ve taraf menfaatlerini önemli ölçüde zedeleyen sonuçlar çıkabilir. Kanaatimizce TTK m. 676/1'deki düzenlemenin amacı, her koşulda yazıya üstünlük tanıyarak borçluyu korumak olmamalıdır. Nitekim kimsenin kendi kusurundan hak elde edemeyeceğine ilişkin evrensel hukuk ilkesi de bunu gerektirir. O halde eğer senette bir tahrifat söz konusu değilse ve yazıyla belirtilen ile rakamla gösterilen bedel arasında fahiş bir fark ortaya çıkmışsa, *-bu fark düzenleyen aleyhine veya lehine olabilir-* TTK m. 676/1'i uygulamak yerine, dürüstlük kuralı temelinde güven ilkesi ve TBK m. 19/1'de göz önünde bulundurularak, kambiyo senedinin düzenlenmesinde etkili olan ortak irade tespit edilmelidir.

KAYNAKÇA

Akyol Ş, Sözleşmenin Yorumu (Vedat 2010)

Assmann D, 'ZPO §§ 253-283, §§ 288-292, §§ 294-295, §§ 296a-299a' in Wiczorek and Schütze Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar, [Hrsg. Rolf A. Schütze and Martin Gebauer] (5th edn Walter de Gruyter 2023)

Baumbach A, Hefermehl W and Casper M, Wechselgesetz Scheckgesetz Recht der kartengestützten Zahlungen (23rd edn C. H. Beck 2008)

Bozer A and Göle C, Kıymetli Evrak Hukuku (9th edn Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2020)

Bozkurt T, Kıymetli Evrak Hukuku (Gözden Geçirilmiş 3rd edn Yetkin 2022)

Bülöw P, Wechselgesetz-Scheckgesetz (5th edn C. H. Beck 2013)

Can O, Basiretli Tacir (Basiretli iş İnsanı) Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü (Adalet 2022)

Çakı Çifci G, Basiretli İş Adamı Gibi Davranma Yükümlülüğü (Seçkin 2024)

Dalcı Özdoğan N, ‘Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti’ (2017) 8 (1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 33-52

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (18th edn Yetkin 2015)

Eriş G, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Po-
liçe- Bono- Çek- Makbuz Senedi- Varant (2nd edn Seçkin 2016)

Gözler K, Hukuka Giriş, (19th edn Ekin 2022)

İmregün O, Kıymetli Evrak Hukuku (Filiz 1995)

Karataş F. T, ‘Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar’
(2013) 62 (3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 729-760

Kendigelen A, ‘Çatışan ve Yarışan Kararlar’ (On İki Levha 2017)
Yürürlüğünün 5. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Ka-
nunu Sempozyumu (Tebliğler ve Tartışmalar), 177-192.

Kendigelen A and Kırca İ, Kıymetli Evrak Hukuku (Güncellenmiş
7th edn On İki Levha 2023)

Kınacıoğlu N, Kıymetli Evrak Hukuku (5th edn Nobel 1999)

Kıran S, ‘Kambiyo Senetlerinde Bedelin Kripto Para Olarak Belir-
lenmesi’ 2021 (2) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
2029-2069

Kocayusufpaşaoğlu N, Borçlar Hukuku Genel Bölüm C. I, Borçlar
Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme (6th edn Filiz 2014)

Kuhn H, ‘OR Art. 965-1186’ in CHK- Handkommentar zum
Schweizer Privatrecht [Hrsg. Vito Roberto and Hans Rudolf Trüeb] (4th
edn Schulthess 2024)

Kut A and Bauer C, ‘OR Art 1-49g’ in Handkommentar zum
Schweizer Privatrecht Band 4 Obligationenrecht Allgemeine Bestimmun-
gen. Art. 1-183 OR [Hrsg. Yeşim M. Atamer and Andreas Furrer] (4th edn
Schulthess 2023)

Öztan F, Kıymetli Evrak Hukuku (Güncelleştirilmiş 26th edn Yetkin
2022)

Pekcanıtez H, Atalay O and Özkes M, Medeni Usul Hukuku Ders
Kitabı (10th edn On İki Levha 2022)

Poroy R and Tekinalp Ü, Kıymet Evrak Hukuku Esasları (24th edn
Vedat 2021)

Prütting H, Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit
Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen, Band 1, [Hrsg. Wolfgang
Krüger and Thomas Rauscher] (7th edn C. H. Beck 2025)

Pulaşlı H, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları (8th edn Adalet
2020)

Rizzi M. A, ‘OR Art. 990-1027’ in OR Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht, [Hrsg. Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz and Roland Fankhauser] (4th edn Orell Füssli 2023)

Turanboy A, ‘Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri’, (2019) 35 (3) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 47-62

Tüzemen Atik E, ‘Kambiyo Senetlerinde Senet Bedelinin Farklı Şekillerde Gösterilmesi ve Hayatın Olağan Akışına Aykırılık Kısıtası’ (Nobel 2020) Selçuk Hukuk Kongresi, Özel Hukuk Tebliğleri Tam Metin Kitabı, 65-89

Uyar T, ‘Bononun (Emre Muharrer Senedin) Geçerlik Koşulları’ Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsnel’e Armağan, (Dokuz Eylül Üniversitesi 2001) 377-403 ‘Bono’

Uyar T, ‘Yargıtay Kararlarında Dürüstlük (Objektif İyiniyet) Kuralı (MK 2/I) ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı (MK 2/II)’ Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, (Dokuz Eylül Üniversitesi 2000) 439-465 ‘Dürüstlük Kuralı’

Ülgen H, Helvacı M, Kaya A and Nomer Ertan N. F, Kıymetli Evrak Hukuku (14th edn Vedat 2021)

- Araştırma Makalesi -

İŞLETMENİN MUHASEBESİYLE İLGİLİ OLMAYAN TİCARİ DEFTERLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TUTULMASI*

(KEEPING COMMERCIAL BOOKS NOT RELATED TO THE ACCOUNTING OF THE
BUSINESS IN ELECTRONIC FORM)

Arş. Gör. Dr./Res. Asst. Dr. Aybike SALMAN**

ÖZ

Hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler ticaret hayatını da etkilemiş ve yansımaları hukuk alanında da görülmeye başlanmıştır. Bu gelişmelerin ticaret hukukuna yansımalarından biri de fiziki ortamda tutulan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasına da olanak sağlanmasıdır. Türk ticaret hukukunda ihtiyari olarak elektronik ortamda defter tutulmasına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Dijitalleşmenin önemli etkilerinden biri de şirketlere ticari defterlerini elektronik ortamda tutma yükümlülüğünün getirilmesidir. Bu kapsamda 14/02/2025 tarihli İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ yayımlanmıştır. Tebliğ ile şirketlere muhasebeleriyle ilgili olmayan ticari defterlerinin elektronik ortamda tutulması, saklanması ve ibrazına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Elektronik Defter, İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterler, Defter Tutma Yükümlülüğü, Elektronik Ticari Defter Sistemi, Sistem Kullanıcısı

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 20.11.2025 tarihinde Yayınımıza ulaşmış olup, 13.01.2026 tarihinde birinci hakem; 15.01.2026 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir. DOI: <http://dx.doi.org/10.69838/legal.88471>

** Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, asalman@uludag.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3527-5624

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bu makaleye atıf için; SALMAN, Aybike, “İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması”, REGESTA, Sayı: 2026/1, Yıl: 2026, s. 121-144.

ABSTRACT

The rapid advancement of technology has impacted commercial activities, and its influence has become increasingly apparent within the field of law. One of the reflections of these technological developments in commercial law is the introduction of the possibility to keep commercial books, which were traditionally maintained in physical form, in electronic form. Under the Turkish commercial law, there are regulations which allow the keeping commercial books in electronic form on an voluntary basis. One of the significant effects of digitalization is the obligation on companies to keep commercial books in electronic form. In this regard, The Communiqué on Keeping Commercial Books Not Related to the Accounting of the Business in Electronic Form has been promulgated. This Communiqué was published in the Official Gazette on 14 February 2025 and came into force on 01 July 2025. The Communiqué sets out the procedures and principles regarding the preparation, keeping, storage and submission of the commercial books not related to the accounting of the business in electronic form.

Keywords: *Electronic Books, Commercial Books Not Related to the Accounting of the Business, Bookkeeping Obligation, The Electronic Book System, The System User*

GİRİŞ

Günümüz bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle hayatın her alanında olduğu gibi ticaret hayatında da dijitalleşmenin etkileri görülmektedir. Dijital dönüşüm sürecinin bir sonucu olarak elektronik uygulamalar ve işlemler ticaret hayatını kökten etkilemiş ve e-belge, e-işlem, e-kayıt, e-imza, e-fatura gibi elektronik işlemler yaygın bir kullanım haline gelmiştir. Ülkeler de bu motivasyonla mevzuatlarını dijital dönüşüm çerçevesinde uyumlaştırmaya başlamışlardır. Elektronik ortamda genel kurul toplantılarına katılma ve oy kullanma, elektronik defter uygulaması, belge ve kayıtların dijital ortamda düzenlenmesi gibi uygulamalar bu teknolojik yenilikler ve dijital dönüşümün mutlak sonuçlarından bazılarıdır. Dijital dönüşümle birlikte fiziki ortamda tutulan bilgi, belge ve kayıtların kağıt tabanlı sistemden elektronik tabanlı sisteme aktarıldığı ve elektronik tabanlı sistem kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Artık bilgi, belge ve kayıtlar elektronik ortamda oluşturulabilmekte, erişilebilmekte, arşivlenebilmekte, korunmakta ve saklanabilmektedir. Böylelikle fiziksel olarak zarar görme, kaybolma, doğal afetlerden etkilenme riskleri azal-

makta, kâğıt tüketimi ve depolama masrafları azalmakta, uzaktan erişim imkânı ve paylaşım kolaylığı sağlanmaktadır.¹

Bu gelişmelerin etkileri Türk hukukunda da görülmeye başlanmış ve ticari defterlerinin elektronik tabanlı sistemde tutulmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu yönde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK) kapsamında ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasına yönelik düzenlemeler yer almaktadır. TTK’da defter tutma yükümlülüğünün düzenlendiği 64 üncü maddenin 3 üncü fıkrasında ticari defterlerin fiziki ortamda veya elektronik ortamda tutulmasına ilişkin şekil, kural ve esasların Gümrük ve Ticaret Bakanlığı² ile Maliye Bakanlığınca³ ortaklaşa çıkarılan tebliğle belirleneceği düzenlenmiştir. 2012 yılında ilgili maddeye dayanılarak; *gerçek ve tüzel kişi tacirler tarafından fiziki veya elektronik ortamda tutulacak ticari defterlerin nasıl tutulacağını, defterlerin kayıt zamanını, onay yenileme ile açılış ve kapanış onaylarının şekli ve esaslarını belirlemek* amacıyla Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ (TDİT)⁴ çıkarılmıştır. Bu Tebliğ her ne kadar fiziki veya elektronik ortamda tutulacak ticari defterleri kapsasa da ağırlıklı olarak fiziki ortamda tutulacak ticari defterlere ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. Zira TDİT’nin 23. maddesinde de elektronik ortamda tutulacak defterler ile ilgili 2011 yılında ve 2025 yılında çıkarılan iki ayrı Tebliğ hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Burada işletmenin tutmakla yükümlü olduğu ticari defterlerle ilgili ikili bir ayrıma gidilmiş ve işletmenin muhasebesiyle ilgili olan ticari defterler hakkında 2011 yılında çıkarılan Elektronik Defter Genel Tebliği (EDGT)⁵ hükümlerinin, işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler hakkında ise 2025 yılında çıkarılan İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ (Tebliğ)⁶ hükümlerinin uygulanacağı belirtilerek bu iki Tebliğe atıf yapılmıştır.

Elektronik ortamda tutulacak defterler için ilk olarak 2011 yılında Elektronik Defter Genel Tebliği çıkarılmıştır. TDİT’nin 23. maddesi gere-

¹ Aydın Bağdat, ‘Yeşil Dönüşüm Kapsamında Muhasebede Dijital Arşivlemeye Geçiş: Meslek Mensupları Üzerinde Nitel Bir Araştırma’ (2024) 19 (74) Journal of Yasar University 82, 87-88

² 10/07/2018 tarihli 30474 sayılı 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Ekonomi Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı birleştirilerek Ticaret Bakanlığı oluşturulmuştur.

³ 10/07/2018 tarihli 30474 sayılı 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Hazine Müsteşarlığı ile Maliye Bakanlığı birleştirilerek Hazine ve Maliye Bakanlığı oluşturulmuştur.

⁴ Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ, RG19.12.2012/28502

⁵ Elektronik Defter Genel Tebliği, RG13.12.2011/28141

⁶ İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ, RG 14.02.2025/32813

ğince TTK ve VUK uyarınca tutulması zorunlu olan envanter defteri, defteri kebir ve yevmiye defterleri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olan ticari defterler elektronik ortamda tutulduğu takdirde bunların tutulması, kaydedilmesi, saklanması ve ibrazına ilişkin usul, esas ve kuralların yer aldığı EDGT hükümleri uygulanacaktır. Bu Tebliğ de Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken çıkarılmıştır. İşbu Tebliğde 2013, 2019 ile 2024 yılında ise üç kere olmak üzere toplamda beş defa değişiklik yapılmıştır.

TTK md. 64/4' de pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defterleri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin de ticari defter sayılacağı düzenlenmiştir. İlgili maddeye 2020 yılında ekleme yapılarak Ticaret Bakanlığına söz konusu defterlerin elektronik ortamda tutulmasını zorunlu kılabilme yetkisi verilmiştir.⁷ Madde gerekçesinde defterlerin kaybolması ve bu durumun şirketleri mağdur ettiği, TTK' nın ihtiyari olarak ilgili defterlerin elektronik ortamda tutulmasına izin vermesi sonucu çift defter tutulduğu ve bunların uygulamada sorun yarattığı ifade edilmiştir. Bu sorunların önüne geçilmesi ve ayrıca pay defterlerinde hisse devri kayıtlarının ve ortaklık yapısının gerçeğe uygun ve sağlıklı bir şekilde ortaya konulması amacıyla Ticaret Bakanlığına bu yetkinin verildiği ifade edilmiştir.⁸ Akabinde 2025 yılında Ticaret Bakanlığı ve Hazine ve Maliye Bakanlığınca birlikte yürütülen İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ çıkarılmıştır. Bu Tebliğin amacı işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ve TTK md. 64/4'de zikredilen ticari defterleri elektronik ortamda tutmakla yükümlü ticaret şirketlerinin tespiti, ilgili defterlerin dijital ortamda tutulması amacıyla oluşturulan sistemin işleyişi ile defterlerin tutulması, saklanması ve ibrazına ilişkin usul, esas ve kuralların belirlenmesidir. Bu çalışmada da işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasına ilişkin çıkarılan bu Tebliğ hükümleri TTK hükümleri çerçevesinde birlikte incelenecektir. İlk olarak mevzuat çerçevesinde ticari defterler hakkında genel bir bilgi verilecek olup, ardından elektronik defter kavramı açıklanacaktır. Sonrasında Tebliğ hükümleri detaylandırılarak ele alınacaktır.

⁷ 'Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri saklıdır' ifadesi de 2020 yılında eklenmiştir.

⁸ TBMM, 'Sıra Sayısı 247, Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun Teklifi (2/3261) ve Adalet Komisyon Raporu',13

1. TİCARİ DEFTERLER GENEL OLARAK

TTK tacirlere tacir sıfatına haiz olmaları sebebiyle birtakım hukuki sonuçlar ve hükümler bağlamıştır. Bu hükümler, bazı durumlarda tacirlere ağır sorumluluklar yükleyerek tacir için bir külfet oluşturmakta bazı durumlarda ise tacirlere birtakım kolaylıklar sağlayarak tacirlere bir nimet yaratmaktadır.⁹ TTK tarafından tacir sıfatına bağlanan hükümlerden biri de ticari defter tutma yükümlülüğüdür.

TTK, tüm tacirlere defter tutma yükümlülüğü getirmiş ancak ticari defterlerin tanımına yer vermemiştir. Ticari defterin tanımına yer vermeden önce belge kavramını açıklamakta yarar görülmektedir. TDK'ya göre belge 'bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb.; vesika, doküman' olarak tanımlanmıştır.¹⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu md. 199/1'de belgenin tanımı yapılmış ve uyuşmazlığa konu bir olayda ispata konu olacak görüntü, ses kaydı, yazılı doküman vb. veriler ile elektronik ortamdan elde edilen verileri de belge olarak kabul etmiştir. Ticari defterler de ticari işletmenin muhasebesiyle ilgili olan hesaplarla kanunda öngörülen diğer işlemlerin kaydedildiği kanuni belgeler olarak tanımlanabilir.¹¹ Dolayısıyla defterlere geçirilen her türlü bilginin güvenilirliği usulüne uygun olarak tutulmuş ve gerçeği yansıtan belgelerle mümkün olacaktır.

TTK, Tacir Olmanın Hükümleri başlığı altında m. 18/1'de tacirlere gerekli ticari defterleri tutma yükümlülüğü getirmiş, md. 64/1'de de tacirlere *ticari defterleri tutmak ve defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, bu Kanuna göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koyma* zorunluluğu getirerek ticari defter tutulmasındaki amacın altını çizmiştir. Böylelikle tacir ticari işletmesinin iktisadi ve mali bakımdan mevcut durumunu ve gelişimini ticari defterleri vasıtasıyla yakından izleyebilecektir.¹²

Doktrinde, ticari defterlerin tutulmasına ilişkin çeşitli sistemler mevcuttur. Kanun koyucu tarafından tacirlere defter tutma zorunluluğunun getirilmediği sistem, serbesti sistemdir. Bu sistemde kendi içinde iki alt sisteme ayrılmıştır. İngiliz hukukunda uygulanan tam serbesti sistemine

⁹ Mustafa İsmail Kaya and Burçak Tatlı, Ticaret Hukuku-I (5th edn, Seçkin Yayıncılık 2023) 100

¹⁰ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, < <https://sozluk.gov.tr/?ara=belge> > Son erişim 20 Temmuz 2025

¹¹ Hayri Domaniç and Erol Ulusoy, Ticaret Hukukunun Genel Esasları (5th edn, Arıkan Yayıncılık 2007) 309

¹² Oruç Hami Şener, Ticari İşletme Hukuku (1st edn, Seçkin Yayıncılık, 2016) 686

göre tacirler defter tutma konusunda serbest bırakılmıştır. Ancak bu sistemde iflas ve haciz gibi bazı hukuki haller söz konusu olduğunda defter tutulmamışsa şayet tacirlere yaptırımlar da uygulanmaktadır.¹³ Yarı serbesti sisteminde ise kanun koyucu defter tutulmasını zorunlu kılmış ancak hangi defterlerin tutulacağı tacirlerin inisiyatifine bırakılmıştır. Alman ve İsviçre hukukunda yarı serbesti sistemi benimsenmiştir.¹⁴ Bir diğer sistem olan yasal sistemde ise, kanun koyucu defter tutulmasını zorunlu kılmış ve hangi defterlerin tutulacağını da kanunda sıralanmıştır, Fransız hukukunda bu sistem uygulanmaktadır.¹⁵ İtalyan hukukunda benimsenen karma sistemde de defter tutulması zorunlu kılınmıştır. Zorunlu tutulan bu defterlerden bazıları kanunda zikredilmiş, bazıları da ticari işletmelerin niteliğine göre tacire bırakılmıştır.¹⁶

Türk hukukuna bakıldığında ise 6102 sayılı TTK'da yasal sistemin benimsendiği görülmektedir.¹⁷ TTK, Ticari Defterler ana başlığı altında tacirlerin tutması gereken ticari defterlere ilişkin oldukça geniş ve kapsamlı hükümlere yer vermiştir. TTK 64. maddesinin ilk fıkrasında her tacire ticari defter tutma yükümlülüğü getirmiştir. İlgili maddenin 3. fıkrasında yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri ile 4. fıkrasında pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defterini tutulması zorunlu olan defterler olarak zikretmiştir. Kanun koyucunun tutulması zorunlu defterleri, ticari işletmenin muhasebeyle ilgili olan ve muhasebeyle ilgili olmayan defterler olarak ayırıp farklı fıkralarda düzenlediği görülmektedir. Bundan başka aynı maddenin 5. fıkrasında da TTK'ya tabi gerçek ve tüzel kişilerin aynı zamanda 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun defter tutmaya ilişkin hükümlerine de uyma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ'de de gerçek ve tüzel kişi tacirlerin fiziki veya elektronik ortamda tutmakla yükümlü olduğu ticari defterler tek tek sayılmıştır (TDİT md. 5).

¹³ Mehmet Ali Aksoy, Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Defter Tutma Yükümlülüğü, (2016) 6(2) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 136, 140

¹⁴ Rıza Ayhan and Hayrettin Çağlar, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar 1(11th edn, Ankara: Yetkin Yayınları 2018) 392; Sami Karahan, Ticari İşletme Hukuku, (25th edn, Mimoza 2013) 269

¹⁵ Ayhan and Çağlar, (n14) 393; Karahan, (n14) 270

¹⁶ ibid

¹⁷ Mülga 6762 sayılı TTK karma sistemi benimsemiştir, 6102 sayılı TTK ile karma sistem terkedilerek yasal sisteme geçilmiştir.

1.1. TUTULACAK DEFTERLER

TTK ve TDİT açısından tutulması gereken zorunlu defterler yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defterlerdir. Bu defterlerden ticari işletmenin muhasebesiyle ilgili olan yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defterleri ister gerçek kişi tacir olsun isterse tüzel kişi tacir olsun tutulması zorunlu defterlerdir (TDİT m. 5/1). Bunun yanında tüzel kişi tacirler ayrıca pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defterini de tutmakla yükümlüdürler. İlgili defterler işletmenin muhasebesiyle ilgili defterler değildir, ancak Kanun bu defterleri de ticari defter olarak kabul etmiştir ve madde gerekçesinde ticari defterlere uygulanan güven ve disiplin kurallarının bu defterlere de uygulanması amacıyla bu kuralın getirildiğini ifade etmiştir.¹⁸

Ticari işletmenin muhasebesiyle ilgili olan defterler, gerçek kişi veya tüzel kişi tacir olup olmadığına bakılmaksızın tüm tacirler için tutulması zorunlu defterlerken, muhasebe ile ilgili olmayan defterler sadece tüzel kişi tacirler için zorunlu olup bu defterlerden de hangilerinin tutulacağı tüzel kişi tacirlerin hukuki statüsüne göre belirlenmektedir. TDİT m. 5 hukuki statülerine göre tüzel kişi tacirlerin hangi defterleri tutacağını belirlemiş ve sıralamıştır. TDİT m. 5' te zikredilen bu defterler; pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri iken TTK m. 64/4'te ise *pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi* ifadesine yer vermiştir.

1.2. ELEKTRONİK DEFTER KAVRAMI

TTK'ya göre ticari defterler fiziki veya elektronik ortamda tutulabilmektedir. TTK md. 64/3'te defterlerin elektronik ortamda nasıl tutulacağıyla kayıt ve onayına ilişkin esasların Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca çıkarılan ortak tebliğle belirleneceği düzenlenmiştir. İlgili maddenin dördüncü fıkrasında ise ticari işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin Ticaret Bakanlığınca elektronik ortamda tutulmasının zorunlu kılınabileceği de hükmedilmiştir. Bunun yanında ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasına ilişkin usuller, kayıt ve bilgilerin saklanması ve ne kadar süreyle muhafaza edilmesi gerektiği gibi hususlar da TTK md. 65/4 ve md. 82/4'te düzenlenmiştir. VUK bakıldığında ise Elektronik Ortamdaki Kayıtlar ve Elektronik Cihazla Belge Düzenleme başlıklı Mükerrer 242/2 maddesinde elektronik ortamda defter tutulmasına ilişkin geniş bir düzenleme yapılmıştır. Son olarak TDİT yapılan son deği-

¹⁸ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde Gerekçesi md.64(4)

şiklikle md. 23'te ticari işletmenin muhasebesiyle ilgili defterler hakkında Elektronik Defter Genel Tebliği (Sıra No:1) hükümlerinin, ticari işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler hakkında ise İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir.

Elektronik defterin tanımı ise EDGT md. 2'de '*şekil hükümlerinden bağımsız olarak Vergi Usul Kanununa ve/veya Türk Ticaret Kanunu'na göre tutulması zorunlu olan defterlerde yer alması gereken bilgileri kapsayan elektronik kayıtlar bütünü*' olarak verilmiştir. Kayıtlar kâğıda bastırılmadan elektronik dosya biçiminde oluşturulur ve elektronik imza/mali mühür araçları vasıtasıyla deftere kaydedilecek bilgilerin doğruluğu, bütünlüğü ve daha sonradan değiştirilmemesi güvence altına alınmış olur.

2. İŞLETMENİN MUHASEBESİYLE İLGİLİ OLMAYAN TİCARİ DEFTERLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TUTULMASI HAKKINDA TEBLİĞ

İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ (Tebliğ)'in dayanağı 6102 sayılı TTK'nın m. 64/3, m. 64/4 ve m.210/1 maddeleridir. Tebliğ kapsamındaki defterler; pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, müdürler kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteridir. Bu Tebliğ ile şirketlere kendi muhasebeleriyle ilgili olmayan defterlerin dijital ortamda tutulmasına ilişkin düzenlemeler yapılmış ve Ticaret Bakanlığı tarafından elektronik defter sistemi (ETDS) oluşturulmuştur. Kayıt yapılacak bilgilere ulaşımın daha esnek ve daha hızlı olması, gerekli bilgilere ulaşılabilirliğin, bilgilerin iletilmesinin ve saklanmasının dijital ortamda yapılması şirketlere önemli faydalar sağlayacaktır. Dolayısıyla bu Tebliğ'le şirket faaliyetlerinin daha şeffaf, daha işlevsel ve daha hesap verilebilir olması amaçlanmıştır.

Tebliğ'in 5 inci maddesinde kimlerin elektronik defter tutmakla yükümlü oldukları sayılmıştır. Söz konusu maddenin birinci fıkrasının a bendinde 1/1/2026 tarihinden itibaren kuruluşu ticaret siciline tescil edilen şirketlere, b bendinde ise Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ'inin 'Kuruluşu ve esas sözleşme değişikliği işlemleri Bakanlık iznine tabi olan şirketler' başlıklı 5 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan anonim şirketlere tebliğde yer alan defterleri hukuki statülerine göre tut-

mak zorunluluğu getirilmiştir.¹⁹ İlgili maddede sayılan şirketler tebliğde yer alan defterleri elektronik ortamda tutmak zorundadırlar bu şirketler dışında kalan şirketler ise istedikleri takdirde kendileri de defterlerini elektronik ortamda tutabileceklerdir. Ancak bu şirketler elektronik ortamda defter tutmayı seçtikleri takdirde Tebliğde yer alan tüm defterleri elektronik ortamda tutmak zorundadırlar. Ayrıca elektronik defter tutmakla yükümlü olan şirketlerle ihtiyari olarak elektronik ortamda defter tutmayı seçen şirketler hiçbir surette fiziki defterlere dönüş yapamayacaklardır.

Yürürlüğe girdikten kısa bir süre sonra Tebliğ'de değişikliğe gidilmiştir. 14/8/2025²⁰ tarihinde yapılan ilk değişiklik Tebliğ'in kapsamında olmuş ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nun gözetim ve denetimi altındaki şirketlerin yönetim kurulu karar defteri kapsam dışında tutulmuştur.²¹ İkinci değişiklikte ise 5 inci maddeye altıncı fıkra eklenerek elektronik defter tutmakla yükümlü olan bazı şirketlere istisna getirilmiştir, şöyle ki faaliyet konusu savunma sanayii olan belirli şirketler²² defterlerini elektronik ortamda değil fiziki ortamda tutacaklardır. Söz konusu şirketler Savunma Sanayi Başkanlığı'ndan alınan gerekli belgeleri ibraz ederek TDİT'nin 13 üncü maddesi hükümlerince açılış onaylarını yaptırarak fiziki defter tutacaklardır. Şayet söz konusu şirketler elektronik defter kullanmaya başlamışlarsa Tebliğ'in 5 inci maddesinin üçüncü fıkrası uygulanmayacaktır, zira ilgili fıkrada elektronik defter kullanmaya başlayan şirketlerin her ne olursa olsun tekrar fiziki defter tuta-

¹⁹ 15/11/2012 tarihli ve 28468 sayılı Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ m. 5 (1): Bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, tüketici finansmanı ve kart hizmetleri şirketleri, varlık yönetim şirketleri, sigorta şirketleri, anonim şirket şeklinde kurulan holdingler, döviz büfesi işleten şirketler, umumi mağazacılıkla uğraşan şirketler, tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketleri, ürün ihtisas borsası şirketleri, bağımsız denetim şirketleri, gözetim şirketleri, teknoloji geliştirme bölgesi yönetici şirketleri, 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa tabi şirketler ile serbest bölge kurucusu ve işleticisi şirketlerin kuruluşları ve esas sözleşme değişiklikleri Bakanlığın iznine tabidir. Ancak, kayıtlı sermaye sistemine kabul edilen Sermaye Piyasası Kanununa tabi halka açık anonim şirketlerin kayıtlı sermaye tavanı içinde yapacakları sermaye artışlarında Bakanlık izni aranmaz.

²⁰ RG14.08.2025/32986

²¹ Bankalar, varlık yönetim şirketleri ile finansal kiralama, faktoring, finansman ve tasarruf finansman şirketleridir.

²² Bu şirketler; Savunma Sanayii Başkanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın bağlı ortaklık ve iştirakleri, Endüstriyel Yetkinlik Değerlendirme Programı A Sertifikasına sahip şirketler ve Savunma Sanayi Başkanlığı Projelerinin ana yüklenici şirketleridir.

mayacağı düzenlenmişti. Dolayısıyla söz konusu şirketlere elektronik ortamda defter tutma zorunluluğu ve elektronik defterden fiziki deftere dönüş yasağıyla ilgili muafiyet getirilmiştir. Tebliğ'in 6 ıncı fıkrasında sayılan şirketler belirtilen vasıfları kaybettikleri takdirde yeniden elektronik defter tutma yükümlülüğüne tabi olacaklardır.

İkinci değişiklik ise 20/09/2025²³ yılında yapılmıştır. Bu doğrultuda yapılan en önemli değişiklik işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerden müdürler kurulu karar defteri ile yönetim kurulu karar defterinin elektronik defter tutma yükümlülüğü kapsamında çıkarılmasıdır. Tebliğin 5 inci maddesinin birinci fıkrasına *pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterleri* ibaresi eklenmiş olup md.5/1'de sıralanan ticaret şirketleri bu defterlerini elektronik ortamda tutmakla yükümlü kılınmışlardır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Tebliğ'in kapsamının düzenlendiği 2. maddede değişiklik yapılmamış ve kapsam dahilinde olan defterler pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, müdürler kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri olarak sıralanmıştır. Dolayısıyla söz konusu ticaret şirketlerinin müdürler kurulu ile yönetim kurulu karar defterlerini elektronik ortamda tutma zorunluluğu kaldırılmış ancak istedikleri takdirde bu defterlerini elektronik ortamda tutabilmelerine imkân tanınmıştır. Aynı yönde Tebliğin ilk halinde defterlerini ihtiyari olarak elektronik ortamda tutmak isteyen ticaret şirketleri için kapsam dahilinde olan tüm defterlerin elektronik ortamda tutulması zorunluluğu bulunmakta idi, yapılan değişiklikle birlikte ihtiyari olarak elektronik defter tutmak isteyen şirketler pay defterleri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterlerini de elektronik ortamda tutmak zorunda olacaklardır (Tebliğ md.5/2). Örneğin işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerini elektronik ortamda tutma zorunluluğu kapsamında olmayan bir anonim şirket şayet isteğe bağlı olarak pay defterini elektronik ortamda tutmak isterse genel kurul toplantı ve müzakere defterini de elektronik ortamda tutmak zorunda kalacaktır, öte yandan yönetim kurulu karar defterini ise ister fiziki ortamda isterse elektronik ortamda tutabilecektir.

20/09/2025 tarihli değişiklikle, yönetim kurulu karar defterini tutmakla yükümlü olup bu defterini halihazırda elektronik ortamda tutmaya başlayan şirketlerin durumu için Tebliğe geçici madde eklenerek düzenleme yapılmıştır. İlgili madde gereğince ilk olarak, defterlerini elektronik ortamda tutmaya başlayan şirketlerin her ne sebeple olursa olsun bu defterlerin yeniden fiziki ortamda tutulamayacağını düzenleyen 5 inci mad-

²³ RG 20.09.2025/33023

denin üçüncü fıkrasının yönetim kurulu karar defteri için uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Ardından yönetim kurulu karar defterini hali hazırda elektronik ortamda tutmaya başlamış şirketlerin defterini yeniden fiziki ortamda tutmak istemeleri halinde ilk olarak buna ilişkin bir yönetim kurulu kararı almaları gerektiği düzenlenmiştir. Daha sonra alınan bu karar Bakanlığa iletilerek ETDS sisteminde yönetim kurulu karar defteri kapatılacaktır. Bakanlık tarafından alınan belge notere ibraz edilerek fiziki defter açılış onayları yapılacaktır. Yeniden fiziki ortamda defter tutmak isteyen şirketler buna ilişkin yönetim kurulu kararını 1/1/2026 tarihine kadar Bakanlığa iletmeleri gerekmektedir.²⁴

2.1. UYUM SÜRECİ

14.02.2025 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanan Tebliğ'in yürürlüğe girme tarihi 1.07.2025 olarak belirlenmiştir. 1 Ocak 2026'dan sonra kurulan ticaret şirketleriyle, hali hazırda defterlerini fiziki ortamda tutan ve 1 Temmuz 2025'ten sonra fiziki ortamdaki elektronik ortama geçiş zorunluluğu olan şirketlerle, ihtiyari olarak elektronik deftere geçiş yapan şirketlerin geçiş süreci uyumu birtakım farklılıklar göstermektedir.

Öncelikle Tebliğ'in 5/1-a maddesi uyarınca 1 Ocak 2026 tarihinden itibaren kurulan ve kuruluşlarını ticaret siciline tescil ettiren tüm şirketler pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterlerini hukuki statülerine göre elektronik ortamda tutmak zorundadır. Söz konusu şirketler, TTK'nın 124 üncü maddesinde zikredilen kollektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limited şirket, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ve kooperatiflerdir.²⁵ Faaliyet gösterdikleri sektörlerle, büyüklüklerine, faaliyet konularına ve türlerine bakılmaksızın -Tebliğ'de muaf ve kapsam dışında tutulan şirketler hariç- TTK md. 124'te sayılan tüm şirketler için ilgili tarihten itibaren pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterleri bakımından dijital dönüşüm sürecine tam uyumun sağlanması hedeflenmektedir.

Bilindiği üzere TTK uyarınca gerek işletmenin muhasebesiyle ilgili olan gerekse işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler bakımından defterleri onaylatma yükümlülüğü bulunmaktadır.²⁶ Ticaret şirketlerinin kuruluşu aşamasında pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defterleri fiziki ortamda tutulacak ise kuruluş

²⁴ Tebliğ geçici madde 2

²⁵ Ünal Tekinalp and others, Ortaklıklar Hukuku 1 (14th edn, Vedat Kitapçılık 2019) para 120b

²⁶ Reha Poroy and Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku (17th edn, Vedat Yayıncılık 2018) 245; Fatih Bilgili, Ticaret Hukuku Bilgisi (22th edn, Dora 2025) 160-161

sırasında veya defterler kullanılmaya başlamadan önce açılış onaylarının yapılması gerekmektedir. Bu aşamada açılış onayları iki şekilde yapılabilmektedir. İlk olarak açılış onayı noter aracılığıyla yapılabilir ve bu durum da noterin ayrıca ticaret sicili tasdiknamesinin mevcudiyetini arama zorunluluğu bulunmaktadır.²⁷ İkinci yöntem olarak ise kuruluş aşamasında ticaret siciline tescil anında ticaret sicili müdürlükleri tarafından da bu defterlerin açılış onayları yapılabilir. Anonim ve limited şirketler ile kooperatiflerin²⁸ kuruluşunda ise ticari defterlerin açılış onayları ticaret sicili müdürlüklerince yapılır. Böylece kuruluş sırasında ayrıca notere gitmeye gerek kalmadan ilgili defterlerin açılış onayları yapılabilir. 1 Ocak 2026 tarihinden itibaren ise kurulacak olan tüm şirketler elektronik ortamda defter tutma yükümlülüğüne tabi olacağından şirketler ticaret siciline tescil yaptırıldıklarında aynı anda defterleri de ETDS’de oluşturulup aktif hale getirilecektir. İlgili tarihten itibaren kurulan tüm ticaret şirketleri işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerden pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterlerini elektronik ortamda tutacaklardır ve bu defterler de artık açılış ve kapanış onayı da aranmayacaktır. Böylece elektronik defter uygulamasına geçişle şirketlerin ayrıca notere gitmesine ve noter onay ücreti ödemelerine gerek kalmayacaktır.

Tebliğ’in 5/1-b maddesinde sayılan ve yükümlülük kapsamında olan şirketlerin elektronik deftere geçiş süreci bakımından kendilerine yükümlülüğün doğduğu tarihten itibaren altı aylık bir uyum süresi tanınmıştır. Halihazırda faaliyette bulunan ve defterlerini fiziki ortamda tutan söz konusu şirketler, 1 Temmuz 2025 yılından itibaren elektronik ortamda defter tutma yükümlülüğüne tabi olacaklardır. Yükümlülüğün doğduğu tarihten itibaren şirketlere defterlerini fiziki ortamdan elektronik ortama geçiş işlemlerini tamamlamaları için altı aylık bir süre tanınmıştır. Tebliğin ilk halinde bu süre iki ayken 20.09.2025 yılında yapılan değişiklikle altı aya çıkarılmıştır. Kanaatimizce verilen iki aylık sürenin bitimine yakın değişikliğe gidilmesi ve defterlerin kapanış süresinin uzatılması; çoğu şirketin henüz kapanış onaylarını yaptırmadığı ve şirketlerin Tebliğ ve ETDS sistemine uyumu yakalayamadıklarını göstermektedir.

²⁷ Poroy and Yasaman (n26) 245; Bilgili (n26) 160-161; Ayhan and Çağlar (n 14) 401

²⁸ İlgili hüküm hem TTK hem de TDİT’de 2018 yılında yapılan değişiklikle düzenlenmiştir. TDİT md. 13/3 ve TTK md. 64/3 paralellik göstermekle birlikte kooperatifler TDİT’de sayılmış ancak TTK’da zikredilmemiştir. Bkz. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, RG 22.03.2018/30368; Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG 10.03.2018/30356

Elektronik defter tutmakla yükümlü kılınan şirketler fiziki defterlerinin kapanış işlemleri için notere başvuracaklardır. Bunun yanında şirketin yönetim organının almış olduğu karar doğrultusunda Tebliğ'de yer alan Ek-1 belgesini de doldurarak notere ilettikten sonra ETDS' de defterleri aktif hale gelecektir. Tebliğ'in 5/1-b maddesinde sayılan ve 1 Temmuz 2025'ten sonra kurulan şirketler halihazırda elektronik defter tutmakla yükümlü oldukları için kuruluşlarını ticaret siciline tescil ettirdikleri anda ETDS üzerinden elektronik defterlerini kullanabileceklerdir.

Elektronik defter tutmakla yükümlü kılınmamakla birlikte ihtiyari olarak defter tutmak isteyen ticaret şirketleri de yönetim organlarının alacağı kararlarla birlikte fiziki defterlerinin kapanışını noter aracılığıyla gerçekleştirdikten sonra elektronik defter kullanmaya başlayabileceklerdir. Hatırlatmak gerekir ki elektronik defter tutma yükümlülüğü olmamasına rağmen isteğe bağlı olarak ETDS sistemine geçiş yapan şirketler pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterlerini de elektronik ortamda tutmak zorundadır (Tebliğ md. 5/2). İhtiyari olarak elektronik defter tutmak isteyen ticaret şirketlerinin uyum süreçlerinde dikkat edecekleri önemli bir nokta alınan yönetim organı kararıyla notere yapılacak fiziki defter kapanış onaylarının aynı hesap dönemi içinde olması gerektiğidir. Bir diğer ifadeyle, Tebliğ md. 9/3 uyarınca, yönetim organı kararıyla isteğe bağlı olarak elektronik defter sistemine geçmek isteyen bir ticaret şirketi şayet kararın alındığı ilgili hesap döneminde kapanış onaylarını yaptırmazsa, bir sonraki hesap döneminde notere kapanış onayı yaptırabilmesi için bir sonraki hesap döneminde yeniden bir yönetim organı kararı alması gerekecektir.

Tebliğ kapsamında olan ve fiziki ortamda tutulan defterlerin kapanış onayları için notere gidildiğinde noter tarafından kapanışın elektronik deftere geçiş amacıyla yapıldığı belirtilerek kapanış tasdiki yapılmalıdır. ETDS tanımlanacak sistem kullanıcı bilgileri ile fiziki defter kapanış bilgilerinin noter tarafından Sisteme geçişinin yapılmasıyla birlikte ilgili ticaret şirketlerinin elektronik defterleri aktifleşerek kullanıma hazır hale gelecektir. Ticaret şirketlerinin ETDS'ye geçişle birlikte kapanışı yaptıkları fiziki defterleri saklama yükümlülüğü ise devam etmektedir. TTK md. 82/1'e göre her tacir ticari defterlerini saklamakla yükümlü olup saklama süresi ilgili maddenin 5. fıkrası uyarınca 10 yıldır.²⁹ TTK 82/6'da 10 yıllık saklama süresinin son kaydın yapıldığı takvim yılının bitişinden itibaren

²⁹ Selma Çetiner and Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku (7th edn, Seçkin Yayıncılık 2024), 127-128; Bilgili (n 26) 165

başlayacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla ETDS' ye geçiş amacıyla kapanışı yapılan fiziki ticari defterler de bu süre kapsamında saklanmak zorundadır.

2.2. ELEKTRONİK TİCARİ DEFTER SİSTEMİ

Elektronik Defter Sistemi, Ticaret Bakanlığı tarafından oluşturulan bir dijital sistemdir. Bu sistemde Tebliğ kapsamındaki ticaret şirketlerinin muhasebesiyle ilgili olmayan pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, müdürler kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin dijital ortamda oluşturulması, tutulması, muhafazası ve ibrazı sağlanmaktadır. Ticaret şirketleri bu Sisteme Bakanlığın oluşturduğu internet sitesi üzerinden çevrimiçi erişim sağlayabileceklerdir. Ticaret şirketleri sisteme güvenli elektronik imza ile e- devlet kapısı giriş yöntemlerinden birini kullanarak girebileceklerdir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan ve e- devlet uygulamasını kullanamayan yabancı uyruklu kişiler ise pasaport numaraları veya vergi kimlik numaralarını kullanarak sisteme giriş yapabileceklerdir.³⁰

Sistemin işleyişine bakıldığında, şirketler işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterleri bu sistemde depolayacaklardır. Elektronik veya fiziki ortamda toplanan yönetim kurulu veya genel kurul toplantılarında alınan kararlar bu sisteme yüklenerek depolanacak, saklanacak ve elektronik kayıtlar Bakanlık veri tabanında muhafaza edilecektir. Böylece sistemin şirketlere sağlayacağı faydaların başında defterlerin zayi olma riskinin ve defter tutma maliyetlerinin azalması gelecektir. Bir diğer fayda ve kolaylık ise elektronik defterlerde yer alan karar ve kayıtların ibrazında sisteme yüklenmiş karar ve kayıtların esas alınması ve başka merciler tarafından ayrıca tasdikine gerek olmadan bu karar ve kayıtların aslına uygun kabul edilmesi olacaktır.³¹ Örneğin TTK md. 422/2 gereğince yönetim kurulu genel kurul toplantı tutanağının bir suretini notere tasdik ettirdikten sonra ticaret sicili müdürlüğüne vermesi gerekmektedir. İşbu Tebliğin 13 üncü maddesinin ikinci fıkrasında elektronik defterlerde yer alan kayıt veya kararların üçüncü kişilere ibraz edilmesi gerektiği durumlarda doğrulama kodu vasıtasıyla noter onayına gerek kalmaksızın iletilebileceği düzenlenmiştir.³² Noter tasdikinin aranmamasıyla birlikte şirketlerin ayrıca

³⁰ Elektronik Ticari Defter Sistemi, < <https://etds.ticaret.gov.tr> > Son erişim 10 Eylül 2025

³¹ Tebliğ md. 13/1-2

³² Tebliğin yürürlüğe girdikten kısa bir süre sonra Ticaret Bakanlığı tarafından 28/07/2025 tarihinde bu konu ile ilgili bir genelge yayımlanmıştır. T.C. Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü, 'Tescil Başvurularında Sunulan Genel Kurul ve Yönetim/Müdürler Kurulu Kararları' <blob:<https://etds.ticaret.gov.tr/b897843f-937d-4069->

notere gitmesine gerek kalmayacak noter tasdik maliyetlerinde azalmalar olacaktır.

Ticaret Bakanlığı, sistemde oluşturulan elektronik defterleri kendi oluşturdukları bilgi sisteminde muhafaza etmek ve güvenli bir şekilde saklamakla yükümlüdür. Tebliğ'in 11 inci maddesinin 1. fıkrası uyarınca elektronik defter dosyalarının *gizliliğini, değişmezliğini, erişilebilirliğini ve bütünlüğünü, Kullanıcı denetiminin şifre ve diğer güvenlik mekanizmaları ile elektronik ortamda gerçekleştirilmesini, her işleme ait logların kayıt altına alınmasını* sağlama yükümlülüğü Bakanlığa aittir. Burada Bakanlığın sorumluluğu sisteme yüklenen her bir verinin elektronik defter dosyalarına tam ve eksiksiz yüklenmesini sağlamaktır, sisteme yüklenen her bir verinin veya dosyanın kayıtlarının doğruluğu ise ticaret şirketlerinin ve yönetim organlarının sorumluluğu altındadır. Zira, Tebliğ'in Hukuki sorumluluk başlığı altında düzenlenen 14. madde de bu durum açık bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Dolayısıyla Bakanlığın verilerin içeriğinin güvenilirliği ile ilgili bir sorumluluğu bulunmamakta bu verilerin Sisteme girişi, korunması ve erişilebilmesiyle yani sistemin teknik kısmıyla ilgili bir sorumluluğu bulunmaktadır.

2.3. SİSTEM KULLANICISI

ETDS'de defterler üzerinde veri girişi ve işlemlerin yapılması sistem kullanıcı tarafından gerçekleştirilir. Kayıt tarihleri baz alınarak işlemler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan sistem üzerinde kayıtlar tutulur. Kayıtlar sisteme geçirildiğinde maddi hatalar yapılması durumunda kullanıcı tarafından bu hatalar düzeltilir ve ilgili kayıta maddi hata gerekçesiyle düzeltme yapıldığı not düşülür (Tebliğ md. 12/4). TTK md. 65/4 gereğince defterlerin elektronik ortamda tutulması halinde defterlere kaydedilecek kayıtların dayandığı fiziki karar tutanakları ile gerekli bilgilerin yasal olarak belirlenen saklama süresi boyunca muhafaza edilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu süre boyunca gerektiğinde bilgi ve tutanaklara ulaşılması ve okunması için gerekli koşulların da sağlanması gerekir.³³ Benzer bir düzenleme Tebliğ'de de yapılmış ve belge ve tutanakların gerektiğinde

90b1-ec7ec57f1a75> (Son erişim tarihi 30 Eylül 2025); Benzer bir karar Sermaye Piyasası Kurumu tarafından da yayımlanmıştır. 09/10/2025 tarihli ilke kararında, yeni bir karar alınıncaya kadar defterlerini ETDS üzerinden elektronik ortamda tutmaya başlayan tüzel kişilerin yönetim kurulu kararı için noter onayı aranmayacağı karara bağlanmıştır. Sermaye Piyasası Kurulu, 'i-SPK.128.25 (09/10/2025 tarihli s.k. i-SPK.128.25 Sermaye Piyasası Kurulu Bülteni' <<https://spk.gov.tr/data/68e810df8f95db07f8e245ee/2025-53.pdf>> (Son erişim 18 Ekim 2025)

³³ Ayhan and Çağlar (n14) 403

ibraz edilmek amacıyla saklanması ve korunması zorunluluğu getirilmiştir.³⁴

Sistem kullanıcısı elektronik ortamda tutulacak defterler üzerinde işlem yapma yetkisine haiz kişiler olup şirket tarafından yetkilendirilmektedir. Ayrıca bu kişilerin gerçek kişiler olması zorunluluğu bulunmakta, tüzel kişiler sistem kullanıcısı olarak atanamamaktadır.³⁵ Sistem kullanıcısını *şirket yönetim organı veya yönetici ortaklar tarafından yönetim organı üyeleri, yönetici ortaklar veya üçüncü kişiler* arasından seçilebilir. Ticaret şirketleri birden fazla kişiye sistem kullanıcısı olarak da atayabilir.

Sistem kullanıcısının belirlenmesi, atanması ve değiştirilmesine ilişkin hususlar Tebliğ’de düzenlenmiştir. Elektronik defter tutmakla yükümlü olup yeni kurulan ticaret şirketleriyle, hali hazırda fiziki ortamda defter tutan ve gerek zorunlu gerekse ihtiyari olarak elektronik deftere geçiş yapan şirketlerin sistem kullanıcılarının belirlenmesinde yapılacak işlemleri farklıdır. Tebliğ’in Ek-2 kısmında Elektronik Defter Kullanıcısı Bildirim Formu başlıklı bir taslak hazırlanmıştır. İlgili formda, kullanıcıların bilgileri, yetki kapsamları ve hangi defterler için yetkilendirildikleri aynı şekilde yetkisi kaldırılacak kullanıcılar varsa bu kişilerin de bilgileri, yetki kapsamları ve yetkisinin kaldırıldığı defter türleri bir tablo halinde ilgililere hazır olarak sunulmuştur. Böyle yeknesak bir formun kullanılması hem ticaret şirketleri hem de yetkili merciler için bir kolaylık sağlamıştır.

01/01/2026 tarihinden itibaren kurulacak ticaret şirketleri ile Tebliğ md. 5/1-b’de sayılan ve 01/07/2025 tarihinden itibaren elektronik defter tutmakla yükümlü olan şirketler kuruluş işlemleri sırasında ya fiziki ya da MERSİS üzerinden elektronik ortamda sistem kullanıcısının atanması için EK-2’ deki taslağa uygun bir belge düzenlemeleri gerekmektedir. Şirket sözleşmesinde belirlenen yönetim organı üyeleri veya yönetici ortaklar tarafından kullanıcının onaylanmasıyla atama işlemi gerçekleştirilmiş olacaktır. Kararın onaylanmasında oy çokluğu değil oy birliği şartı aranmaktadır bir diğer ifadeyle yönetim organ üyeleri veya yönetici ortakların tamamı onay verdiği takdirde sistem kullanıcısı atanabilecektir.³⁶ Bu aşamadan sonra sistem kullanıcısının MERSİS üzerinden tanımlanması yapılır ve form fiziki ortamda hazırlanmış ve imzalanarak onaylanmış ise ilgili form kuruluş belgelerine eklenerek ticaret sicili müdürlüğüne kuruluş bel-

³⁴ Tebliğ md. 12/3

³⁵ Tebliğ md. 4/1-h

³⁶ Tebliğ md. 10/2

geleri arasında teslim edilecektir. Şirketin tesciliyle birlikte ETDS üzerinden defterler sistem kullanıcılarının erişimine açılmış olacaktır.

Kuruluşundan sonra halihazırda fiziki ortamda defter tutmakta iken elektronik deftere zorunlu veya ihtiyari geçiş yapan ticaret şirketleri ise yönetim organının almış olduğu kararlarla birlikte Tebliğ md.9/4 hükmünce fiziki defterlerinin kapanış onayını noter üzerinden yaptırduklarında sistem kullanıcılarını da atayabileceklerdir. Noter aracılığıyla sistem kullanıcıları ETDS'ye tanımlanarak defterler erişime açık hale getirilecektir.

Yeni bir kullanıcı atama veya kullanıcı yetkilerinde değişiklik yapılması durumunda ise Tebliğ ekinde yer alan taslak belgeleri doldurulduktan sonra noter veya ticaret sicili müdürlüğüne başvurularak yapılan değişiklikler ilgili kurumlarca ETDS'ye tanımlanacaktır. Sonuç olarak, elektronik defter sistemine kullanıcı tanımlamaları kuruluş aşamasında MERSİS veya ticaret sicili müdürlükleri aracılığıyla, sonradan elektronik defter kullanma aşamalarında ise noter aracılığıyla yapılmaktadır. Sistem kullanıcıları ve yetki değişikliği yapılması gibi hususlar ise noter veya ticaret sicili müdürlüğü aracılığıyla veya Bakanlıkça belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde elektronik ortamda yapılabilecektir.³⁷

Defterlerini ETDS'de tutan şirketlere yönetim kayyımı atanması söz konusu olduğunda ise sistemi kullanma yetkisi kayyımına geçecektir. Kayyım ister kendisini isterse yetki devri yaparak üçüncü bir kişiyi sistem kullanıcıları olarak tanımlayabilir. Şirkete kayyım atanması durumunda yapılacak değişikliklerde Tebliğ md. 10/3 hükümlerini uygulanacaktır.³⁸

Tebliğ kapsamında yer alan elektronik ticari defterler üzerinde işlem yapma yetkisi sadece kullanıcılara aittir. Sistem kullanıcılarının yetkileri ve hangi defterler için bu yetkileri kullanacağı şirket tarafından belirlenecektir. Belirtmek gerekir ki Tebliğ'de işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler üzerinde işlem yapma yetkisine haiz kişilerin sadece şirket tarafından atanan kullanıcıları olduğu açık bir şekilde belirtilmekle birlikte bu yetkinin neler olduğu ve neleri kapsadığı açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Bu konu Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan ETDS'nin işleyişine ilişkin rehber dokümanda detaylandırılmıştır. İlgili dokümanda sistem kullanıcılarına elektronik defterler üzerinde kaydetme, görüntüleme, değişiklik yapma ve silme yetkileri tanımlanabilmektedir. Bu yetkiler; elektronik defterlere bir verinin kaydedilmesi veya alınan bir kararın yüklenmesi, sisteme yüklenmiş olan bir veri veya bilginin güncellenmesi, sistemde yer alan bilgi ve kayıtların yetkili kişilerce görüntülenerek incelen-

³⁷ Tebliğ md. 10/3

³⁸ Tebliğ md. 10/4

mesi veya sistemden bir veri veya bilginin kaldırılmasıdır. Sistemden bir bilgi veya kaydın kaldırılması işleminde bu bilgi ve kayıtlar tamamen silinmemekte, bu işlemin yapılma gerekçelerini içeren bir açıklamayla birlikte arka plana aktarılmaktadır.³⁹ Şirket yetkilileri her bir defter için ayrı bir kullanıcı tanımlayabileceği gibi kullanıcılara tüm elektronik defterler üzerinde işlem yapma yetkisi de verebilirler. Aynı şekilde kullanıcılar sadece kendilerine tanımlanan yetkiler üzerinde işlem yapabilirler. Bir diğer anlatımla her bir kullanıcı kendilerine kaydetme, güncelleme, silme ve görüntüleme yetkilerinden hangileri verilmişse ve bu yetkiler hangi defterler için verilmişse sadece o yetkiler dahilinde işlem yapabilecektir örneğin şirket yetkilileri tarafından bir kullanıcıya sadece kaydetme ve güncelleme yetkisi haiz kılınmışsa bu kullanıcı elektronik defter üzerinde silme ve görüntüleme işlemlerini yapamayacaktır.

2.4.SORUMLULUK

Bilindiği üzere yönetim kurulu anonim ortaklıkların yönetim ve temsil organıdır ve TTK yönetim kuruluna bir takım devredilemez görev ve yetkiler vermiştir. Yönetim kurulu bu görev ve yetkilerden feragat edemeyeceği gibi görev ve yetkileri esas sözleşmeyle veya alınan bir kararlar genel kurul, komite veya kurullara da devredememektedir.⁴⁰ Nitekim bu görev ve yetkilerin devredilemez ve vazgeçilemez oluşu yönetim organına bir sorumluluk da yükleyecektir. Bu münhasır görev ve yetkiler yönetim kuruluna hasredildiğinden bunlardan doğan sorumluluklar da sadece ilgili organa ait olacaktır.⁴¹ TTK'nın 375 inci maddesinde düzenlenen yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkileri arasında pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin yönetim kurulu tarafından tutulması da yer almaktadır.⁴² TTK, TDİT ve Tebliğ'de yer alan hükümler birlikte incelendiğinde, işletmenin muhasebe-

³⁹ Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 100 Soruda Elektronik Ticari Defter Sistemi, < <https://iticaret.ticaret.gov.tr/data/68513c9e13b876b9c40cb92d/100%20SORUDA%20ETDS.pdf>> Son Erişim 25 Ağustos 2025

⁴⁰ TTK Gerekeçe, md. 375

⁴¹ İsmail Kırcı and others, Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1 Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu (1st edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2013) 538-539. Beşir Fatih Doğan, 'Yönetim Kurulunun Devredilemez Yetkileri ve Yönetim Yetkisinin Devri', (2012) 18(2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 609, 621

⁴² Ünal Tekinalp, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku (5th edn, Vedat Kitapçılık 2020) para.12-47

siyle ilgili olmayan bu defterlerin ayrı ayrı ve usulüne uygun tutulması, fiziki ortamda tutulacak bu defterlerin açılış ve kapanış onaylarıyla ilgili işlemlerin yapılması, defterlerin tutulmasında gözetilecek ilkeler, şekil şartları ve kayıt düzenine uyulması, defterlerin muhafaza ve saklanması gibi hususlar bu görev ve yetkilerinin kapsamına girmektedir.⁴³

Devredilemez görev ve yetkilerin düzenlendiği TTK md. 375/1/f uyarınca işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterleri tutmakla yükümlü ve yetkili organ yönetim kuruludur. Burada belirtmek gerekir ki, yönetim kurulunun bu görevleri devredememesi bu defterlerin mutlaka yönetim kurulu tarafından tutulmasını zorunlu kılmamaktadır. Bu defterlerin tutulması yönetim kurulu tarafından görevlendirilen kurul üyesi, uzman kişi, komite veya komisyonlar aracılığıyla ifa edilebilir.⁴⁴ Nitekim Tebliğ'de sistem kullanıcıları, defterler üzerinde işlem yapma yetkisine haiz şirket tarafından yetkilendirilen kişiler olarak tanımlanmıştır. Sistem kullanıcıları şirketin yönetim organı veya yönetici ortaklar tarafından seçilen yönetim organ üyeleri, yönetici ortaklar veya üçüncü kişiler olabilmektedir. Bu bağlamda Tebliğ' de işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin fiili olarak tutulmasında teknik anlamda uzman kişilerden veya yönetim kurulu üyelerinden istifade edilebileceği sonucu çıkmaktadır. Böylece Tebliğ'de de işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin tutulması yükümlülüğünün yönetim organının devredilemez görev ve yetkilerinden olduğu kabul edilmiş olmakla birlikte bu defterlerin bizatihi yönetim organı tarafından tutulması gerekmediği, TTK md. 367/1 kapsamında yetki devri olmadan⁴⁵ ancak TTK md. 366'da görev dağılımı yapılarak yardım alınabileceği görüşünün benimsendiği görülmektedir. Devredilemeyen ve vazgeçilemeyen yetki, işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin mevzuatta yer alan usullere uygun şekilde tutulmasını sağlamak ve bu defterler tutulurken gerekli gözetimin yapılmasıdır.⁴⁶

⁴³ Kırcı and others (n41) 564

⁴⁴ ibid 567

⁴⁵ ibid; Doğan (n41) 621

⁴⁶ Burada dikkat edilecek bir husus, TTK'nın yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkilerini düzenlediği 375. maddede ticari defterler ile ilgili bir ayrıma gidildiğidir. İşletmenin muhasebesiyle ilgili olan defterlere TTK m. 375/1- c bendinde yer verilmişken, işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlere TTK m. 375/1- f bendinde yer verilmiştir. İlgili maddenin (c) bendinde işletmenin muhasebesiyle ilgili defterlerin tutulması için gerekli düzenin kurulması görevi yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkisidir. Şüphesiz bu defterlerin bilgi ve beceri gerektiren uzman kişilerce tutulması gerekmekte olup yönetim kurulu TTK md. 367/1 gereğince yetki devriyle bu defterlerin tutulmasını sağlayacaktır. İşletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler ise ilgili maddenin (f) bendinde ayrı olarak düzenlenmiştir. Bu defterlerin tutulması görevi

Uygulamada gerek işletmenin muhasebesiyle ilgili olan defterlerin gerekse işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin tutulması ve kayıtların yapılması alanında uzman kişilerce veya işletmede görevlendirilen yardımcı personeller aracılığıyla yerine getirilmektedir. Yönetim organı tarafından seçilen bu kişiler genellikle mali müşavir veya muhasebeci olup, organın vereceği talimatlarla hareket etmekte ve teknik beceri ve bilgileriyle organa yardımcı olmaktadırlar.⁴⁷ Tebliğ iş hayatındaki bu yaygın uygulamayı da göz önünde bulundurmuş ve 10 uncu maddenin birinci fıkrasında (s)istemde oluşturulan defterler üzerinde işlem yapma yetkisi, şirket yönetim organı veya yönetici ortaklar tarafından yönetim organı üyeleri, yönetici ortaklar veya üçüncü kişiler arasından belirlenecek sistem kullanıcılarına aittir. Sistem kullanıcıları olarak birden fazla kişi belirlenebilir, şeklinde düzenleme yapılmıştır. Kanaatimizce bu düzenleme ticari hayatın gerekliliği göz önünde bulundurularak yerinde bir karar olsa da sistem kullanıcıları olarak sadece teknik anlamda uzman üçüncü kişilerin atanmasını doğru bulmamaktayız. Çünkü böyle bir durumda sistem üzerinde defterleri görüntüleme yetkisi de sadece bu üçüncü kişilerde olacağından yönetim organı bu defterlere erişimi sağlayamayacak ve defterleri göremeyecektir. Ticaret şirketlerinin kendi iç dinamiklerini göz önünde bulundurarak; bu defterlerin tutulmasında teknik becerilere sahip üçüncü kişi profesyonellerle birlikte yönetim organının başkanı, üyeleri veya bir bütün olarak tüm yönetim organını üyelerini de sistem kullanıcıları olarak atanmasını planlamalıdır.

Tebliğ'in hukuki sorumluluk başlığı altında 14'üncü maddenin birinci fıkrasında ETDS'de oluşturulan elektronik defterlerde yer alan kayıtların doğruluğu ve kayıtlar arasında farklılıklar oluşması durumunda oluşan zararlardan şirketin yönetim organı ve yöneticilerin sorumlu olacağı ve bu hususta Ticaret Bakanlığının herhangi bir sorumluluğunun olmayacağı açıkça düzenlenmiştir. Şirket yönetim organı üyeleri ve yöneticilerin sorumluluğu hususunda TTK'nın kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve tasfiye memurlarının sorumluluğunun düzenlendiği 553'üncü madde hükümleri uygulanacağı da Tebliğ'in 14 üncü maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir.⁴⁸ Bu bağlamda TTK m. 375/1/f hükmü yönetim organının özen borcu ile doğrudan ilişki içerisinde olduğundan organ bu defterlerin tutulmasında ve bu defterlerin tutulmasında

TTK m. 367/1'de yetki devriyle mümkün olmamakta ancak yönetim kurulu bu görevi ifa ederken yardım alabilmektedir.

⁴⁷ Şafak Narbay, Anonim Ortaklıkta Pay Defteri (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2003) 95-96

⁴⁸ Tebliğ m.14/1

yardım alacağı kişilerin seçiminde özenli davranmakla yükümlü olacaktır.⁴⁹ Nitekim özen burcunun kapsamına sistem kullanıcısının seçimi de girecektir.

SONUÇ

Dijitalleşme sürecinin olağan bir sonucu olarak her geçen gün yeni teknoloji ve uygulamaların hayata geçirilmesi sosyal, kültürel, ticari hayatın her alanını etkilediği görülmektedir. Dolayısıyla artık ülkeler ve şirketler de yeni teknolojilere uyum sağlamaya başlamışlar gerek özel sektörde gerek kamu sektöründe dijital uygulamalar yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Artık günümüzde birçok işlem dijital ortamda yapılmaktadır. Bu çerçevede hukuki düzenlemelerin de bu gelişmelere uyum sağlaması kaçınılmaz olmuştur.

Bu gelişmelerin ticaret hayatı ve dolayısıyla şirketler üzerinde de derin etki ve sonuçları olmuştur. Bunlardan biri de şirketlerin ticari defterlerini elektronik ortamda tutmaya başlaması ve buna yönelik yasal düzenlemelerin yapılmasıdır. Yasal düzenlemelere bakıldığında, şirketlerin elektronik ortamda defter tutmasının ihtiyari olarak başladığı ve zamanla kademeli olarak bir zorunluluk, yükümlülük haline getirildiği görülmektedir. Türk hukukunda da 2025 yılında işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasına yönelik bir Tebliğ çıkarılmıştır.

Tebliğ 14/02/2025 tarihinde yayımlanmış ve 01/07/2025 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Şirketlerin bilgilendirilmesi, gerekli aksiyonları alması ve yeni sisteme geçmeleri için şirketlere belirli bir süre tanınmıştır. Aynı yönde ilk başta kuruluş ve esas sözleşme değişikliği işlemleri Bakanlık iznine tabi şirketlere defterlerini elektronik ortamda tutma yükümlülüğü getirilerek şirketlerin kapsamı daraltılmıştır. 1/1/2026 tarihinden itibaren ise kuruluşu ticaret siciline tescil edilen tüm şirketlere elektronik defter tutma yükümlülüğü getirilmiştir. Şirketlere belirli sürelerin verilmesi ve kademeli olarak elektronik defter tutma yükümlülüğüne geçilmesinin yerinde bir karar olduğu düşünülmektedir. Zira fiziki ortamda defter tutarken elektronik ortamda defter tutmaya başlayan şirketlerin bu yeni sistem ve düzene adaptasyon sağlamaları gerekecektir.

Tebliğ yürürlüğe girdikten sonra Tebliğ'de değişikliklere gidilmiştir. Önce Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun gözetim ve denetimine tabi olan bankalar, varlık yönetim şirketleri ile finansal kiralama, faktoring, finansman ve tasarruf finansman şirketleri tarafından tutulan

⁴⁹ Tekinalp (n42) para.12-47

yönetim kurulu karar defterleri Tebliğ kapsamında çıkarılmış, daha sonra ise yönetim kurulu karar defterinin elektronik ortamda tutma zorunluluğu kaldırılmıştır. Bir diğer önemli değişiklik ise elektronik defter tutmakla yükümlü şirketlerin ETDS' ye geçmeleri için tanınan iki aylık sürenin 6 aya çıkarılması olmuştur. Şirketlerin henüz tam olarak bu sisteme adaptasyon sağlayamamış olması ve özellikle yönetim kurulu karar defterinde yer alan kararların sisteme yüklenmesinde çekincelerin olması, şirket taleplerinin göz önünde bulundurulması ve sistemin henüz yeni ve tam oturmamış olması gibi sebeplerle bu değişikliklere gidildiği düşünülmektedir.

Söz konusu Tebliğ ve ETDS sistemi dijital gelişmelerin Türk ortaklıklar hukukuna önemli yansımalarından biri olmuştur. Sistem, işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlere işlenecek kararların elektronik ortamda alınması, imzalanması ve sisteme eş zamanlı yüklenmesi, bir diğer ifadeyle defterlerin fiziki ortamda tutulurken yapılan tüm işlemlerin elektronik ortamda tutulması olarak tasarlanmamıştır. Sistemin işlevi fiziki ortamda alınan kararların elektronik ortamda depolanması ve muhafaza edilmesidir. Şüphesiz zamanla sistem geliştirilecektir.

KAYNAKÇA

Aksoy M A, Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Defter Tutma Yükümlülüğü, (2016) 6(2) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 135-168

Ayhan R and Çağlar H, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar 1(11th edn, Ankara: Yetkin Yayınları 2018)

Bağdat A, 'Yeşil Dönüşüm Kapsamında Muhasebede Dijital Arşivlemeye Geçiş: Meslek Mensupları Üzerinde Nitel Bir Araştırma' (2024) 19 (74) Journal of Yasar University 82-103

Bilgili F, Ticaret Hukuku Bilgisi (22th edn, Dora 2025)

Çetiner S and Yüksel Bozkurt A E, Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku (7th edn, Seçkin Yayıncılık 2024)

Doğan B F, 'Yönetim Kurulunun Devredilemez Yetkileri ve Yönetim Yetkisinin Devri', (2012) 18(2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 609-640

Domaniç H, Ulusoy E, Ticaret Hukukunun Genel Esasları (5th edn, Arıkan Yayıncılık 2007)

Karahan S, Ticari İşletme Hukuku, (25th edn, Mimoza 2013)

Kaya M İ and Tatlı B, Ticaret Hukuku-I (5th edn, Seçkin Yayıncılık 2023)

Kırca İ and others, Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1 Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu (1st edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2013)

Narbay Ş, Anonim Ortaklıkta Pay Defteri (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2003)

Poroy R and Yasaman H, Ticari İşletme Hukuku (17th edn, Vedat Yayıncılık 2018)

Şener O H , Ticari İşletme Hukuku (1st edn, Seçkin Yayıncılık, 2016)

TBMM, ‘Sıra Sayısı 247, Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun Teklifi (2/3261) ve Adalet Komisyon Raporu’

Tekinalp Ü and others, Ortaklıklar Hukuku 1 (14th edn, Vedat Kitapçılık 2019)

Tekinalp Ü, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku (5th edn, Vedat Kitapçılık 2020)

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

Elektronik Ticari Defter Sistemi, < <https://etds.ticaret.gov.tr> > Son erişim 10 Eylül 2025

Sermaye Piyasası Kurulu, ‘i-SPK.128.25 (09/10/2025 tarihli s.k. i-SPK.128.25 Sermaye Piyasası Kurulu Bülteni’ <<https://spk.gov.tr/data/68e810df8f95db07f8e245ee/2025-53.pdf>> Son erişim 18 Ekim 2025

T.C. Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü, ‘Tescil Başvurularında Sunulan Genel Kurul ve Yönetim/Müdürler Kurulu Kararları’<[blob:https://etds.ticaret.gov.tr/b897843f-937d-4069-90b1-ec7ec57f1a75](https://etds.ticaret.gov.tr/b897843f-937d-4069-90b1-ec7ec57f1a75)> Son erişim tarihi 30 Eylül 2025

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, < <https://sozluk.gov.tr/?ara=belge>> Son erişim 20 Temmuz 2025

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 100 Soruda Elektronik Ticari Defter Sistemi, < <https://icticaret.ticaret.gov.tr/data/68513c9e13b876b9c40cb92d/100%20SORUDA%20ETDS.pdf>> Son Erişim 25 Ağustos 2025

**İSTANBUL
TİCARET
ODASI**

— 1882 —

Adres : Reşadiye Cad. 34112
Eminönü, Fatih/İstanbul
Telefon : (212) 455 60 00
Faks : (212) 513 15 65 / 520 16 56
E-posta : ito@ito.org.tr
İnternet : www.ito.org.tr

KDV' den muaftır

ISSN 2146 - 6203

9 772146 620008